

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ (YÖNETİM BİLİMLERİ)

ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE SOSYAL YARDIMLARIN YOKSULLUĞA ETKİSİ

Doktora Tezi

Mehtap İpek Dedeoğlu

Ankara-2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ (YÖNETİM BİLİMLERİ)

ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE SOSYAL YARDIMLARIN YOKSULLUĞA ETKİSİ

Doktora Tezi

Mehtap İpek Dedeoğlu

Doç. Dr. Sonay Bayramoğlu Özügurlu

Tez Danışmanı

Ankara-2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ (YÖNETİM BİLİMLERİ)

ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE SOSYAL YARDIMLARIN YOKSULLUĞA ETKİSİ

Doktora Tezi

Doç. Dr. Sonay Bayramoğlu Özüğurlu

Tez Danışmanı

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı Soyadı

İmzası

1-Doç. Dr. Sonay BAYRAMOĞLU ÖZÜĞURLU

2-Prof. Dr. Can Umut ÇİNER

3-Prof. Dr. Nuray ERTÜRK KESKİN

4-Doç. Dr. Ozan ZENGİN

5-Doç.Dr. Servet AKYOL

Tez Savunması Tarihi: 20.09.2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Doç. Dr. Sonay Bayramoğlu Özüğurlu danışmanlığında hazırladığım “Türkiye’de Sosyal Yardımların Yoksulluğa Etkisi” adlı doktora tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

20/09/2022

Mehtap İpek Dedeoğlu

İmza

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
TEŞEKKÜR	xiii
GİRİŞ.....	14
BİRİNCİ BÖLÜM.....	21
YOKSULLUK LİTERATÜRÜ.....	21
A. YOKSULLUK KAVRAMININ DOĞUŞU VE ANALİTİK KULLANIMI.....	21
1. Türkiye’de Hanehalkı Araştırmalarına Dayalı Yoksulluk Araştırmaları.....	25
2. Diğer Ülkelerde Hanehalkı Araştırmalarına Dayalı Yoksulluk Araştırmaları.....	28
3. Yoksulluk Tanımları	37
B. Yoksulluk Ölçümlerinde Kullanılan Endeksler ve Yoksulluk Sınırı Ölçümleri....	48
1. Yoksulluk Sınırı	50
2. Kafa Sayısı Oranı	53
3. Yoksulluk Açığı Endeksi	54
4. Yoksulluk Açığının Karesi Endeksi (Yoksulluk Şiddeti Endeksi)	56
5. Sen Yoksulluk Endeksi	57
6. Sen-Shorrocks-Thon Endeksi	58
7. Watts Endeksi	60
8. Yoksulluktan Çıkma Süresi	61
9. Gini Katsayısı.....	63

10.	Lorenz Eğrisi.....	64
11.	Ondalık Dağılım Oranı	65
12.	Yoksulluk Endekslerinin Özellikleri.....	66
13.	İnsani Kalkınma Raporları ve Yoksullukla İlişkili Endeksler	67
İKİNCİ BÖLÜM		78
TÜRKİYE’DE SOSYAL POLİTİKALAR VE YOKSULLUĞUN YÖNETİMİ.....		78
A. TÜRKİYE’NİN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ		78
1.	Nüfusun Demografik Özellikleri	82
2.	İşgücü.....	84
3.	Eğitim.....	88
4.	Sağlık	91
5.	Temel Makro Ekonomik Göstergeler	93
B. SOSYAL POLİTİKA		97
1. Sosyal Güvenlik Sistemi ve Sosyal Yardımlar.....		115
1.1 Sosyal Sigorta		118
1.2. Sosyal Hizmet.....		120
1.3. Sosyal Yardım		122
1.3.1. Aileye Yönelik Sosyal Yardımlar.....		123
1.3.2. Sağlık yardımları		124
1.3.3. Eğitim Yardımları.....		124
1.3.3. Yaşlı ve Engelli Yardımları		125
1.3.4. Sosyal Yardım Yararlanıcılarının İstihdamına Yönelik Yardımlar.....		126
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....		128
YOKSULLUK YARDIMLARININ ANALİZİ: GELİR VE YAŞAM KOŞULLARI		
ARAŞTIRMASI PANEL VE KESİT VERİ ANALİZLERİ		128

A. GELİR VE YAŞAM KOŞULLARI ARAŞTIRMASI.....	128
1. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasıyla İlgili Genel Açıklamalar.....	130
1.1. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasında Yer Alan Temel Kategoriler ...	132
1.2. Temel Kavramlar ve Tanımlar	133
A. SOSYAL TRANSFERLER, GELİR VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ.....	137
1. Gelir ve Yaşam Koşulları Panel Veri Setlerinin Analizinden Elde Edilen Sonuçlar	138
1.1. Yoksulluğu Etkileyen Temel Faktörler.....	143
1.1.1. Medeni Duruma Göre Yoksulluk	144
1.1.2. Cinsiyete Göre Yoksulluk	145
1.1.3. Çalışma Durumuna Göre Yoksulluk	145
1.1.4. Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk.....	145
1.1.5. Yaşa Göre Yoksulluk.....	146
1.2. Yoksulluktan Çıkış ve Yoksulluk İçinde Geçirilen Süre	147
1.3. Sosyal Yardım Alan Hanelerin Yoksulluktan Çıkma Durumu.....	149
1.4. Yoksulluktan Çıkabilen ve Çıkamayan Hanelerin Karşılaştırılması	151
2. Sosyal Transferlerin Yoksulluk Üzerindeki Etkilerinin 2020 Gelir ve Yaşam Koşulları Kesit Verileriyle İncelenmesi.....	166
3.EUROSTAT Leaken Göstergeleri	196
SONUÇ.....	204
KAYNAKÇA	214
ÖZET	227
ABSTRACT	228
EKLER	229

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BİT	Bilgi ve İletişim Teknolojisi
BSYBS	Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi
CDGE	Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi
ÇBYE	Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
EUİGE	Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi
EUROSTAT	Avrupa İstatistik Ofisi
FAO	Food and Agriculture Organization of United Nations Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FGT	Foster, Greer ve Thorbecke
GDP	Gross Domestic Product- Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GNI	Gross National Income Per Capita -Kişi Başına Gayrisafi Milli Gelir
GSS	Genel Sağlık Sigortası
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GYKA	Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması
HBA	Hanehalkı Bütçe Araştırması
HDR	Human Development Report-İnsani Kalkınma Raporu
HİA	Hanehalkı İşgücü Anketi
ILO	International Labour Organization -Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	International Monetary Fund-Uluslararası Para Fonu
İGE	İnsani Gelişme Endeksi
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
OECD	The Organization for Economic Co-operation and Development- İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
SDG	Sustainable Development Goals-Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri
SDR	Special Drawing Rights-Özel Çekme Hakları
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SGP	Satın Alma Gücü Paritesi
SYGM	Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü
SYDTF	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
TCEE	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UN	United Nations-Birleşmiş Milletler
UNDP	United Nations Development Programme- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

TABLolar LİSTESİ

Tablo 13.1. Yıllara Göre İnsani Gelişme Endeks Değerleri, 2000-2021, Türkiye	76
Tablo 13.2. İnsani Gelişme Endeksi ve Bileşenleri 2021, Türkiye	77
Tablo 13.3. Cinsiyet Eşitsizlik Endeksi 2021, Türkiye	77
Tablo 13.4. Cinsiyete Dayalı Kalkınma Endeksi 2021, Türkiye	77
Tablo 1.1. İki, Üç ve Dört Yıllık Veri Setlerindeki Kayıt Sayıları (çakışan fert sayıları), 2016-2019	139
Tablo 1.2. Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Medyan Gelir ve Yoksulluk Sınırı (TL)	142
Tablo 1.1.1. Regresyon Analizi Sonuçları	144
Tablo 1.4.1.1. En Son Bitirilen Okul Sorusunda Haneler Tarafından İşaretlenen Seçeneklerin Ortalaması, 2016-2019 Panel	146
Tablo 1.2.1. Panel Veri Setlerine Göre Yoksulluk İçinde Geçirilen Yılların Dağılımı	148
Tablo 1.2.2. Panel Veri Setlerine Göre Hanelerin Yoksulluktan Çıkış ve Yoksulluğa Geçiş Dağılımı	148
Tablo 1.3.1. Panel Veri Setlerine Göre Sosyal Yardım Alan Yoksul Hanelerin Yoksulluktan Çıkma Durumlarının Dağılımı	149
Tablo 1.3.2. Sosyal Yardım Alan Yoksul Hanelerin Yoksulluktan Çıkma Durumlarının Dağılımı, 2014-2017	150
Tablo 1.3.3. Sosyal Yardım Alan Yoksul Hanelerin Yoksulluktan Çıkma Durumlarının Dağılımı, 2015-2018	150
Tablo 1.3.4. Sosyal Yardım Alan Yoksul Hanelerin Yoksulluktan Çıkma Durumlarının Dağılımı, 2016-2019	150
Tablo 1.4.1. Medeni Durum ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Fertlerin Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019	152
Tablo 1.4.2. En Son Bitirilen Okul ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Fertlerin Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019	154
Tablo 1.4.3. Genel Sağlık Durumu ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Fertlerin Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019	155
Tablo 1.4.4. Genel Sağlık Durumu ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Fertlerin Dağılımı, 2019	156
Tablo 1.4.5. Fertlerin Kronik Hastalığının Olup Olmaması ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019	156

Tablo 1.4.6. Hanedeki Ortalama Kronik Hasta Kişi Oranı ve Hanelerin Genel Sağlık Durumu Seçeneklerine Verdikleri Yanıtların Ortalaması 2016-2019	156
Tablo 1.4.7. Hanehalkı Reisi Fertlerin Mevcut Durumu ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019	158
Tablo 1.4.8. Fertlerin Kendi Durumlarını Tanımlamalarına Göre Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019	159
Tablo 1.4.9. Ferdin Esas İşinden Dolayı Sosyal Güvenlik Kuruluşuna Kayıtlılık Durumu ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019	160
Tablo 1.4.10. Esas İşin Süreklilik Durumu ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Fertlerin Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019	161
Tablo 1.4.11. Esas İşin Süreklilik Durumu ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Fertlerin Dağılımı, (seçeneklerin kendi içindeki dağılımına göre), 2017, 2018 ve 2019	162
Tablo 1.4.12. Hanehalkı Tipi ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Hanelerin Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019	163
Tablo 1.4.13. Oturulan Konutun Tipi ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Hanelerin Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019	164
Tablo 1.4.14. Oturulan Konutun Tipi ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Hanelerin Dağılımı, 2016-2019	165
Tablo 1.4.15. Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Hanelerin Ortalama Yıllık Geliri, 2016-2019	165
Tablo 1.4.16. Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Hanedeki Fertlerin Ortalama Yaşı, 2016-2019	165
Tablo 1.4.17. Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Kayıt Dışı Çalışan Oranları, 2016-2019	166
Tablo 1.4.18. Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	166
Tablo 2.1. 2020 GYKA Kesit Veri Setinde Yer Alan Kayıt Sayıları	167
Tablo 2.2. Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Geliri ve Cinsiyete Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	169
Tablo 2.3. Cinsiyete ve Medeni Duruma Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	170
Tablo 2.4. Cinsiyet ve Resmi Nikahlı Olma Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	170
Tablo 2.5. Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	172
Tablo 2.6. Eğitim Durumu ve Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Nüfusun Dağılımı, 2020	172
Tablo 2.7. Cinsiyet ve Ferdin Genel Sağlık Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	173

Tablo 2.8. Cinsiyete ve Ferdin Kronik Hastalığa Sahip Olma Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	174
Tablo 2.9. Cinsiyete ve Son 12 Ay İçinde Doktora Başvurma Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	174
Tablo 2.10. Cinsiyete ve Ferdin Doktora Başvuramama Nedenine Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	175
Tablo 2.11. Cinsiyete ve Ferdin Dış Hekimine Başvurma Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	175
Tablo 2.12. Cinsiyete ve Ferdin Dış Hekimine Başvuramama Nedenine Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	176
Tablo 2.13. Cinsiyete ve Maddi Yoksunluk Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	177
Tablo 2.14. Cinsiyete ve Ferdin Şu Anki Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	178
Tablo 2.15. Cinsiyete ve Çalışma Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	179
Tablo 2.16. Cinsiyete ve İş Arama Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	179
Tablo 2.17. Cinsiyete ve İş İmkânı Olsa İşbaşı Yapabilme Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	179
Tablo 2.18. Cinsiyete ve İşsizlerin İş Arama Kanallarına Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	180
Tablo 2.19. Cinsiyete ve Ferdin Esas İşindeki Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	180
Tablo 2.20. Cinsiyete ve Ferdin Esas İşindeki Meslek Koduna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	181
Tablo 2.21. Cinsiyete ve Ferdin Esas İşindeki Çalıştığı Yerin Ana Faaliyet Koduna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	181
Tablo 2.22. Cinsiyete ve Ferdin Esas İşinde Eksik Çalışma Nedenine Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	182
Tablo 2.23. Cinsiyete ve Sosyal Güvenlik Kuruluşuna Kayıtlılık Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	182
Tablo 2.24. Cinsiyete ve Ücretli ve Yevmiyeli Çalışan Ferdin Esas İşinin Süreklilik Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	183
Tablo 2.25. Cinsiyete ve Ferdin Esas İşinde Çalıştığı Ay Sayısına Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	183
Tablo 2.26. Cinsiyete ve İşsiz Olarak Geçirilen Ay Sayısına Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	184
Tablo 2.27. Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Fert Sayıları ve Dağılımları, 2020	185

Tablo 2.28. Tüm Geliri Sosyal Yardımlardan Oluşan Fert Sayıları ve Dağılımları, 2020	185
Tablo 2.29. Bölgelere Göre ve Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Nüfusun Dağılımı, 2020	186
Tablo 2.30. Fertlerin Kendi Durumunu Tanımlaması ve Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Dağılımı, 2020	187
Tablo 2.31. Sosyal Güvenlik Kuruluşuna Kayıtlılık Durumu ve Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Nüfusun Dağılımı, 2020	188
Tablo 2.32. İşsiz Olarak Geçirilen Ay Sayısı ve Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Nüfusun Dağılımı, 2020	188
Tablo 2.33. Hanehalkı Tipine ve Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	189
Tablo 2.34. Oturulan Konuttaki Mülkiyet Şekline ve Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020	190
Tablo 2.35. Oturulan Konutun Özelliklerine Göre Yoksulların Dağılımı, 2020	190
Tablo 2.36. Oturulan Konutun Kolaylıklarına Göre Yoksulların Dağılımı, 2020	191
Tablo 2.37. Oturulan Konutun Özellikleri ve Yaşanılan Çevre Problemlerine Göre Yoksulların Dağılımı, 2020	192
Tablo 2.38. Ekonomik Duruma Göre Yoksulların Dağılımı, 2020	193
Tablo 2.39. Toplam Gelir ile Gerekli Harcamaları Yapabilme Durumuna Göre Yoksulların Dağılımı, 2020	194
Tablo 2.40. Ekonomik Durum ve Yaşam Koşullarına Göre Yoksulların Dağılımı, 2020	195
Tablo 2.41. Maddi Yoksunluk Durumuna Göre Yoksulların Dağılımı, 2020	196
Tablo 3.1. Yoksulluk Hesaplamalarında EUROSTAT ve TÜİK Arasındaki Temel Farklılıklar	197

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.10. Lorenz Eğrisi	65
Şekil 1.1. Yaş Piramidi, Toplam Nüfus, 2021.....	83
Şekil 1.2. Yaş Piramidi, İl ve İlçe Merkezleri, 2021.....	84
Şekil 1.3. Yaş Piramidi, Belde ve Köyler, 2021.....	84
Şekil 2.1. İşgücü Göstergeleri, 2000-2021.....	86
Şekil 2.2. İşgücü Göstergeleri, Bir Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Yüzde Değişim Oranları 2006-2021.....	86
Şekil 5.1. Kişi başına gayrisafi yurt içi hasıla, 1998-2021 Cari Fiyatlarla Değer.	95
Şekil 5.2. Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Yıllık Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelirin Dağılımı (Türkiye), 2006-2021.....	96
Şekil 5.3. Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Yıllık Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelirin Yüzdelik Paylara Göre Dağılımı (Türkiye), 2006-2021.....	96
Şekil 1.1. GYKA Panel Veri Tasarımı	131

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın her aşamasında desteğini esirgemeyen her zaman teşvik eden, yol gösteren ve destekleyen değerli tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Sonay Bayramoğlu Özügürlü'ya,

Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde doktora yapmama vesile olan Sayın Prof. Dr. Birgül Ayman Güler'e, derslerine katılmaktan onur duyduğum Sayın Prof. Dr. Bilsay Kuruç'a ve tüm bölüm hocalarıma,

Tez çalışmam boyunca önerileri ve destekleriyle yol gösteren hocalarım Sayın Prof. Dr. Can Umut Çiner'e, Sayın Doç. Dr. Ozan Zengin'e ve Sayın Prof. Dr. Ahmet Alpay Dikmen'e,

Tezin her aşamasında ekonomi ve veri analizi alanındaki değerli bilgi ve tecrübelerini paylaşarak destekleyen sevgili arkadaşım Prof. Dr. Seyit Mümin Cilasun'a

Önerileriyle tezi geliştirmeme katkı sağlayan Sayın Prof. Dr. Nuray Keskin Ertürk'e ve Sayın Doç. Dr. Servet Akyol'a,

Verilerin analiz edilmesi sürecinde bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen Sayın Dr. Uğur İlker Erdoğan'a, Sayın Dr. Mustafa Can Küçüker'e ve Sayın Duygu Özbakış'a, mikro verilerin temin edilmesinde vermiş oldukları destekten dolayı Sayın Abdullah Yüksel'e ve Türkiye İstatistik Kurumu Gelir ve Yaşam Koşulları Dairesi çalışanlarına,

EUROSTAT uygulamaları konusunda sorularımı sabırla yanıtlayan Sayın Barbara Moench'e ve "EUROSTAT EU-SILC Team" çalışanlarına,

Önerileriyle yol gösteren Sayın Prof. Dr. Meltem Dayıoğlu Tayfur'a, Doç. Dr. Ozan Bakış'a, dönem arkadaşım Sayın Dr. İsmail Bahadır Turan'a, ILO kütüphanesinden faydalanmamı sağlayan Sayın Mustafa Hakkı Özel'e, tezin metin kısımlarını okuyarak tavsiyelerde bulunan Sayın İnan Selvi'ye,

Tez savunmama hazırlanırken vermiş olduğu destekten dolayı UN ESCWA, İstatistik, Bilgi Toplumu ve Teknoloji Birimi direktörü Sayın Dr. Haidar Frahiat'a,

Bu çalışmanın başından sonuna kadar her zaman bana güç veren sevgili eşim Erdal Dedeoğlu'na ve biricik oğlum Can Erdal Dedeoğlu'na,

Destekleriyle hep yanımda olan sevgili annem Senem Usta'ya, babama ve kardeşlerime,

En içten teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Yoksulluk, az gelişmiş ülkelerin sorunu olarak görülse de aslında bu tüm dünya ülkelerinin farklı derecelerde yaşadığı bir problemdir. Kimi ülkelerde yoksulluk insanların aç kalması iken, kimi ülkelerde eğitim, sağlık ve çalışma haklarından eşit düzeyde fırsat eşitliği temelinde faydalanamamasıdır. Yoksulluğun farklı boyutları nedeniyle yoksullukla mücadele yöntemleri de farklılık göstermektedir. Örneğin açlıkla mücadele eden bir ülkeye yiyecek yardımı kısa vadede etkili bir çözüm olarak görülebilir ancak uzun vadeli çözüm üretebilmek için gıdaya düzenli erişimin sağlanması gerekmektedir. Yoksullukla mücadele ilk olarak hayırseverlik kavramı etrafında şekillenirken daha sonra hak kavramı etrafında şekillenmeye başlamıştır. Sosyal yardımlar bir anlamda refah devletine giden yolda sosyal politikaların temelini oluşturmuştur.¹Devletlerin vatandaşlarına karşı yükümlülükleri ve vatandaşlık kavramı bağlamında ortaya çıkan sosyal güvenlik sistemleriye zaman içinde gelişerek vatandaşları gelir kaybından koruyacak, gelirlerini ömür boyu sürdürebilecekleri, hastalık, maluliyet, iş kazası gibi risklere karşı koruyabilecek sistemlere dönüşmüştür. Ancak bu sistemlerin işleyişi ve devamlılığını belirleyen en önemli faktörler refah devletlerinin veya devletlerin sosyal politika geliştirirken dayandıkları siyasi zeminle yakından ilgilidir.

Yoksullukla mücadeleyi tamamen gelir üzerinden değerlendirmek yoksulluğun insani boyutunun ve vatandaşlık boyutunun göz ardı edilmesi anlamına gelir. Yoksulluğun nedenlerinin gerisindeki sebepleri sadece gelir zeminine çekmek neoliberal politikaların dayattığı, işçinin emeğinin sömürüldüğü, piyasa koşullarına terk edildiği, sendikalaşmanın desteklenmediği, toplu pazarlık süreçlerinin işçi aleyhine zayıflatıldığı gerçekliğinden

¹ Şenay Gökbakar, Değişen Refah Devletleri ve Sosyal Yardımlar, Sosyal Güvenlik Dergisi, Mayıs 2017, cilt 7, Sayı 1, s. 71-90, E-ISSN:2148-483X.

soyutlayarak yoksulluğu bir anlamda yönetmeye çalışmak anlamına gelir². Dolayısıyla yoksulluk Adam Smith'in deyimiyle insani bir kategoridir ve sadece gelir boyutuyla ele alınmamalıdır. Yoksulluk yardımlarının 14. Yüzyıl İngiltere'sinde ortaya çıkmasının gerisindeki nedenleri İngiliz toplumunun köklü geleneklerinde yer alan sosyal yardım severlik ve karşılıklı yardımlaşmada aranmasını düşünenlerin yanında³ bu yardımların verilmesindeki esas sebebin yoksulların toplumsal düzene verecekleri rahatsızlıkların engellenmesi olarak görenler de bulunmaktadır⁴. Yoksullar o dönemde vatandaş olarak değil zenginlerin merhametine muhtaç olanlar olarak görülmüşlerdir. Bu düşünce bugün farklı şekilde tanımlanıyor olsa da aslında yoksulluğun sadece gelir boyutuyla ele alınmasının kökenlerini oluşturmaktadır. Yoksulluğu salt asgari geçim düzeyini sağlayacak gelir üzerinden ele aldığımızda hayırseverlik veya toplumsal kargaşayı önlemeye yönelik olan ana düşünceye geri dönmüş oluruz. Oysa sosyal devlet olmanın gereği yoksullukla mücadeleyi sosyal yardım zemininden çekip sosyal hak zemininde çözmeyi gerektirmektedir. Sosyal politikaların ve yoksullukla mücadelenin hak temelinde şekillenebilmesi için ücret politikalarının, iş hukukunun, barınma, eğitim ve sağlık kapsamındaki sosyal hakların ve kamusal hizmetlerin devlet tarafından eşit bir şekilde sağlanması gerekir⁵.

Türkiye'de sosyal güvenlik sistemi temel olarak üç bileşenden oluşmaktadır: sosyal sigorta, sosyal hizmet ve sosyal yardım. Sosyal yardımların temel amaçlarından biri kişileri

² Denizcan Kutlu, "Birlik, Emek Gücünün Yeniden Üretiminin Ücretiyle Karşılaştırılması ve Sosyal Yardım: Kuramsal Bir Model Denemesi", 2018, Mülkiye Dergisi, 42(1): 47-78.

³ A. D. K. Owen, "From Poor Law to Beveridge Report", Foreign Affairs, Jul., 1943, Vol. 21, No. 4 (Jul., 1943), s.745, Published by: Council on Foreign Relations, Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/20029792>.

⁴ Derek Fraser, The Evolution of the British Welfare State A History of Social Policy since the Industrial Revolution, Vice-Chancellor of the University of Teesside Second Edition, s.31 1984, ISBN 978-0-333-35999-0

⁵ Onur Metin, "Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşanılanlar". Çalışma ve Toplum, 2011, 1(28): 179-200.

mevcut durumlarından en kısa sürede kurtararak kendi kendilerine yetebilecekleri duruma getirerek muhtaçlıktan kurtarmaya yöneliktir⁶. Türkiye’de sosyal yardımlar muhtaç olanlar ve olmayanlara göre ihtiyaç ve gelir tespitinden sonra verilmektedir ve sosyal yardımlar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından merkezi düzeyde yürütülmektedir. Bakanlığın yıllık faaliyet raporlarına göre sosyal yardımlara 2021 yılında 97,8 milyar TL ödenek ayrılmıştır. Bu miktar 2019 ve 2020 yıllarında sırasıyla 55 milyar TL ve 69 milyar TL’dir. Bu ödeneklerin GSYH içindeki payı ise 2019, 2020 ve 2021 yıllarında sırasıyla %1,24, %1,42 ve %1,74’tür.⁷

Bu rakamlardan sosyal yardımlara ayrılan payın giderek arttığı görülmektedir. Ancak ödenen sosyal yardım miktarları incelendiğinde örneğin şartlı eğitim yardımı kapsamında kız çocuklarına verilen aylık 50 TL yardım düşünüldüğünde sosyal yardımların yoksulluğu azaltmadaki etkinliği soru işareti oluşturmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun açıklamış olduğu son verilere göre Türkiye’de 18 milyona yakın yoksul insan bulunmaktadır.⁸ Türk-İş’in açıkladığı resmi rakamlara göre dört kişilik hane için yapılan temel harcamaları kapsayan açlık sınırı aylık 6.839,64 TL’yi, yine dört kişilik bir hanenin zorunlu harcamalarını içeren yoksulluk sınırı aylık 22.278,98 TL’yi bulmuştur.⁹ Yaşam maliyeti ve sosyal yardımların miktarı birlikte ele alındığında sosyal yardımlar eliyle geliri yaşam maliyetini karşılayacak oranda artırmanın mümkün olmadığı görünmektedir.

Sosyal yardımlar yoksulluk riskini kısa vadede hafifletmek için etkili araçlar olabilirler. Ancak sosyal güvenlik sistemlerinin en önemli bileşeni olan sosyal sigortanın ve sosyal

⁶ Denizcan Kutlu, "Birikim, Emek Gücünün Yeniden Üretiminin Ücret dışılaştırılması ve Sosyal Yardım: Kuramsal Bir Model Denemesi", 2018, Mülkiye Dergisi, 42(1): 47-78.

⁷ <https://www.aile.gov.tr/raporlar/yillik-faaliyet-raporlari/>, (31.08.2022).

⁸ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581>, (23.08.2022).

⁹ <https://www.turkis.org.tr/temmuz-aclik-yoksulluk-siniri/>, (23.08.2022).

hizmetlerin gelirin adaletli dağılımı üzerindeki etkileri ve rolü düşünüldüğünde yoksullukla daha etkili mücadele edebilmek için bu sistemlerin güçlendirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bugün güncel verilere bakıldığında gelir dağılımı arasındaki adaletsizliğin devam ettiği görülmektedir. TÜİK verilerine göre: Türkiye’de gelir yüzde yirmilik gruplara bölündüğünde gelirden en yüksek payı alan yüzde yirmilik grup ile en düşük geliri alan yüzde yirmilik grup arasında yaklaşık olarak 8 kat fark bulunmaktadır. 2020 kesit verilerine göre fertlerin eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirleri küçükten büyüğe doğru sıralanıp 5 gruba ayrıldığında ilk yüzde 20’lik grup yani geliri en düşük olan grubun toplam gelirden aldığı pay %5,9 iken, son yüzde 20’lik grup yani geliri en yüksek olan grubun toplam gelirden aldığı pay ise %47,5’tir. Gelir dağılımındaki eşitsizliği ölçen gini katsayısı da 2019 yılında 0,395 iken 2020 yılında 0,410 olarak hesaplanmıştır¹⁰. Bir başka ifadeyle, gelir dağılımındaki eşitsizlik 2020 yılında artış göstermiştir.

Bu tez, Türkiye’de sosyal yardımlara ayrılan payın artırılmasından yola çıkarak sosyal yardımların yoksullukla mücadelede ön plana çıkarıldığı sosyal politikalar ile birey veya hanelerin yoksulluktan çıkışı arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Tez, sosyal yardımların birey veya hanelerin yoksulluktan kurtulmasına etkisini, hangi koşullarda birey veya haneyi yoksulluk çemberinin içerisinde tuttuğunu, hangi koşullarda yoksulluk döngüsünü kırmaya destek olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Türkiye’de sosyal yardımların yoksul birey veya hanelerin yoksulluk döngüsüne etkisini ortaya koyabilmek için, nicel yöntemle başvurulacaktır. Bu ilişkiyi incelemek için hanelerin gelir ve yaşam koşullarını inceleyen Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından üretilen Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA) sonuçlarına başvurulacaktır. Sosyal yardımların birey ve haneler üzerindeki etkisi,

¹⁰ TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2020 Haber Bülteni, Yayınlama tarihi: 15 Haziran 2021, Sayı:37404.

GYKA 2020 kesit verilerinden ve 2014-2017, 2015-2018 ile 2016-2019 panel veri setlerinden yararlanılarak incelenecektir.

Tezin ana savı Türkiye’de uygulanan sosyal yardım politikalarının yoksulluğu ortadan kaldıracak etkiye sahip olup olmadığını veri analizleri sonuçlarıyla ortaya koymaktır. Verilen sosyal yardımlar yoksulların sayısında kayda değer bir azalma sağlayabiliyor mu? Her bir birim sosyal yardımın yoksulların gündelik yaşamı ve onların hayatlarını sürdürebilmeleri için yaşamsal öneme sahip olduğu tahmin edilebilir. Bununla birlikte, asıl soru, sosyal yardımların, birey ve haneleri, yoksulluk sınırının dışına çıkarmada sağladıkları başarıdır. Ya da şöyle soralım, “sosyal yardımlar yoksulluğu önemli oranda azaltabilecek kadar etkili midir?” Etkili değilse bunun altında yatan nedenler nelerdir? Bu soruyu incelerken yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve çalışma durumu gibi faktörlerin etkilerine odaklanılacaktır. Örneğin, sosyal yardımlar, doğru hedef kitleye yani gerçekten geliri yoksulluk sınırının altında olan hane veya fertlere ulaşmakta mıdır? Sosyal yardımların kullanılma biçimleri, yoksulluktan çıkmayı etkilemekte midir? Yoksulluktan çıkmada, yardım alanların cinsiyeti, yaşı, işgücü durumu, eğitimi etkili midir?

Bu amaçla tezde öncelikle yoksulluğa ilişkin kavramlara, hane halkı araştırmalarına, göstergelere ve endekslere yer verilmiştir. Sonrasında çeşitli göstergeler çerçevesinde Türkiye’nin sosyo-ekonomik yapısı irdelenmiştir. Kapitalizmin tarihsel gelişimi bağlamında İngiltere ve Almanya örneklerinde ortaya çıkan yoksulluk olgusuna ve çalışma hayatına dair düzenlemeler ile sosyal güvenlik, sosyal sigorta ve sosyal yardım kategorilerine değinilmiştir. Bu kavram ve kategoriler ekseninde Türkiye ayrıntılı incelenmiştir.

Tez, üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yoksulluk literatürü ele alınacaktır. Hanehalkı araştırmaları hem ülkemizde hem de dünyada yoksulluk araştırmaları için veri sağlayan temel araştırmalar olarak görülmektedir. Birinci bölümde hanehalkı araştırmaları

kullanılarak gerçekleştirilen benzer yoksulluk çalışmalarına, yoksulluk tanımları ve yoksulluk göstergelerine yer verilmiştir. Bu bölümde ayrıca tüketim faaliyetleri, gelir dağılımı, toplumsal yaşama katılma ihtiyaı gibi farklı ölçütlerin göz önünde bulundurulmasıyla hesaplanan çok boyutlu yoksulluk endekslerine yer verilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde sosyal politika, sosyal politika araçları ve Türkiye'de sosyal güvenlik ve sosyal yardım araçları ele alınmıştır. Yine ikinci bölümde yoksulluk analizlerinde Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısının göz önünde bulundurulması gerektiği düşüncesiyle Türkiye'nin nüfus, işgücü, eğitim, gelir dağılımı ve makro ekonomik yapısına ilişkin güncel verilere yer verilmiştir.

Tezin nc bölümüne Türkiye İstatistik Kurumu tarafından üretilen Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2020 kesit ve 2014-2017, 2015-2018 ve 2016-2019 panel veri setleri kullanarak yoksulluk analizleri yapılmıştır. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması kesit ve panel verileri hlihazırda TİİK tarafından hesaplanan ve yayımlanan yoksulluk istatistiklerinin veri kaynağıdır. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması yöntemi gereği araştırma kapsamına dâhil olan bir bireyin 4 yıl boyunca araştırma kapsamında takip edilmesine dayanmaktadır. Böylece bu araştırma yoksulluk araştırmaları için kullanılan Hanehalkı Bütçe Araştırmasından farklı olarak panel veri setlerinin oluşmasına ve bu verilerin analizine imkân sağlamaktadır. nc bölümde mevcut veriler kullanarak ortaya çıkan sonuçlar sosyal yardım alma, yoksulluktan çıkma ve cinsiyet bağlamında değerlendirilmiştir.

Tezin literatüre katkısı Türkiye'nin içinde bulunduğu kriz dönemini kapsayan güncel veriler kullanarak detaylı analizler sunmasıdır. Tez Türkiye'de uygulanan sosyal yardım politikalarının yoksulluğu hangi ölçüde azalttığını veri analizi sonuçlarıyla ortaya koyarak bu alanda uygulanan politikaların ve araçların yeniden değerlendirilmesi için katkı sağlamayı

hedeflemektedir. Elde edilen bulguların sosyal yardım alanında uygulanan politikaların ve araçların yeniden değerlendirilmesi için katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca bu çalışma politika yapıcılar ve yoksulluk alanında çalışacak diğer kullanıcılar için cinsiyet bazında önemli bilgileri bir arada bulabilecekleri bir kaynak oluşturmayı hedeflemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK LİTERATÜRÜ

Yoksul kimdir? bir kişinin yoksul olduğuna nasıl karar verilmektedir? farklı yoksulluk tanımları nelerdir? soruları bu bölümde yanıtlanacaktır. Her ne kadar bu tez sosyal yardım-yoksulluk ilişkisini kuramsal olarak tartışmayı hedefleyerek yola çıkmamış olsa da analizlerin anlamlandırılması için temel yoksulluk ölçümü ile ilgili yaklaşımlara ve temel kavramlarla ilgili tartışmaların gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Yoksulluğun tanımlanmasıyla sosyal yardım alma arasındaki ilişki düşünüldüğünde kimlerin yoksul olarak tanımlanacağı büyük önem taşımaktadır. Yoksulluğun ölçülmesi dinamik bir yapı olduğu için ölçümler üzerinde çalışmalar yoksullar var olduğu sürece devam edecektir. Yeni anketler ve daha güncel veri kaynakları yeni ölçümlere olanak sağlayacaktır.

Bu bölümde hem dünyada hem de ülkemizde hanehalkı araştırmalarına dayalı olarak yapılan benzer çalışmalara ve sonuçlarına yer verilmiştir.

A. YOKSULLUK KAVRAMININ DOĞUŞU VE ANALİTİK KULLANIMI

Bilinen ilk veriye dayalı yoksulluk çalışmalarından bazıları 1880'lerde Charles Booth'un ve Seebohm Rowentre'nin İngiltere'de yaptıkları araştırmalardır ve bu çalışmalar yoksulluk alanında yapılan araştırmalar için bir dönüm noktası niteliğindedir.¹¹ Elbette yoksulluk çok daha eski tarihe sahiptir. Ancak anket tekniği kullanılarak nicel veri üretmek ve bu verilerden yoksulluk ölçümüne dair bilgi üretmek yoksulluğun ortaya çıktığı dönemlerden çok daha

¹¹ Aynur Özügürlü, "Yoksulluk Araştırmalarına Eleştirel Bir Bakış", Mülkiye, Cilt 30, Sayı 250, Ankara, 2014, s.58.

sonra gerçekleşmiştir. Booth, kendi çalışanlarını denek olarak kullanmış ve çalışanların yaşam koşullarını ve çalışanların yoksulluk durumunu araştırmak için bir anket uygulamıştır.

Yoksulluk konusunda doğru ve güvenilir veriye sahip olmanın yolu yoksulluğun doğru tanımlanması ve doğru ölçölmesiyle mümkündür. Literatürde özellikle yoksulluğun tanımlanması ve ölçölmesiyle ilgili çalışan bilim adamlarına A. B. Atkinson¹², James Foster, Joel Greer, Erik Thorbecke¹³, ve Angus Deaton örnek olarak gösterilebilir.¹⁴ Bu yazarların çalışmalarına ilerleyen bölümde değinilmiştir.

Küresel yoksulluğu azaltmak için deneysel yaklaşımlar öneren ve yoksulluk literatüründe önemli bir yere sahip olan araştırmacılardan biri Abeejit Benerjit'tir. Banerjee, küresel yoksullukla mücadele ve yoksulluğun azaltması için güvenilir yollar bulma alanında yaptığı çalışmalar nedeniyle 2019 yılında Ekonomi alanında Nobel ödölüne layık görölmüştür. Yöntem literatürde “randomised controlled trials (RCTs)-randomize kontrollü çalışma” olarak adlandırılmaktadır. Yöntem gereği seçilen bir örneklem rastgele “tedavi” grubu ve “kontrol” grubu olarak ikiye ayrılmaktadır. Yardım müdahalelerinin uygulandığı yararlanıcılara tedavi grubu, programdan yararlanamayan katılımcılara 'kontrol grubu' denilmektedir. Yöntem yoksulluk programlarının etkisini karşılaştırmak ve ölçmek için grup göstergelerindeki değışikliklerin zaman içinde izlenmesi olarak özetlenebilir. Müdahale

¹² Anthony B. Atkinson, *Measuring Poverty Around the World*, Princeton University Press, 2019, xxvii + 464 pages.

¹³ James Foster, Joel Greer, Erik Thorbecke, “A *Class of Decomposable Poverty Measures*”, *Econometrica*, Vol. 52, No. 3. (May, 1984), s. 761-766. (<https://doi.org/10.2307/1913475>), (<https://www.jstor.org/stable/1913475>), (01.06.2022)

¹⁴ Angus Deaton, *Measuring poverty*, Research Program in Development Studies Princeton University January 2003 Revised July 2004, s. 1-21.

sırasında ve sonrasında iki grup incelenmekte ve sonuçlar, politika önleminin ne kadar etkili olduğunu veya en iyi nasıl uygulanabileceğini belirlemek için kullanılmaktadır.¹⁵

Banerjee, 10 yıl boyunca takip edilen hanelerde tüketim, gıda güvenliği ve gelir üzerinde olumlu etkiler tespit etmiştir. Haneler üzerindeki bu iyileşmenin devam edebilmesi için programın kalıcı ve uzun vadeli olması gerektiğine dikkat çekmiştir.¹⁶

Banerjee, Esther Duflo ile hazırlamış olduğu ve 2011 yılında yayımlanan çalışmalarında küresel yoksullukla mücadele konusunu ele almıştır¹⁷. Kitaptaki ilgi çeken noktalardan biri anne karnında başlayan yetersiz beslenmenin yoksullukla ilişkilendirilmesidir. Özellikle gebe annelerin yetersiz beslenmeleri sonucunda çocuklarda oluşan iyot eksikliğinin çocukların ilerleyen yaşlarında eğitim hayatlarını ve sonrasında iş hayatlarını şekillendiren bir faktör olabileceği belirtilmektedir.¹⁸

Yoksulluğu özgürlükle ilişkilendiren Amartya Sen, refah ekonomisi alanına yaptığı katkılardan dolayı 1998 yılında ekonomi alanında Nobel Barış Ödülü'nü almıştır. Özellikle yoksulluk, eşitsizlik ve kıtlığın nedenleri üzerine ampirik araştırmaları ve ayrıca teknik analizleri içerecek şekilde kalkınma çalışmaları alanını tanımlamasıyla bu alanda önemli katkılar sağlamıştır. *Development as Freedom-Özgürlükle Kalkınma* kitabı, Amartya Sen'in bu alandaki en önemli kitabıdır. Sen, kalkınma için insan özgürlüğünü hem birincil amaç hem de gelişmenin temel aracı olarak tanımlamaktadır. Alınacak olan ekonomik önlemlerin sadece bu amaca yönelik araçlar olduğunu ifade etmektedir. Sen'e göre bir ülkenin büyüme

¹⁵ UNICEF, Howard White, Shagun Sabarwal and Thomas de Hoop, Randomized Controlled Trials (RCTs), Methodological Briefs, Impact Evaluation, No.7, September 2014, s.1-11.

¹⁶ Abhijit Banerjee, Esther Duflo Garima Sharma, “*Long-term Effects of the Targeting the Ultra Poor Program*”, Working Paper 28074, <http://www.nber.org/papers/w28074>, National Bureau of Economic Research 1050 Massachusetts Avenue Cambridge, MA 02138, November 2020, Revised June 2021, s. 1-16.

¹⁷ Abhijit Banerjee, Esther Duflo, *Poor economics A Radical Rethinking of the Way to Fight Global Poverty*, Penguin Books, 2012, 978-0718 19366-9, London, s.1-295.

¹⁸ A. Banerjee, E. Duflo, 2012, s.32.

oranı ile vatandaşların gerçek özgürlükleri arasında doğrudan bir bağlantı bulunmamaktadır.¹⁹

Yoksulluk alanında önemli katkıları olan araştırmacılardan biri de Ayşe Buğra'dır. Türkiye'de yoksulluk alanında yaptığı araştırmalar ile bilinen Ayşe Buğra bu alanda çok sayıda araştırmada yer almış ve önemli katkılarda bulunmuştur. Ayşe Buğra Boğaziçi Üniversitesi Araştırma Forumu bünyesinde sosyal politika ve yoksulluk konusunda çalışma yürütmüş ve yayımlamıştır. Ayşe Buğra, Çağlar Keyder ve Ilgın Erdem tarafından Birleşmiş Milletler için hazırlanan bir raporda Eurostat ve Türkiye İstatistik Kurumunun verilerinin yanı sıra yoksulluk ve sosyal dışlanmanın farklı biçimlerini ortaya çıkarabilmek için yapılan saha çalışmasında, Türkiye'nin sosyo-ekonomik koşulları içinde, asgari gelir desteği politikalarına olan ihtiyacın büyük olduğu sonucuna varılmıştır²⁰. Raporda yer alan bir diğer önemli tespit de şudur: Var olan sosyal yardım uygulamalarının yetersizliklerinin yanında, idari maliyetleri yüksek, şeffaflık ve hesap verebilirlikten uzak, daha da önemlisi sosyal hak kavramı temelinde değil sadaka mantığı içinde yürütülen uygulamalardan oluştuğunun tespit edilmesidir.²¹

Yoksulluk göstergelerinin hesaplanması açısından önemli veriler ve sonuçlar sunan bir diğer uluslararası kurum Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) örnek gösterilebilir. Bu kuruluşun yayımladığı insani kalkınma raporlarına ve içeriklerine ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

¹⁹ Amartya Sen, *Development as Freedom*, First Anchor Books Edition, August 2000, s.1-366.

²⁰ Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder, “*Sosyal Yardım Uygulamaları ve Topluma Yararlı Faaliyet Kapsamında Asgari Gelir Uygulamaları Raporu*”, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) İçin Hazırlanan Rapor, 2007, s.1-63, <https://spf.boun.edu.tr/tr/>, (15.5.2022)

²¹A. Buğra, Ç. Keyder, 2007, s.45.

1. Türkiye’de Hanehalkı Araştırmalarına Dayalı Yoksulluk Araştırmaları

Literatürde tüketim ve gelir verileri kullanılarak farklı açılardan yoksulluğu ele alan araştırmalar bulunmaktadır. Hanehalkı anketleri hem geliri hem de tüketimi ölçtükleri için yoksulluk araştırmaları için uygun veri kaynaklarıdır. Ayrıca hanehalkı araştırmalarından bir bireyin en az 4 yıl boyunca izlenmesine olanak sağlayan panel veriler de elde edilebildiği için sürekli yoksulluk hesaplamalarına olanak sağlamaktadır.

Örnek olarak, Sırma Demir’in 2002-2005 Hanehalkı Bütçe Anketi temelinde yapmış olduğu ve sosyal transferlerin yoksulluk üzerindeki etkilerini inceleyen çalışması verilebilir. Şeker’in bu çalışmada, Türkiye’de sosyal transferlerin gelirle olan ilişkisini, sosyal transferlerin kimleri kapsadığını ve yoksul kesime ne kadar ulaştığını analiz ederek sosyal transferlerin yoksulluğu ne ölçüde etkilediğini ve yoksul kesime yönelik transferlerin hedef kitlesinin kimler olduğunu analiz etmiştir. Sırma Demir Şeker, transferlerin yoksulluk açığı üzerindeki etkisini ve bu etkiyi belirleyen unsurları yoksulluğu azaltma etkinliği modelini kullanarak incelemiştir.²²

2011 yılında yine Sırma Demir Şeker tarafından “Türkiye'nin Yoksulluk Dinamikleri” konulu doktora tez çalışması yapılmıştır. Şeker çalışmasında Hanehalkı Bütçe Anketi’nden elde edilen veriler yerine Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2006 ve 2007 kesit sonuçlarını kullanmıştır. Yazar bu tezle kalıcı yoksulluğa neden olan faktörleri ayrıştırarak sosyal yardımların dolaylı ve doğrudan etkilerini incelemiştir.²³

²²Sırma Demir Şeker, *"Türkiye'de Sosyal Transferlerin Yoksulluk Üzerindeki Etkileri"*, Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlı Tezi, Ankara, 2008, s.1-217.

²³Sırma Demir Şeker, *"The Dynamics of Poverty in Turkey"*, A Thesis Submitted to the Graduate School of Social Sciences of The Middle East Technical University, July 2011, s.1-286.

Hanehalkı Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi verileri kullanılarak yapılan bir diğer çalışma Ömer Limanlı tarafından yoksulluğun arkasındaki temel nedenleri araştırmak için 2009-2012 panel verileri kullanarak yapılmıştır. Limanlı çalışmanın sonucunda hanehalkı büyüklüğü, sağlık ve eğitim değişkenleri ile yoksul olma arasında pozitif ilişki olduğunu, hanehalkı reisinin kadın olduğu hanelerin yoksulluğa karşı daha açık olduğunu tespit etmiştir.²⁴

TÜİK tarafından üretilen “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması” kesit sonuçları kullanılarak yapılan bir diğer çalışmada sosyal transferlerin cinsiyet boyutu ele alınmıştır. Cem Başlevent tarafından yapılan "*Türkiye’de Sosyal Transferler ve Gelir Eşitsizliği: Toplumsal Cinsiyet Boyutu Ne Kadar Önemli:*" başlıklı çalışma 2016 yılında "Ekonomik Araştırma Forumu-The Economic Research Forum (ERF)" tarafından yayımlanmıştır. Çalışmada Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2013 kesit verileri kullanılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde farklı gelir türlerinin bireyler arasında nasıl dağılım gösterdiği analiz edilmiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında ise hane seviyesinde analizler yapılarak hanehalkı gelir eşitsizliği ile ilgili temel kalıplar ve farklı gelir türlerinin buna nasıl katkıda bulunduğu analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde sosyal transferlerin politik sonuçlarının değerlendirilmesine yardımcı olma amacı taşıdığı ifade edilerek sosyal yardım ödemelerinin açık bir şekilde olumlu sonuçları olduğu ifade edilmiştir. Ancak sosyal transfer oranlarının gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerinin oldukça düşük olduğu ifade edilmiştir. Emeklilik ve işsizlik yardımlarının hane geliri ile korelasyonun pozitif olduğu ancak Türkiye'nin gelir dağılımı üzerinde eşitleyici bir etkiye sahip olmasının oldukça zaman alacağı ifade edilmiştir.²⁵

²⁴Ömer Limanlı, "*Intertemporal Poverty in Turkey*", *Procedia Economics and Finance*, Volume 30, 2015, P. 487-497, [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)01316-7](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)01316-7), (22.10.2019)

²⁵Cem Başlevent, "*Social transfers and income inequality in Turkey: How important is the gender dimension*", *The Economic Research Forum (ERF) Working Paper No: 1013*, 2016, s.1-21.

Ayşenur Acar ve Cem Başlevent tarafından GYKA 2007-2010 panel verileri kullanılarak *"Examination of the transition of Turkish households into and out of poverty in Turkey-Türkiye'de hanehalklarının yoksulluğa giriş ve yoksulluktan çıkış geçişlerinin incelenmesi"* konulu çalışmada Türkiye'deki hanehalklarının yoksulluğa giriş ve çıkışlarının temel belirleyicilerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Dört yıllık panel veri kullanılarak yapılan çalışmanın sonucunda, göreceli gelir yoksulluk oranının orta seviyelere doğru gerilediği ve hanehalklarının yoksulluğa girişten çok çıkış yaptıkları tespit edilmiştir. Yazarlar kurmuş oldukları modelde hanehalkı reisinin istihdam durumu ve eğitimi ile hanehalkı büyüklüğünün yoksulluğu etkileyen faktörler olduğunu tespit etmişlerdir. Özellikle aktif olmayan bağımlı fertlerin yüksek olduğu hanelerin yoksulluğa girme olasılıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.²⁶

“Hanehalkı Bütçe Anketi” verileri kullanılarak yapılan güncel çalışmalardan biri de Serdal Bahçe ve Ahmet Haşim Köse tarafından yazılan *"Social Classes and the Noe-Liberal Poverty Regime in Turkey, 2002-2011-Türkiye'de Sosyal Sınıflar ve Noe-Liberal Yoksulluk Rejimi, 2002-2011"*, adlı makaledir. Bu makale 2017 yılında *"Journal of Contemporary Asia"* dergisinde yayımlanmıştır. Yazarlar, çalışmalarında TÜİK Hanehalkı Bütçe Anketi verilerini kullanarak Türkiye'nin 2002-2011 yıllarına ait toplumsal sınıf analizini yapmışlardır. Yazarlar, çalışma sonucunda sınıf temelli analizlerinde 2002-2011 döneminde işçi sınıfının büyüklüğünde hızlı bir artış olduğunu ve buna köylülüğün dağılmasının eşlik ettiğini belirtmişlerdir. Bu dönüşümün Türkiye'de sanayi rezerv ordusunun boyutunu arttırdığını belirten yazarlar aynı zamanda bu dönüşümün sosyo-ekonomik yapıyı radikal bir biçimde değiştirdiğini ve sosyal kargaşa için potansiyel yarattığını ifade etmişlerdir.

²⁶Ayşenur Acar, Cem Başlevent, *Examination of the transition of Turkish households into and out of poverty in Turkey*, Betam Working Paper Series #015, November 2014, s.1-23.

Çalışmada 12 toplumsal sınıf belirlenmiştir. Bunlar sırasıyla: kentli profesyoneller, kırsal profesyoneller, küçük burjuvalar, topraklı geçimlik köylü, nitelikli emekçiler, emekçiler, şehirli işsizler, tarım emekçisi, topraksız geçimlik köylü, kırsal işsiz, işgücü dışında çalışmayan ve emeklilerden oluşmaktadır. Yazarlar, analizlerinin sonucunda yoksulların çoğunluğunun emekçileri ve işsizleri içerdiğini ifade etmişlerdir.²⁷

2. Diğer Ülkelerde Hanehalkı Araştırmalarına Dayalı Yoksulluk Araştırmaları

Diğer ülkelerde de benzer şekilde hanehalkı araştırmaları kullanılarak yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Hindistan'daki kronik yoksulluğu panel veriyle inceleyen Shaskanka Bhide ve Aasha Kapur Mehta, yoksulluğun geçici mi yoksa kronik mi olduğu sorusuna, hanelerin zaman içinde izlenerek yanıtlanabileceğini ifade etmişlerdir. Hindistan kırsalında yer alan 3139 hanenin panel verisi analiz edilerek yoksulluk durumunun değişimini belirleyen faktörler tespit edilmiştir. 1968-1969, 1969-1970, 1970-1971 ve 1981-1982 panel verilerinin kullanıldığı çalışmada sınırlı bağımlı değişken regresyon analizi (limited dependent variable regression) kullanılmıştır. Yazarlar yoksulluk analizlerinde tek başına harcama değişkeninin yeterli olamayacağını belirterek analizlerine yaşanan kırsal bölgenin özellikleri ve hanehalkı özelliklerini de eklemişlerdir. Çalışmanın sonucunda yoksulluğun nedenleri, hanelerin istihdam ve gelir için ekonomik fırsatları kullanabilme yetenekleriyle (capability) ilişkilendirilmiştir. Yoksulluğu azaltan faktörleri ise arsa sahibi olma, tarımsal arazi ve hayvan sahibi olma ve az çocuklu küçük aile olma olarak belirlemişlerdir.²⁸

²⁷Serdal Bahçe ve Ahmet Haşim Köse, "Social Classes and the Noe-Liberal Poverty Regime in Turkey, 2002-2011", Journal of Contemporary Asia, 2017, Vol. 47, No.4, s.575-595, <https://doi.org/10.1080/00472336.2017.1325919>, (03.11.2019)

²⁸Shaskanka Bhide and Aasha Kapur Mehta, "Chronic Poverty in Rural India: issues and findings from panel data", Journal of Human Development, Volume 5, 2004, Issue 2: Chronic Poverty, Published online: 22 Jan 2007, s. 195-209, <https://doi.org/10.1080/1464988042000225122>.

Shaskanka Bhide ve Aasha Kapur Mehta, bir başka çalışmalarında Hindistan Ulusal Uygulamalı Ekonomik Araştırma Konseyi'nin (NCAER) 1970-71 ve 1998-1999 arasındaki dönem boyunca aynı haneleri takip etmek amacıyla yapmış olduğu üç anketi kullanarak Hindistan kırsalında yoksulluğun sürekliliğini ölçmüşlerdir. Yazarlara göre yoksulluğun ne kadar kalıcı olduğu sorusu önemlidir çünkü onlara göre geçici yoksulluğu azaltma politikaları kronik veya kalıcı yoksullukla mücadelede etkili olmayabilir.²⁹

Yoksulluğun devam etmesi, ekonomik sistemin toplumun farklı kesimlerini büyüme sürecine entegre etmedeki başarısızlığını göstermektedir. Bhide ve Mehta'nın bu tespiti tezimizin çıkış noktasını oluşturmuştur. Sosyal yardımların kalıcı olmaması ve bu kaynağın doğru kişilere gitmemesi durumunda yoksullukla mücadelenin etkili olmama ihtimali yüksektir.

Bhide ve Mehta, araştırmalarında çocuk sayısı, hanedeki kadın sayısı, hanehalkı büyüklüğü, arazi sahipliği, fiziksel varlıklar, sulama (irrigation), ev sahipliği, canlı hayvan sahipliği, altyapı, köyde veya şehirde yaşama, nüfus gibi çok sayıda bağımsız değişken ile yoksulluk ilişkisini regresyon analiziyle incelemişlerdir. Sonuç olarak kast sisteminin yoksulluğun açıklanmasında belirleyici bir değişken olduğuna ve hanehalkı büyüklüğünün de yoksulluğun kalıcı hale gelmesinde veya yoksulluktan çıkma sürecinde etkili bir değişken olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Hanelerin bulunduğu kırsal alanın altyapı özellikleri ve yereldeki istihdam olanakları, yoksulluğun azaltılmasında etkili olan diğer bağımsız değişkenler olarak tespit edilmiştir.³⁰

²⁹ Shaskanka Bhide and Aasha Kapur Mehta, "Chronic Poverty in Rural India: issues and findings from panel data", Journal of Human Development, Volume 5, 2004, Issue 2: Chronic Poverty, Published online: 22 Jan 2007, s. 195-209, <https://doi.org/10.1080/1464988042000225122>.

³⁰ Bhide ve Aasha Kapur Mehta, "Tackling Poverty Through Panel Data: Rural Poverty in India 1970-1998", Chronic Poverty Research Centre Working Paper No. 28, 2005, s.1-18. (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1756807), (18.10.2019)

İktisatçı Ratan Ghosal'ın Hindistan'da yürüttüğü araştırma, ülke düzeyinde etkili olan değişkenleri tespit etmiştir. Hindistan'ın panel verilerini kullanarak yürüttüğü çalışmada Ghosal, yoksulluk, büyüme ve eşitsizlik arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 1973-1974 ve 2009-2010 Hindistan panel verilerinden yararlanan Ghosal, yoksulluğu azaltmak için büyümenin gerekli ancak yeterli olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Büyüme hızlarının zamansal davranışı ile eyaletler arasındaki Gini eşitsizliği arasında tek tip bir ilişkinin gözlemlenmediğini ve ilişkinin paradoksal olduğunu belirtmiştir. Ghosal, eyaletlerin genelinde yoksulluğun azaltılması için yalnızca büyüme oranlarındaki artış değil aynı zamanda sosyal sektör harcamalarındaki artışın da önem taşıdığını vurgulamıştır. Bununla birlikte, bölgelerin yoksulluk derecesinin farklı olması nedeniyle, bazı bölgeler (eyaletler) için sağlık ve eğitim gibi alanlarda spesifik stratejiler geliştirilmesinin yoksulluk oranı üzerinde önemli olumlu etkiler yaratabildiği düşüncesindedir.³¹

Çin'de Jyotsna Jalan ve Martin Ravallion tarafından yürütülen benzer bir araştırma, yoksulluğun nedenlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Geçici ve kronik yoksulluğu belirleyen faktörleri belirlemek için Jalan ve Ravallion, Çin'de 5854 haneden elde edilen tüketim verilerini de içeren panel verileri kullanarak bir analiz yapmışlardır. Çalışma, geçici ve kronik yoksulluğun ortak belirleyicilerinin olup olmadığının tespit edilmesine yönelik bir yöntem önermektedir. Araştırmacılar, geçici yoksulluğun tespiti için uygulanan yöntemle kronik yoksulluğun ölçülüp ölçülemeyeceğini test etmişlerdir. Araştırma sonucunda geçici yoksulluğa neden olan faktörlerin bir kısmının kalıcı yoksullukla ilişkili olmadığı tespit edilmiştir. Böylelikle, farklı politikaların her iki yoksulluk türü için farklı etkileri olduğu

³¹ Ratan Ghosal, "Growth, Poverty and Inequality Paradox in India: A Panel Data Approach", Paper Prepared for the 32nd General Conference of The International Association for Research in Income and Wealth, Boston, USA, August 5-11, 2012, p.1-35. (<http://www.iariw.org/papers/2012/GhosalPosterPaper.pdf>), (18.10.2019)

ortaya konmuştur. İnsani ve fiziksel sermaye ile uzun vadeli toprak yatırımlarının kronik yoksulluğu azaltma üzerinde olumlu sonuçlar verdiği, sigorta ve gelir istikrarı programlarının gelir şoklarına karşı geçici yoksulluk üzerinde daha olumlu etkileri olduğu belirtilmiştir. Çin'de yoksulluğun temel nedenlerinin dağlık alanda yaşamak, ulaşım, enerji, kırsal altyapının olmadığı bölgelerde bulunmak, azınlık etnik gruba mensup olmak, okuryazar olmamak, hastalığa yatkın olmak faktörleri tespit edilmiştir.³²

Sosyal politika yaklaşımlarının yoksulluk üzerindeki etkisini ele alan bir çalışma Pakistan kırsalında gerçekleştirilmiştir. Neil McCulloch ve Bob Baulch, Pakistan kırsalında yaşayan 686 haneyi kapsayan beş yıllık panel veriyle gelir artırıcı iki farklı sosyal politikanın geçici ve kronik yoksulluk üzerindeki etkilerini simüle etmişlerdir. Yazarlar, Pakistan kırsalındaki hanelerin geçici ve kronik yoksulluk büyüklüklerini de ölçmüşlerdir. Sonuç olarak, kronik yoksulluğun, uzun dönemli ve sürdürülebilir hane gelirini artıran politikaların artışına bağlı olduğu ve hanelerin gelirlerinin aydan aya veya yıldan yıla dalgalanma göstermesinin göz önüne alınarak politika belirlenmesi gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmada kullanılan beş yıllık panel veri seti sadece üç yıllık harcama verilerini içerirken gelir bilgisi tüm yıllar için alınmıştır. Bu nedenle kronik ve geçici yoksulluk tahminlerinde eşdeğer gelir (equivalized income) refah ölçümü olarak kullanılmış ancak az gelişmiş ülkelerde vergilendirme endişesi ile beyan edilen gelir bilgisinin hata içerme olasılığının harcama verilerinden daha yüksek olduğu ifade edilmiştir.³³ İnsanlar gelir bilgilerini paylaşmak

³²Jyotsna Jalan and Martin Ravallion, "Is transient poverty different? Evidence for rural China", The Journal of Development Studies, Volume 36, 2000- Issue 6: Economic Mobility and Poverty Dynamics in Developing Countries, Published online: 23 Nov 2007, p.82-99, (DOI: <https://doi.org/10.1080/00220380008422655>), (22.10.2019)

³³Neil McCulloch and Bob Baulch, "Simulating the Impact of Policy Upon Chronic and Transitory Poverty in Rural Pakistan", The Journal of Development Studies, Volume 36, Issue 6: Economic Mobility and Poverty

istemedikleri için beyan edilen gelirlerin hatalı içirme olasılıkları bulunmaktadır. Bu nedenle harcama verileri gelir verilerine göre daha güvenilir olabilir ancak harcama verilerinin de hatırlama süreleriyle ilişkili olduğu unutulmamalıdır. Nitekim haftalık hatırlama süresi ile aylık hatırlama süresi arasında önemli bilgi farklılıkları oluşabilir.

Ekonomik büyüme ve yoksullukla mücadele arasındaki ilişkiye odaklanan bir başka araştırma, Wlodzimier Okrasa tarafından Polonya’da yürütülmüştür. Okrasa, Polonya panel verilerini kullanarak 1993-1996 döneminde ülkede yaşanan ekonomik gelişmelerin hem tüm nüfus hem de düşük gelirli aileler üzerindeki etkisini incelemiştir. Okrasa analizlerinde dört yıllık (1993-1996) Polonya hanehalkı bütçe anketi panel verilerini kullanmıştır. Bu analizlerde iki temel ilişki (korelasyon) incelenmiştir:

1. Polonya’da hanehalklarının göreceli ekonomik pozisyonlarının değişimi
2. Ekonomik büyüme ve iyileştirme döneminde uzun dönemli yoksulluğu hedefleyen sosyal politikaların rolü

Çalışma sonucunda 1993-1996 döneminde şehirde yaşayan hanehalkı reisi eğitimli ve yetişkin olan, daha az çocuklu ve daha az işsiz içeren, fiziksel ve finansal varlıkları olan hanelerin yoksulluktan kaçınma konusunda veya kronik yoksulluğu ve kırılganlığı azaltmada görece olarak daha iyi oldukları tespit edilmiştir. Çok çocuklu ve işsiz fert sayısının çok olduğu hanelerin kalıcı yoksulluğa karşı daha yatkın oldukları belirtilmiştir.³⁴

Dynamics in Developing Countries, 2000, Published online: 23 Nov 2007, s.100-130, <https://doi.org/10.1080/00220380008422656>, (22.10.2019).

³⁴ Wlodzimier Okrasa, "Who Avoids and Who Escapes from Poverty During the Transition? Evidence from Polish Panel Data, (1993-96)", World Bank Policy Research Working Paper No. 2218. November 1999, s. 1-55, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=623976>, (22.10.2019)

Okrasa, sosyal yardım tahsislerinin ailelerin yoksulluğu üzerindeki etkisini ayrı bir araştırmada incelemiştir. Buna göre sosyal yardımların, ailelerin yoksulluk düzeyleri üzerindeki etkileri, yoksulluğun derinleşmesi ve yoksulluktan kurtulma düzeylerine bakılarak ele alınmıştır. Araştırmada, ailelerin yoksulluktan kaçma şansı nedir? Ailelerin yoksulluğunu derinleştiren riskler nelerdir? Sosyal transferler uzun dönemli yoksulluktan kaçınmada nasıl etkili olabilir? sorularını incelemiştir.³⁵

Yoksulluğu ve refahı tüketimle inceleyen yazarlardan biri Angus Deaton'dır. Deaton, Economic Systems Research dergisinde yayımlanan makalesinde tüketime dayalı refah ölçüsünün teorik temelini incelemiştir. Deaton, bu çalışmada tüketimi araştıran hanehalkı anketlerindeki doldurma sürelerinin yoksulluk araştırmalarının sonuçlarını değiştirebileceğine dikkat çekmiştir. Hindistan'da yapılan bir araştırmada 7 günlük ve 30 günlük hatırlama sürelerinin test edilmesinde yoksul sayılarının yarıya düştüğünü ifade etmiştir³⁶. Yazar 2015 yılında yayımlanan bir başka makalesinde refahın temel belirleyicisinin tüketim olduğunu, bireyler arasındaki tüketim dağılımının politik, sosyal ve ekonomik alanlarda eşitsizlik ve yoksulluk gibi önemli anlamlar taşıdığını belirtmektedir. Deaton'a göre tüketim son zamanlarda yapılan ekonomik araştırmaların merkezine oturmuştur. Deaton, yoksulluk araştırmalarına önemli katkılar sağlayarak panel verilerinin yokluğunda zaman içerisinde bireysel davranışları incelemeyi mümkün kılan tekrarlanan enine kesit verilerden panel veri tasarlamak için yöntemler geliştirmiştir. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde hanehalkı anketi verilerinin, özellikle de yaşam standardını ve yoksulluğu

³⁵ Włodzimierz Okrasa, "The dynamics of poverty and the effectiveness of Poland's safety net (1993-96) Policy Research working paper, no. WPS 2221, 1999, Washington, DC: World Bank, s.1-86, <http://documents.worldbank.org/curated/en/959601468776427969/The-dynamics-of-poverty-and-the-effectiveness-of-Polands-safety-net-1993-96>, (22.10.2019)

³⁶ Angus Deaton, "Household Surveys, Consumption, and the Measurement of Poverty "Economic Systems Research, Vol. 15, No. 2, June 2003, s.135-159.

ölçmek için tüketime ilişkin verilerin kullanılmasına öncülük etmiştir³⁷. Deaton, Dünya Bankası için hazırlamış olduğu kitabın üçüncü bölümünde refah, yoksulluk ve dağıtım başlığı altında hanehalkı anketlerinden elde edilen verilerle yoksulluk ve refah analizinde kullanılan farklı yöntemlere yer vermiştir. Eşitsizlik endekslerinin her zaman kendi başlarına değil diğer araçlarla birlikte yorumlanması gerektiğini belirterek, sosyal refah ölçümü ile yoksulluk ölçümü arasında çok az kavramsal fark olduğu sonucuna ulaşmıştır. Temel farklılığın ağırlıklandırmadan kaynaklandığını ifade etmiştir. Ayrıca bu kitapta Fildişi Sahilleri'nin 1985 ile 1988 yılları arasındaki yaşam standardı anketi verileri ve Güney Afrika'nın 1995 yılına ait verileriyle yapmış olduğu yoksulluk ve refah analizlerine yer verilmiştir. Yine bu çalışmada 1981-1982 yıllarına ait sosyo-ekonomik araştırma verilerine dayanarak Tayland'ın pirinç fiyatlandırma politikasını ve Güney Afrika'nın emeklilik politikalarını örnek alarak fiyatlamamanın ve transferlerin refaha etkilerini incelemiştir. Deaton pirinç fiyatlarındaki değişikliğin yaşam düzeyleri ile pirinç tüketimi ve üretimi arasındaki ilişkiye bağlı olarak kentsel ve kırsal sektörler arasındaki reel gelir dağılımını ve sektörler içindeki dağılımı etkilediğini ifade etmektedir. Güney Afrika'da siyah yaşlılara yapılan emeklilik transferlerinin bu yaşlıların kişi başına düşen gelirin çok düşük olduğu hanelerde yaşamaları nedeniyle olumlu sonuçları olduğunu belirtmektedir.³⁸

Asgari yaşam standardını güvence altına almak devletlerin sorumluluğunda olduğu için devletlerin vergi ve gelir transferi politikaları oldukça önemlidir. Kim Hwanjoon, 2000 yılında yayımlanan makalesinde refah devletlerinde vergilerin ve gelir transferlerinin

³⁷ Angus Deaton, "Consumption, Poverty and Welfare", Scientific Background on the Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel 2015, The Committee for the Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel, The Royal Swedish Academy of Sciences, 12 October 2015, s.1-34.

³⁸ Angus Deaton, The Analysis of Household Surveys a Micro econometric Approach to Development Policy, World Bank Publications, The World Bank Group, 2018, ISBN (electronic): 978-1-4648-1352-8, s.1-479

yoksullukla mücadeledeki etkinliğini incelemiştir. Kim'e göre yoksulluğun azaltılması her refah devletinde sosyal politikanın önemli bir amacı olsa da refah politikalarının kurumsal özellikleri refah devletlerinde büyük farklılıklar göstermektedir. Her ülkenin kendine özgü tarihi, ideolojik, politik ve sosyo-ekonomik geçmişini yansıtan farklı refah politikaları rejimleri farklı yoksulluk sonuçları verme eğilimindedir. Yazar çalışmasında şu sorulardan yola çıkmıştır: Yoksulluk eğilimleri sosyal devletler arasında ne kadar farklılık göstermektedir? Hangi ülkelerde vergi ve transferler daha etkin bir şekilde yoksulluğu azaltmaktadır? Vergi ve gelir transfer sisteminin hangi özellikleri yoksulluğu azaltmaya yardımcı olur? Ulusal yoksulluk çeşitliliğini açıklamada hangi özellikler daha önemlidir? 1980'lerde ve 1990'ların başlarında vergi transfer sisteminin bu özelliklerinin eğilimleri nelerdir? Kim, çalışmasında refah devletlerinin ortaklığı ve farklılığı, vergi transfer sisteminin iki ana özelliği ile özetlemiştir; genel vergi ve transfer seviyesi (refah devletinin büyüklüğü) ve vergi transfer sisteminin seçiciliğe karşı evrenselliği (yoksulluğu azaltma etkinliği). Kim, bir ülkenin yoksulluk sonucunun üç bileşene ayrılabilceğini belirterek bunları aşağıdaki gibi sıralamıştır: piyasa ekonomisinden kaynaklanan yoksulluk düzeyi, refah devletinin büyüklüğü ve yoksulluğu azaltma etkinliği. Yazar çalışmasında Lüksemburg Gelir Çalışması (LIS) mikro verilerini kullanarak çokuluslu varyasyonlar ve bu bileşenlerin eğilimlerini analiz etmiştir. Sonuçta, daha büyük bir refah devletinin, yoksullara daha fazla fayda sağlama eğiliminde olabileceğini, vergi öncesi yoksulluk düzeyi ile yoksullukla mücadele etkinliği arasında güçlü bir ilişki olduğunu başka bir deyişle, refah devletinin büyüklüğü ve/veya yoksulluğu azaltma etkinliği daha yüksek olan ülkelerde, vergi transferi öncesi yoksulluğun daha yüksek olmasının muhtemel olabileceğini belirtmektedir. Ancak bununla birlikte, nedensel sıranın ters yönde olduğu durumlar olabileceğini örneğin,

işsizlikteki bir artışın, vergi öncesi transfer yoksulluğunda bir artış anlamına gelebileceğini belirtmektedir.³⁹

Panel veri setleri kullanılarak yoksulluk üzerine yapılan araştırmalardan bir diğeri de Lorenzo Cappellari ve Stephen P. Jenkins tarafından OECD için hazırlanan "*Sosyal yardım alma dinamikleri: ölçme ve modelleme sorunları İngiltere uygulaması*" adlı çalışmadır. Yazarlar, İngiltere hanehalkı panel verilerini kullanarak İngiltere'deki sosyal yardım ödeneklerini 1991 ve 2005 yılları için modellemişlerdir. Yöntem olarak dinamik rastgele etkiler probit modelini (dynamic random effects probit) kullanmışlardır. Modelin verilere uygulanması sonucunda sosyal yardım alma riski taşıyan veya almaya devam eden nüfusun özellikleri incelenmiştir. Buna göre eğitilmiş nüfusun artmasının ve yerel işsizlik oranlarındaki düşüşün sisteme girişi veya sistemde kalmayı azalttığı görülmüştür. Erkeklerin kadınlara göre ve ev sahibi olmayanların ev sahibi olanlara göre daha yüksek oranda sosyal yardım alma olasılığının olduğu görülmüştür. Düşük eğitilmiş eşe sahip olma, daha genç çocuklara sahip olma ve düşük eğitim seviyesine sahip olma sisteme girme olasılığını artırmaktadır.⁴⁰

Yine Lorenzo Cappellari ve Stephen P. Jenkins, bir diğeri araştırmalarında birinci derecede Markov Modeli kullanarak düşük gelir geçişlerinin belirleyicileri incelemişlerdir. Yazarlar, bu çalışmada İngiltere panel verilerini kullanarak şu sorulara yanıt bulmaya

³⁹Kim Hwanjoon, "*Anti-Poverty Effectiveness of Taxes and Income Transfers in Welfare States*", LIS Working Paper Series, No. 228, Luxembourg Income Study (LIS), Luxembourg, 2000, s.1-33, (<http://hdl.handle.net/10419/160900>), (19.12.2019).

⁴⁰Lorenzo Cappellari and Stephen P. Jenkins, "*The Dynamics of Social Assistance Receipt: Measurement and Modelling Issues, with an Application to Britain*", OECD Social, Employment and Migration Working Papers, 1 October 2008, s.69.

çalışmışlardır: Kimin en çok yoksul olması muhtemel? Kimin en çok yoksul kalması muhtemel? Kim daha çok yoksul olma riski taşıyor?⁴¹

Stephen P. Jenkins ve Thomas Siedler, 2007 yılında yayımladıkları çalışmalarında hanehalkı panel anketlerinin nesiller arası yoksulluk aktarımı için nasıl bilgilendirici olabileceğini tartışmış hem veriler hem de bu verilere uygulanabilecek istatistiksel yöntemlerle ilgili sorunları ele almışlardır. Yazarlara göre düşük gelirli ve orta gelirli birçok ülkede uygulanan panel anketlerin büyük bir çoğunluğu nesiller arası yoksulluk geçişlerinin incelenmesi için uygun veri sunmamaktadır. Nesiller arası yoksulluk geçişlerinin ölçülebilmesi için panel veri setlerinin nesiller arası aktarım süreciyle ilgili değişkenleri örneğin, gelir, maaş, ebeveyn eğitimi, aile bireylerinin tümü ile ilgili bilgileri içermesi, büyük örneklem ile anket yapılması ve örneğe giren hanenin takibinin sağlanması, örnekten düşen hane sayısının azaltılması gibi özelliklere sahip olmalıdır. Bu çalışmada hanehalkı panel verilerine alternatif olarak kullanılabilecek anketler ve idari kayıtlar tartışılmış, gelişmekte olan üç ülke (Malezya Endonezya ve Meksika) panel anketlerinin analizlere uygunluğu incelenmiştir.⁴²

3. Yoksulluk Tanımları

Fransız mühendis Sébastien Le Prestre de Vauban'ın 1690'larda gözlemlediği yoksulluk, “dörde üçü... yarı çürümüş, püskü ketenden başka bir şey giymemiş insanlardı”. Bundan bir

⁴¹Lorenzo Cappellari and Stephen P. Jenkins, "Modelling Low Income Transitions" ISER Working Papers Number 2002-8, s.1-45

⁴²Stephen P. Jenkins and Thomas Siedler, "Using household panel data to understand the intergenerational transmission of poverty", CPRC Working Paper 74, Chronic Poverty Research Centre, 2007, ISBN: 1-904049-73-7, p.1-20, http://www.chronicpoverty.org/uploads/publication_files/WP74_Jenkins_Siedler.pdf, (18.10.2019)

asır sonra bir Fransız filozof ise yoksulları “ne malları ne mülkleri olan en ufak kazada sefaletе düşmeye mahkûm kişiler olarak tanımlamıştır”.⁴³

Yoksulluk algısı tarihsel süreçte değişime uğrayarak toplumsal yapılara göre şekillenmiştir. Örneğin Ayşe Buğra’ya göre sosyal bilim literatüründe yoksulluk yerine, toplumla ilgili konumu da belirleyen diğer kavramlar tercih edilmektedir. Bunlar arasında özellikle alt sınıf, kenardalık ve toplumsal dışlanma ön plana çıkmaktadır. Alt sınıf daha çok Amerika Birleşik Devletleri’nde, kenardalık Latin Amerika’da ve toplumsal dışlanma ise Avrupa Birliği ülkelerinde kullanılan kavramlardır.⁴⁴

2000/2001 Dünya Kalkınma Raporu’nda yoksulluk: “iyi olmaktan yoksun olma durumu” olarak tanımlanmış ve arkasından yoksun olmanın tam olarak ne olduğu sorusu sorulmuştur. Yoksun olma terimi ilk söylendiğinde yemek ve barınma gibi temel ihtiyaçlardan yoksun olmayı çağrıştırıyor olsa da aslında yoksullar için bundan daha fazlasını ifade etmektedir⁴⁵. Bu raporda özellikle altı çizilen noktalardan biri de kurumların yoksullar için önemi olmuştur. Çünkü birçok yoksul insanın kırılğan olduğu konulardan biri kurumlar ve toplum tarafından görmüş oldukları kötü muamele ve dışlanmadır. Dünya Bankası tarafından hazırlanan "2000/01 Attacking Poverty" başlıklı Raporun arka planında Mart 2000’de Deepa Narayan tarafından hazırlanan "*Voices of the Poor Can anyone Hear Us-Yoksulların Sesi Bizi Duyan Var mı*" isimli çalışma yer almaktadır⁴⁶. Bu çalışmada 60,000’den fazla yoksul kadın ve erkekle yapılan görüşmelerde katılımcılara iyi olma, iyi bir yaşam deneyimi, kötü

⁴³ <https://www.britannica.com/topic/history-of-Europe/Poverty>

⁴⁴ Ayşe Buğra, Çağlar Keyder, Utku Barış Balaban, Burcu Yakut, “Yeni Yoksulluk ve Türkiye’nin Değişen Rejimi”, Birleşmiş Milletler Kalkınma Raporu İçin Hazırlanan Proje, 2003, s.1-59.

⁴⁵ World Bank, (2000/2001), World Development Report, “Attacking Poverty”, Published for World Bank, Oxford University Press, ISBN 0-19-521129-4 paperback, 2000, s.15

⁴⁶ World Bank, (2000/2001), World Development Report, “Attacking Poverty”, Published for World Bank, Oxford University Press, ISBN 0-19-521129-4 paperback, 2000, s.3.

olma ve kötü yaşam deneyimi hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde 1999 yılında 50 ülkede 40,000 kişiyle katılımcı yoksulluk araştırmaları yapılmıştır. İkinci bölümde 23 ülkede 20,000 kişiyle yeni bir karşılaştırmalı çalışma yapılmıştır. Çalışma sonucunda görülmüştür ki yoksullar kendi yaşamlarında aktif olmalarına karşın refahı belirleyen sosyal ve ekonomik faktörleri etkileyecek güce sahip değildirler.⁴⁷

Narayan'ın çalışmasında iyi olma ve kötü olma tanımlarından görülmektedir ki herkes yaşadığı yoksunluk ölçüsünde yoksulluğu tanımlamaktadır. Moldovalı yaşlı bir kadın; yoksulluğun bir acı olduğunu ve bir felaket gibi hissettirdiğini, yoksulluğun insana sadece maddi olarak saldırmadığını aynı zamanda ahlaki olarak da saldırdığını insanın onurunu yok ederek umutsuzluğa ittiğini ifade etmiştir. Bulgaristan'da yaşayan orta yaşlı bir yoksul adam ise "iyi olmayı" çocukları için endişelenmemek, ürünlerini satabileceğini bilmek, komşuları ve arkadaşlarıyla sohbet edebilmek olarak tanımlamıştır. Etiyopyalı bir kadın ise iyi yaşamayı, barış, huzur ve sevgi içinde aç kalmadan yaşamak olarak tanımlamıştır. Sevginin yokluğunda paranın değersiz olduğunu ifade etmiştir. Letonyalı yaşlı ve yoksul bir kadın yoksulluğu aşağılanma, birilerine bağımlı olma, yardım talep ettiklerinde kabalıkları, aşağılanmayı ve kayıtsızlığı kabullenmeye zorlanma olarak tanımlamaktadır.⁴⁸

Kenyalı yoksul bir adamın sözleri ise yoksulluğu şu sözlerle tanımlamaktadır: “*Bana yoksulluk nedir diye sormayın... şu eve bir bakın ve deliklerini sayın. Eşyalara ve giydiğim kıyafetlere bir bakın. Her şeye bakın ve gördüğünüzü yazın. Gördüğünüz şey yoksulluktur.*”⁴⁹

⁴⁷Deepa Narayan, *Voices of the Poor, can anyone Hear Us*, Published by Oxford University Press for the World Bank, March 2000, s.1-360.

⁴⁸*Ibid*, s.1-360.

⁴⁹ World Bank, *World Development Report 2000/2001, “Attacking Poverty, Voices of the Poor”*, ISBN 0-19-521129-4, Oxford University Press, 2000, s.3, <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr/wdr-archive>, (10.12.2019).

DPT 8. Yıllık Kalkınma Planı Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tanımına yer vermiştir: *“Yoksulluk katlanılabilir bir yaşam için gerekli fırsatlar ve seçeneklerden feragat etmektir. Adam Smith'in yoksulluk tanımını esas alan bu tanımlamaya göre yoksulluk, gelir düzeyiyle ilişkilendirilemez çünkü gelir ekonomik bir kategoridir. Buna karşın yoksulluk insani bir kategori olmak zorundadır”*.⁵⁰

Bilinen ilk yoksulluk araştırmalarını yapan ve yoksulluk sınırını 1899 yılında İngiltere'de York şehrinde işçi sınıfında yer alan ailelere uyguladığı anket ile derlediği verilerden hesaplayan Seebohm Rowntree yoksulluğu aşağıdaki gibi tanımlamıştır:

"Sadece fiziksel verimliliğin sürdürülmesi için gereken asgari gereklilikleri elde etmek için yetersiz olan toplam kazanç düzeyi". Ayrıca bir baba, anne ve üç çocukta oluşan haftalık minimum harcamanın 21 şilin ve 8 peni olduğunu hesaplamıştır. Bu yoksulluk sınırlarını aile kazançlarıyla karşılaştırarak yoksulluk tahminlerine ulaşmıştır.⁵¹

Seebohm Rowntree işçi ailelerine bir anket uygulayarak gelir ve tüketim harcamaları bilgilerini toplamıştır. Sonuçları 1901 yılında yayımlanan araştırmada Rowntree, York şehrinin nüfusunun yüzde 10'nun yoksulluk sınırının -asgari gerekli harcamaların altında yaşadığını hesaplamıştır.⁵²

Yoksulluk nitel olarak tanımlanırken toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Ancak nicel olarak yoksul sayısını belirlemek için daha somut tanımlamalara ihtiyaç duyulmaktadır.

⁵⁰Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 8.Beş Yıllık Kalkınma Planı, Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT: 259-ÖİK:6109, Ankara, 2001, s.105.

⁵¹World Bank, World Development Report 2000/2001, *“Attacking Poverty, Voices of the Poor”*, ISBN 0-19-521129-4, Oxford University Press, 2000, s.17. (s.1-356), <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr/wdr-archive>, (10.12.2019).

⁵²ibid, s.17.

Bu nedenle ülkelerdeki yoksul sayısını tespit edebilmek için bir yoksulluk sınırı tanımlamak gerekmiştir. Günümüzde yoksulluk sınırı hesaplamaları temel olarak iki yoksulluk tanımı yaklaşımına dayanmaktadır. Bu yaklaşımlar mutlak ve görelî yoksulluk tanımlarıdır.

Yoksulluk görelî midir, mutlak mıdır? tartışmasında Marx ve Bosch'a göre yaygın görüş yoksulluğun görelî olduğu yönündedir. Yoksulluk söz konusu toplumun yaşam standardı açısından görülmesi gereken bir konudur. Bu nedenle yoksulluk, yalnızca fiziksel verimliliğin sürdürülmesi için asgari gereklilikler olarak ifade edilen mutlak yoksulluk tanımıyla çelişmektedir.⁵³ Marx ve Bosch'a göre mutlak yoksulluğun en zayıf tarafı ihtiyaçların toplumsal olarak belirlendiği gerçeğini dışlamasıdır.⁵⁴

Peter Townsend, görelî yoksulluk kavramının daha doğru olduğunu savunmaktadır ve mutlak yoksulluk kavramını eleştirmektedir.⁵⁵ Townsend yoksulluk ve asgari geçim kavramlarının görelî kavramlar olduğunu dolayısıyla zaman ve toplumsal kaynaklarla ilişkili dinamik bir kavram olduğunu düşünmektedir.⁵⁶ Townsend Bristol Üniversitesi uluslararası yoksulluk araştırma merkezi tarafından, yoksulluğun tanımını ve ölçülmesini uluslararası bir bilimsel temele yerleştiren “göreceli yoksulluk teorisini” icat eden kişi olarak tanımlanmaktadır.⁵⁷ Peter Townsend'e göre “değişen koşullarda yoksulluk, insanın içinde

⁵³Ive Marx, Karel Van Den Bosch, "How Poverty Differs from Inequality on Poverty Measurement in an Enlarged EU Context: Conventional and Alternative Approaches", Centre for Social Policy University of Antwerp, 2007, Belgium, s.7, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/1001617/4577263/1-1-I-MARX.pdf>, (13.11.2019)

⁵⁴I.Marx, K. Van Den Boch, 2007, s.8

⁵⁵Banu Metin, "Yoksullukla Mücadeleye İnsan Hakları Açısından Bakmak: Amartya Sen'in Kapasite (Capability) Yaklaşımı Temelinde Bir Değerlendirme", Journal of Yasar University, 2014 9(36) 6261- 6380, s.6317, https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/12/05_Vol-9-_36.pdf, (13.11.2019).

⁵⁶ibid, s.6317

⁵⁷ <https://www.bristol.ac.uk/poverty/definingandmeasuringpoverty.html> (25.12.2018)

*yaşadığı toplumun mevcut kaynaklarına, yapısına ve yaşam standartlarına göre belirlenen ortalama yaşam seviyesinin gerisinde olmak olarak tanımlanmalıdır.*⁵⁸

Peter Townstend, İngiltere'deki yoksulluk çalışması ile ilgili yaptığı araştırma sonuçlarına dayanarak hazırladığı kitabında yoksulluğun nesnel olarak tanımlanabileceğini ve yalnızca göreceli yoksulluk kavramı açısından tutarlı bir şekilde uygulanabileceğini ifade etmektedir. Townstend'e göre eşitsizlik ve yoksulluk literatürleri birbiriyle çok yakından ilgilidir ve birlikte ele alınmalıdır. Yoksulların kaynaklardan eşit bir şekilde faydalanmadığına dair herhangi bir açıklamanın sosyal eşitsizliğin daha büyük bir açıklamasıyla ilgili olduğunu belirtmektedir⁵⁹.

Yoksulluk çalışmalarında mutlak yoksulluk ölçümleri çok yoksul ve az gelişmiş bir Afrika ülkesi olan Botsvana için anlamlı olabilir ancak gelişmiş bir Avrupa ülkesi olan Fransa için yeterli olmayacaktır. Kişi başına düşen gelirin çok düşük olduğu Botsvana'da toplumsal yaşama katılma, sosyal dışlanma kavramları çok şey ifade etmeyebilir ancak Fransa'da mevcut ekonomik koşullarda kimse açlıktan ölmeyeceği için mutlak yoksulluk sınırı üzerinden yoksulluğu tanımlayarak sosyal politikalar belirlemek sağlıklı olmayacaktır. Birleşmiş Milletler verilerine göre 2019 yılında Botsvana'nın kişi başına düşen milli geliri (Per capita Gross Domestic Product at current prices-US dollars) 7,961 dolar iken Fransa'da 40,319 dolardır.⁶⁰

⁵⁸Banu Metin, "Yoksullukla Mücadeleye İnsan Hakları Açısından Bakmak: Amartya Sen'in Kapasite (Capability) Yaklaşımı Temelinde Bir Değerlendirme", Journal of Yasar University, 2014 9(36) 6261- 6380, s.6317, https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/12/05_Vol-9-_36.pdf, (13.11.2019).

⁵⁹ Peter Townstend, "Poverty United Kingdom, "A Survey of Household Resources and Standards of Living", Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, England, 1979, s.31, 33

⁶⁰<http://data.un.org> (21.12.2021)

Yoksulluğun mutlak olduğuna karşı çıkan bir diğer kişi 1998 yılında ekonomi alanında Nobel ödülü alan Amartya Sen olmuştur. Sen, mevcut mutlak ve göreceli yoksulluk sınırlamalarının ötesinde yoksullukla mücadeleyi bir insan hakları meselesi, insanların kapasitelerini kullanma ve özgürlükler meselesi olarak ele almıştır. Sen'nin özgürlük söylemi seçme ve seçilme hakkı gibi şekilsel özgürlüklerden ziyade, eğitim ve sağlık hakkı gibi reel özgürlükleri kapsamaktadır.⁶¹ Sen'e göre yaşam standardını tanımlamak için odaklanması gereken şey kişinin kapasitesidir.⁶²

Sen'e göre özgürlük görüşünün hem eylem ve karar verme özgürlüğüne izin veren uygulamaları hem de insanların kişisel ve sosyal koşullar bakımından sahip oldukları fiili fırsatları içerdiğini açıkça ortaya koymalıdır. Özgürsüzlüğün veya özgürlük yoksunluğunun (unfreedom) oy verme ayrıcalıklarının ihlali, diğer siyasi veya medeni hakların ihlali gibi) veya bazı insanların asgari düzeyde başarmak istedikleri (erken ölüm, önlenabilir hastalıklar veya açlığa maruz kalmama gibi) şeyler için sahip oldukları yetersiz fırsatlardan kaynaklanabilir.⁶³

Bireysel kapasite yoksunluğu ve gelir düzeyi arasında güçlü bir ilişki olduğunu savunan Sen, yoksulluğu gelir düzeyinin düşüklüğünden ziyade temel kapasitelerden yoksunluk olarak görmektedir. Sen'e göre:

⁶¹ Hülya Kirmanoğlu, "Amartya Sen'in Özgürlük ve Kalkınma Üzerine Düşüncelerine Bir Bakış", Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 47. Seri / Yıl 2005, s.25

⁶² Amartya Sen, "Poor, Relatively Speaking", Oxford Economic Papers, New Series, Vol. 35, No. 2. (Jul. 1983), s.160.

⁶³ Amartya Sen, "Development as Freedom", First Anchor Books Edition, Anchor ISBN: 0-385-72027-0, August 2000, s.17.

1)Düşük gelir, açlık ve yetersiz beslenmenin yanı sıra düşük okuryazarlık oranının ve fiziksel sağlıksızlığın önemli bir sebebi olabilir 2) Tam tersine daha iyi eğitim ve sağlık daha yüksek gelir sağlamaya yardımcı olur.⁶⁴

Sen ayrıca bireylerin özgürlüklerini kalkınmanın temel yapı taşı olarak görmektedir.⁶⁵

*"Kalkınma özgürlüğü ortadan kaldıran başlıca nedenlerin, zorbalığın, yoksulluğun, sistematik toplumsal yoksunlukla birlikte yetersiz iktisadi fırsatların, baskıcı devletlerin hoşgörüsüzlüğünün ya da aşırılıklarının yanı sıra kamusal hizmetlerdeki ihmalin ortadan kaldırılmasını gerektirir. Toplam servetteki benzeri görülmemiş artışlara rağmen, çağdaş dünya, çok büyük sayılarda insanın-hatta belki de çoğunluğun-temel özgürlüklerini inkâr etmektedir. Temel özgürlüklerdeki yoksunluk bazen açlığı giderme, yeterli besin maddesine erişme, iyileştirilebilir hastalıklara çare bulma, yeterli giyinme ve barınma olanağı sağlama, temiz su veya sağlığa uygun koşullardan yararlanma karşılığında insanların özgürlüğünü çalan iktisadi yoksullukla doğrudan ilgilidir."*⁶⁶

Daron Acemoğlu ve James A. Robinson Ulusların Düşüşü kitabında ülkelerin yoksulluktan kurtulamamalarını ve yoksulluğun kökenlerini sömürücü kurumların varlığına bağlamaktadırlar.⁶⁷ Acemoğlu ve Robinson'un bu teorisi Sen'in fikirlerini destekler niteliktedir. Sen'de medeni ve siyasal hakların olmadığı katı siyasi otoriter devletlerde iktisadi büyümenin de olamayacağını belirtmektedir. Demokratik hakların ve özgürlüklerin

⁶⁴Amartya Sen, "Development as Freedom", First Anchor Books Edition, Anchor ISBN: 0-385-72027-0, August 2000, s.20.

⁶⁵A. Sen, 2000, s.18.

⁶⁶ Amartya Sen, Özgürlükle Kalkınma, Ayrıntı Yayınları, ISBN 975-539-414-1, 2004, s.18

⁶⁷Daron Acemoğlu, James A. Robinson, Ulusların Düşüşü, Güç Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri, Doğan Kitap, ISBN 978-605-09-1812-0, Aralık 2013, s.353.

yokluğunun ekonomik güvensizliğe neden olacağını ve ekonomik güvenin olmadığı ülkelerde iktisadi kalkınmanın olamayacağını belirtmektedir.⁶⁸

TÜİK yoksulluk araştırmalarında iki farklı tanım kullanmıştır. TÜİK yoksulluk araştırmalarında kullandığı tanımları dar ve geniş anlamda yoksulluk olmak üzere ikiye ayırmıştır: “*Dar anlamda yoksulluk, açlıktan ölme ve barınacak yeri olmama durumu iken, geniş anlamda yoksulluk, gıda, giyim ve barınma gibi olanakları yaşamlarını devam ettirmeye yettiği halde toplumun genel düzeyinin gerisinde kalmayı ifade etmektedir*”⁶⁹. TÜİK tarafından yoksulluk araştırmalarında kullanılan mutlak ve göreceli yoksulluk tanımları aşağıda yer almaktadır:

“Mutlak yoksulluk: *hanehalkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur. Bu nedenle mutlak yoksulluğun ortaya çıkarılması, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan minimum tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesini gerektirir. Mutlak yoksul oranı, bu asgari refah düzeyini yakalayamayanların sayısının toplam nüfusa oranıdır*”. **“Göreceli yoksulluk:** *Bireylerin, toplumun ortalama refah düzeyinin belli bir oranının altında olması durumudur. Buna göre toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelir ve harcamaya sahip olan birey veya hanehalkı göreceli anlamda yoksul olarak tanımlanır. Refah ölçüsü olarak amaca göre tüketim veya gelir düzeyi seçilebilir*”⁷⁰.

Bu tez çalışmasında hesaplanan yoksulluk sınırı Türkiye İstatistik Kurumunun kullanmış olduğu göreceli yoksulluk tanımı ve hesaplama kuralları dikkate alınarak hesaplanmıştır. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan geliri bulunduktan sonra bu medyan gelirin

⁶⁸ Amartya Sen, Özgürlükle Kalkınma, Ayrıntı Yayınları, ISBN 975-539-414-1, 2004, s.29-31

⁶⁹ TÜİK, Yoksulluk Araştırmaları, <http://www.tuik.gov.tr>, (25.04.2019)

⁷⁰ TÜİK, Yoksulluk Araştırmaları, <http://www.tuik.gov.tr>, (25.04.2019)

%60'ı yoksulluk sınırı olarak kabul edilmiştir. Bölüm 3'te görelî yoksulluk tanımına göre hesaplanan yoksulluk sınırına ve hesaplama kurallarına ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Dünya Bankası uzmanları tarafından 1979 yılından itibaren üzerinde çalışılan günlük bir dolar yoksulluk sınırı 1990 yılında yayımlanan Dünya Kalkınma Raporunda yer almıştır.⁷¹ Ancak ilerleyen zamanlarda yoksulluk tanımları beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçların ötesinde insani ihtiyaçları, hakları da kapsayan daha kapsamlı bir çerçevede ele alınmıştır. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki geliri günlük 1\$'ın altında olan haneler düşük gelirlerine rağmen gelirlerini sadece gıda tüketimine harcamamaktadırlar. Gıda dışında festival, düğün, eğlence, alkol, sigara gibi ihtiyaçları için de para harcamaktadırlar. 13 ülkede yapılan bir araştırmaya göre, günlük geliri 1\$'ın altında olan kırsal hanelerde yaşayan ferlerin gıda tüketimlerinin %56 ile %78 arasında olduğu, kentsel alanlarda ise bu oranın %56 ile %74 arasında olduğu görülmüştür. Aynı araştırmaya göre Güney Afrika'da günde 1 doların altında yaşayan hanelerin yüzde 90'ı festivallere para harcarken, Pakistan, Endonezya ve Fildişi Sahili'nde ise hanelerin %50'den fazlası festivallere para harcamıştır.⁷² Bu bulgular gelirleri çok düşük olan haneler için aslında gereksiz bir harcama gibi görülse de aslında insanca yaşama arzusundan kaynaklanmaktadır.

Yoksulluk araştırmalarında ve tanımlamalarında yoksulluk sınırları ve tanımları büyük önem taşımaktadır. Çünkü yoksulluk sınırları belirlenirken sınırlar doğru tanımlanmadığında yoksul sayılarının doğru tahmin edilmemesi gibi bir sonuç ortaya çıkacaktır. Bu sonuçlar politika yapıcılar için yanıltıcı olabileceği gibi, toplumun bilgilendirilmesi aşamasında da yanıltıcı sonuçlar doğurabilir. 2020 yılında dönemin Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler

⁷¹ World Bank, World Development Report, First printing 1 June 1990, ISBN 0-19-520850-1 clothbound, s.1-260.

⁷² Abhijit V. Banerjee and Esther Duflo, “*The Economic Lives of the Poor*”, Journal of Economic Perspectives, Volume 21, Number 1—Winter 2007—p. 145-147.

Bakan, “Türkiye’de yoksulluk sorun olmaktan çıkmıştır” açıklamasında bulunmuştur. Bu da mutlak yoksulluk – görelî yoksulluk tartışmasını gündeme getirmektedir. Bakanın bu ifadesi, mutlak yoksulluğun temel alındığını düşündürmektedir. Benzer bir yaklaşım, 2013 yılında dönemin başbakan yardımcısı Babacan’ın açıklamasında görülebilmektedir: “Bizim şu anda geliri günlük 1 doların altında olan nüfusumuz kalmadı, sıfırladık. 2 dolar sınırına baktığımızda da onu da sıfırlamış durumdayız. 4,3 dolar gelirin altında nüfus ise 2002’de yüzde 30 iken bugün yüzde 2,7’ye gerilemiştir”.⁷³

26 Aralık 2006 tarihinde yayımlanan “2005 Yoksulluk Araştırması” sonuçlarına göre, Satın Alma Gücü Paritesi (SGP) cinsinden kişi başı 1 dolar yoksulluk sınırına göre fert yoksulluk oranı TÜİK tarafından %0,01 olarak⁷⁴, 2007 yılında yayımlanan “2006 Yoksulluk Araştırması” sonuçlarına göre ise 0,00 olarak hesaplanmıştır⁷⁵. Türkiye İstatistik Kurumu 2006 yılından sonra SGP cinsinden kişi başı 1 dolar yoksulluk sınırına göre fert yoksulluk oranlarını 2011 yılına kadar 0,00 olarak yayımlamıştır. 2011 yılında “2009 Yoksulluk Araştırması” sonuçları yayımlanmıştır⁷⁶. 2012 yılından itibaren ise “Yoksulluk Araştırmaları Haber Bülteni” tablolarında sadece 2,15 ve 4,3 dolar sınırına göre sonuçlar yayımlanmıştır. Örneğin 26 Mart 2012 tarihinde yayımlanan 8642 sayılı “2010 Yoksulluk Araştırması” haber bülteninde yer alan “yoksulluk sınırı yöntemlerine göre fert yoksulluk oranları”, tablosunda 1 dolar sınırı bulunmamaktadır.⁷⁷

2016 yılında yayımlanan 2015 Yoksulluk Araştırması’ndan sonra mutlak yoksulluk ölçümü yayımlanmamıştır. “2015 Yoksulluk Araştırması” sonuçlarına göre satın alma gücü

⁷³Milliyet Gazetesi haberi, 12.04.2013, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/geliri-gunluk-1-dolarin-altinda-nufus-kalmadi-1692659>, (Erişim Tarihi: 20.01.2021)

⁷⁴ TÜİK, 2005 Yoksulluk Araştırması Sonuçları, 26 Aralık 2006.

⁷⁵ TÜİK, 2006 Yoksulluk Araştırması Sonuçları, 2007.

⁷⁶ TÜİK, 2009 Yoksulluk Araştırması Sonuçları, 2011

⁷⁷ TÜİK, 2010 Yoksulluk Araştırması Sonuçları, 16 Mart 2012

paritesi cinsinden kişi başı 2,15 dolar ve 4,3 dolar yoksulluk sınırlarına göre tahmin edilen fert yoksulluk oranları sırasıyla %0,06 ve %1,58'dir.⁷⁸

Birleşmiş Milletler tarafından sürdürülebilir kalkınma göstergeleri kapsamında hesaplanması beklenen 1.1.1 numaralı gösterge için “uluslararası yoksulluk sınırı” 2011 uluslararası fiyatlarıyla 1,90 dolar olarak belirlenmiştir.⁷⁹ ILO verilerine göre Türkiye'de 25 ve daha yukarı yaşta olup yoksulluk sınırının altında yaşayan (günlük 1,90 doların altında yaşayan çalışan nüfus oranı 2013 yılından 2017 yılına kadar %0,1 oranında iken 2017 yılından sonra bu oran sıfır olarak hesaplanmıştır.⁸⁰

TÜİK, 2021 yoksulluk oranını yüzde 14,4 olarak hesaplamıştır. Bu hesaplamada eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %50'si temel alınmıştır. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %60'ına göre yapılan hesaplamada, 2021 için yoksulluk oranı %21,3 bulunmuştur. 1 dolar sınırına göre 2006 yılında Türkiye'de yoksulluk sıfırlanmıştır ancak halihazırda kullanılan göreceli yoksulluk hesaplamalarına göre Türkiye'de yoksulluk sorun olmaya devam etmektedir.

B. Yoksulluk Ölçümlerinde Kullanılan Endeksler ve Yoksulluk Sınırı Ölçümleri

Yoksulluk ölçümleri ve yoksulluk tanımları yoksulların tespit edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Yoksulluk ölçümleri ile ilgili farklı hesaplamalar ve çalışmalar bulunmaktadır. Bu bölümde en sık kullanılan endeksler ve eşitsizlik ölçüm yöntemlerine yer verilmiştir. Ölçümlerin büyük bir bölümü gelir ve nüfus üzerinden yapılmaktadır. A. B. Atkinson yoksullukla ilgili çalışmasında yoksulluk ölçümlerini farklı aile kompozisyonlarına

⁷⁸TÜİK, *Yoksulluk Çalışması, 2015, Haber Bülteni*, Sayı: 21867, 18 Ekim 2016.

⁷⁹UNSTATS, Indicator 1.1.1Meta Data, 2020, <https://unstats.un.org/sdgs/metadata/files/Metadata-01-01-01a.pdf>, (27.12.2020).

⁸⁰ Veriler ILO veri tabanından alınmıştır, (Working poverty rate (percentage of employed living below US\$1.90 PPP) (%)), <https://www.ilo.org/ilostat/> (22.01.2021)

göre yapmıştır. Çalışmada tüketim davranışları, beslenme gereksinimleri ve insanların farklı gelirlerin yeterliliği konusundaki görüşlerini sorgulama çalışmalarına yer verilmiştir⁸¹. Yine A. B. Atkinson bir başka çalışmasında İngiltere’de resmi ölçümlere göre 1970’ler ve 1980’ler arasında yoksulluğun yükselmeye başladığını ancak bu sonuçların şüphe ile karşılandığını belirtmektedir. Atkinson, bu eleştirilerin yoksulluğu ölçme yönteminden kaynaklandığını ifade ederek makalesinde yoksulluğun ölçülmesindeki üç temel konuyu yeniden incelediğini belirtmektedir: Bu konular yoksulluk sınırının seçimi, yoksulluk endeksi ve yoksulluk ile eşitsizlik arasındaki ilişkiden oluşmaktadır.⁸²

Amartya Sen, hali hazırda kullanılan yoksulluk ölçümlerindeki bazı eksikliklerden kaçınmak için yeni yoksulluk ölçümleri öneren kişilerden biridir. Aksiyomatik yaklaşımlar kullanarak yeni ölçüm yöntemi geliştiren Sen, bu yöntemin oldukça sınırlı veriyle pratik bir ölçüm ürettiğini savunmaktadır. Sen tarafından geliştirilen ölçümler birçok araştırmacıya öncülük etmiştir ve birçok ekonomist tarafından geliştirilerek yeni yaklaşımlar geliştirilmiştir.⁸³

⁸¹A. B. Atkinson, "Measuring Poverty and Differences in Family Composition", *Economica*, New Series, Vol. 59, No. 233 (Feb. 1992), Published by Wiley on behalf of The London School of Economics and Political Science and The Suntory and Toyota International Centers for Economics and Related Disciplines, s. 1-16
Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/2555062>, Accessed: 18-03-2019

⁸²A. B. Atkinson, "On the Measurement of Poverty", *Econometrica* Vol. 55, No. 4 (Jul. 1987), Published by: The Econometric Society Stable, s. 749-764, s.1, URL: <https://www.jstor.org/stable/1911028>, Accessed: 18-03-2019

⁸³Amartya Sen, "Poverty: An Ordinal Approach to Measurement" *Econometrica*, Vol. 44, No. 2 (Mar. 1976), Published by The Econometric Society, s. 219-231, Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/1912718>
Accessed: 15-03-2019

James Foster, Joel Greer ve Erik Thorbecke çalışmalarında özellikle, alt grupların yoksulluğuyla toplam yoksulluk arasında nasıl bir ilişki olduğu sorusu üzerinde çalışmışlardır.⁸⁴

Buhong Zeng, Sen tarafından geliştirilen yoksulluk ölçümelerini ve aksiyomlarını ele alarak her bir aksiyomun toplamsal yoksulluk ölçümüne açıklık getirmeye çalışmıştır.⁸⁵

James E. Foster, 1998 yılında yazdığı makalesinde yoksulluk ölçümlerinde göreceli yoksulluk ve mutlak yoksulluk ölçümünü ele alarak karma yoksulluk sınırlarının ve gelecekteki tartışmalarda kilit rol oynayabilecek olası bir parametre olan yoksulluk sınırının gelir esnekliği parametresini tartışmaktadır.⁸⁶

1. Yoksulluk Sınırı

James E. Foster'a göre yoksulluk ölçümü, kaynakların ihtiyaçlarla karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Bir kişi veya ailenin kaynakları yoksulluk sınırının altına düşerse fakir olarak tanımlanır.⁸⁷

Türkiye İstatistik Kurumu, göreceli yoksulluk sınırını Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması verilerini temel alarak hesaplamaktadır. TÜİK göreceli yoksulluğu “*toplumun genel düzeyine*

⁸⁴James Foster, Joel Greer, and Erik Thorbecke, “*A Class of Decomposable Poverty Measures*”, *Econometrica*, Vol. 52, No. 3 (May 1984), Published by The Econometric Society s.761 Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/1913475> (Accessed: 15-03-2019)

⁸⁵Buhong Zeng, “*Aggregate Poverty Measures*”, *Journal of Economic Survey*, Volume 11, Issue 2, 0950-0804/97/02 0123-40 Blackwell Publisher Ltd., USA, 1997, s. 123

⁸⁶James E. Foster, “*What Is Poverty and Who Are the Poor? Redefinition for the United States in the 1990's, Absolute versus Relative Poverty*”, *The American Economic Review*, Vol. 88, No. 2, Papers and Proceedings of the Hundred and Tenth Annual Meeting of the American Economic Association (May 1998), s.335-341, Published by: American Economic Association Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/116944> (Accessed: 20-03-2019)

⁸⁷James E. Foster, “*Absolute versus Relative Poverty*” *The American Economic Review*, Vol. 88, No. 2, Papers and Proceedings of the Hundred and Tenth Annual Meeting of the American Economic Association (May 1998), Published by: American Economic Association, p.335, Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/116944> (Accessed: 28-03-2019)

*göre belli bir sınırın altında gelir veya harcamaya sahip olan birey veya hanehalkını görelî anlamda yoksul saymaktadır”.*⁸⁸ TÜİK yoksulluk sınırını dört farklı görelî yoksulluk sınırına göre hesaplamaktadır. Bunlar sırasıyla; eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirlerin %40, %50, %60 ve %70 temel alınarak hesaplanır. Bu orandaki medyan gelirlerinin altında gelir sahibi olan fertler yoksulluk riski altındaki nüfus olarak kabul edilir.⁸⁹

Bu tez çalışmasında yoksulluk sınırı için medyan gelirin %60’ı baz alınmıştır. Bir başka ifadeyle medyan gelirin %60’ının altında eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine sahip olan fertler yoksulluk riski altında yaşayan nüfus “yoksul birey” olarak tanımlanmıştır. Neden 40, 50, 70 değil de 60 sınır olarak alınmıştır? Avrupa İstatistik Ofisi hesaplamalarında genel olarak 60 sınırını dikkate aldığı için bu tez çalışmasında da bu sınır tercih edilmiştir.

TÜİK yoksulluk araştırmalarında gelir eşitsizliğini bireysel gelirler arasındaki farklardan yola çıkarak ölçmektedir. Bu nedenle Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasında hanehalkı düzeyinde topladığı gelirleri bireysel gelirlere dönüştürmektedir. Bu dönüştürme yapılırken toplam hanehalkı geliri hanedeki fert sayısına bölünerek bulunmamaktadır. Hanedeki her bir ferdin yaşına göre bir gruplamaya gidilerek farklı katsayılarla çarpılmaktadır. Bu işlemin nedeni çocukların yetişkinlere göre daha az tüketim yaptığı varsayımına dayanmaktadır. Buna göre, eşdeğerlik ölçeği olarak adlandırılan katsayılar kullanılarak her bir hanehalkı büyüklüğünün kaç yetişkine (eşdeğer fert sayısına) denk olduğu hesaplanmaktadır. Hanehalkı toplam yıllık kullanılabilir geliri hanehalkının eşdeğer hanehalkı büyüklüğüne bölünerek, o hanehalkı için eşdeğer fert başına düşen diğer ifadeyle eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri hesaplanmaktadır.⁹⁰ TÜİK tarafından kullanılan yöntemin aynısı bu

⁸⁸ TÜİK, GYKA Açıklamalar, <http://www.tuik.gov.tr> (11.03.2019)

⁸⁹ TÜİK, GYKA Açıklamalar, <http://www.tuik.gov.tr> (11.03.2019)

⁹⁰ TÜİK "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Metodolojisi Hakkında Genel Açıklama <http://www.tuik.gov.tr> (11.03.2019)

tez çalışmasında kullanılmıştır. Mikro veride yer alan hanehalkı düzeyindeki gelirler bireysel gelirlere dönüştürülmüştür. Üçüncü bölümde bu hesaplama ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

TÜİK tarafından mutlak yoksulluk sınırı hesaplamalarında ise gelir yerine hanelerin harcama bilgileri kullanılmıştır. TÜİK tarafından 2002 yılında harcamaya dayalı mutlak yoksulluk sınırı hesaplanmaya başlanmış, 2015 yılından itibaren ise mutlak yoksulluk hesaplamaları yapılmamıştır⁹¹. Harcama verileri Hanehalkı Bütçe Anketi araştırmasından elde edilmektedir. Hanehalkı Bütçe Anketi ile sadece harcama değil aynı zamanda gelir bilgileri de derlemektedir. Mutlak yoksulluk sınırı hesaplanırken Satınalma Gücü Paritesi dikkate alınmıştır. *Satın alma gücü pariteleri, ülkeler arasındaki fiyat seviyelerindeki farklılıkları ortadan kaldırarak farklı para birimlerinin satın alma gücünü eşitlemeye çalışan para birimi dönüştürme oranlarıdır. Fiyatlandırılmış mal ve hizmet sepeti, nihai harcamaların bir parçası olan tüm harcamaların bir örneğidir: hanehalklarının ve hükümetin nihai tüketimi, sabit sermaye oluşumu ve net ihracat. Bu gösterge, ABD doları başına ulusal para birimi cinsinden ölçülür.*”⁹²

Daha önce de ifade edildiği gibi Birleşmiş Milletler tarafından sürdürülebilir kalkınma göstergeleri kapsamında hesaplanması beklenen 1.1.1 numaralı gösterge için “uluslararası yoksulluk sınırı” 2011 uluslararası fiyatlarıyla 1,90 dolar olarak belirlenmiştir.⁹³ Ülkelerin hesaplamış olduğu ulusal yoksulluk sınırlarını birbiriyle karşılaştırmak her zaman mümkün olmayabilir. Çünkü ülkelerin gelir yapısı ve medyan gelirleri birbirinden farklı olacağı için

⁹¹ TÜİK, "2015 Yoksulluk Çalışması Açıklamalar", <http://www.tuik.gov.tr> (11.03.2019)

⁹² OECD, <https://data.oecd.org/conversion/purchasing-power-parities-ppp.htm>, (07.08.2022)

⁹³ UNSTATS, Indicator 1.1.1 Meta Data, 2020, <https://unstats.un.org/sdgs/metadata/files/Metadata-01-01-01a.pdf>, (ErişimTarihi:27.12.2020)

uluslararası karşılaştırmalar için uluslararası bir sınır belirlenmiştir. Günlük geliri 1,90 doların altında olan fertler yoksul olarak kabul edilmektedir.

OECD medyan gelir kullanarak hesapladığı yoksulluk sınırları için görelî ve mutlak yoksulluk eşiklerini aşağıdaki gibi tanımlamakta ve kullanmaktadır:

“Nominal olarak (cari fiyatlarla) ifade edilen “görelî yoksulluk eşiğı”, harcanabilir medyan gelirin belirli bir yüzdesi olarak ifade edilmektedir. Bu nedenle medyan gelir zamanla değıştikçe yoksulluk eşiğı de zamanla değışecektir. İki görelî yoksulluk eşiğı kullanılmaktadır: birincisi, tüm nüfusun medyan eşdeğer harcanabilir gelirinin %50’si, ikincisi ise bu gelirin %60’ı olarak belirlenmiştir. Mutlak yoksulluk eşiğı; geçmişte belirli bir referans yılında gözlemlenen medyan gelirin %50’si olarak belirlenmektedir. Mutlak eşik için mevcut en yakın yıl dikkate alınarak bir referans yıl kullanılmaktadır. Eşiğın, zaman içinde reel olarak sabit kalması için her yıl enflasyona göre tüketici fiyat endeksi kullanılarak ayarlanmaktadır”.⁹⁴

2. Kafa Sayısı Oranı

Kafa sayısı oranı (Headcount Ratio) yoksulluk ölçümlerinde yaygın olarak kullanılan endekslerden biridir. Oran, yoksulluk sınırının altında olan kişilerin toplam nüfusa oranlanmasıyla hesaplanmaktadır. (2.1) numaralı formülde yer alan N_p yoksul sayısını ifade ederken, N göstergesi ise ana kitle sayısını ifade etmektedir.⁹⁵

$$P_0 = N_p / N \quad (2.1)$$

⁹⁴OECD, Terms of Reference OECD Project on the Distribution of Household Incomes 2017/18 Collection July 2017, p.7, Income Distribution Database, <http://oe.cd/idd>, (ErişimTarihi:27.12.2020)

⁹⁵Mehmet Ali Karadağ, "Tek Boyutlu ve Çok Boyutlu Yoksulluk Ölçümleri: Türkiye Uygulaması", Gazi Üniversitesi Ekonometri Bölümü Doktora Tezi, Eylül 2015, Ankara, s.34.

Bu eşitlik aşağıdaki fonksiyon yardımıyla yeniden yazılabilir.

$$P_0 = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N I(y_i < z) \quad (2.2)$$

Formülde yer alan $I(.)$ gösterge fonksiyonu olarak tanımlanmaktadır. Parantez içi değer doğru olduğunda 1, yanlış olduğunda 0 değer almaktadır. y_i harcamayı ifade etmektedir. Harcama eğer, yoksulluk sınırından (z) küçük ise fonksiyon 1 değeri ile ifade edilmektedir. Bu durumda hane “yoksul” kategorisi ile tanımlanmaktadır.⁹⁶

Kafa sayısı oranı son derece kaba bir endeks olup yoksullar arasındaki gelir dağılımına tamamen duyarsızdır.⁹⁷ Dolayısıyla kafa sayısı oranı monotonluk ve transfer aksiyomlarını sağlamamaktadır. Monotonluk aksiyomuna göre yoksulluk sınırının altındaki bir kişinin gelirindeki azalmanın yoksulluk ölçümünü artırması gerekmektedir. Transfer aksiyomuna göre ise yoksulluk sınırının altındaki bir kişiden daha zengin olana yapılan gelir transferi yoksulluk ölçümünü arttırmalıdır. Bu kısıtlarına rağmen kafa sayısı oranı sıklıkla kullanılmaktadır.⁹⁸

3. Yoksulluk Açığı Endeksi

Yoksulluk açığı, yoksulların ortalama gelirinin yoksulluk sınırının altına düştüğü oran olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluk açığı, bir ülkedeki yoksulluk düzeyi hakkında bilgi sağlamaktadır.⁹⁹

⁹⁶Mehmet Ali Karadağ, "Tek Boyutlu ve Çok Boyutlu Yoksulluk Ölçümleri: Türkiye Uygulaması", Gazi Üniversitesi Ekonometri Bölümü Doktora Tezi, Eylül 2015, Ankara, s.35.

⁹⁷ Amartya Sen, "Poverty: An Ordinal Approach to Measurement", Vol. 44, No. 2 (Mar. 1976), Published by The Econometric Society pp. 219-231, s. 219, (<https://www.jstor.org/stable/1912718>), (15-03-2019).

⁹⁸ibid, s. 219.

⁹⁹ OECD, (<https://data.oecd.org/inequality/poverty-gap.htm>), (07.08.2022).

TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasından elde ettiği verilerle yoksulluk açığına aşağıdaki formüle göre hesaplanmaktadır.¹⁰⁰

$$\text{Yoksulluk açığı} = ((\text{Yoksulluk sınırı} - \text{Yoksulların eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert (EFB) medyan geliri}) / \text{Yoksulluk sınırı}) * 100^{101} \quad (3.1)$$

Gösterge genellikle yoksulluğu ortadan kaldırmak için nakit transferleri yoluyla gereken kişi başına düşen kaynak miktarını ölçmeyi hedeflemektedir.¹⁰²

Kafa sayısı endeksine (headcount index) bağlı olan yoksulluk açığı endeksi BM tarafından aşağıdaki gibi ölçülmektedir:

$$P_1 = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \left(\frac{G_i}{z} \right), G_i = (z - y_i) \cdot I(y_i \leq z)^{103} \quad (3.2)$$

Burada;

G_i : Yoksulluk açığı

N : Toplam nüfus

z : Yoksulluk sınırını göstermektedir.

Yoksulluk açığı (G_i) yoksulluk sınırı (z) ile yoksullar için gelir ya da tüketim arasındaki farkı göstermektedir (yoksul olmayanlar sıfır yoksulluk açığına sahiptir). $I(.)$, eğer parantez içindeki ifade doğruysa 1, aksi takdirde 0 değerini alan bir göstergedir. N toplam nüfus olarak tanımlanmıştır.¹⁰⁴

¹⁰⁰TÜİK, "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Metodolojisi Hakkında Genel Açıklama" <http://www.tuik.gov.tr> (11.03.2019)

¹⁰¹ TÜİK, "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Metodolojisi Hakkında Genel Açıklama" <http://www.tuik.gov.tr> (11.03.2019)

¹⁰²<https://unstats.un.org/unsd/mdg/Metadata.aspx?IndicatorId=0&SeriesId=584> (12.03.2019)

¹⁰³ <https://unstats.un.org/unsd/mdg/Metadata.aspx?IndicatorId=0&SeriesId=584> (12.03.2019)

¹⁰⁴ <https://unstats.un.org/unsd/mdg/Metadata.aspx?IndicatorId=0&SeriesId=584> (12.03.2019)

4. Yoksulluk Açığının Karesi Endeksi (Yoksulluk Şiddeti Endeksi)

Yoksulluk araştırmalarında kullanılan bir diğer endeks yoksullar arasındaki eşitsizliği dikkate alan yoksulluk açığının karesi endeksidir¹⁰⁵. Endeks basit bir şekilde ağırlık olarak oransal yoksulluk açığının kullanıldığı yoksulluk açığının karesi olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluk açığı endeksi kareleştirilerek dolaylı olarak yoksulluk sınırının çok altına düşen gözlemlere daha fazla ağırlık verilmektedir.

$$P_2 = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \left(\frac{G_i}{z} \right)^2 \quad (4.1)$$

Haughton ve Khandker'e göre yoksulluk açığının karesi endeksi yorumlanması zor bir endeks olduğu için yaygın olarak kullanılmamaktadır. Endeks Foster, Greer ve Thorbecke tarafından önerilen ve oldukça genel bir şekilde (4.2) numaralı formülde belirtildiği gibi FGT endekslerinin bir üyesi olarak düşünülebilir.¹⁰⁶

$$P_\alpha = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \left(\frac{G_i}{z} \right)^\alpha \quad (\alpha \geq 0) \quad (4.2)$$

Formülde yer alan α değerinin aldığı değerlere göre P değişkeni tanımlanmaktadır. $\alpha=0$ değerini aldığı anda P_α kafa sayısı oranına eşit olmaktadır. α değeri $\alpha=1$ olduğunda P_0 yoksulluk açığı endeksine eşit olmaktadır. $\alpha=2$ değerini aldığı anda ise P_1 yoksulluk açığının karesi endeksine (P_2) eşit olmaktadır. Hangi değerin daha iyi olduğuna dair kesin bir görüş bulunmamaktadır. Tüm $\alpha > 0$ değerleri için ölçüm yoksulların yaşam standardını kesinlikle azalmaktadır (daha yüksek yaşam standardı olan daha az fakir olarak kabul edilmektedir). Ayrıca, endeks $\alpha > 1$ olması durumunda, birinin yaşam standardındaki düşüşten kaynaklanan

¹⁰⁵Jonathan Haughton, Shahidur R Khandker, "Handbook on poverty and inequality (English)", Washington, DC: World Bank, 2009, s.71-74, (<http://documents.worldbank.org/curated/en/488081468157174849/Handbook-on-poverty-and-inequality>), (09.12.2019).

¹⁰⁶J.Haughton, S. R Khandker, 2009, s.72.

ölçülen yoksulluktaki artış, kişi ne kadar fakirse o kadar büyük olma özelliğine sahiptir. FGT yoksulluk ölçümlerinin özelliklerinden biri de nüfusun alt grupları için ayrıştırılabilmesi ve her bir alt grubun ulusal yoksulluğa katkısının hesaplanabilmesidir.¹⁰⁷

Haughton ve Khandker, politika yapıcıların, yoksulların durumunu daha iyi ortaya koyduğu için yoksulluk şiddeti endeksini kafa sayısı oranına ve yoksulluk açığı endeksine göre daha çok tercih ettiklerini belirtmektedirler.¹⁰⁸

5. Sen Yoksulluk Endeksi

Amartya Sen, yoksul sayılarının yoksulluklarının derinliğini ve yoksulluğun grup içindeki dağılımının etkilerini birleştirmeyi amaçlayan bir endeks önermiştir¹⁰⁹. Endeks Haughton ve Khandker tarafından aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:¹¹⁰

$$P_s = P_0 \left[1 - (1 - G^p) \frac{\mu^p}{Z} \right] \quad (5.1)$$

Burada P_0 kafa sayısı endeksi iken, μ^p yoksulların ortalama gelirini (veya giderini) ve G^p , Gini katsayısını (gelir dağılımındaki eşitsizlik) göstermektedir. Gini katsayısı 0 (mutlak eşitlik) ile 100 (mutlak eşitsizlik) arasında değerler almaktadır¹¹¹. Bazı kaynaklarda Gini 0 ile 1 değerlerine göre verilmektedir. TÜİK örneğin Gini katsayısını 0-1 değerleri arasında yayınlamaktadır. EUROSTAT ise 0-100 değerleriyle yayınlamaktadır.

¹⁰⁷Jonathan Haughton, Shahidur R Khandker, "Handbook on poverty and inequality (English)", Washington, DC: World Bank, 2009, s.72, <http://documents.worldbank.org/curated/en/488081468157174849/Handbook-on-poverty-and-inequality>, (09.12.2019)

¹⁰⁸J. Haughton, S. R Khandker, 2009, s.74

¹⁰⁹ibid, , s.74.

¹¹⁰J. Haughton, S. R Khandker, 2009, s.72.

¹¹¹<https://stats.oecd.org/glossary/search.asp>

Sen endeksi, Gini katsayısı kullanılarak ağırlıklandırılmış olup aşağıdaki gibi yazılabilir;¹¹²

$$P_s = P_0 G^p + P_1 (1 - G^p) \quad (5.2)$$

Sen endeksi ayrıca aşağıdaki gibi de yazılabilir;

$$P_s = P_0 + P_1^p (1 + G^{pp}) \quad (5.3)$$

Burada; G^{pp} sadece yoksulların yoksulluk açığı oranlarının Gini katsayı iken P_1^p yoksul bireyler üzerinden hesaplanmış yoksulluk açığı endeksinin göstermektedir. Endeks gelir eşitsizliğini dikkate alması açısından önemli olmasına rağmen yoksulluğu değişik alt gruplara ayırtırmada kullanılamadığı için daha çok akademik çalışmalarda kullanılmıştır.¹¹³

6. Sen-Shorrocks-Thon Endeksi

Sen-Shorrocks-Thon endeksi, yoksulluğun yoğunluğunu ölçen bir endekstir. Sen yoksulluk yoğunluk indeksinin modifikasyonu olarak bilinmektedir. Endeks, Shorrocks (1995) tarafından Sen'in 1976 tarihli indeksinin genişletilmiş hali olarak önerilmiştir. Endeks, daha önce geliştirilen bir başka endeks (Tohn, 1979 indeksi) ile tutarlıdır. Bu bağlantılar, Sen-Shorrocks-Thon endeksi isimlendirilmesine neden olmuştur. Toplumdaki yoksulluğu, kapsamlı bir biçimde ölçebilen bir endekstir.¹¹⁴

Sen endeksi üzerinde birçok çalışma yapılmıştır bunlardan biri de Sen-Shorrocks-Thon endeksidir. Gini katsayısının 1'e yakın olması yoksulluk açığındaki eşitsizliğin yüksek

¹¹² Jonathan Haughton, Shahidur R Khandker, "Handbook on poverty and inequality (English)", Washington, DC: World Bank, 2009, s.74, <http://documents.worldbank.org/curated/en/488081468157174849/Handbook-on-poverty-and-inequality>, (09.12.2019).

¹¹³ Ibid, s.74

¹¹⁴ Ibid, s.74

olduğunu göstermektedir. Endeksin en güçlü noktası yoksulluğun zaman içindeki değişiminin kaynakları hakkında bilgi vermesidir.¹¹⁵

$$P_{SST}=P_0P_1^p(1 + \hat{G}^p) \quad (6.1)$$

Endeks aşağıdaki gibi ayrıştırılabilmektedir.

$$\Delta \ln P_{SST} = \Delta \ln P_0 + \Delta \ln P_1^p + \Delta \ln(1 + G^p) \quad (6.2)$$

Endeks aşağıdaki gibi yorumlanmaktadır;

Sen-Shorrocks-Thon endeksi = (yoksulluk oranı) x (ortalama yoksulluğu açığı) x (1+ nüfus).¹¹⁶

Yukarıdaki formülle ifade edilen Sen-Shorrocks-Thon endekinde, ilk ölçüt, yoksulluk oranıdır. Bir başka ifadeyle gelirleri, belli bir yoksulluk sınırının altında olan nüfusun oranı veya yüzdesidir. Bu ölçü, yoksulluk oranı hakkında bilgi sağlar veya bir toplumda yoksulluğun ne kadar yaygın olduğunu gösterir. Yoksulluk oranı ne kadar yüksekse, bir toplumda o kadar çok insan yoksulluktan mustariptir.

İkinci ölçü, yoksulların ortalama yoksulluk açığıdır. Yoksul olmayanlar, yoksulluk açığı sıfır iken, yoksulların yoksulluk açıkları pozitif değerler alır. Ortalama yoksulluk açığı sadece yoksullar için mevcut olduğundan, bu ölçüm, yoksulların yoksulluk derinliği hakkında bilgi sağlar. Ortalama yoksulluk açığı ne kadar yüksekse, yoksullar o kadar derin yoksulluk içinde olurlar.

¹¹⁵World Bank, "Introduction to Poverty Analysis" World Bank Institute, Poverty Manual, All, JH Revision of August 8, 2005, s. 75, <http://siteresources.worldbank.org/PGLP/Resources/PovertyManual.pdf>, (19.03.2019)

¹¹⁶ Jonathan Houghton, Shahidur R Khandker, "Handbook on poverty and inequality (English)", Washington, DC: World Bank, 2009, s.76, <http://documents.worldbank.org/curated/en/488081468157174849/Handbook-on-poverty-and-inequality>, (09.12.2019).

Üçüncü ölçüt, Gini katsayısının katkısıyla hesaplanmaktadır. Burada Gini katsayısı sıfır olmayan ve sıfır yoksulluk farkları için hesaplanmıştır. Gini katsayısı ne kadar yüksekse, toplumun karşı karşıya kaldığı yoksulluk eşitsizliği de o kadar yüksek olur.

Sen-Shorrocks-Thon endeksi, toplumdaki yoksulluğun oranını, derinliğini ve eşitsizliğini bir arada ölçmektedir¹¹⁷.

7. Watts Endeksi

Watts yoksulluk endeksi, bölüşüme duyarlı bir yoksulluk ölçütüdür. 1964 yılında Harold W. Watts tarafından geliştirilmiştir. Endeks, yoksulluk sınır, günlük yevmiye miktarı ve yoksul sayısı üzerinden bir logaritma geliştirmiştir. Yoksul bir kişiye 100 TL transfer etmenin, aynı miktarda parayı daha zengin bir kişiye transfer etmekten daha büyük bir katkı yapacağını kabul etmektedir.¹¹⁸ Formülü şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$w = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^q [\ln(z) - \ln(y_i)] = \frac{1}{N} \cdot \sum_{i=1}^q \left[\ln\left(\frac{z}{y_i}\right) \right] \quad (7.1)$$

Burada N gelirlerine veya harcamalarına göre düşükten yükseğe doğru sıralanan kitle içindeki bireyleri göstermektedir. Daha sonra gelirleri veya harcamaları (y_i) yoksulluk sınırının (z) altında olan (q) bireyler toplanmaktadır. Watts endeksi toplumda hiç yoksul yoksa sıfır değeri almaktadır.¹¹⁹

¹¹⁷ World Bank, "Introduction to Poverty Analysis" World Bank Institute, Poverty Manual, All, JH Revision of August 8, 2005, s. 76, <http://siteresources.worldbank.org/PGLP/Resources/PovertyManual.pdf>, (19.03.2019)

¹¹⁸ Jonathan Houghton, Shahidur R Khandker, "Handbook on poverty and inequality (English)", Washington, DC: World Bank, 2009, s.77, <http://documents.worldbank.org/curated/en/488081468157174849/Handbook-on-poverty-and-inequality>, (09.12.2019).

¹¹⁹ ibid, s.77

8. Yoksulluktan Çıkma Süresi

Yoksulluğun azaltılması stratejilerinin oluşturulabilmesi için sadece yoksul sayıları yeterli olmamaktadır. Yukarıda da ifade edildiği gibi ekonomistler tarafından çeşitli yoksulluk hesaplama endeksleri önerilmiştir. Bunlardan en sık kullanılanları kafa sayısı endeksi ve yoksulluk açığı endeksleridir. Kafa sayısı endeksi basit bir şekilde bir gelir eşiğinin altındaki fert sayısını belirlerken, yoksulluk açığı endeksi yoksul bireyleri eşiğe getirmek için gereken toplam transfer boyutunu ölçmektedir.¹²⁰ Yoksulluğu azaltma stratejileri hakkında düşünürken, ortalama fakir bir insanın yoksulluktan çıkmasının farklı potansiyel ekonomik büyüme oranlarında ne kadar zaman alacağını göstermek yararlı olabilir. Bu özelliğe sahip bir yoksulluk istatistiği Morduch tarafından üretilmiştir.¹²¹

Watts endeksi yukarıda (7.1) de:

$$w = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^q [\ln(z) - \ln(y_i)] = \frac{1}{N} \cdot \sum_{i=1}^q \left[\ln\left(\frac{z}{y_i}\right) \right] \quad (8.1)$$

olarak gösterilmiştir.

Ortalama çıkış süresi (T)

$$T_g = W/g \quad (8.2)$$

Olarak gösterilmektedir. Burada $g > 0$ yoksul nüfusun gelirlerinin varsayımsal büyüme oranını ifade etmektedir.

¹²⁰ Jonathan Morduch, "Poverty, Economic Growth, and Average Exit Time", Economics Letters 59: 385–390, 1998, s.385-386.

¹²¹ Jonathan Haughton, Shahidur R Khandker, "Handbook on poverty and inequality (English)". Washington, DC: World Bank, 2009, s.77
<http://documents.worldbank.org/curated/en/488081468157174849/Handbook-on-poverty-and-inequality>, (19.03.2019)

T_g endeksi, tüm gelirler g oranında arttığında nüfusun yoksulluktan çıkması için alacağı ortalama yıl sayısını göstermektedir.

Bir hanenin beklenen yoksulluktan çıkış zamanı, gelir artışı yoluyla belirli bir yoksulluk sınırına ulaşması için geçen süre olarak tanımlanmaktadır. Eğer hanehalkı geliri (i) yılda pozitif sabit bir oranda (g) artarsa yoksulluk sınırının mevcut gelirle ilişkisi aşağıdaki şekilde yazılabilir;

$$Z = y_i (1+g)^{t_g^i} \quad (8.3)$$

Logaritma alınarak t_g^i için çözüldüğünde yoksulluk sınırının altındaki haneler için;

$$t_g^i \approx \frac{\ln(z) - \ln(y_i)}{g} \quad (8.4)$$

Yazılabilir. Yoksulluk sınırının üstündeki haneler için $t_g^i = 0$ olmaktadır. Burada $\ln(1+g) \approx g$ yaklaşımı kullanılmıştır.¹²²

Morduch yoksul bir kişinin ortalama çıkış zamanını basit bir şekilde aşağıdaki gibi göstermektedir¹²³;

$$t_g^{avg} \approx \frac{\ln(z) - \ln(\mu_p)}{g} \quad (8.5)$$

Burada μ_p yoksul hanelerin ortalama gelirini göstermektedir. Ancak ölçüm, yoksulluk açığı endeksi gibi yoksulluk sınırının altında olan gelirlere duyarlı değildir. Ortalama çıkış süresi, aksine, aşırı ve orta yoksulluk arasındaki farkları yansıtmaktadır. Ortalama

¹²² Jonathan Morduch, “Poverty, Economic Growth, and Average Exit Time”, Economics Letters 59: 385–390, 1998, s.385-386.

¹²³J. Morduch, 1998, s.386.

yoksulluktan çıkış süresi tüm nüfusun ortalaması olarak aşağıdaki formüle göre hesaplanmaktadır:¹²⁴

$$T_g = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N t_g^i = \frac{1}{N} \cdot \sum_{i=1}^q \frac{\ln(z) - \ln(y_i)}{g} = \frac{W}{g} \quad (8.6)$$

9. Gini Katsayısı

Yoksulluk ve gelir dağılımındaki eşitsizlik birbiriyle yakından ilgilidir. Ancak tek başına gelir dağılımındaki eşitsizlik yoksulluğun nedeni değildir. Gelir dağılımındaki eşitsizlik kavramı tüm nüfusa odaklanırken yoksulluk kavramı belli bir gruba odaklanmaktadır. Eşitsizliğin en basit ölçümü, nüfusu en yoksuldan en zengine doğru sıralayarak nüfusun beşte birine veya onda birine karşılık gelen harcama veya gelir yüzdesini göstermektir.

Gini katsayısı gelir dağılımı eşitsizliğinin ölçümünde kullanılan en yaygın göstergelerden biridir. Toplumda gelir eşitsizliğini birey veya hane düzeyinde ölçer. Gelirin eşit dağıldığı hipotetik bir duruma göre, gelir eşitsizliğinin gelirin eşit olduğu eşikten sapmasını hesaplar. Hipotetik olarak eğer bir toplumdaki gelirin tamamını sadece bir kişi almışsa Gini katsayısı 100'e eşit olacaktır.¹²⁵ Gini katsayısı 0 ile 100 arasında değişir; katsayı büyüdükçe gelir dağılımındaki eşitsizlik artıyor demektir.

OECD formülü şu şekilde hesaplanmaktadır:¹²⁶

$$Gini = \left[\frac{2}{\mu n^2} \cdot \sum_{k=1}^n k \cdot W_k \right] - \frac{n+1}{n} = \frac{2cov(W_k, \frac{k}{n})}{\mu} = \frac{\frac{2}{n} \sum_{k=1}^n (W_k - \mu) \cdot (\frac{k}{n} - \frac{1}{n^2} \sum_{k=1}^n k)}{\mu} \quad 9.1$$

¹²⁴Jonathan Morduch, "Poverty, Economic Growth, and Average Exit Time", Economics Letters 59: 385–390, 1998, s.386.

¹²⁵<https://stats.oecd.org/glossary/search.asp>

¹²⁶OECD Gelir Dağılımı Veri Tabanı, "Terms of Reference OECD Project on the Distribution of Household Incomes", 2017/18 Collection, July 2017, s.8, (<http://www.oecd.org/els/soc/IDD-ToR.pdf>), (25.03.2019)

Burada eşdeğer hanehalkı fert gelirleri (W_k) küçükten büyüğe doğru sıralanmaktadır. Örneğin ($k = 1, 2, \dots, n$ gibi) artan sırada sıralanmaktadır.

Her bir nüfus grubuna (Toplam nüfus, çalışma çağındaki nüfus ve emeklilik yaşındaki nüfus) düşen bireyler ayrı ayrı sıralanmalıdır. μ ortalama kullanılabilir fert gelirini, n ise toplam fert sayısını göstermektedir.

$$\mu = \frac{\sum_{k=1}^n W_k}{n} \quad (9.2)$$

OECD ortalama yoksulluk açığını aşağıdaki formülle hesaplamaktadır;

$$\frac{(z - \mu_p)}{z} = \frac{\left(\frac{1}{p} \sum_{i=1}^p \sum_j (z - W_{ij})\right)}{z} \quad (9.3)$$

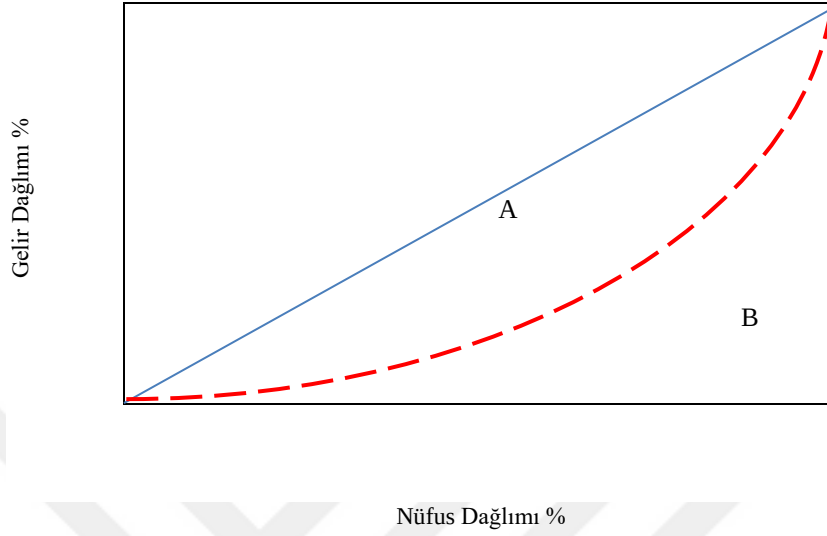
Burada z yoksulluk eşiğini, p yoksul sayısını ve μ_p ise yoksulların gelirinin ortalamasını göstermektedir.

10. Lorenz Eğrisi

Lorenz eğrisi de Gini katsayısı gibi gelirin dağılımındaki eşitsizliği göstermektedir. Grafikte yer alan karenin dikey kenarında gelirin birikimli payları, yatay kenarında ise nüfusun birikimli payları yüzde gösterilmektedir. Mavi renkle gösterilen doğru gelirin eşit dağıldığını göstermektedir. Kırmızı renkle gösterilen Lorenz eğrisi köşegenden uzaklaştıkça gelir dağılımındaki eşitsizlik artmaktadır.¹²⁷

¹²⁷OECD Gelir Dağılımı Veri Tabanı, "Terms of Reference OECD Project on the Distribution of Household Incomes", 2017/18 Collection, July 2017, s.8, <http://www.oecd.org/els/soc/IDD-ToR.pdf>, (25.03.2019)

Şekil 10.1. Lorenz Eğrisi

Burada Gini katsayısı A alanının A ve B alanının toplamına bölünmesiyle elde edilmektedir.

11. Ondalık Dağılım Oranı

Ondalık dağılım oranı, en zengin yüzde x'in ortalama gelirinin nüfusun en yoksul yüzde x'in ortalama gelirine oranı olarak tanımlanabilir. Basit ve popüler bir eşitsizlik ölçüsü olan ondalık dağılım oranı hem gelir hem de tüketim üzerinden hesaplanabilmektedir. Örneğin nüfusun en zengin yüzde 10'nunun ortalama tüketiminin (veya gelirinin), en yoksul yüzde 10'unun ortalama tüketimine (veya gelirine) oranı olarak tanımlanabilir. Yüzde 10 yerine başka dilimler de kullanılabilir. Oranın en önemli kısıtı gelir dağılımının ortasındaki gelirleri göz ardı etmesidir.¹²⁸ En yaygın olan dağılımlar aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:¹²⁹

¹²⁸Jonathan Haughton, Shahidur R. Khandker, "Handbook on poverty and inequality," Washington, DC: World Bank, 2009, s.103
(<http://documents.worldbank.org/curated/en/488081468157174849/Handbook-on-poverty-and-inequality>)
(25.03.2019)

¹²⁹UN, Development Strategy and Policy Analysis Unit Development Policy and Analysis Division Department of Economic and Social Affairs, Inequality Measurement Development Issues No. 2, 21 October 2015, s.2, (https://www.un.org/en/development/desa/policy/wess/wess_dev_issues/dsp_policy_02.pdf), (20.05.2022)

D9 / D1: En zengin yüzde 10'luk grubun gelirinin en yoksul yüzde 10'luk grubun gelirine oranı;¹³⁰

D9 / D5: En zengin yüzde 10'luk grubun gelirinin, gelir dağılımının medyan grubunda bulunanların gelirine oranı;¹³¹

D5/D1: Gelir dağılımının medyan grubunda bulunanların gelirlerinin, en yoksul %10'luk grubun gelirlerine oranı.¹³²

Bunların dışında Palma oranı ve 20/20 oranı gelir eşitsizliğinin ölçülmesinde kullanılan ölçümlere örnek gösterilebilir. Palma oranı ismini José Gabriel Palma'nın gelir dağılımına ilişkin farklı ülkelerde yapmış olduğu deneysel çalışmalarından almaktadır. Oran kısaca ulusal gelirin en yüksek yüzde 10'nunu paylaşan hanelerin en alttaki yüzde 40'a oranı olarak tanımlanmaktadır. 20/20 oranı ise nüfusun en zengin yüzde 20'sinin ortalama gelirinin en yoksul yüzde 20'sinin ortalama gelirine oranı olarak tanımlanmaktadır. Oran Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İnsani Kalkınma Raporunda gelir yüzdelik oranı olarak adlandırılarak kullanılmıştır.¹³³

12. Yoksulluk Endekslerinin Özellikleri

Yoksulluk endekslerinin bazı özellikleri sağlaması beklenmektedir. Bu temel özellikler James Foster ve arkadaşları tarafından iki ana grup altında, değişmezlik özellikleri ve üstünlük özelliği (invariance properties- dominance properties) olarak gruplandırılmıştır. Değişmezlik özellikleri, belirli veri dönüşümleri altında yoksulluk düzeyinin değişmeden

¹³⁰UN, Development Strategy and Policy Analysis Unit Development Policy and Analysis Division Department of Economic and Social Affairs, Inequality Measurement Development Issues No. 2, 21 October 2015, s.2, (https://www.un.org/en/development/desa/policy/wess/wess_dev_issues/dsp_policy_02.pdf), (20.05.2022)

¹³¹ Ibid, s.2.

¹³² Ibid, s.2.

¹³³ Ibid, s.2.

kalmasına neden olan özelliklerdir; baskınlık özellikleri ise yoksulluk düzeyinin belirli veri dönüşümleri altında belirli bir yönde değişmesine neden olan özelliklerdir¹³⁴.

13. İnsani Kalkınma Raporları ve Yoksullukla İlişkili Endeksler

Ulusal ve Uluslararası kuruluşlar tarafından gelişmişlik düzeyi, kalkınma göstergeleri, insani kalkınma endeksi ve çok boyutlu yoksulluk endeksi gibi yoksullukla bağlantılı birçok gösterge hesaplanmaktadır. Yoksulluk kavramı ve insani gelişmişlik düzeyi sadece gelir durumu ile ölçülebilecek bir kavram değildir. Gelir dışında, mal ve hizmetlerden faydalanma, sosyal hayata katılma, eğitim ve sağlık hakkından faydalanma gibi daha kapsamlı verilerle ölçülmesi gerekmektedir. Bu nedenle kişi başına düşen milli gelirle ölçülen iktisadî büyüme kavramının bir ülkenin kalkınmasının ölçülmesinde yetersiz kalacağı düşüncesiyle Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından İnsani Gelişme Endeksi (İGE) hesaplanmış ve bu hesaplamalarda gelir dışında eğitim ve sağlık göstergeleri de dikkate alınmıştır.

UNDP, 1990 yılından bu yana her yıl İnsani Kalkınma Raporları (Human Development Report-HDR) yayınlamaktadır. İnsani gelişme kavramının ve endeksinin fikir babası Mahbubul Haq Pakistanlı bir ekonomisttir. 1998 yılında ölümünden sonra yayımlanan 1999 insani gelişme raporu Mahbubul Haq'a ithaf edilmiştir. Amartya Sen, 2010 yılı insani kalkınma raporuna yazmış olduğu önsözde Mahbubul Haq'ın öncülüğünde başlatılan insani gelişme raporlarının insan yaşamının farklı yönleriyle ilgili zengin bilgi ve analizlere yer açtığını ifade etmektedir. 1990 yılında Mahbubul Haq'ın proje koordinatörlüğünde

¹³⁴James Foster, Suman Seth, Michael Lokshin and Zurab Sajaia, "A Unified Approach to Measuring Poverty and Inequality Theory and Practice: Streamlined Analysis with Software", 2013, ISBN (paper): 978-0-8213-8461-9 ISBN (electronic): 978-0-8213-9864-7, Washington, s.106-113, (<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/13731>), (26.03.2019).

yayımlanan ilk rapor insani gelişmişliğin gelir boyutu dışında nasıl ölçülmesi gerektiğiyle ilgilidir. 1990 raporunda insani gelişmişliğin tanımlanması, ölçülmesi ve politika analizine katkı sağlanması planlanmıştır. Daha sonraki raporlarda ise hedeflenen insani kalkınmanın planlanması, finanse edilmesi ve yönetimi olmuştur. 1990 raporunda ülkeler için gelişme göstergelerine yer verilmiş ve ülkeler arası karşılaştırma yapılabilmesi için mevcut istatistiklerin bu yönde üretilmesine yönelik eylem planları oluşturulması önerilmiştir.¹³⁵

Toplam beş bölümden oluşan 1990 raporunda, insani gelişmenin tanımlanması ve ölçülmesi, 1960 yılından bu yana insani gelişmişlik, ekonomik büyüme ve insani gelişmişlik, 1990'lar için insani gelişme stratejileri, şehirleşme ve insani gelişme başlıkları yer almaktadır. Raporda insani gelişmişlik daha iyi beslenme ve daha iyi sağlık hizmetlerine erişim, bilgiye daha fazla erişim, daha fazla güvenli geçim kaynakları, daha iyi çalışma koşulları, suça ve fiziksel şiddete karşı güvenlik, tatmin edici aktivite saatleri ve toplulukların ekonomik, kültürel ve politik faaliyetlere katılımı olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca raporda insani gelişmişliğin yeni bir kavram olmadığı, bu yaklaşımın Aristo'ya kadar gittiği belirtilmiştir.¹³⁶

1990 raporunda hesaplanan ilk insani gelişme endeksine göre Japonya birinci sırada yer almaktadır. Japonya'yı Kanada, İzlanda, İsveç ve İsviçre takip etmektedir.¹³⁷ İnsani Gelişme Endeksi 0 ve 1 arasında değerler almaktadır. İnsani gelişme düzeyi, endeks 1'e yaklaştıkça

¹³⁵ UNDP, "Human Development Report 1990, Concept and Measurement of Human Development", Published for the United Nations Development Programme (UNDP) New York Oxford University Press 1990, s.1-141, ISBN 0-19-506481-X(paper), (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (08.04.2019)

¹³⁶ UNDP, "Human Development Report 1990, Concept and Measurement of Human Development", Published for the United Nations Development Programme (UNDP) New York Oxford University Press 1990, s.9, ISBN 0-19-506481-X(paper), (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (08.04.2019)

¹³⁷ UNDP, "Human Development Report 1991, Financing Human Development ", Published for the United Nations Development Programme (UNDP), New York, 1991, s.15, ISBN 0-19-507147-6 (paper), (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (08.04.2019).

yükselmektedir. İlk hesaplanan insani gelişme endeksinde üç bileşen yer almıştır: uzun ömrü, bilgi ve iyi yaşam standardından oluşmaktadır. Uzun ömür, insanların tahmini yaşam süresi değişkeni ile ölçülmüştür. Bilgi; eğitim süresi ve okuryazarlık düzeyleri ile ölçülmüştür. Yaşam standardı ise kişi başına düşen gelir ile hesaplanmıştır.¹³⁸

1990 raporunda Türkiye'nin de içinde olduğu 15 ülkenin demokratik, siyasi ve sosyal çerçevede nispeten yüksek insani gelişme seviyelerine ulaştığı ifade edilmektedir. Bu ülkeler Kosta Rika, Uruguay, Trinidad ve Tobago, Meksika, Venezuela, Jamaika, Kolombiya, Malezya, Sri Lanka, Tayland, Türkiye, Tunus, Mauritius, Botswana ve Zimbabve olarak sıralanmıştır.¹³⁹

İkinci rapor, “*İnsani Kalkınma Raporu 1991*” ismiyle yayımlanmıştır¹⁴⁰. Raporda ilk defa insani özgürlük endeksinden söz edilmiştir. İnsani gelişmişliğin insani özgürlük olmadan tanımlanamayacağı belirtilmiştir. Ancak 1992 yılında yayımlanan raporda daha sonraki tartışmaların, özgürlüğü ölçmek için çok daha fazla kavramsal ve metodolojik çalışmanın gerekli olduğunu ortaya koyduğu için insani özgürlük endeksinin yerine siyasi özgürlük endeksinin (Political Freedom Index) önerildiği ifade edilmiştir¹⁴¹. Fakat hem insani özgürlük endeksi hem de siyasi özgürlük endeksi insani gelişme endeksine dâhil edilememiştir. 1993 raporunda alınan bir kararla bu hesaplamalar için yeterli bilgi ve verinin

¹³⁸ UNDP, “*Human Development Report 1994, New Dimension of Human Security*”, Published for the United Nations Development Programme (UNDP), New York, 1994, s.91, ISBN 0-19-509170-1 (paper), <http://hdr.undp.org/en/global-reports>, (09.04.2019).

¹³⁹ UNDP, “*Human Development Report 1990, Concept and Measurement of Human Development*”, Published for the United Nations Development Programme (UNDP) New York Oxford University Press 1990, ISBN 0-19-506481-X(paper), s.3, (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (08.04.2019).

¹⁴⁰ UNDP, “*Human Development Report 1991, Financing Human Development*”, Published for the United Nations Development Programme (UNDP), New York, 1991, s.1-130, ISBN 0-19-507147-6 (paper), <http://hdr.undp.org/en/global-reports>, (08.04.2019).

¹⁴¹ UNDP, “*Human Development Report 1992, Global dimension of human development*”, Published for the United Nations Development Programme (UNDP), New York, 1992, s.3, ISBN 0-19-507773-3 (paper), (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (09.04.2019).

olmayışı nedeniyle insani gelişme endeksinin bu endekslerden bağımsız bir şekilde hesaplanarak yayımlanmasına karar verildiği ifade edilmiştir. Tercihen, bu sorunun uluslararası siyasi baskılardan arındırılmış bir ortamda düşünebilen akademisyenler tarafından daha fazla çalışma gerektirdiği ifade edilmiştir. Bu endeksin insani gelişme endeksine dahil edilmesinde bir diğer zorluk ise politik gelişmelerin oynak olması gösterilmiştir. İnsani gelişme endeksinin daha durağan yıldan yıla çok büyük değişimler göstermeyen göstergelerle hesaplanması gerektiği belirtilmiştir. Yaşamın diğer alanlarında çok fazla değişiklik olmadığı halde siyasi özgürlük alanında ani değişiklikler yaşanabileceği örneğin aniden bir darbeyeyle yok edilebileceği belirtilerek bu durumun endeks değerini bir anda düşüreceği ifade edilmiştir.¹⁴²

1991 raporunun ana teması insani gelişme için gerekli olan finansal kaynakların oluşturulmasıdır. Bu bağlamda kaynakların yetersizliği ve politik uygulamaların yetersizliği ele alınmıştır. Kaynakların tam olarak kullanılmaması, fırsatların değerlendirilmemesi, askeri harcamaların yüksekliği, sayısız saygınlık projesi, verimsiz kamu işletmeleri ve yolsuzluklar insani gelişme için yapılacak yatırımların önündeki engeller olarak görülmüştür.

Üçüncü raporun ana teması insani kalkınmanın küresel boyutu ile yayımlanmıştır. Bu raporda politik özgürlük ve insani gelişme arasındaki ilişki, küresel fırsatlardaki boşlukların artması, küresel pazarlar, yoksul milletler, yoksul insanlar, 21. yüzyıl için küresel kurumlar ele alınmıştır.¹⁴³

¹⁴²UNDP, *"Human Development Report 1993, People's Participation"*, Published for the United Nations Development Programme (UNDP) New York, 1993, s.105, ISBN 0-19-508457-8 (paper), (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (09.04.2019).

¹⁴³ UNDP, *"Human Development Report 1992, Global dimension of human development"*, Published for the United Nations Development Programme (UNDP), New York, 1992, s.1-139, ISBN 0-19-507773-3 (paper), (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (09.04.2019).

“*İnsanların katılımı*” başlığı ile yayımlanan dördüncü raporda dışlanan gruplar, piyasaların daha insan dostu yapılması, işgücüne katılımın teşvik edilmesi, âdemi merkeziyetçi harcamaların ölçülmesi, âdemi merkeziyet için kaynaklar, âdemi merkeziyet çalışmaları, özel teşebbüsün serbest bırakılması, sendika konuları ele alınmıştır.¹⁴⁴

Beşinci rapor “*insan güvenliğinin yeni boyutları*” temasıyla yayımlanmış ve beş ana konu altında toplanmıştır. Bunlar: sürdürülebilir insanca gelişmeye doğru, insan güvenliğinin yeni boyutları, barışın getirisini yakalamak, gelişme için yeni iş birliği düzeni ve insani gelişme endeksine yeniden bakış başlıklarından oluşmaktadır.¹⁴⁵ Ortalama yaşam beklentisi, satın alma gücü paritesine göre kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hâsıla, 15 yaş üzerindeki nüfusun okur yazarlık oranı, 25 yaş üzerindeki nüfusun aldığı ortalama eğitim süresi verileriyle hesaplanan insani gelişme endeksine göre Türkiye 173 ülke arasında 0,739 değeri ile 68. sırada yer almıştır. Endeks 1992 yılı verileriyle hesaplanmış 1994 yılında yayımlanmıştır.¹⁴⁶

1995 yılı raporu cinsiyet ve insani gelişme temasıyla yayımlanmıştır. Bu raporda iki yeni endekse yer verilmiştir. Bunlar: cinsiyete bağlı kalkınma endeksi ve cinsiyetin güçlendirilmesinin ölçülmesinden oluşmaktadır. Cinsiyet güçlendirme ölçümü, kadın ve erkeklerin ekonomik ve politik hayata aktif olarak katılıp katılmadıklarını ve karar alma

¹⁴⁴UNDP, “*Human Development Report 1993, People's Participation*”, Published for the United Nations Development Programme (UNDP) New York, 1993, s.1-138, ISBN 0-19-508457-8 (paper), (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (09.04.2019).

¹⁴⁵UNDP, “*Human Development Report 1994, New Dimension of Human Security*”, Published for the United Nations Development Programme (UNDP) New York, 1994, s.1-136, ISBN 0-19-509170-1 (paper), (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (09.04.2019).

¹⁴⁶UNDP Türkiye, “1994 İnsani Gelişme Raporu: İnsani Gelişme Türkiye Ülke Profili Raporu”, s.33-35, 1994, (<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/national-hdrs/nhdr-1994.html>), (9.04.2019).

süreçlerine katılıp katılamayacağını ölçmektedir.¹⁴⁷ Raporda insani gelişme paradigmalarının dört temel bileşenden oluştuğu ifade edilmiştir. Bunlar: verimlilik, eşitlik, sürdürülebilirlik ve güçlendirme bileşenleridir. Rapora göre gelişme, sadece insanlar için olmamalı aynı zamanda insanlar tarafından gerçekleştirilmelidir. İnsanlar yaşamlarını şekillendiren karar ve süreçlere tam olarak katılmalıdır.¹⁴⁸

1996 yılı ve 2010 yılları arasındaki raporların konuları şu şekildedir:

1996: ekonomik büyüme ve insani kalkınma

1997: yoksulluğu yok etmek için insani kalkınma

1998: insani gelişme için tüketim

1999: insan yüzüyle küreselleşme

2000: insan hakları ve insani kalkınma

2001: insani gelişme için çalışacak yeni teknolojiler yapmak

2002: parçalanmış bir dünyada demokrasiyi derinleştirmek

2003: bin yıl kalkınma hedefleri

2004: bugünün farklı dünyasında bilişimsel özgürlük

2005: dönüm noktasında uluslararası iş birliği: eşit olmayan bir dünyada yardım, ticaret ve güvenlik

2006: kıtlığın ötesinde: güç, yoksulluk ve küresel su krizi

¹⁴⁷UNDP, "Human Development Report 1995, Gender and Human Development ", Published for the United Nations Development Programme (UNDP), New York, 1995, s.73, ISBN 0-19-510023-9 (paper), (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (09.04.2019)

¹⁴⁸ UNDP, 1995, s.12,

2007/2008: iklim değişikliği ile m¼cadele: b¼l¼nm¼ř bir d¼nyada insan dayanışması

2009: engelleri aşmak: insan hareketliliği ve değişme.¹⁴⁹

2010 yılında ise yeni endekslere ilave olarak çok boyutlu yoksulluk g¼stergeleri hesaplanmıştır. “*Ulusların Gerçek Serveti: İnsani Gelişmenin Yolları*” adıyla yayımlanan raporda; yoksulluk ¼l¼mlerinde ¼nemli değişikliklere gidilmiştir.¹⁵⁰ Eşitsizliğe uyarlanmış insani değişme endeksi (EUIGE) ilk kez 2010 raporunda gelir, sağlık ve eğitimdeki eşitsizlikleri yansıtacak şekilde hesaplanmıştır.

İlk yıllarda, insani değişmeyi uzun ve sağlıklı bir yaşam, bilgiye erişim ve iyi bir yaşam standardı boyutlarında ¼len endeks, bilgiye erişim ve iyi yaşam standardının ¼l¼lmesinde daha detaylı değişkenleri ele almaya başlamıştır: Eğitimde, eğitim d¼zeyinin derinlemesine anlaşılabilmesi için “b¼r¼t okullaşma oranı” (gross enrolment) yerine “okul çağındaki çocukların beklenen okullaşma yılları” (expected years of schooling for school-age children) alınmıştır. Yine eski insani değişme endeksinde kullanılan yetişkin okuryazarlığı (adult literacy) eğitimde kaydedilen değişmelerin g¼r¼lebilmesi açısından yetersiz kaldığı için bu g¼sterge yerine eğitimdeki g¼ncel değişikliklerin yakalanabilmesi amacıyla, ortalama eğitim s¼resi (average years of schooling) ve beklenen okullaşma yılları (expected years of schooling) kullanılmıştır. Endeksin gelir boyutunda, kişi başına gayrisafi milli gelir (gross national income per capita (GNI)), kişi başına d¼řen gayrisafi milli hâsılanın (gross domestic

¹⁴⁹UNDP, Human Development Reports between 1996 and 2009, (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>) (20.01.2021)

¹⁵⁰UNDP, “*Human Development Report 2010, 20th Anniversary Edition, The Real Wealth of Nations: Pathways to Human Development*”, Published for the United Nations Development Programme (UNDP), Second printing November 2010 by Palgrave Macmillan, s.1-238, ISBN 9780230284456 90101, (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (09.04.2019).

product (GDP) yerini almıştır. Sağlık boyutunda, doğuştan beklenen yaşam süresi göstergesinin değişmediği görülmektedir.¹⁵¹

Yapılan bu değişiklikler ülke sıralamalarını da etkilenmiştir. Örneğin mesleki ve teknik eğitim programları birçok ülkede yetişkin nüfusun beklenen okullaşma yılları (expected years of schooling for the adult population) verilerinde yer almamıştır. Birçok ülkede mesleki ve teknik eğitimin hemşirelik ve mühendislik gibi bölümleri de kapsadığı ve bunların yetişkinlerin ortaöğretim sonrası eğitim kapsamında (post secondary adult education) değerlendirildiği belirtilmiştir. Kullanılan farklı yöntem ve göstergeler nedeniyle önceki İGE'ler ile 2010 İGE'nin karşılaştırılabilir olduğu söylenemez. Örneğin 2009 yılında Amerika Birleşik Devletleri 13. sırada yer alırken 2010 yılında 4. sırada yer almıştır. Türkiye 2009 yılında 0,674 endeks değeri ile 79. sırada “Yüksek Gelişme Gösterenler” (High Human Development) başlığı altında yer alırken, 2010 yılında 0,679 endeks değeri ile “Oldukça Yüksek İnsani Gelişme Gösterenler” (Very High Human Development) başlığı altında 83. sırada yer almıştır.¹⁵²

2010 yılı raporunda, eşitsizliğe uyarlanan insani gelişme endeksine ilave olarak iki yeni endeks daha yer almaktadır: Toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksi ile çok boyutlu yoksulluk endeksidir. Çok boyutlu yoksulluk endeksi yoksulluğu sadece gelir olarak ele almadığı için önemli bir göstergedir. Oxford Üniversitesi tarafından geliştirilen bu göstergede sadece yoksulluk değil yoksunluk da değerlendirilmiştir. Bu gösterge ile yoksunluğun hem

¹⁵¹UNDP, “2010 İnsani Gelişme Raporu Birleşik Endeksler Açıklama Notu”, 2010, s.1-7. (<https://www.undp.org/content/dam/turkey/docs/Publications/hdr/HDR2010Turkiye.pdf>), (10.04.2019)

¹⁵²UNDP, “Human Development Report 2010, 20th Anniversary Edition, The Real Wealth of Nations: Pathways to Human Development”, Published for the United Nations Development Programme (UNDP), Second printing November 2010 by Palgrave Macmillan, s.1-238, ISBN 9780230284456 90101, (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (09.04.2019).

yoğunluğu (insanların aynı anda kaç yoksunluk yaşamakta olduğu gibi) hem de etkisi gösterilmeye çalışılmaktadır.¹⁵³

Türkiye için çok boyutlu yoksulluk endeksi hesaplamaları 2010, 2011 ve 2013 raporlarında yer almaktayken daha sonra yayımlanan raporlarda yer almamıştır. 2013 yılından sonraki raporlarda gelişmekte olan ülkeler için çok boyutlu yoksulluk endeksine yer verilmemiştir. Bu iki nedenle olabilir: birincisi ülkelerin çok boyutlu yoksulluk ölçümü için gerekli olan verileri üretememesi, ikincisi ise bu ülkelerde çok boyutlu yoksulluk görülmemesi. UNDP ile elektronik posta aracılığı ile yapılan görüşmede 2013 yılından sonra Türkiye için ilgili göstergeleri hesaplayacak veri mevcut olmadığı için çok boyutlu yoksulluk göstergelerinin hesaplanmadığı ifade edilmiştir. Ülke olarak mevcut veri 10 yıldan eskiyse o ülkenin ÇBYE'si hesaplanmamaktadır. Ancak 2013 yılında yayımlanan Nüfus ve Sağlık Araştırması sonuçları kullanılarak göstergelerin “hesaplanabileceği” ifade edilmiştir¹⁵⁴. Ancak bu yazışmadan sonra yayımlanan raporlar incelendiğinde Türkiye için ÇBYE verilerine yer verilmediği görülmüştür.

2014 İnsani Gelişme Raporu’nda, kadın insani gelişme endeksi değerlerinin erkek insani gelişme endeksi değerlerine oranı hesaplanarak yeni bir insani gelişme endeksi (cinsiyete dayalı gelişme endeksi / CDGE) ölçümü de hesaplanmıştır. CDGE, insani gelişmede cinsiyet eşitsizlikleri boyutlarını dikkate almaktadır; bu boyutlar, kadın ve erkek için doğuştan

¹⁵³UNDP, "Human Development Report 2010, 20th Anniversary Edition, The Real Wealth of Nations: Pathways to Human Development", Published for the United Nations Development Programme (UNDP), Second printing November 2010 by Palgrave Macmillan, s.1-238, ISBN 9780230284456 90101, (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (09.04.2019).

¹⁵⁴ 25.04.2019 tarihinde Anna Ortubia <anna.ortubia@undp.org> tarafından e-mailime verilen cevap; "With many thanks to HDRO's Chief Statistician, Milorad Kovacevic, please see below our answer: For computation of MPI we use DHS or MICS surveys that are publicly available. The only survey for Turkey that was publicly available was 2003 DHS. The MPI was calculated in 2010 and kept in HDR for 2010, 2011 and 2013. The principle that HDRO follows is not to publish MPI if it is based on data older than 10 years. Just recently, one week ago, data from 2008 DHS and from 2013 DHS were released from DHS archives. We may be in a position to use these surveys for estimation of MPI in the corresponding years. I hope this helps. Kind regards, Anna."

beklenen yaşam, kız ve erkek çocuklar için beklenen okullaşma yılı, 25 ve üzeri yetişkin kadınların ve erkeklerin ortalama okullaşma yılı ve kadınlar ve erkekler için tahmini kazanılmış gelirlerden oluşmaktadır.¹⁵⁵

2016 yılında yayımlanan insani gelişme raporunda, deneysel nitelikte iki gösterge panosu eklenmiştir. Bunlar: yaşam boyu toplumsal cinsiyet farkı gösterge panosu ve sürdürülebilir kalkınma gösterge panosudur.¹⁵⁶

2019 raporu “Gelirin Ötesinde, Ortalamaların Ötesinde ve Bugünün Ötesinde” başlığı ile eşitsizliklere odaklanmıştır. 2020 raporu ise “Önümüzdeki Sınır: İnsani Gelişme ve Antroposen” başlığı ile yayımlanmıştır.¹⁵⁷ 2021/2022 raporu ise “Belirsiz zamanlar, değişen bir dünyada geleceğimizi şekillendiren kararsız hayatlar” başlığı ile yayımlanmıştır.¹⁵⁸

Tablo 13.1. Yıllara Göre İnsani Gelişme Endeks Değerleri, 2000-2021, Türkiye

Yıllar	2000	2000	2010	2014	2015	2017	2018	2019	2020	2021
İGE Değeri	0,58	0,660	0,739	0,796	0,801	0,814	0,817	0,820	0,833	0,838

Kaynak: UNDP, 2020 İnsani Kalkınma Raporu ve 2021/2022 İnsani Kalkınma Raporu

¹⁵⁵ UNDP Türkiye, 2014 İnsani Gelişme Raporu’ndaki Kompozit Endekslerle İlgili Açıklama Notu "2014 İnsani Gelişme Raporu İnsani İlerlemeyi Sürdürmek: Kırılganlıkları Azaltmak ve Dayanıklılık Oluşturmak", Türkiye 2014 İnsani Gelişme Raporu’ndaki İnsani Gelişme Endeksi (İGE) Değerleri ve Sıralamadaki Değişiklikler, 2014, s. 8-9, (https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/hdr-2014.html), (11.04.2019)

¹⁵⁶ UNDP Türkiye, 2016 İnsani Gelişme Raporu’ndaki ülkelerle ilgili açıklama notu, "İnsani Gelişme Raporu, Herkes İçin İnsani Gelişme 2016", 2016, s. 1, (<https://www.undp.org>), (11.04.2019).

¹⁵⁷ UNDP, 2020 Human Development Report, The Next Frontier Human Development and the Anthropocene, 2020, eISSN: 2412-3129, s.1-398, (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (17.01.2021).

¹⁵⁸ UNDP, 2021/2022 Human Development Report, Uncertain Times, Unsettled Lives Shaping Our Future in a Transforming World, ISBN 9789211264517, s.1-320, (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (15.09.2022).

Tablo 13.2. İnsani Gelişme Endeksi ve Bileşenleri 2021, Türkiye

İGE Değeri 2021	Doğuşta Beklenen Ömür 2021	Beklenen Öğrenim Süresi 2021	Ortalama Öğrenim Süresi 2021	Kişi Başına Düşen Gayrisafi Milli Gelir <i>Gross national income (GNI) per capita</i> 2017 SGP \$
0,838	76	18,3	8,6	31.033

Kaynak: UNDP, 2021/2022 İnsani Kalkınma Raporu¹⁵⁹

Tablo 13.3. Cinsiyet Eşitsizlik Endeksi 2021, Türkiye

Cinsiyet Eşitsizlik İndeksi	2021 Sıralama	Anne Ölüm Oranı (100.000 canlı doğum başına ölüm) 2017	Ergen Doğum Oranı (15-19 yaş arası 1000 kadın başına doğum) 2021	Parlamentodaki Sandalye Payı (kadınların sahip olduğu) (%) 2021	En azından Orta Öğretim Görmüş Nüfus Oranı (25 yaş ve üstü) (%) 2021		İşgücüne Katılma Oranı (15 yaş ve üzeri) (%) 2021	
					Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
0,272	65	17	16,9	17,3	56,3	75,9	31,8	69,4

Kaynak: UNDP, 2021/2022 İnsani Kalkınma Raporu

Tablo 13.4. Cinsiyete Dayalı Kalkınma Endeksi 2021, Türkiye

Cinsiyete Dayalı Kalkınma İndeksi	Ülke Grubu	İnsani Gelişme İndeksi		Doğuşta Beklenen Ömür		Beklenen Öğrenim Süresi		Ortalama Öğrenim Süresi		Kişi başına Tahmini Gayri Safi Milli Hasıla 2017 SGP \$	
		Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
0,937	3	0,806	0,860	79,1	73,0	17,9	18,8	7,9	9,4	19,854	42,929

Kaynak: UNDP, 2021/2022 İnsani Kalkınma Raporu

¹⁵⁹ UNDP, 2021/2022, Human Development Report Uncertain Times, Unsettled Lives, eISBN: 9789210016407, s.283-314, "(http://hdr.undp.org/en/global-reports), (15.09.2022).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SOSYAL POLİTİKALAR VE YOKSULLUĞUN YÖNETİMİ

Sosyal yardımların yoksulluğu neden ortadan kaldıracabilecek güçlü bir etkiye sahip olamadığının daha iyi anlaşılabilmesi için bu bölümde Türkiye’nin mevcut durumu rakamlar yardımıyla değerlendirilecektir. Yine aynı gerekçeyle mevcut sosyal yardımların hangi alanlarda hangi miktarlarda verildiği sosyal güvenlik sistemi ve sosyal yardımlar başlığı altında verilecektir. Böylelikle hem sosyal yardımların miktarı hem mevcut koşullar bir arada değerlendirilebilecektir.

A. TÜRKİYE’NİN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Türkiye'nin ekonomik politikalarının büyük oranda dışa bağımlı olması yoksulluğu derinleştirmektedir. Üretime dayalı olamayan politikalar özellikle kriz dönemlerinde alınan borçlar altında ezilen Türkiye ekonomisinin toparlanmasını ve güçlü bir sosyal devlete evrilmesini engeller niteliktedir.

Korkut Boratav’a göre Türkiye’de 1998-1999, 2001, 2008-2009 ve son olarak 2018 yılında başlayan ve hala devam eden krizlerin arkasındaki ana neden sermaye hareketlerinin serbestleşmesine bağlı olarak sermayede meydana gelen ani canlanmalar veya durmalar sonucunda gelişmiştir¹⁶⁰. Türkiye ekonomisi 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrasında Uluslararası Para Fonu ile yapılan stand-by anlaşmasıyla pek çok düzenlemeye tabi olmuştur. Korkut Boratav 1986 yılında Zimbabwe’de katılmış olduğu bir sempozyumda IMF'nin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri bir deney laboratuvarı olarak gördüğünü gösteren olaya

¹⁶⁰ Korku Boratav, “*Sermaye Hareketleri ve Türkiye’nin Beş Krizi*”, Çalışma ve Toplum, 2019/1, s.311-324.

tanık olmuştur. Dünya Bankası'nın Zambiya'daki temsilciliğini yapmış olan Amerikalı bir iktisatçının bildirisinde: *“Zambiya’da döviz ihaleleri uygulamasını içeren bir deney yaptık. Başarısız olduk. Şimdi bu konuda bir kitap yazıyorum”* demesi üzerine Zimbabweli gençlerin Amerikalı iktisatçıya, *“bir ülkeyi laboratuvar olarak kullanmaktan ve olumsuz çıkan deney sonuçlarını kitaplaştırıp para kazanmaktan; üstelik bunu marifet gibi bize anlatmaktan utanmıyor musunuz?”* sorusunu yönelttiğini ifade etmiştir. Korkut Boratav 2000-2001 yılları arasında IMF'in Türkiye'de döviz kuru hedeflemesine bağlı bir anti-enflasyon programı uyguladığını Stanley Fischer'in bu tarihte IMF'nin baş iktisatçısı olduğunu ve Fischer'in bu dönemde benzer şekilde Türkiye'yi bir laboratuvar olarak kullandığını belirtmektedir. Boratav Fischer'in uygulatmaya çalıştığı reformların 2001 Şubat'ında finansal krizin tüm ağırlığıyla patlak vermesiyle birlikte zorunlu olarak kur hedeflemesinin çöktüğünü ve dalgalı kura geçildiğini ifade etmektedir.¹⁶¹

Mayıs 2001 yılında Uluslararası Para Fonu (IMF) Yürütme Kurulu kararı ile Türkiye'nin üç yıllık stand-by anlaşmasıyla kredisini 6,4 milyar SDR (yaklaşık 8 milyar ABD doları) artırılmasını onaylayarak toplamı 15 milyar SDR¹⁶² (yaklaşık 19 milyar ABD doları) seviyesine getirmiştir¹⁶³. 2005 yılında Türkiye IMF'den üç yıllık ekonomik programlarını

¹⁶¹ Korkut Boratav, "IMF: Dün ve Bugün", Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 34, Sayı 1, 2016, s. 27-42, (7 Aralık 2014'te Hacettepe Üniversitesi'nde 70. Yılında Bretton Woods Anlaşması Sempozyumu'nda ve 5 Şubat 2015'te Dokuz Eylül Üniversitesi'nde aynı konuda yapılan iki konuşmanın birleştirilmesinden oluşmuştur. Davetli konuşmacı tebliğidir. Hakem sürecine dâhil edilmemiştir.)

¹⁶² SDR; Special Drawing Rights-Özel Çekme Hakları; üye ülkelerin resmi rezervlerini tamamlamak üzere IMF tarafından 1969'da oluşturulan uluslararası bir rezerv varlıktır. Bugüne kadar, küresel finansal krizin ardından 2009 yılında tahsis edilen 182,6 milyar SDR dahil, üyelere 204,2 milyar SDR (yaklaşık 291 milyar ABD dolarına eşdeğer) tahsis edilmiştir. SDR'nin değeri beş para birimine dayanan sepetten oluşmaktadır; ABD doları, Euro, Çin para birimi Yuan, Japon Yen'i ve İngiliz sterlini, <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/14/51/Special-Drawing-Right-SDR> (30.04.2019)

¹⁶³ IMF, Press Release, NO:01/23, 15 May 2001, "IMF Approves Augmentation of Turkey's Stand-By Credit to US\$19 Billion", (<https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr0123>), (30.04.2019)

desteklemek için 10 milyar ABD dolarlık (6,7 milyar SDR) stand-by anlaşması talep etmiştir.¹⁶⁴

2001 krizinden sonra 2008 yılında başlayan kriz ile ekonomik olarak küçülen Türkiye ekonomisi 2021 yılında daha derin bir krizin içine çekilmiştir. IMF'nin 2018 yılındaki raporunda Türkiye'nin yetersiz politika ayarlaması sonucunda enflasyonun hızla artma riskinin olabileceği TCMB güvenilirliğinin zayıflama risklerinin olduğu ifade edilmiştir¹⁶⁵.

2008 kriziyle Türk lirasının aşırı değer kaybı ardından kur korumalı TL mevduat uygulaması ile Hazine ve Merkez Bankası kaynakları mevcut durumu kurtarmaya yönelik kullanılmıştır. Bu durum için yaratılacak olan kaynak beraberinde fiyat artışlarını da tetiklemiş yoksulların alım gücü giderek düşmüştür. 2008 yılından günümüze yani 2022 yılına doğru ekonomik açıdan çok parlak yıllar olmamıştır. 2008 yılındaki gelişmelerin benzeri 2022 yılında yaşanmış ve Türk lirası büyük oranda değer kaybetmiş, yine beraberinde daha yüksek fiyat artışları gelmiş ve son olarak 2008 yılında uygulanan kur korumalı TL mevduat uygulaması tekrar uygulanmıştır. Tarih bir anlamda tekerrür etmiştir. Ancak bu defa 2022 yılında yaşanan ekonomik kriz çok daha şiddetli olmuştur.

IMF 2021 yılındaki raporunda son on yıldaki büyümenin, büyük ölçüde dış kaynaklı kredi ve talep teşvikleri tarafından yönlendirdiği, bunun sonucunda, artan dış finansman ihtiyaçları, azalan rezervler, yüksek enflasyon ve artan dolarizasyon özellikleri nedeniyle, Türkiye'nin

¹⁶⁴ IMF, Country Report, "IMF Country Report No. 05/412", November 2005, Turkey: Request for Stand-By Arrangement and Extension of Repurchase Expectations—Staff Report; Staff Supplements, Press Release on the Executive Board Discussion; and Statement by the Executive Director for Turkey, s.1-141, (www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2005/cr05412.pdf), (30.04.2019)

¹⁶⁵ IMF, International Monetary Fund. European Dept, Turkey: 2018 Article IV Consultation-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Turkey, April 2018 IMF Country Report No. 18/110, Volume 2018: Issue 110_30 Apr 2018, 9781484353196, <https://doi.org/10.5089/9781484353196.002>

birçok yükselen piyasa emsallerinden ayrıldığı ifade edilerek Türkiye'nin 2020 yılına var olan kırılğanlıklarla girdiği belirtilmektedir¹⁶⁶.

Türkiye'de üretim odaklı bir kalkınma planın daha doğrusu kalkınma planının olmayışının yanında, beşerî sermaye, katma değeri yüksek teknoloji ürünlerine ve bilgiye yatırım yapılmaması yoksulluğu derinleştiren diğer faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Amartya Sen'in özgürlükle kalkınma teorisi ekonomik kalkınmanın özgürlüklere ve kişilerin kapasitelerinin geliştirilmesine bağlı olduğunu belirtmektedir. Kişilerin kapasitesinin geliştirilmesi ise beşerî sermayeye ve bilgiye yapılacak yatırımlarla mümkün olabilir. Özgürlükle kalkınma düşüncesi ancak yargı ve yürütme erklerinin birbirinden bağımsız olduğu adil ortamlarda gelişebilir. Adam Smith'in 1700'lü yıllarda Milletlerin Zenginliği kitabında belirttiği düşüncelerinin bugün bile sağlanamadığı ortadadır. Adam Smith'e göre;

*“Yargı erki, yürütme erkiyle birleşti mi, adaletin, halk dilinde politikacılık denilen şeye sık sık feda edilmemesi imkânsız gibi olur. Her bireyi, kendine ait her hakkı elinde bulundurmasının güvenle sağlama bağlanmış olduğuna içten inandırmak için, yargı erkinin yürütme erkinden hem ayrılması hem o erk karşısında imkân ölçüsünde bağımsız hale getirilmesi gerekir. Yürütme erkinin geçici hevesine göre, yargıcın memurluğundan çıkarılması ihtimali olmamalıdır. Maaşının aksamadan ödenmesi, yürütme erkinin iyi niyetine, hatta tutumluluğunun yerinde olmasına bile bağımlı kalmamalıdır”*¹⁶⁷

¹⁶⁶ IMF, Turkey: Staff Concluding Statement of the 2021 Article IV Mission, January 25, 2021, (<https://www.imf.org/en/News/Articles/2021/01/25/mcs012521-turkey-staff-concluding-statement-of-the-2021-article-iv-mission>), (15.092022).

¹⁶⁷Adam Smith, Milletlerin Zenginliği, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Kasım 2006, ISBN:9789754589276, s.1-1120.

Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısını daha iyi görebilmek için aşağıdaki bölümlerde nüfus, işgücü, eğitim, sağlık ve ekonomik verilere yer verilecektir.

1. Nüfusun Demografik Özellikleri

Türkiye'nin nüfusu 84 milyonu aşmıştır. TÜİK tarafından yapılan tahminlere göre 2040 yılında nüfusun 100 milyonu geçmesi beklenmektedir. 2021 yılında 33,1 olan ortalama yaş yapılan projeksiyonlara göre 2040 yılında 38,5, 2080 yılında ise 45 olması beklenmektedir. 65 yaş ve üzeri nüfus yaşlı nüfus olarak tanımlanmaktadır. Bu oranın %10'u geçmesi nüfusun yaşlanmaya başlaması anlamına gelmektedir. Türkiye nüfusu için bu oran 2020 yılında %9,5 olmuştur. Türkiye artan yaşlı nüfus oranıyla küresel yaşlanma süreci olarak adlandırılan demografik dönüşüm sürecine girmiştir.¹⁶⁸

Nüfusun yaşlanması ekonomik açıdan önemli bir göstergedir. Nüfus yaşlandıkça bağımlı nüfus oranı artacak, çalışma çağındaki nüfus ise azalacaktır. 2019 yılında Türkiye'de toplam yaş bağımlılık oranı %47,5 2020 yılında ise %47,7 olarak ölçülmüştür.¹⁶⁹ 2021 yılında toplam yaş bağımlılık oranı çok fazla değişmeyerek %47,3 olmuştur¹⁷⁰. Çalışan birey başına düşen çocuk sayısı çocuk bağımlılık oranını ifade etmektedir.¹⁷¹

TÜİK nüfus projeksiyonlarına göre çalışma çağındaki nüfusu ifade eden 15-64 yaş grubundaki nüfusun oranının 2023 yılında %67,2 olmasını öngörülmektedir. Projeksiyonlara göre bu oranın sırasıyla 2040 yılında %64,4, 2060 yılında %60,4 ve 2080 yılında %58,7'e

¹⁶⁸ TÜİK, Haber Bülteni, İstatistiklerle Yaşlılar, Yayın Tarihi, 18 Mart 2021, Sayı:37227. (22.12.2021)

¹⁶⁹ TÜİK, Haber Bülteni, "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2020", Sayı: 37210, Tarih 04 Şubat 2021, <http://www.tuik.gov.tr>, (07.02.2021)

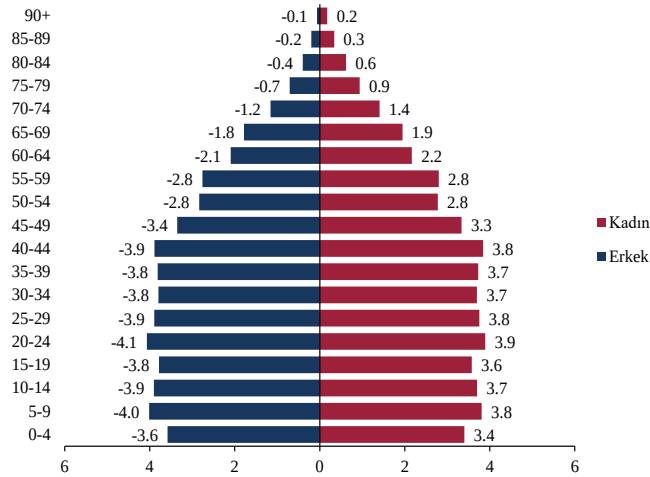
¹⁷⁰ TÜİK, Haber Bülteni, "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2021", Sayı: 45500, Tarih 04 Şubat 2022, <http://www.tuik.gov.tr>, (20.05.2022)

¹⁷¹ TÜİK, Haber Bülteni, "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2021", Sayı: 45500, Tarih 04 Şubat 2022, <http://www.tuik.gov.tr>, (20.05.2022)

düşmesi beklenmektedir. 0-14 yaş grubundaki nüfus ülkemizde çocuk nüfus olarak tanımlanmaktadır. Bu oranın ise 2023 yılında %22,6 olması öngörülmektedir. Projeksiyonlara göre oran kademeli olarak azalmakta ve 2040 yılında %19,3, 2060 yılında %16,9 ve 2080 yılında %15,7'ye düşeceği tahmin edilmektedir.¹⁷²

Aşağıda sırasıyla toplam nüfus, il ve ilçe merkezleri ve belde ve köy nüfuslarına göre yaş piramitleri çizilmiştir. Toplam nüfus için belirtilen yaş piramidi nüfusun yaş yapısı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Mevcut yaş piramidi (Şekil 1.1) nüfusun yaşlanmaya başladığını göstermektedir.

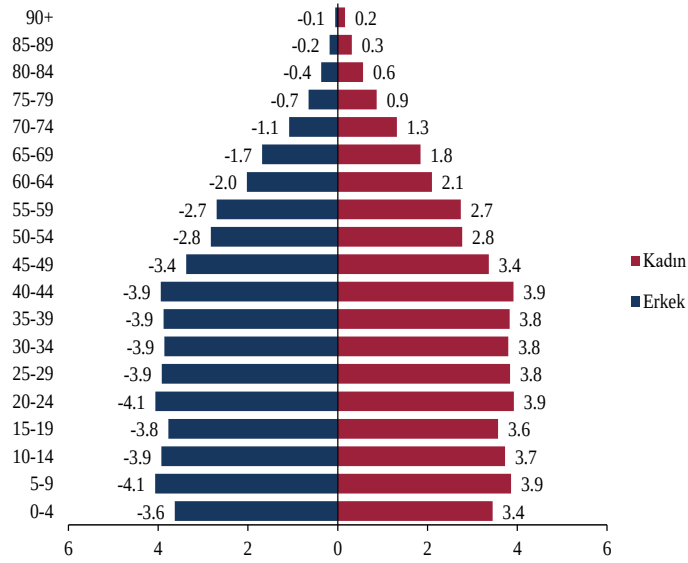
Şekil 1.1. Yaş Piramidi, Toplam Nüfus, 2021

Kaynak: TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2021

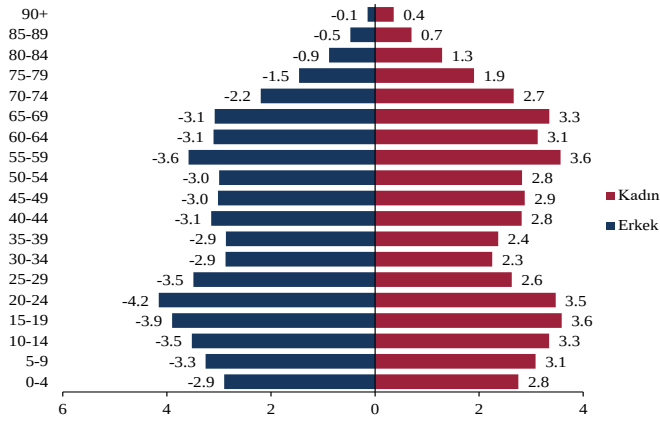
¹⁷²TÜİK, Nüfus Projeksiyonları, 2018-2080, Haber Bülteni, Sayı: 30567, 21 Şubat 2018 <http://www.tuik.gov.tr>, (22.01.2021)

Şekil 1.2. Yaş Piramidi, İl ve İlçe merkezleri, 2021

Kaynak: TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2021

Şekil 1.3. Yaş Piramidi, Belde ve Köyler, 2021

Kaynak: TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2021

2. İşgücü

2020’li yıllarda başlayan ve günümüze kadar uzanan mali krizin ardından tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de gençler arasındaki işsizlik oranında artış gerçekleşmiştir. Mevsim

ve takvim etkisinden arındırılmış işgücü rakamlarına göre 15-24 yaş grubunu kapsayan genç nüfusta işsizlik oranı 2022 yılı Nisan-Haziran ayı 2. Çeyreğinde %20,3 ve istihdam oranı %34,6 iken bu oranlar toplam çalışabilir yaştaki nüfus için sırasıyla %10,6 ve %47,7'dir. Ne eğitimde ne istihdamda yer alan 15-24 yaş grubundaki gençlerin oranı ise 2022 ikinci çeyreğinde %22,7 oranındadır.¹⁷³

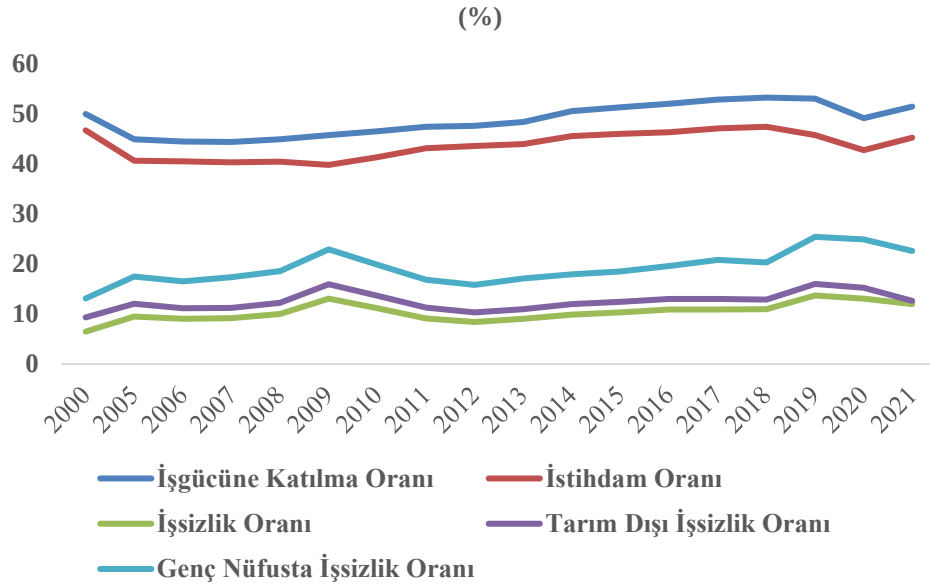
Çalışma çağındaki nüfus 15-64 yaş grubundaki nüfusu ifade etmektedir. 2022 yılı Nisan-Haziran ayı 2. çeyrek verilerine göre istihdam edilen kişi sayısı 2005 yılında 19 milyon kişi iken 2022 yılında olarak 30,7 milyon kişiye yükselmiştir. İşgücüne katılma oranı 16 yılda yaklaşık olarak 9 puanlık artışla aynı dönem arasında %44,1'den yüzde %53,3'e yükselmiştir.

Şekil 2.1'de 2000-2021 yıllarına ait temel işgücü göstergelerinin grafiği verilmiştir. Şekil 2.2.'de ise temel işgücü göstergeleri ve 15+ kurumsal olmayan nüfusun bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde değişim oranları verilmiştir. Bu değişimler 2006-2021 yılları için verilmiştir.

Şekil 2.1'de 2019 yılında başlayan COVID-19 krizinin 2020 yılı rakamlarına yansıdığı görülmektedir. İstihdam oranında ve işgücüne katılma oranında azalış görülürken, genç işsizlik ve işsizlik oranlarında artış olduğu görülmektedir. 2006-2021 yılları arasında işsizlik oranlarındaki değişim incelendiğinde (Şekil 2.2) özellikle 2009 yılında bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranının çok yüksek olduğu görülmektedir (%34,9). Yüksek değişim oranı 2008 yılı krizinin etkilerinin 2009 yılına yansımaları olarak yorumlanabilir. Benzer yüksek değişim %26,4 ile 2019 yılında görülmektedir. Yine 2018 yılı krizin etkilerinin 2019 yılındaki değişime etkisi olarak yorumlanabilir.

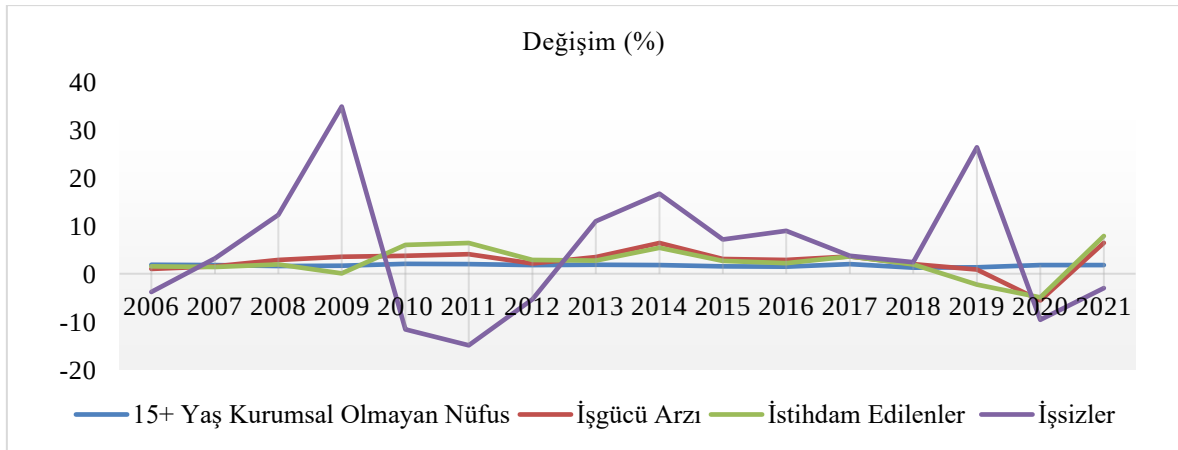
¹⁷³TÜİK, Haber Bülteni, İşgücü İstatistikleri, II. Çeyrek: Nisan-Haziran 2022, Sayı: 45652, 15 Ağustos 2022, <http://www.tuik.gov.tr>, (25.8.2022)

Şekil 2.1. İşgücü Göstergeleri, 2000-2021

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı¹⁷⁴

Şekil 2.2. İşgücü Göstergeleri, Bir Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Yüzde Değişim Oranları, 2006-2021

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı¹⁷⁵

¹⁷⁴ T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, (2022), "Aylık Ekonomik Göstergeler, Eylül 2022", s.1-238, <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2022/09/aylikekonomikgosterge26092022.pdf> (27.09.2022)

¹⁷⁵ ibid, s.1-238.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) veri tabanından alınan verilere göre istihdam edilen kişi başına reel GSYİH yıllık büyüme oranı 2011 yılında %4,3 seviyelerinde iken 2016 yılında ILO tahminlerine göre %0,5 olmuştur. 2019 yılında aynı oran %2,6 olarak gerçekleşmiştir.¹⁷⁶ 2020 ve 2021 yıllarında ise sırasıyla %6,8 ve %6,0 olarak açıklanmıştır¹⁷⁷. 2016 yılındaki büyüme oranını çok düşük bulduğum için ILO Cenevre ofisinde hesaplamaları yapan ilgili birim yetkilisi ile 15.05.2019 tarihinde elektronik posta ile görüşme sağladım. ILO yetkilisi tarafından verilen yanıt aşağıda verilmiştir.¹⁷⁸ Yanıtta istihdam rakamlarındaki büyümenin yavaş olmasına karşın GDP’de keskin bir düşüşün olmasının istihdam edilen kişi başına reel GSYİH yıllık büyüme oranında düşüşe neden olduğu ifade edilmiştir. Çalışan başına reel GSYİH yıllık büyüme oranı, reel GSYİH değerinin toplam istihdama bölünmesiyle elde edilen oranların yıllık değişimlerinin alınmasıyla bulunmaktadır.¹⁷⁹

ILO verilerine göre GSYİH işgücü payı 2010 yılında %35,3’ten iken 2019 yılında %39,2’ye çıkmıştır.¹⁸⁰ GSYİH işgücü payı; toplam çalışan ücretlerinin GSYİH’ye

¹⁷⁶ILOSTAT, Veriler ILO veri tabanından alınmıştır, (<https://www.ilo.org/ilostat/>), (22.01.2021).

¹⁷⁷ILOSTAT, <https://ilostat.ilo.org/topics/labour-productivity/>, (31.08.2022)

¹⁷⁸*Dear Ms. Dedeoglu, thank you very much for sending us your question on the labour productivity estimates published on ILOSTAT. We have investigated the issue in detail, and our detailed response is provided below. In short, the main driver of the low growth rate in 2016 is the sharp slowdown in GDP growth has occurred in that year, while employment growth changed little. We note that since our figures were published, the World Bank revised its GDP series, which serves as the numerator in our calculation. When we update our modelled estimates, we will use the latest data provided by the World Bank and this labour productivity series will be revised. Our next scheduled update is in January. Assuming no change in the employment estimates which serve as the denominator, this would result in a revision to 0.9% growth in output per worker in 2016. If you have any further questions related to this, please do not hesitate to contact me. Best regards, Steven Kapsos, Head of Data Production and Analysis Unit, Department of Statistics Tel +41 22 799 8065, <http://www.ilo.org/ilostat>*

¹⁷⁹UNSTAT, SDG Indicator: 8.2.1: Annual growth rate of real GDP per employed person, (<https://unstats.un.org/sdgs/metadata/>), (17.05.2019)

¹⁸⁰ ILOSTAT, Veriler ILO veri tabanından alınmıştır, <https://ilostat.ilo.org/topics/labour-income/> (31.08.2022)

bölünmesiyle elde edilmektedir¹⁸¹. Çalışan ücretleri maaş ve sosyal koruma katkılarında oluşmaktadır.¹⁸²

TÜİK verilerine göre 2022 yılında işgücü ödemelerinin Gayri Safi Katma değer içindeki payı %25,4'e gerilemiştir.¹⁸³

3. Eğitim

Sosyal politikaların oluşturulmasında öncelik verilmesi gereken en önemli iki alan eğitim ve sağlık alanlarıdır. Eğitim özellikle fırsat eşitliğinin sağlanmasında ve insan sermayesinin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Yoksulluğun yaşandığı veya gelirin düşük olduğu ailelerde bireylerin eğitim hayatını sürdürmek yerine işgücü piyasasına güvencesiz veya düşük ücretlerle girmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Yoksulluk araştırmalarında hanehalkı reisinin eğitim düzeyi önemli bir gösterge niteliğindedir.

2020'de COVID-19 salgının başlamasından bu yana ekonomik yavaşlama ülkede genç yetişkinlerin (15-24 yaş) ne istihdamda ne de eğitim veya öğretimdeki (NEET) payını artırmıştır. Genç yetişkinlerin NEET payı 2019 yılında %25,2'den, 2020 yılında 1,9 puanlık artış ile %27,1'e çıkmıştır¹⁸⁴. NEET oranı 2021 yılı III. çeyreğinde ise %26,7'ye¹⁸⁵, 2022 yılı Nisan-Haziran rakamlarına göre ise %22,7'ye gerilemiştir.¹⁸⁶

¹⁸¹ ILO, ILOSTAT, Data Explorer, SDG Indicator 10.4.1: Labour share of GDP, comprising wages and social protection transfers, Subject: Earnings and labour income, Collection: SDG, SDG labour market indicators, Id: SDG_1041_NOC_RT_A, Time period: 2004 – 2017, Last updated: 29/09/2021 13:15:10, Number of records: 2730, <https://unstats.un.org/sdgs/metadata/> (22.12.2021)

¹⁸² UNSTAT, <https://unstats.un.org/wiki/display/SDGHandbook/Indicator+10.4.1>, (31.08.2022)

¹⁸³ TÜİK, Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, II. Çeyrek: Nisan-Haziran 2022 Haber Bülteni, Bülten no:4550, 31.08.2022.

¹⁸⁴ TÜİK, Haber Bülteni, "İşgücü İstatistikleri, Kasım 2020", Haber Bülteni, Sayı: 37480, 10 Şubat 2021, <http://www.tuik.gov.tr>, (23.12.2021)

¹⁸⁵ TÜİK, Haber Bülteni, İşgücü İstatistikleri, III. Çeyrek: Temmuz- Eylül, 2021, Sayı: 37547, 16 Kasım 2021, <http://www.tuik.gov.tr>, (23.12.2021)

¹⁸⁶ TÜİK, Haber Bülteni, İşgücü İstatistikleri, II. Çeyrek: Nisan-Haziran 2022, Sayı: 45652, 15 Ağustos 2022, <http://www.tuik.gov.tr>, (25.8.2022)

OECD verilerine göre Türkiye’de 18-24 yaş grubunda ve eğitimde olan gençlerin %13’ü çalışırken, %4,4 ise işsizdir.¹⁸⁷ Aynı oranlar OECD ortalaması için %17 ve %2,6’dır.

Yine OECD rakamlarına göre Türkiye’de 25-64 yaş grubunda yer alan yetişkinlerden ortaöğrenim öncesi eğitilmişlerde toplam istihdam oranı %60, orta öğrenim sonrası eğitilmişlerde %74 iken eğitim durumuna bakılmaksızın toplam istihdam oranı %57’dir. Aynı oranlar OECD ortalaması için sırasıyla %75, %84 ve %76 iken EU22 ülke ortalaması ise sırasıyla %76, %86 ve %77’dir.¹⁸⁸

TÜİK verilerine göre eğitime yapılan toplam devlet harcamaları 2011 yılında 77 milyar 308 milyondan 2019 yılında 259 milyar 220 milyona yükselmiştir¹⁸⁹. 2020 yılında ise toplam eğitim harcaması 270 milyar 921 milyona ulaşmıştır. Toplam eğitim harcamalarının GSYH içindeki payı ise 2019 yılında %6 iken 2020 yılında %5,4’e gerilemiştir¹⁹⁰. OECD verilerine göre ilköğretimden yüksek öğretime toplam kamu harcamaları, OECD ülkeleri genelinde yaklaşık olarak %7 ile yaklaşık %17 arasında değişmekteyken ortalama %11 oranındadır.¹⁹¹

OECD verilerine göre 2018 rakamlarıyla Türkiye’de toplam devlet harcamaları içinde eğitime ayrılan pay ilköğretim için %2,1 iken OECD ortalaması %3,4’tür.¹⁹²

Sürdürülebilir Kalkınma Göstergelerinde yer alan hedeflerden biri eğitime katılımı artırma ve eşitliliğin sağlanmasıdır. Bu gösterge için belirlenen hedefe göre 2030’a kadar, tüm kız ve

¹⁸⁷ OECD, "Education at a Glance 2021", OECD Indicators, 2021, ISBN 978-92-64-81892-7 (pdf), s.61, <https://www.oecd.org>, 23.12.2021

¹⁸⁸ OECD, 2021, s.77.

¹⁸⁹TÜİK, "Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2019", Haber Bülteni, Sayı: 33670, 09 Aralık 2020, <http://www.tuik.gov.tr>, (23.01.2021)

¹⁹⁰TÜİK, "Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2020", Haber Bülteni, Sayı: 37199, 08 Aralık 2021, <http://www.tuik.gov.tr>, (22.12.2021)

¹⁹¹OECD, "Education at a Glance 2020", OECD Indicators, ISSN 1999-1487 (online), 2020, s.308, (<https://www.oecd.org>), (23.01.2021).

¹⁹²OECD, "Education at a Glance 2021", OECD Indicators, 2021, ISBN 978-92-64-81892-7 (pdf), s.278, (<https://www.oecd.org>), (23.12.2021).

erkek çocuklarının kaliteli erken çocukluk gelişimi, bakımı ve okul öncesi eğitime erişebilmeleri sağlanarak ilköğretime hazır olmaları hedeflenmektedir.¹⁹³

2016 OECD rakamlarına göre ilkokula başlama yaşından önce düzenli öğrenmeye katılım oranı Türkiye'de %66 iken OECD ortalaması %95'tir. Bir diğer sürdürülebilir kalkınma hedefi 2030'a kadar, tüm kadınlar ve erkekler için üniversite de dahil olmak üzere uygun fiyatlı ve kaliteli teknik, mesleki ve yüksek öğrenime eşit erişimin sağlanmasıdır. Bu hedef doğrultusunda hesaplanan örgün ve yaygın eğitimde yetişkinlerin katılım oranı Türkiye için %22 iken OECD ortalaması %49'dur. 15-24 yaş grubunun mesleki ve teknik programlara katılım oranı Türkiye için %26 iken OECD ortalaması %18'dir.¹⁹⁴

Becerilerin kazanılmasında eşitlik (Matematik, Aritmetik ve Temel Bilgi ve İletişim Teknolojisi (BİT) Becerileri) göstergelerine bakıldığında üç temel hedef belirlendiği görülmektedir. Bu hedeflerden ilki: 2030 yılına gelindiğinde, tüm kız ve erkek çocuklarının ücretsiz, adil ve kaliteli ilk ve orta öğretimi uygulanabilir ve etkili öğrenme sonuçlarına götürecek şekilde tamamlamasının sağlanmasıdır. Bu hedef doğrultusunda matematikte en az asgari yeterlilik seviyesine (PISA seviye 2) ulaşan 15 yaşındakilerin oranı hesaplanmaktadır. Bu oran Türkiye için 2015 yılında %49 iken OECD ortalaması %77'dir¹⁹⁵. Türkiye'nin 2018 rakamlarıyla PISA okuma, matematik ve bilim değerleri ise sırasıyla 466, 454 ve 468'dir. Bu değerler Almanya için sırasıyla 498, 500 ve 503 olarak belirtilmiştir.¹⁹⁶

¹⁹³UNSTATS, SDG METADATA, SDG Indicator, Goal 4: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all ,

<https://unstats.un.org/sdgs/metadata?Text=&Goal=4&Target=>,
<https://unstats.un.org/sdgs/metadata/files/Metadata-04-02-01.pdf> (07.08.2022)

¹⁹⁴ OECD, Equity in the Education Sustainable Development Goal, ISBN 978-92-64-30339-3 (PDF), s.38, (https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2018_eag-2018-en), (30.05.2019).

¹⁹⁵ OECD, 2018, s.39.

¹⁹⁶UNDP, “*The next frontier Human development and the Anthropocene*”, Human Development Report 2020, s.369-370, eISSN: 2412-3129, New York, (<http://hdr.undp.org/>), (23.01.2021).

İkinci hedef: 2030 yılına kadar istihdam, iyi iş ve girişimcilik için teknik ve mesleki beceriler dahil, uygun becerilere sahip genç ve yetişkin sayısını önemli ölçüde arttırılmasıdır. Bu kapsamda toplam üç gösterge hesaplanmaktadır. Bunlar: bilgi ve iletişim teknolojisi (BİT) programlama dili becerileri olan 15 yaşın üzerindeki yetişkinlerin oranı, Bilgi ve iletişim teknolojisi (BİT) sunum becerileri olan 15 yaşından büyük yetişkinlerin oranı ve bilgi ve iletişim teknolojisi (BİT) dosya transferi becerileri olan 15 yaşından büyük yetişkinlerin oranından oluşmaktadır. Türkiye oranları sırasıyla; %2, %18 ve %26'dır. OECD ortalamaları ise sırasıyla; %7, %37 ve %55'tir.¹⁹⁷

Üçüncü hedef: tüm gençlerin, erkek yetişkinlerin ve kadın yetişkinlerin 2030 yılına kadar büyük oranda okuryazarlık ve sayısal beceri kazanmasının sağlanmasıdır. Bu hedef için işlevsel sayısal becerilerde en az sabit bir yeterlilik düzeyine (puan 226) ulaşan yetişkinlerin (25-64 yaşları arasında yer alan) oranı hesaplanmıştır. 2015 yılında bu oran Türkiye için %49 olarak hesaplanmışken OECD ortalaması %77'dir.¹⁹⁸

4. Sağlık

Birleşmiş Milletler tarafından 2015 yılında belirlenen 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden üçüncüsü her yaşta tüm bireylerin sağlıklı olmasıdır.¹⁹⁹ Bu hedefler çocuk ölüm oranlarının azaltılmasını, anne sağlığının iyileştirilmesini, bulaşıcı hastalıklarla mücadele edilmesini kapsamaktadır. Hedef 2030 yılına kadar bulaşıcı hastalıkları ortadan kaldırmak ve herkesin genel sağlık hizmetinden, güvenli ve erişilebilir ilaç ve aşıya ulaşmasını sağlamaktır. Birleşmiş Milletler 'in verilerine göre Türkiye'de 2011-2016 yılları arasındaki en güncel veri ile hesaplanan sadece anne sütü ile beslenen 0-5 aylık bebeklerin

¹⁹⁷ OECD, Equity in the Education Sustainable Development Goal, ISBN 978-92-64-30339-3 (PDF), 2018c, s.39, (https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2018_eag-2018-en), (30.05.2019).

¹⁹⁸ ibid, s.39.

¹⁹⁹ <https://unstats.un.org/sdgs/metadata/>, (31.05.2019)

oranı %30,1'dir. Kızamık aşısı eksikliği olan bir yaşındaki bebeklerin oranı %4, difteri, boğmaca ve tetanos aşısı eksikliği olan bir yaşındaki bebeklerin oranı ise %2'dir. 2010-2016 yılları arasındaki en güncel veri ile hesaplanan beş yaşın altındaki çocuklardaki büyümeye engel yetersiz beslenme oranı %9,5'tir. Her 1000 canlı doğumda meydana gelen bebek ölüm oranı binde 10,9'dur. 2016 rakamlarına göre sıtmaya yakalanma oranı sıfır iken tüberküloz hastalığı oranı her 100,000 kişide 18 olarak hesaplanmıştır. 15-49 yaş yetişkin yaş grubundaki nüfusta göre HIV yaygınlık oranı ise sıfır olmuştur.²⁰⁰

Türkiye'de sağlık harcamaları rakamlarına bakıldığında 2010 yılından itibaren artış olmasına rağmen GSYH içindeki payının düştüğü görülmektedir. Toplam sağlık harcamasının gayri safi yurtiçi hasılaya oranı 2010 yılında %5,3'ten 2020 yılında %5,0'a düşmüştür.²⁰¹

Devlet harcamaları içinde yer alan sosyal sigorta ödemeleri 2017 yılında 73 Milyar 125 milyondan 2018 yılında 86 Milyar 121 milyona çıkmıştır. Özel sektör tarafından yapılan sigorta harcamaları ise 2017 yılında 3 milyar 667 milyondan 2018 yılında 4 Milyar 625 milyona yükselmiştir. Hanehalkları tarafından yapılan sağlık harcamaları ise sırasıyla 2017 yılında 24 Milyar 004 milyondan 2018 yılında 28 Milyar 655 milyona çıkmıştır.²⁰²

TÜİK tarafından 2020 yılında açıklanan sosyal koruma istatistiklerine göre sosyal koruma gelirlerinin %40,3'ünü devlet katkıları, %29,1'ini işveren sosyal katkıları ve %24,4'ünü koruma kapsamındaki bireyler tarafından yapılan sosyal katkılar oluşturmuştur.²⁰³

²⁰⁰ UNDP, "Human Development Indices and Indicators, 2018 Statistical Update ", Published for the United Nations Development Programme (UNDP), New York, 2018b, s.51, eISBN: 978-92-1-060036-1, (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (25.06.2019).

²⁰¹ TÜİK, "Sağlık harcamaları ile ilgili göstergeler", <http://www.tuik.gov.tr>, 24.06.2019

²⁰² TÜİK, "Sağlık harcamaları Haber Bülteni, 2020", Sayı: 37192, 08 Aralık 2021, <http://www.tuik.gov.tr/>, 22.12.2021

²⁰³ TÜİK, "Sosyal Koruma İstatistikleri Haber Bülteni, 2020", Sayı: 37193, 23 Aralık 2021, (<http://www.tuik.gov.tr/>), 23.12.2021

5. Temel Makro Ekonomik Göstergeler

Güçlü bir ekonomik yapıya sahip olmakla düşük yoksulluk oranına sahip olmak arasında pozitif bir ilişki olduğu düşünülebilir. Ancak dünyanın en güçlü ekonomisine sahip olan ülkelerden biri olan Amerika Birleşik Devletleri'nde yoksulluk oranı toplam nüfus için 2017 yılında %12,3²⁰⁴ iken 2020 yılında %11,4²⁰⁵ olmuştur. Ülkenin ekonomik olarak güçlü olması tek başına yoksulluğu ve eşitsizliği ortadan kaldırmamaktadır. Türkiye tarım, hayvancılık, balıkçılık ve doğal zenginlikleri ile dünyanın en güçlü ekonomileri arasına girebilecek coğrafi alt yapıya sahip ülkelerden biri olmasına rağmen yoksulluk ve eşitsizliği ortadan kaldıramamıştır. Daron Acemoğlu ve James Robinson Ulusların Düşüşü kitabında belirttikleri gibi dünya eşitsizliğinin ve yoksulluğun nedenlerine dair kabul görmüş olan birçok kuram gibi coğrafya hipotezi de vermiş oldukları örnekler ile çürütülmüştür²⁰⁶. Bu ülkelere Doğu Almanya, Batı Almanya, Güney Kore ve Kuzey Kore örnekleri verilebilir. Yazarlar zenginliğe ve refaha ulaşmanın yolunun bazı temel siyasal problemleri çözmeye bağlı olduğunu savunmaktadırlar. Dünya eşitsizliğinin açıklanması konusunda farklı türden politikaların ve toplumsal düzenlemelerin ekonomik teşvikleri ve davranışları nasıl etkilediğini anlamak içi hala iktisada ihtiyaç olduğunu ancak bunun için siyasete de ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadırlar.²⁰⁷ Dolayısıyla ekonomik başarılar, eşitlik ve sosyal adalet

²⁰⁴U.S Census Bureau, By Kayla Fontenot, Jessica Semega, and Melissa Kollar "Income and Poverty in the United States: 2017 Current Population Reports", Issued September 2018, s.13, (<https://www.census.gov/content/dam/Census/library/publications/2018/demo/p60-263.pdf>), (26.06.2019).

²⁰⁵ U.S Census Bureau, Emily A. Shrider, Melissa Kollar, Frances Chen, and Jessica Semega Income and Poverty in the United States: 2020, September 14, 2021, Report Number P60-273. (<https://www.census.gov/content/dam/Census/library/publications/2021/demo/p60-273.pdf>), (15.09.2022)

²⁰⁶ Daron Acemoğlu, James A. Robinson, Ulusların Düşüşü, Güç Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri, Doğan Kitap, ISBN 978-605-09-1812-0, Aralık 2013, s.52-59

²⁰⁶ Amartya Sen, "Özgürlükle Kalkınma", Ayrıntı Yayınları, ISBN 975-539-414-1, 2004, s.29-31

²⁰⁷ Daron Acemoğlu, James A. Robinson, Ulusların Düşüşü, Güç Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri, Doğan Kitap, ISBN 978-605-09-1812-0, Aralık 2013, s.70

temelde başarılı kurumlara, dürüst yöneticilere, ekonominin ve sosyal adaletin kurallarına ve bu kuralların doğru işletilmesine bağlıdır.

Büyüme oranları, kişi başına düşen milli gelir gibi göstergeler Türkiye'nin özellikle son yıllarda ekonomik olarak giderek zayıfladığını göstermektedir. Türkiye'de kişi başı GSYH değeri 2013 yılında 12 bin 582 dolardan, 2020 yılında 8 bin 597 dolar seviyesine gerilemiştir.²⁰⁸ 2022 yılında açıklanan verilere göre ise 2021 yılında kişi başı GSYH 9 bin 592 dolar olarak açıklanmıştır. GSYH değeri 1998-2021 yılları arasında en yüksek değerini 2013 yılında 12 bin 582 dolar değeriyle almıştır. Daha sonra düzenli bir düşüş eğilimine giren GSYH'nin 2021 yılında 2007 yılındaki seviyeye gerilediği görülmektedir. 2008 yılı krizinin etkilerini grafikte görebilmekteyiz. 2008 yılında 11 bin dolar seviyelerindeki GSYH'nin 2009 yılında 9 bin dolar seviyesine gerilediği görülmektedir (Şekil 5.1).²⁰⁹

Bir diğer gelir eşitsizlik göstergesi olan gini katsayısı TÜİK verilerine göre gelir eşitsizliğinin arttığını göstermektedir.²¹⁰ 2013 yılında 0,382 olan Gini 2021 yılında 0,401 olarak hesaplanmıştır.²¹¹

İlk yüzde yirmilik grubun yani bir başka deyimle en yoksul kesimin ortalama geliri 2021 yılında 11,427 TL iken, en zengin yüzde yirmilik grubun ortalama geliri 87,366 TL'dir (Şekil 5.2). En zengin grubun toplam gelirden aldığı pay 2006 yılından 2021 yılına kadar %45'in altına düşmezken, en yoksul kesimin aldığı pay %5 ile %6,3 arasına sıkışmış

²⁰⁸TÜİK, "Yıllık Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2020", Haber Bülteni, Sayı: 37184, 1 Eylül 2021, (<http://www.tuik.gov.tr>), (22.12.2021)

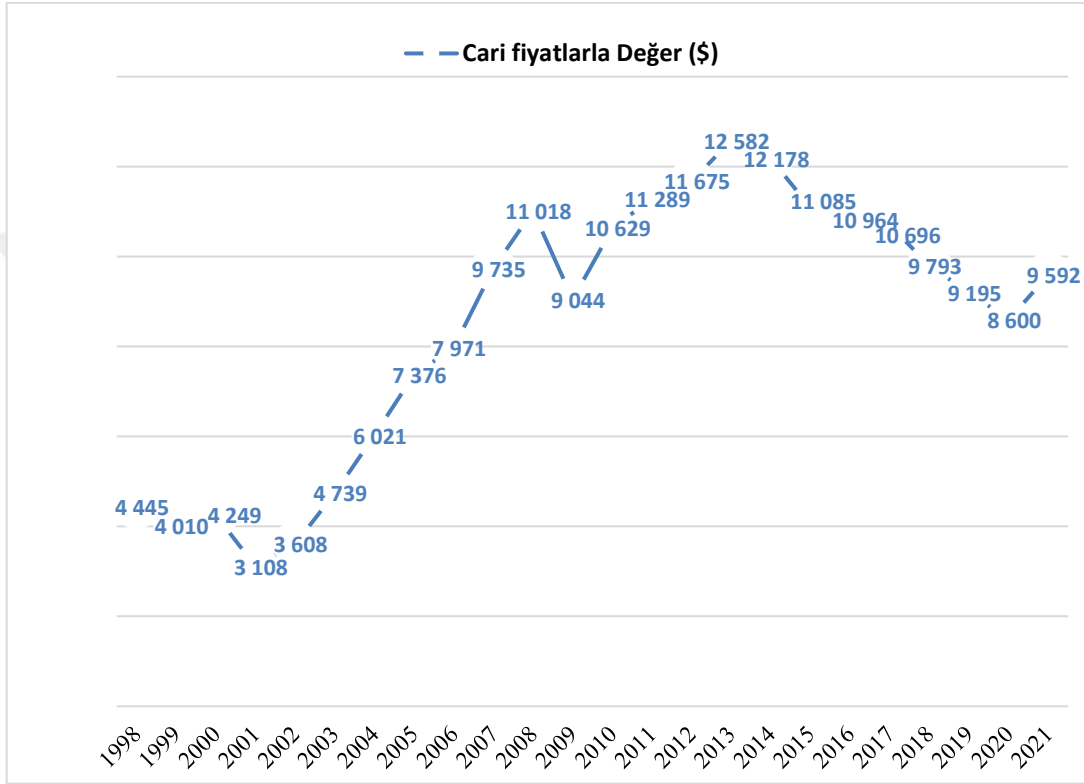
²⁰⁹ TÜİK, "Yıllık Gayrisafi Yurt İçi Hasıla 2021", Haber Bülteni, Yayın tarihi:31 Ağustos 2022, Sayı: 45834, (<http://www.tuik.gov.tr>), (09.09.2021)

²¹⁰T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, "Aylık Ekonomik Göstergeler, Aralık 2021", s.75, <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2021/12/aylikekonomikgosterge22122021.pdf>, (24.12.2021).

²¹¹ TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2021 Haber Bülteni, Tarih: 6 Mayıs 2022, Sayı: 45581, <http://www.tuik.gov.tr>, (20.05.2022).

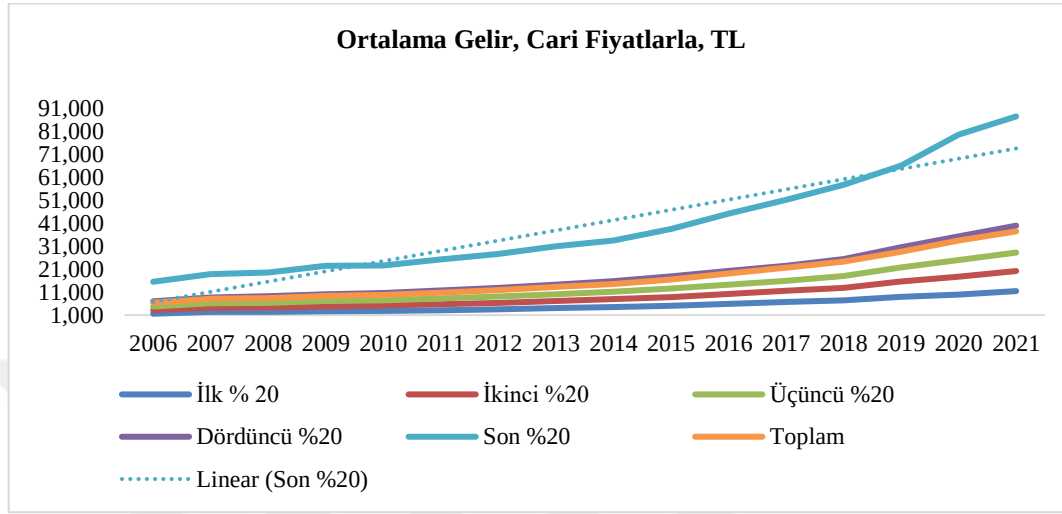
durumdadır. 2021 yılında en zengin grubun toplam gelirden pay %46,7 iken, en yoksul grubun toplam gelirden aldığı pay %6,1’dir (Şekil 5.3).

Şekil 5.1. Kişi Başına Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 1998-2021 Cari Fiyatlarla Değer

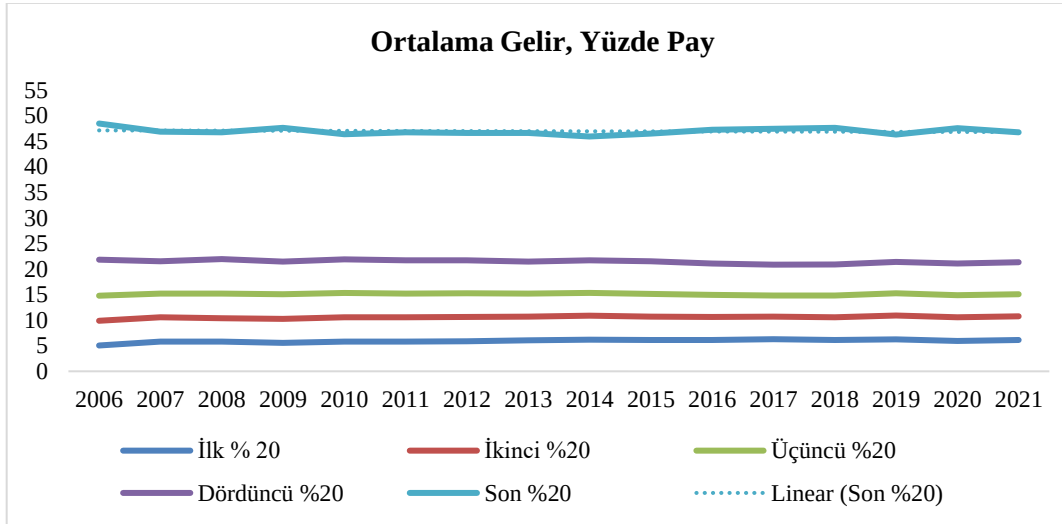
Kaynak: TÜİK

Şekil 5.2. Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Yıllık Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelirin Dağılımı (Türkiye), 2006-2021

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı²¹²

Şekil 5.3. Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Yıllık Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelirin Yüzdelik Paylara Göre Dağılımı (Türkiye), 2006-2021

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı²¹³

²¹²T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, (2022), "Aylık Ekonomik Göstergeler, Eylül 2022", s.1-238, <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2022/09/aylikekonomikgosterge26092022.pdf> (27.09.2022)

²¹³T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2022, s.1-238.

OECD tarafından verimlilik göstergelerine ilişkin hazırlanan yayında ülkeler arasında kişi başına GSYH artışıındaki farklılıkların temel olarak işgücü verimliliği artışıındaki farklılıklara bağlanabileceği belirtilmektedir. Emek verimliliği artışının önemli bir büyüme faktörü olmaya devam ettiği son yıllarda özellikle Macaristan, İzlanda, Türkiye, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nde artan emek kullanım oranlarının ve büyümenin önemli faktörleri olduğu ifade edilmektedir. Bazı büyük Avrupa ekonomileri dahil olmak üzere diğer birçok ülkede, işgücü kullanım oranlarındaki büyümenin önemli ölçüde yavaşladığı ve birçoğunda işgücü kullanım oranları düştüğü ifade edilmiştir.²¹⁴

Enflasyon rakamlarına bakıldığında 2017 yılından itibaren fiyat artışlarında büyük değişim olduğu görülmektedir. 2022 yılı mayıs ayında açıklanan Nisan 2022 özel kapsamlı TÜFE göstergeleri tablosuna göre gıda ve alkolsüz içecekler grubunda bir önceki yılın aynı ayına göre değişim %89,10 iken enerjide %118,20 oranında değişim gerçekleşmiştir.²¹⁵ Nisan 2022 Sonuçlarına göre 2021 yılından itibaren başlayan yüksek fiyat artışlarının artarak devam ettiği görülmektedir.²¹⁶

B. SOSYAL POLİTİKA

Sosyalist harekete göre yoksulluk ve sefaletin temel nedeni özel mülkiyettir²¹⁷. Özel mülkiyeti günümüz dünyasında ortadan kaldırmak mümkün mü? Tüm üretim araçlarının devlet kontrolünde olduğu bir sistem kurmak yoksulluğu ortadan kaldırabilir mi? Geçmişte insan topluluklarının kurmuş oldukları yapılar bunu mümkün kılmıştır. Toplumsal

²¹⁴OECD, "OECD Compendium of Productivity Indicators 2019", OECD (2019), OECD Publishing, Paris, ISSN 2225-2126 (online), s.44, <https://doi.org/10.1787/b2774f97-en>, (28.06.2019)

²¹⁵TÜİK, Tüketici Fiyat Endeksleri Haber Bülteni, Özel kapsamlı TÜFE göstergeleri tablosu, Nisan 2022, Sayı: 45793, Tarih: 5 Mayıs 2022, <http://www.tuik.gov.tr>, (20.05.2022).

²¹⁶ TÜİK, Tüketici Fiyat Endeksleri Haber Bülteni, Tüketici fiyat endeksi ve değişim oranları, 2005-2022 tablosu, Nisan 2022, Sayı: 45793, Tarih: 5 Mayıs 2022, <http://www.tuik.gov.tr>, (20.05.2022)

²¹⁷John Eaton, Keynes'e Karşı Marx, Evrensel Basım, Yayın, Eylül 2009, 2. Basım, s.21

dayanışma ve üretim araçlarının bir kişinin mülkiyetinde olmadığı toplumlarda bu mümkün olabilmıştır²¹⁸.

Sosyal politika kavramı Derek Fraser'a göre refah devletlerinin 1940'lı yıllarda doğuşuyla birlikte daha yaygın kullanılmaya başlamıştır. Sosyal politika temelde korunmasız grupların korunması, sosyal hizmetlerin sağlanması veya gelirin sürdürülmesiyle ilgilidir²¹⁹.

Sosyal politika, cinsiyet, engellilik ve yaş gibi faktörleri göz önüne alarak hizmetlere ve desteğe erişimi sağlamayı ve var olan eşitsizlikleri azaltmanın yollarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Planlanan sosyal hizmetler ve destekler, çocuk ve aile desteği, eğitim ve öğretim desteği, konut desteği, gelir desteği, yoksulluğun azaltılması, işsizlik desteği, emeklilik, sağlık ve sosyal bakımı içermektedir.²²⁰

Sosyal politikaların geliştirilmesi ve günümüzdeki yapıya dönüştürülmesi uzun soluklu bir yolculuk olmuştur. Ancak günümüzde uygulanan modern anlamda sosyal sigorta ve sosyal güvenlik sisteminin temeli İngiltere'de 1942 yılında Beveridge Raporuyla birlikte atılmıştır.

Sosyal politika uygulamalarını belirleyen genel olarak ülkelerin siyasi, ekonomik ve kültürel yapısıdır. Siyasi yapı sosyal politikalara yaklaşımı belirlerken ekonomik yapı belirlenen bu sosyal politikaların uygulanmasını mümkün kılmaktadır. Kültürel yapı ise hem siyasi yapının şekillenmesini hem de politika uygulamalarını belirlemektedir.

²¹⁸Friedrich Engels, Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, Sol Yayınları, 6. Baskı, 1978, s.1-278.

²¹⁹ Derek Fraser, The Evolution of the British Welfare State A History of Social Policy Since the Industrial Revolution, Vice-Chancellor of the University of Teesside Second Edition, 1984, ISBN 978-0-333-35999-0

²²⁰Lucinda Platt, "What is Social Policy? International, inter disciplinary and applied", The London School of Economics and Political Science, (<http://www.lse.ac.uk/social-policy/about-us/What-is-social-policy>), (11.05.2020).

İnsana yaraşır bir yaşam, istihdamın teşvik edildiği ve eşit fırsatların sunulduğu, toplumun tüm bireylerine gerekli sosyal korumanın sağlandığı, sosyal dışlanmanın olmadığı, çalışma koşullarının iyileştirildiği, eğitime ve sağlığa erişimin herkes için mümkün olduğu politikaların uygulanması ancak geliştirilen doğru politikalarla devletlerin kurumları aracılığı gerçekleştirilebilir.

Acemoğlu ve Robinson güç, zenginlik ve yoksulluğun kökenlerini incelerken özellikle kurumsal yapıların önemine dikkati çekmişlerdir. Kurumsal yapıların işleyişinin, yolsuzluk ve adaletsizlik temelinde olduğu durumlarda aynı coğrafi koşulları, aynı kültürü ve aynı ekonomik koşulları paylaşan ülkelerdeki farklı sonuçları tespit etmişlerdir. Yazarlar kapsayıcı kurumların insanlara yeteneklerine uygun mesleklerde çalışma özgürlüğü sunarak eşit şartlar sağlayan piyasalar yarattığını belirtmektedirler.²²¹

Siyasi yapıların belirlediği ve uyguladığı sosyal politikaların sömürücü olmayan kapsayıcı kurumlara sahip olmaları önemli bir role sahiptir. Peki bu kapsayıcı kurumları yaratıcısı olan toplumlar nasıl olmalıdır? Çünkü toplumların ahlaki değerleri bu kurumların yapısını belirleyecektir. Ekonomik kurumlar katılımcı şeffaf, adil ve kapsayıcı yapıya siyaseten kuşatılarak ulaşabilirler mi? Yazarların incelemeleri göstermiştir ki çoğulcu ve herkesi kapsayan ekonomik kurumlar arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır.²²²

Gosta Esping-Andersen farklı refah modellerini incelediği çalışmasında klasik politik iktisatçıların, demokratik kurumların refah devletinin gelişimini neden etkilemesi gerektiğini ortaya koymuş, liberallerin tam demokrasinin piyasaları tehlikeye atabileceğinden ve

²²¹Daron Acemoğlu, James A Robinson, Ulusların Düşüşü: Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri, 2016, Doğan Kitapevi, ISBN: 978-605-09-1812-0, s.1-483.

²²²ibid, s.1-483.

sosyalizmi başlatabileceğinden korktuklarını ifade etmiştir. Gosta Esping-Andersen bu tespitiyle bir anlamda kurumsal yapıların demokratikleşmesinin önündeki engelin liberal ekonomik politikalar olduğunu çünkü liberallerin demokratik, özgürlükleri barındıran sosyal politikaları istemediklerini belirtmektedir.²²³

Cahit Talas'a göre kapsayıcı kurumsal yapılar tesis edilse bile bu kurumsal yapıların yönetici kadrolarının da yaşamsal önemi bulunmaktadır. Talas, devlet yönetiminin ciddi bir iş olduğunu, yönetimde ciddi olmayan kişilerin bulunmasının büyük bir talihsizlik olduğunu belirterek kurumların kimler tarafından nasıl yönetildiğinin önemine vurgu yapmıştır. Talas bir ekonominin az gelişmişliğini belirleyen faktörlerin başında gelir bölüşümündeki eşitsizliğin geldiğini ve bu durumun süreklilik kazandığı ülkelerde toplumsal politikaların geçerliliğini yitirdiğini ifade etmiştir. Talas, bu ifadeyi 90'lı yıllarda özellikle 80'li yıllarda derinleşen Türkiye'deki gelir bölüşümündeki adaletsizlik için belirtmiştir. 2022 yılında aradan geçen yıllar ve uygulanan politikalarla ne yazık ki ne gelir dağılımında ne de kurumsal yapılarda beklenen iyileşme sağlanamamıştır.²²⁴

Cahit Talas'ın demokrasi olmazsa toplumsal politika olmuyor sözüne katılmakla birlikte bazen çelişkili durumların da ortaya çıkabileceğini görmekteyiz. Örneğin ilk sosyal yardım ve yoksullukla ilgili önemli gelişmelere öncülük eden sosyal devlet uygulamaları Almanya'da Bismarck, Fransa'da Napolyon yönetiminde ve Avusturya'da Von Taaffe yönetiminde ortaya çıkması demokrasinin gelişmesinden önce olmuştur. Buna karşılık, refah devleti gelişimi en çok ABD, Avustralya ve İsviçre'de olduğu gibi demokrasinin erken

²²³Gosta Esping-Andersen, *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Polity Pres, 1990, ISBN 0-7456-0665-2, s.14.

²²⁴Cahit Talas, *Toplumsal Politika*, İmge Kitabevi, 1990, Ankara, s.17.

geldiği yerlerde gecikmiştir. Gosta Esping-Andersen bu çelişkiyi sosyal sınıflara ve sosyal yapıya bağlamaktadır.²²⁵

Tarihsel süreçte yoksulluk sorunun çözülmesinin kişisel hayırseverlikten kurumsal hayırseverliğe dönüşmesi ve bu hayırseverlik kurumlarının modern anlamda sosyal güvenlik sistemine dönüşmesinin en önemli nedenlerinden biri şüphesiz toplumsal düzensizlik korkusundan kaynaklanmaktadır. Derek Fraser 14. yüzyılda İngiltere’de nüfusun üçte biri vebadan kırıldığında nüfusun büyük bir bölümünün işsizlikle mücadele ettiğini belirtmektedir.²²⁶

A. D. K. Owen’e göre ise İngiliz sosyal hizmetlerinin kökenleri İngiliz ve İskoç tarihinde yüzyıllar önce aranmalıdır. Bugün var olan yüksek düzeyde organize olmuş kamu hizmetleri, İngiliz toplumunun köklü geleneklerinde yer alan sosyal yardım severlik ve karşılıklı yardımlaşmada aranmalıdır.²²⁷

Fraser’a göre İngiltere 14. yüzyılda 1351 tarihli Emekçiler Statüsü ile ücret kontrolünü uygulamaya koymaya çalışmış daha sonra bu yasayı 1388 tarihli Yoksullar Yasasıya pekiştirmiştir. Bu yasanın amacı sadece ücretleri sabitlemek değil, aynı zamanda ücretlerin yükselmesine neden olacak emeğin hareketliliğini de engellemeye çalışmaktır. Fraser’a göre serseriliğe karşı çıkarılan yasalar aslında yoksul yardımlarının kökenleriydi ve insanları iş aramak için ülkeyi dolaşmamaya yönlendiriyordu. Geç orta çağ ve erken modern İngiliz

²²⁵Gosta Esping-Andersen, *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Polity Pres, 1990, ISBN 0-7456-0665-2, s.16.

²²⁶ Derek Fraser, *The Evolution of the British Welfare State A History of Social Policy since the Industrial Revolution*, Vice-Chancellor of the University of Teesside Second Edition, s.31 1984, ISBN 978-0-333-35999-0

²²⁷ A. D. K. Owen, “From Poor Law to Beveridge Report”, *Foreign Affairs*, Jul., 1943, Vol. 21, No. 4 (Jul., 1943), s.745, Published by: Council on Foreign Relations, Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/20029792>.

devleti, sosyal sonuçlarından korktuğu için bu hareketliliği yoksul yasalarıyla kısıtlamaya çalışmıştır.²²⁸

Sanayi Devrimi öncesinde İngiltere bir tarım ülkesi olma özelliği taşımaktadır²²⁹. 18.yüzyılın ikinci yarısının sonlarına doğru İngiltere’de başlayan makine çağı ile tüm dünyada iki sınıf ortaya çıkmıştır: Polanyi’ye göre bir sınıfın serveti büyürken öteki sınıfın sayısı artmıştır.²³⁰ Polanyi, İngiltere’deki toplumsal değişime etki eden bir başka nedene değinmektedir

“Tudor Devri’nin ilk dönemlerinde toprak çevrilmeleri ve ekili alanların otlaklara dönüştürülmesiyle yoksulların ortak arazideki payları ellerinden alınıyordu. Bu durum toplumsal yapıyı parçalamış, köylülerin köylerini terk etmelerine ve onları namuslu çiftçilerden dilencilere ve haydut çetelerine dönüşmelerine neden olmuştur”²³¹

Fresar’a göre ise Polanyi’nin belirttiği toprak çevirmelerine ilave olarak bu dönemde ortaya çıkan en önemli sorunlardan biri yeni dünyadan değerli metallerin ithal edilmesinin sonucu ortaya çıkan fiyat devrimi olarak adlandırılan büyük enflasyondur.²³²

1601 yılında çıkarılan Elizabeth Yoksulluk Yasası (Elizabeth Poor Law) çalışmayı temel almış ve *yardımlı hak edenler* ve *hakketmeyenler* olarak düzenlemiştir²³³. 1563 Zanaatkarlar

²²⁸ Derek Fraser, The Evolution of the British Welfare State A History of Social Policy since the Industrial Revolution, Vice-Chancellor of the University of Teesside Second Edition, s.31,1984, ISBN 978-0-333-35999-0

²²⁹ Onur Kovancı, “*Kapitalizm, Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelede Tarihsel Bir Deneyim: İngiliz Yoksul Yasaları*”, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi: 14, Ankara, Temmuz 2003, s. 14. S1-166, ISBN 975-7400-15-7.

²³⁰ Cahit Talas, Toplumsal Politika, İmge Kitabevi, 1990, Ankara, s.263.

²³¹ Karl Polanyi, “*Büyük Dönüşüm, Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri*,” İletişim yayınları, 1986, s.74.

²³² Derek Fraser, The Evolution of the British Welfare State A History of Social Policy since the Industrial Revolution, Vice-Chancellor of the University of Teesside Second Edition, s.32,1984, ISBN 978-0-333-35999-0

²³³ Ferhat Akyüz, “*Sosyal Yardımdan Sosyal Sigortaya: Bismarckyan ve İngiltere Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Tarihsel Dönüşümü*”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research, Volume 1/5 Fall 2008, s.59,

Yasası'nın kapsamına çalışanlar girmekte iken 1601 Yoksulluk Yasası ile yaşlılar ve çocuklar dışındaki işsizler ve işe alınamayacak durumda olanlar kapsanmıştır²³⁴. 1601 Yasası, gücü yerinde olan çalışabilecek durumdaki yoksulların kilisenin belirleyeceği işlerde çalışmalarını düzenlemiştir. Kilise, bu kapsamda harcamaları yerel vergilerden kazandığı paralarla sağlamaktadır. Yoksullar Yasası ve Zanaatkar Yasası'nın birlikte bir iş yönetmeliği oluşturmaktadır.²³⁵

Polanyi'ye göre 18. yüzyıl İngiltere'sinde kilise mıntıkası serfliği 1662 İskân Yasası'yla İngiltere'de emekçilerin yer değiştirmeleri katı yasalarla engellenerek ulusal emek piyasasının oluşması engellenmiştir²³⁶

Speenhamland Yasası “1785 yılından 1834 yılına kadar yürürlükte kalmıştır”²³⁷. Sistemin amacı toplanan vergilerden ücretlere, ekmek fiyatlarına göre değişen hareketli bir ölçeğe göre prim eklenmesiydi. “*Speenhamland ölçüsü*” olarak kabul edilen ve bölgelere göre değişmekle birlikte özetle her yoksul ve emekçinin 1 somun ekmeğin fiyatı ile haftalık kaç şilin alacağını belirlenmesidir. Meek'e göre Speenhamland Sistemi, işverenleri ücretlerde kesinti yapmaya teşvik etmiş ve emekçi halk arasında yoksulluğun daha da yaygınlaşmasına yol açmıştır²³⁸

Sosyal yardımların hayır kavramından hak kavramına evrilmesi oldukça sancılı olmuştur. Tüm eleştirilere rağmen Gilbert'in 1782 Yasası ve 1795'te "Speenhamland Sistemi" İngiltere'de 18. yüzyılın sonlarında yoksul insanlara karşı daha insani bir eğilim olduğu

http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi5/sayi5pdf/akyuz_ferhat.pdf, (16.05.2020)

²³⁴Karl Polanyi, “*Büyük Dönüşüm, Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri*”, İletişim yayınları, 1986, s.136.

²³⁵K. Polanyi, 1986, s.138.

²³⁶Karl Polanyi, “*Büyük Dönüşüm, Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri*”, İletişim yayınları, 1986, s.125-127.

²³⁷K. Polanyi, 1986, s.125.

²³⁸Ronald L. Meek, “*Malthus – Geçmişte ve Bugün: Bir Tanıtma Denemesi*”, s.27, http://www.soluyayinlari.com/pdf/nu_meek.pdf, (17.05.2020)

yönünde yorumlanmıştır. Resmi olarak *Yoksullara Daha İyi Yardım ve İstihdam Yasası* olarak adlandırılan "*Gilbert Yasası*", yetenekli ve işsiz kişiler için nitelikli bir kamu yardımı hakkı tanımıştır. Ancak bu reformlar, kamu yardım sistemlerinin yoksulların sayılarının artmasına yol açtığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Bu eleştirilerin en ağır olanları Anglikan din adamı Joseph Townsend ve her ikisi de erken politik iktisatçılar arasında kabul edilen din adamı / akademisyen Thomas Robert Malthus tarafından yapılmıştır²³⁹

Thomas Robert Malthus ve Joseph Townsend gibi yoksul yasalarını ve yoksullara yapılan yardımları desteklemeyenler yoksullara yapılan yardımların kötülükleri teşvik ettiğini savunmuşlardır. Joseph Townsend 1786 yılında yazdığı "*A Dissertation on the Poor Laws- Yoksul Yasaları Üzerine Bir Tez*" çalışmasında açık bir şekilde teoride çok güzel olan bu yasaların, düzeltmek istedikleri kötülükleri teşvik ettiğini ve rahatlatmak istedikleri sıkıntıyı ağırlaştırdığını belirtmiştir. Yine aynı çalışmada "*ancak en şaşırtıcı olanı, yoksulluğun ve sefilliğin yoksulların rahat geçimine yönelik çabalara orantılı olarak artmış olmasıdır*" sözleriyle yoksullara yardımın fayda getirmediğini vurgulamıştır. Townsend'e göre sanayiye ve ekonomiyi teşvik etmek için yoksullara verilen rahatlamanın sınırlı ve güvencesiz olması gerekir. Çalışan yoksullar çok az çalışmakta buna karşın çok fazla harcamaktadırlar. Öyle ki Townsend yoksulların kazandıkları parayı nereye harcamaları gerektiğini neleri alıp neleri almamaları gerektiğini söyleyecek kadar ileri gitmiştir²⁴⁰. Örneğin Townsend gibi düşünenler yoksulların çok fazla çay tükettiklerini, çayın sağlığa zararlı olduğunu çay yerine evlerinde yaptıkları biraları tüketmelerinin daha faydalı olacağını söylemişlerdir. Kimileri ise

²³⁹Stephen Monroe Tomczak, "*From Townsend and Malthus to the Poor Law Report: An Examination of the Influence of Ideas Concerning the Relationship of Public Aid and Reproduction on Policy Development, 1786-1834*", 2016, Journal of Sociology and Social Work. Vol. 3, No. 2, pp. 27-38, s.28, ISSN: 2333-5807, URL: <http://dx.doi.org/10.15640/jssw.v3n2a4>

²⁴⁰Joseph Townsend, "*A Dissertation on the Poor Laws*," 1786, s.1, (<https://socialsciences.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/townsend/poorlaw.html>), (17.05.2020)

yoksulların daha az ekmek yemelerini veya hiç ekmek yememeleri gerektiğini düşünüyorlardı.²⁴¹ Bu dönemde yoksulların harcamalarını kısımları için üzerlerindeki baskının artırılması savunulmuştur. Townsend, çalışmasında yasamaya vergi düzenlemeleri ve toprağın kullanımı ile ilgili önerilerde bulunmuş ve yoksullar ile ilgili fikirlerini aşağıdaki sözler ile özetlemiştir: *yoksullar zenginlerin dostluğunu geliştirmek zorunda kaldıklarında, zenginler asla yoksulların sıkıntılarını hafifletmek için istek göstermeyecektir*”.²⁴²

Özetle Townsend, yoksul yasalarını yıkıcı ve yapay bir müdahale olarak görmüştür²⁴³.

Malthus ise yoksulluk yasalarına nüfus teoremi üzerinden karşı çıkarak *Nüfus, kısıtlanmadığında, geometrik oranla artacağını buna karşılık geçim araçlarının aritmetik oranla arttığını ifade etmiştir*.²⁴⁴

Ronald L. Meek 'e göre Malthus'ta emperyalistlerin istediği tüm yanıtlar vardır²⁴⁵. Meek günümüzde silahlanmayı ya da “aşırı nüfuslu” ülkelere tıbbi yardımın kesilmesi gibi önerilerin ve nüfusun daha da yaygın ve etkili önlemlerle azaltılması yolundaki önerilerin Malthus'un savunduğu fikirden yola çıktığını ileri sürerek dünyadaki gelişmelere başka açıdan bakmamızı sağlamaktadır. Dünyadaki nüfusu azaltma politikalarının altında yatan bu iddia örneğin 2020 yılında tüm dünyada patlayan pandeminin açıklaması olabilir mi?

“İngiltere’de yoksulluk yasaları yıllar içinde birçok kez değişime uğramış hatta kaldırılması gündeme gelmiştir. İngiliz halkı için ilk sosyal politika örneği olarak 1802 yılında İngiltere’de mensucat sanayinde çalıştırılan çocukların çalışma koşullarını

²⁴¹Karl Polanyi, “*Büyük Dönüşüm, Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri*,” İletişim yayınları, 1986, s.142.

²⁴²Joseph Townsend, “*A Dissertation on the Poor Laws*”, 1786, s.1, (<https://socialsciences.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/townsend/poorlaw.html>), (17.05.2020).

²⁴³Ronald L. Meek, “*Malthus – Geçmişte ve Bugün: Bir Tanıtma Denemesi*”, 1953, s.29, (http://www.soluyayinlari.com/pdf/nu_meek.pdf), (17.05.2020).

²⁴⁴R. L. Meek, 1953, s.23-25.

²⁴⁵R. L. Meek, 1953, s.58.

düzenleyen “Çırakların Bedensel ve Tinsel Sağlıkları Hakkında Yasa” gösterilmektedir²⁴⁶. Sosyal politika alanındaki kapsamlı düzenlemeler İngiltere’de 1942 yılında “Sosyal Sigortalar ve İlgili Hizmetler” Social Insurance and Allied Services” raporunun yayımlanmasıyla yapılmıştır. Bu rapor Britanya sosyal güvenlik sisteminin kurulmasına temel teşkil etmiştir. Bu raporun yayınlanması yalnızca İngiliz sosyal tarihinde yeni bir sayfa açmakla kalmamış dünyanın tüm demokratik ulusları için önemli bir olay olarak kabul edilmiştir.²⁴⁷

Rapor, yeniden inşa planlamasından sorumlu bakan tarafından William Beveridge’in başkanlığında atanan departmanlar arası bir komitenin on sekiz aylık yoğun çalışmasının sonucu oluşturulmuştur.²⁴⁸ Ancak rapor bir komite çalışması olsa da Beveridge Raporu olarak yayımlanmış ve birçok ülkede sosyal güvenlik reformuna örnek teşkil etmiştir. Raporun Beveridge Raporu olarak adlandırılmasının nedeninin Social Service Review’de yayımlanan The Beveridge Plan or the American Way? isimli makale 1941 yılında bakan olarak görev yapan Arthur Greenwood’un William Beveridge yazdığı mektupta yer aldığını belirtmektedir. Mektupta aşağıdaki ifadeler yer verilmiştir:

“Ortaya çıkacak yüksek politika meseleleri göz önüne alındığında, departman temsilcilerinin bundan böyle ilgilendikleri çeşitli teknik ve idari konularda danışmanlarınız ve değerlendircileriniz olarak görülmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bu Rapor hazırlandığında sizin kendi raporunuz olacağı anlamına gelir; sadece sizin tarafınızdan imzalanacak ve bölüm temsilcileri, içerdiği politika sorularına ilişkin görüş ve tavsiyelerle

²⁴⁶Cahit Talas, Toplumsal Politika, İmge Kitabevi, 1990, Ankara, s.264.

²⁴⁷ A. D. K. Owen, “From Poor Law to Beveridge Report”, Foreign Affairs, Jul., 1943, Vol. 21, No. 4 (Jul., 1943), s.744, Published by: Council on Foreign Relations, Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/20029792>.

²⁴⁸ ibid, s.744.

*hiçbir şekilde ilişkilendirilmeyecektir”.*²⁴⁹ Yine aynı makaleye göre rapor yokluktan kurtulmanın yolunu bulduğunu iddia etmektedir.²⁵⁰

*“Beveridge Modeli hastalık, iş kazası, ölüm, yaşlılık, analık, işsizlik gibi risklere karşı oluşturulan sosyal güvenlik rejimi olarak özetlenebilir. Sistem nüfusun tamamını kapsayacak şekilde tasarlanmıştır. İlgililerin geliri ne olursa olsun ödeneklerin tek olması ve merkezi olması önerilmiştir. Beveridge modeli aile ödenekleriyle ailelere yardım yapılması, Ulusal Sağlık Merkezi’nin kurularak kamu sağlığının iyileştirilmesi ve istihdamın düzenlenmesi hedeflerinden oluşan sosyal devlet politikası önerilmiştir”*²⁵¹

*Beveridge raporuyla kurulan yapı yerini 1948’de Ulusal Yardım Sistemi’ne bırakarak hukuken sona ermiştir”.*²⁵²

Sosyal politika ve sosyal güvenlik alanında öncü bir diğer ülke Almanya’dır. Gosta Esping-Andersen tarafından belirtildiği gibi sosyal riskler ve sosyal sigortanın öncülerinden Bismarck modeli önemli bir tarihsel yere sahip olmakla birlikte kırılganlık, uzun vadeli bağımlılık ya da işgücü piyasasından dışlanmak gibi yeni risklerle yüzleşmek için donanımlı değildir.²⁵³ Bismarck Model’inde sosyal sigortanın kapsamı tüm nüfus için değildir. Bu model sadece ailelerin veya bireylerin güçlüklerle karşılaşması durumunda pirim ödeyenler

²⁴⁹ Social Service Review, “The Beveridge Plan or the American Way?” Mar., 1943, Vol. 17, No. 1 (Mar., 1943), Published by: The University of Chicago Press, Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/30000909>, s.74.

²⁵⁰ Social Service Review, 1943, s.76.

²⁵¹ Ersin Kaya “Yoksullukla Mücadelede Avrupa’nın ve Türkiye’nin Sosyal Yardım Modeli”, Ankara T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Haziran 2009, s.42.

²⁵² Fatih Güngör, Metin Özügür, “İngiliz Yoksul Yasaları: Paternalizm, Piyasa ya da Sosyal Devlet”, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Gelişme ve Toplum Araştırmaları Merkezi Tartışma Metinleri No.03, February/Şubat 1997, s.21.

²⁵³ Gosta Esping-Andersen, The Three Worlds of Welfare Capitalism, Polity Pres, 1990, ISBN 0-7456-0665-2, p.1-248.

için fayda sağlamaktadır. İngiltere’de uygulamaya konulan Beveridge Modelin ’de ise pirim ödemesine bakılmaksızın eşit fayda sağlayan temel haklar sağlamaktadır.²⁵⁴

*“Bismarck döneminde Almanya’da 1883-1889 arası, hastalık sigortası yasası, iş kazaları yasası ve yaşlılık-malullük yasası olmak üzere üç büyük yasa oylanmıştır. 1880 yasalaşmasından önce Almanya’da sosyal güvenlik uygulamaları kısmi olarak mevcuttu. 1776’da çıkartılan “Revidiente Klevish Markische” isimli yasa ile maden işçileri, askerlikten ve vergiden muaf tutulmuş, çalışma saatleri sekiz saat olarak düzenlemiş, işçilerin çalışma hakları sigortalanmış ve sabit bir gelir garanti edilmiştir. Bunun yanında 1839’da Prusya hükümeti çocuk ve genç emeğinin istihdamı üzerine bazı sınırlamalar getiren yasayı çıkarmış ve 1848 devriminden sonra Almanya’da çoğu şehir ve kasabalarında hastalığa karşı zorunlu sigorta fonlarını kurmuştur”.*²⁵⁵

Sosyal politikaların zaman içinde gelişmesinde refah devleti uygulamalarının önemli bir yeri bulunmaktadır. Refah devletlerinin oluşumunda ise liberal düşüncenin önemli bir yeri vardır. 18. yüzyılın ikinci yarısında toplumsal ve ekonomik yapıyı etkileyen üç büyük olay yer almaktadır: Bunlardan ilki Sanayi Devrimi, ikincisi Amerikan Bağımsızlık Bildirisi ve Fransız Devrimi. Talas’a göre liberal düşüncenin ve ekonomi biliminin başlangıcı olarak gösterilen Adam Smith’in Ulusların Zenginliği bu dönem içinde doğmuştur.²⁵⁶

Adam Smith’in liberal ekonomi düşünceleri merkantilizmin tersine devlet müdahalesini engel olarak görmekte ve serbest rekabetin üstünlüğünü savunma temeline dayanmaktadır. Smith emeği verimli ve verimsiz olarak ikiye ayırmakta ve verimli emeğin değer yaratan, satılabilir bir mal yaratma özelliğine sahip olduğunu ifade etmektedir. Smith’e göre

²⁵⁴Gosta Esping-Andersen, The Three Worlds of Welfare Capitalism, Polity Pres, 1990, ISBN 0-7456-0665-2, s.20.

²⁵⁵ Ersin Kaya “Yoksullukla Mücadelede Avrupa’nın ve Türkiye’nin Sosyal Yardım Modeli”, Ankara T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Haziran 2009, s.46.

²⁵⁶Cahit Talas, Toplumsal Politika, İmge Yayınevi, 1990, s.84.

tarımdaki verimli emek, imalattaki verimli emekten daha verimlidir. Smith devleti ekonominin büyümesine engel olarak görmektedir.²⁵⁷

Smith'in anlayışına göre bugün gayri safi milli hasıla olarak adlandırılan şey bir ulusun servetinin gerçekten yaratılan mal ve hizmet akışıdır. Bunu en üst düzeye çıkarmanın yolu, ülkenin üretken kapasitesini kısıtlamak değil, onu serbest bırakmaktır. Smith'in savunduğu bir diğer ana tema üretken kapasitenin iş bölümü ve iş bölümünün mümkün kıldığı sermaye birikimine dayanmasıdır. Her biri uzman eller tarafından üstlenilen birçok küçük görev üretimin parçalanmasıyla büyük verimlilikler elde edilebilir. Bu, üreticilere başkaları ile değiştirebilecekleri veya yeni ve daha verimli emek tasarrufu sağlayan makinelere yatırım yapmak için kullanabilecekleri bir fazlalık bırakır. Ulusların zenginliğinin bir başka teması da rekabet ve serbest değişimin üreticilerin devlet makamlarından aldığı tekeller, vergi tercihleri, kontroller ve diğer ayrıcalıklardan dolayı tehdit altında olmasıdır. Tüm bu nedenlerle devletlerin temel işlevleri savunmayı sürdürmek, düzeni sağlamak, altyapı oluşturmak ve eğitimi teşvik etmektir. Piyasa ekonomisini açık ve özgür tutmalı ve onu bozacak şekilde hareket etmemelidir²⁵⁸. Literatürde “laissez-faire” olarak bilinen bu yaklaşımın ana fikri sınırlı devlet müdahalesi ve özgür piyasa koşullarının yaratılmasıdır. Devletin müdahale etmediği durumlarda piyasa dengesinin kendiliğinden sağlanacağı denge bozulsa bile zamanla yine kendiliğinden dengenin kurulacağını savunur.²⁵⁹

²⁵⁷ Adam Smith, *Milletlerin Zenginliği*, Hasan Ali YÜCEL Klasikler Dizisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Kasım 2006, ISBN:9789754589276, s. 10-18.

²⁵⁸ Adam Smith Institute, “*The Wealth of Nations*”, (<https://www.adamsmith.org/the-wealth-of-nations>), (18.05.2020)

²⁵⁹ Adam Smith Institute, “*The Wealth of Nations*”, (<https://www.adamsmith.org/the-wealth-of-nations>), (18.05.2020)

Polanyi'ye göre, 1820'li yıllarda laissez-faire: emek fiyatının piyasada belirlenmesini, paranın değerinin altın standardına göre belirlenmesini ve ülkeler arasındaki serbest ticaret ilkesini temsil etmektedir”²⁶⁰

Adam Smith'in yoksulluk ve ulusların refahı arasında kurmuş olduğu ilişki önemlidir çünkü ülkeler zenginleşirken yoksulluğun artması paradoksunu gündeme getirerek bunu ekonomik sistemin bir kusuru olarak görmüştür. Karl Marx 1844 Paris yazılarında “*fertlerin çoğunun yoksul ve perişan olduğu hiçbir toplumun refah içinde ve mutlu olması söz konusu olamaz*” diyerek Adam Smith'e atıfta bulunmuştur.²⁶¹

Adam Smith, aynı zamanda çalışan yoksulları da ele almış yoksulluk sorunun imalat sanayine dayalı ekonomik sistemin gelişmesiyle kendiliğinden düzelebileceğini öne sürmüştür.²⁶²

Liberal devlet kuramı için bir diğer önemli isim David Ricardo'dur. Ricardo'ya göre emeğin doğal fiyatı işçinin yaşamasını ve kuşak kurmasını mümkün kılan fiyattır ve ücretler temel yiyecek maddeleri artığında artırılmalıdır. Ücretlerin iyileşmesi ise sürekli olarak sermaye artışına bağlıdır.²⁶³

Fikret Şenses'e göre içinde farklı yaklaşımlar olmasına karşın liberal düşünce yoksulluk sorununu önemsemiştir²⁶⁴. Ancak Polanyi'ye göre 19. yüzyılın çeyreğinden bu yana liberaller bütün sorunların nedeni olarak devletin tekelci korumacılığını ve piyasaya müdahalelerini görmüşlerdir. Onlara göre bugün kendiliğinden refah yaratan bir sistemin

²⁶⁰Karl Polanyi, Büyük Dönüşüm, Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri, İletişim yayınları, 1986, s.196

²⁶¹Fikret Şenses, Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk, İletişim Yayınları, 2014, s. 32-33.

²⁶²F. Şenses, 2014, s. 33.

²⁶³Cahit Talas, Toplumsal Politikaya Giriş, İmge Kitabevi, 1981, Ankara, s.55-56.

²⁶⁴Fikret Şenses, Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk, İletişim Yayınları, 2014, s. 32

zenginliğinden faydalanılamıyorsa nedeni işçi sendikaları ve partilerinin tekelci sanayicilerle kurmuş oldukları dayanışmadır.²⁶⁵

Hobsbawm'a göre, 1917-1942 yılları arasında en güçlü kapitalist ekonomileri bile dize getiren gelişmeler liberal ekonomileri zayıflatmıştır. Bu yıllarda ekonomisini zayıflatacak savaş ve devrim gibi bir neden olmamasına karşın ABD dahi ekonomik olarak güçlükler yaşamıştır. Hobsbawm'a göre 1917-1942 yılları arasında dünyanın birçok ülkesinde liberal demokrasi kurumları yerini otoriter rejimlere bırakmıştır²⁶⁶.

Klasik liberal iktisat kuramı Birinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan yeni ekonomik ve toplumsal sorunlara çözüm üretememiştir. 1929 yılında yaşanan ekonomik buhranla birlikte ülkeler farklı çözüm arayışlarına girmiştir. Bu dönemde kitlesel işsizlik yaşanan en büyük sorunlardan biri olmuştur. Klasik liberal iktisat anlayışındaki gibi devletin karışmadığı bir yapı yerine devlet müdahalesinin savunulduğu yeni bir liberal yaklaşım bu koşullar altında ortaya çıkmıştır. Sosyal alana yönelik alınan önlemler savaş sonrası dönemde Refah Devleti'nin oluşumuna zemin hazırlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1947-1973 yılları arasında kapitalizm beklenmedik bir şekilde Altın Çağı'nı refah devleti uygulamalarıyla yaşamıştır.

Pierre Rosanvallon refah devletinin gücünü modern ulus-devlet hareketinde aramak gerektiğini belirterek 20. yüzyıl refah devletinin klasik koruyucu devletin genişletilmiş hali ve koruyucu modern devletin özel bir hali olduğunu savunmuştur. Ona göre refah devletinin sırrı ne sınıf çatışması ne de kapitalizmdir. Bireyi haklarıyla birlikte bir yurttaş olarak var eden koruyucu devlet olmadan hakları gerçekleştiren bireyler olamaz. Modern devlet

²⁶⁵Karl Polanyi, Büyük Dönüşüm, Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri, İletişim yayınları, 1986, s.207

²⁶⁶Eric Hobsbawm, Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 Aşırıklar Çağı, 1994, Everest Yayınları, ISBN 978-975-289-333-7, s.9.

koruyucu ve güvenlik üreten ve belirsizliği ortadan kaldıran devlettir. Rosanvallon'a göre refah devletinin tek işlevi yaşam ve mülkiyet haklarının korunması olmamalıdır. Devlet gelir dağılımındaki adaleti sağlamalı, toplumsal ilişkileri düzenlemeli ve kolektif hizmetleri yerine getirerek düzenlemelidir.²⁶⁷

Keynezyen politikaları 1929 buhranından ülkeleri kurtarmış olsa da John Eaton'a göre Keynezyen politikalar daha makul mazeretler üretebilen kapitalizmin yeni bir yapısıydı. Keynesçi politikaların popülaritesi tekelci kapitalistlerin çıkarlarına uyumlu olması, kapitalist karamsarlığın kol gezdiği Nazi Almanyası ve Fabian sosyalistlerine kadar uzanan geniş bir yelpazede teselli vermiş olmasından kaynaklanmaktadır. Eaton, Keynezyen öğretinin kapitalizme saldırmadan ve sınıf mücadelesinin zahmetini çekmeden sosyalizmin sağlayacağı faydaları elde etmenin yolu olarak gösterildiğini ve onu üstün kılan özelliğin laissez-faire karşı çıkarken kararlı bir biçimde anti-Marksist kalması olduğunu belirtmiştir.²⁶⁸

John Eaton'a göre Keynes kâr için yapılan üretim ile ekonomik kriz arasındaki ilişkiyi görememiştir. Krizin asıl nedeni budur. Toplumsal üretimle kapitalist mülk edinme arasındaki çelişki krize yol açmaktadır.²⁶⁹

Hobsbawm'a göre Altın Çağı kapitalist dünyanın savaş arası yıllarının yükünü kaldıramaması nedeniyle 1990'lı yılların başında son bulmuştur. Bu dönemde kitlesel işsizlikler, evsiz dilenciler, aşırı lüks içinde yaşayanlar sınırlı devlet gelirleri ve sınırsız harcamalar karşı karşıya gelmiştir. Hobsbawm'a göre sorun sadece ekonomik değil aynı zamanda siyasaldır. Ekonomik zorluklar İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana gelişmiş

²⁶⁷Pierre Rosanvallon, Refah Devleti'nin Krizi, 1981, Dost Kitapevi Yayını, ISBN 975 -298-106-2, s.21-22

²⁶⁸John Eaton, Keynes'e Karşı Marx, Evrensel Basım Yayın, 2009, ISBN 978-605-4156-16-0, s.11-26

²⁶⁹J. Eaton, 2009, s.93-99.

kapitalist ülkelerde işleyen parlamenter veya başkanlık sistemine sahip siyasal liberal demokrasi sistemini zayıflatmıştır ve ulus devletler bölünmüşlerdir.²⁷⁰

Gosta Esping Andersen'in de belirttiği gibi refah devletinin klasik eleştirisi verimliliği eşitlik arayışına feda etmesidir.²⁷¹

1940'lı yılların başında kurulan (27 Aralık 1945 Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Temmuz 1944 Dünya Bankası) uluslararası kurumlar 1980'li yıllardan sonra özellikle gelir dağılımındaki eşitlik, ekonomik büyüme, toplumsal kalkınma ve yoksulluk meselelerini yapısal sorun olarak ele almak yerine kısa dönemli istikrar meseleleri olarak ele alarak yeniden serbest piyasa ekonomisini desteklemiş ve bu doğrultuda neoliberal politikaların uygulamasına öncülük etmişlerdir.

Görüldüğü gibi tarihsel süreçte farklı sosyal politikalar ve ekonomik uygulamalar denenmiş ancak hiçbir model yoksulluğa kalıcı çözüm üretememiştir. Yoksulluğu ortadan kaldırmak için temel argümanlar; sosyal haklar, gelir güvencesi, eşitleme ve yoksulluğu gerçekten yok etmeyi amaçlayan politikalar belirlemektir.

Sosyal dışlanma ve yoksulluk açısından bakıldığında en önemli sosyal politikalar sosyal koruma, eğitim, sağlık ve işgücü piyasası ile ilgili olan politikalardır. Ekonomik açıdan sürdürülebilir bir gelir kazanmak için işgücü piyasası politikaları ön planda iken insanca yaşayabilmenin gelir dışında diğer koşullarının mümkün kılınması sosyal koruma, eğitim ve sağlık alanındaki politikalar ile mümkün olabilmektedir.

²⁷⁰Eric Hobsbawm, Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 Aşırıklar Çağı, 1994, Everest Yayınları, ISBN 978-975-289-333-7, s.13-14

²⁷¹Gosta Esping-Andersen, Tamamlanmamış Devrim, Kadınların Yeni Rollerine Uymak, 2011, İletişim Yayınları, ISBN -13:978-975-05-0979-7, s.147.

Türkiye’de yoksulluk nasıl azaltılabilir? Nereden başlamak gerekir? Türkiye tarımsal ve hayvansal üretimi giderek azalan ve dışa bağımlılığı artan bir ülke durumuna gelmiştir. Yukarıda Türkiye’nin nüfusuyla ilgili özellikleri belirtirken yaşlanan bir Türkiye’nin olduğunu belirttim. Yaşlanan Türkiye işgücü piyasasındaki çalışma çağındaki nüfusunu da kaybetmeye başlayacaktır. Çünkü Türkiye’nin doğurganlık hızı da azalmaya başlamıştır. Nüfusu yenileyecek bir doğurganlık hızına sahip değildir. Yaşlı nüfus beraberinde bağımlılık oranlarını da artıracaktır. Bir ülke için kâğıt üstünde sosyal politika üretmek oldukça kolaydır. Sorun bu politikaları uygulayabilecek ve yürütebilecek ekonomik güce ve kurumsal yapılara sahip olabilmektir. Türkiye sosyal politikalarını güçlendirmek için her şeyden önce üretime odaklanmalı, kendi gıdasını kendi üretebilen bir ülke olabilmelidir. Bir ülkede herkes temiz içme suyuna, temiz ve yeterli gıdaya düşük maliyetlerle ulaşabilmelidir. Köyden kente göç tersine çevrilmeli ekip biçebilen üreten köylü nüfus artırılmalıdır. Temiz su kaynakları, çevre, doğal kaynaklar koruma altına alınarak tarımsal alanlar çoğaltılmalıdır. Kurumların işleyişi hukuk devletine uygun bir şekilde güçlendirilmelidir. Eşitlik sadece gelirin bölüşümünde değil aynı zamanda bireylerin var olma fırsatları için de sağlanmalıdır. Eğitimde fırsat eşitliği geliştirilmeli ve güçlendirilmelidir. Dünyaya gelen her bir birey sorumsuzca harcanan ülke kaynaklarının altında borçla dünyaya gelmemelidir. Yolsuzluklar için, doğal kaynakların ve kamu kaynaklarının tahribatını engelleyecek hukuki düzenlemeler güçlendirilmelidir. Yaşlılar, kadınlar, özürlüler ve diğer kırılgan gruplar için gelecek ve yaşam kaygısını ortadan kaldırmaya yönelik politikalar güçlendirilmelidir.

Aşağıdaki bölümlerde yoksulluk açısından çok önemli olan sosyal güvenlik bileşenleri olan sosyal sigorta, sosyal hizmet ve sosyal yardım alanlarında Türkiye’nin mevcut durumu hakkında bilgi verilmiştir.

1. Sosyal Güvenlik Sistemi ve Sosyal Yardımlar

Gelişmiş toplumlarda bireylerin fiziksel, ekonomik ve sosyal risklere karşı korunabilmesi için bir dizi kamu önleminin alınması gerekmektedir. Bu önlemler bireylerin sağlıkla ilgili karşılaşabilecekleri, hastalık ve iş kazası gibi sorunların yanında emeklilik veya yaşlılık durumunda çalışamayacak duruma geldiklerinde bireylerin kalan yaşamlarında belli bir gelir garantisiyle sürdürmelerini kapsamaktadır.

Tarihsel süreçte Avrupa ülkelerinden Almanya ve İngiltere sosyal güvenlik alanında öncü ülkeler olagelmıştır. Bunun nedeni Sanayi Devrimi'yle birlikte Avrupa'da işçi sınıfının doğmuş olmasıdır. Avrupa'da gerçekleşen Sanayi Devrimi'nin Osmanlı İmparatorluğu döneminde gerçekleşmemesi sebebiyle Osmanlı İmparatorluğu'nda işçi sınıfının doğması Avrupa'dan çok daha sonra olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nda yardımlaşma; cemaat içi, dini ve meslek örgütleri arasındaki dayanışma üzerine kuruludur. 1866 tarihli Amelperver Cemiyeti, bu çerçevede kurulmuş bir yardımlaşma örgütüydü ve ilk işçi örgütü olarak kabul edilmektedir. Örgütün temel amacı meslek öğretmek, iş bulmaktır. Askeri Tekaüt Sandığı (1866) ilk sosyal güvenlik kurumu olarak bilinen bir yapılanmadır. Daha sonra resmi sosyal güvenlik kurumları yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştır. 1881 yılında emekli sandığı (sivil memurlar için) kurulmuş, bunu 1890'da Seyrisefain Tekaüt Sandığı takip etmiştir. Daha sonra 1909'da askeri ve mülki sandığı ve Tersane-i Amirenin işçi ve memurları için 1909, 1910, 1917'de çeşitli meslekler için sandıklar kurulmuştur.²⁷²

²⁷²Cemal Hüseyin Güvercin, “*Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi*,” Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası Cilt 57, Sayı 2, 2004, s.91.

1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş ve 1924 yılından 1982 yılına kadar kabul edilen üç Anayasa’da sosyal hak kavramı yer almıştır. 1924 Anayasası’nda Madde 92’de çalışma hakkına vurgu yapılmıştır.

“Hukuku siyasiyeyi haiz her Türk ehliyet ve istihkakına göre Devlet memuriyetlerinde istihdam olunmak hakkını haizdir”²⁷³

1961 Anayasası’nda ise sosyal güvenlik ve sosyal haklar daha kapsamlı bir şekilde yer almıştır. İlgili maddelerin bir kısmı aşağıda sıralanmıştır:

*Madde 2.- Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.*²⁷⁴

“Madde 40.- Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir...”²⁷⁵

*Madde 41.- İktisadî ve sosyal hayat, adâlete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlenir Madde42.- Çalışma herkesin hakkı ve ödevidir.*²⁷⁶

Madde 43.- Kimse, yaşına, gücüne ve cinsiyetine uygun olmayan bir işte çalıştırılmaz.

*Çocuklar, gençler ve kadınlar, çalışma şartları bakımından özel olarak korunur*²⁷⁷.

*Madde 44.- Her çalışan dinlenme hakkına sahiptir.*²⁷⁸

²⁷³ <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1924-anayasasi/>, (25.01.2021)

²⁷⁴ <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1961-anayasasi/>, (25.01.2021)

²⁷⁵ <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1961-anayasasi/>, (25.01.2021)

²⁷⁶ <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1961-anayasasi/>, (25.01.2021)

²⁷⁷ <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1961-anayasasi/>, (25.01.2021)

²⁷⁸ <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1961-anayasasi/>, (25.01.2021)

Madde 45.- Devlet, çalışanların, yaptıkları işe uygun ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamalarına elverişli adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri alır”²⁷⁹

1982 Anayasasının 2. Maddesinde;

“Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir” ve 60. maddesinde; “Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir” maddeleriyle sosyal devlet olma ve sosyal güvenlik hakkına yer verilmiştir.²⁸⁰

“Cumhuriyetin ilk yıllarında ise 1926 yılında çıkarılan Borçlar Kanunu, 1930 tarihli Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ve Askeri ve Mülki Tekaüt Kanunu, 1933 yılında Vilayet Hususi İdareleri Tekaüt Sandığı ve İstanbul Mahalli İdaresiyle, Ankara Belediyesi Memurları Tekaüt Sandığı ve 1934 yılında DDY ve Limanlar İdaresinin Memur ve Müstahdemleri Tekaüt Sandığı sosyal güvenlik alanındaki önemli gelişmelerdir”²⁸¹

İlk iş kanunu olarak kabul edilen 1936 tarihli 3008 sayılı Kanun, sosyal güvenlik alanındaki önemli gelişmelerin başında gelir. Kanunda ön görülen düzenlemeler 1945 yılına kadar savaş nedeniyle oluşturulamamıştır²⁸². Bunu, 1945 tarihinde İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Hakkında Kanun ve İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu’nun çıkarılması takip eder²⁸³. 1950 yılında İhtiyarlık Sigortası Kanunu bir yıl sonra 1951 yılında

²⁷⁹ <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/oncelki-anayasalar/1961-anayasasi/>, (25.01.2021)

²⁸⁰ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>, (02.08.2022)

²⁸¹ Cemal Hüseyin Güvercin, “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi,” Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası Cilt 57, Sayı 2, 2004, s.91-92.

²⁸² <http://eski.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/kurumumuz/tarihce/tarihce>

²⁸³ 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 16/6/2006 Sayı: 26200, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 45, Kabul Tarihi: 31/5/2006

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf>, s. 9783, 25.01.2021

Hastalık ve Analık Sigortası Kanunu gelir. 1957 yılında Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortası Kanunu yürürlüğe girmiştir. 1964 yılında Sosyal Sigortalar Kanunu, 1971 yılında Esnaf ve Sanatkarlar ile Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (BAĞ-KUR) sosyal güvenlik alanını belirleyen düzenlemeler olarak sistemdeki yerini alır.²⁸⁴

1.1 Sosyal Sigorta

1921 tarihli 151 Sayılı Ereğli Havza-i Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Mütteallik Kanun madencilik sektörü ile sınırlı olan sosyal sigortaların ilk uygulama örneği olarak görülmektedir. İşçi ve işverenlerin zorunlu katkılarıyla kurulan yardımlaşma sandıkları *Amele Birliği*” adı altında örgütlenmiştir. Amele Birliği, 1946 yılında ilk genel sosyal sigortaların kuruluşuna kadar hem üyelerine hem de üyelerin ailelerine hastalık, kaza, yaşlılık ve ölüm hallerinde, yardımlar sağlayan bir sosyal güvenlik kurumu olarak işlev görmüştür.²⁸⁵

Günümüzde geçerliliğini sürdüren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ise 2006 yılında kabul edilerek 2008 yılında yürürlüğe konulmuştur. 5510 Sayılı Yasa’yla SSK’lı çalışanlar için asgari prim ödeme süresi 7000 günden 7200 güne çıkarılmıştır.²⁸⁶

Emeklilik yaşı erkeklerde 2036-2044 döneminde, kadınlarda ise 2036-2048 döneminde kademeli olarak 65 yaşına yükseltilmiştir.²⁸⁷

²⁸⁴Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Sağlığı ve Güvenliği Profili Türkiye, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Genel Yayın No: 62, Ankara – 2016, ISBN: 978-975-455-267-6, s.42-43.

²⁸⁵Şenay Gökbayrak, “Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Dönüşümü”, Çalışma ve Toplum, 2010/2, s.144.

²⁸⁶Kalkınma Bakanlığı, 11. Kalkınma Planı (2019-2023), Sosyal Güvenlik Sisteminin Sürdürülebilirliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2018, Yayın No: KB: 3027- ÖİK: 809, Ankara, s. 13, (<https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/SosyalGuvenlikSistemininSurdurulebilirligiOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf>), (27.01.2021)

²⁸⁷Kalkınma Bakanlığı, 2018, s. 16-17.

Türkiye’de erkekler için doğuştan beklenen yaşam süresi 75,9 yıl iken kadınlar için 81,3 yıldır.²⁸⁸ Erkekler için doğuştan beklenen sağlıklı yaşam süresi 59,1 yıl kadınlar için ise 55,4 yıldır.²⁸⁹ Avrupa Birliği’ne üye 28 ülke ortalamasına göre erkeklerin ortalama doğuştan beklenen yaşam süresi 78,3 yıl, kadınların ise 83,5 yıldır.²⁹⁰ Aynı ülke grubu için doğuştan sağlıklı yaşam süresi erkekler için 63,5 yıl kadınlar için ise 64 yıldır. Avrupa Birliği’ne üye 28 ülke içinde en uzun doğuştan sağlıklı yaşam süresine sahip iki ülke İsveç ve Norveç’tir.²⁹¹

Türkiye’de hem erkekler için hem de kadınlar için doğuştan beklenen sağlıklı yaşam sürelerinin Avrupa ülkelerinde yaşayanlara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Kadınlar erkeklerden daha uzun yaşamalarına rağmen sağlıklı yaşam süreleri erkeklere göre daha kısadır. Emeklilik yaşı belirlenirken doğuştan beklenen yaşam süresi yerine doğuştan beklenen sağlıklı yaşam sürelerinin dikkate alınması daha doğru olacaktır.

5510 Sayılı Kanun kapsamında üç ana başlık yer almaktadır: kısa vadeli sigorta kolları, uzun vadeli sigorta kolları ve genel sağlık sigortası. Kısa vadeli sağlık kollarının altında iş kazası sigortası, meslek hastalığı sigortası, hastalık ve analık sigortası yer alırken uzun vadeli sigorta kapsamında maluliyet, ölüm ve yaşlılık sigortası yer almaktadır. Genel sağlık sigortası kişilerin sağlıklarının korunmasını, sağlıkla ilgili risklerle karşılaşmaları durumunda oluşan harcamaların karşılanmasını sağlamaktadır²⁹². “*Genel Sağlık Sigortası Sistemi ise, primli ve primsiz sosyal sigortacılığın bir arada olduğu zorunlu bir sistem olarak*

²⁸⁸TÜİK, Hayat Tabloları 2017-2019, Cinsiyete göre Türkiye tek yaş hayat tablosu, 2016-2018, 2017-2019, www.tuik.gov.tr, (27.01.2021)

²⁸⁹TÜİK, Hayat Tabloları 2014-2019, www.tuik.gov.tr, (27.01.2021)

²⁹⁰TÜİK, Hayat Tabloları, Avrupa ülkelerinde cinsiyete göre doğuştan beklenen yaşam süreleri, 2017, www.tuik.gov.tr, (27.01.2021)

²⁹¹TÜİK, Hayat Tabloları, Avrupa ülkelerinde cinsiyete göre doğuştan beklenen yaşam süreleri, 2017, www.tuik.gov.tr, (27.01.2021)

²⁹² 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 16/6/2006 Sayı: 26200, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 45, Kabul Tarihi: 31/5/2006 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf>, s. 9783, 25.01.2021

*tanımlanmaktadır*²⁹³. 1 Ocak 2012 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları prim ödemesi alınmadan sağlık yardımlarından faydalandırılmaktadırlar²⁹⁴. 2021 yılında Genel Sağlık Sigortası Primi devlet tarafından karşılanacak kişi sayısı 9.82.940 kişidir. 2021 Bakanlık faaliyet raporunda bu yardım kapsamında 34.473.957.571 TL prim desteği sağlandığı belirtilmektedir. Genel Sağlık Sigortası (GSS) gelir testi işlemleri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma (SYD) vakıfları tarafından Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (BSYBS) üzerinden yürütülmektedir.²⁹⁵

Sosyal güvenlik açısından önemli noktalardan biri aktif/pasif oranıdır. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) verilerine göre 2020 yılının ekim ayında toplam (4a, 4b, 4c) sigortalı, aktif kişi sayısı 23.651.444 iken, toplam aylık ve gelir alan (4a, 4b, 4c) sigortalı, pasif, kişi sayısı 13.229.988'dir²⁹⁶. Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan 11. Kalkınma Planı özel ihtisas komisyon raporuna göre sosyal güvenlik sisteminin gelirleri giderlerini karşılayamamakta ve sistem açık vermektedir.²⁹⁷

1.2. Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet alanı sosyal devlet olmanın önemli bir bileşenidir. 2828 Sayılı Kanun'un

3. Maddesine göre:

²⁹³ T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu, Yayın No: 79 Sosyal Güvenlik Bilgi Serisi: 2013/12, Nisan 2013, Ankara, s.1, (http://www.sgk.gov.tr/yayinlar/11_saglik_sigorta_nisan_8.pdf), (25.01.2021)

²⁹⁴ T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu, Yayın No: 79 Sosyal Güvenlik Bilgi Serisi: 2013/12, Nisan 2013, Ankara, s.3-4, http://www.sgk.gov.tr/yayinlar/11_saglik_sigorta_nisan_8.pdf, (25.01.2021)

²⁹⁵ T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (Şubat 2022), "2021 Faaliyet Raporu", Strateji Geliştirme Başkanlığı, s. 145.

²⁹⁶ T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu, SGK Veri Uygulaması, <https://veri.sgk.gov.tr/>, (25.01.2021).

²⁹⁷ Kalkınma Bakanlığı, 11. Kalkınma Planı (2019-2023), Sosyal Güvenlik Sisteminin Sürdürülebilirliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2018, Yayın No: KB: 3027- ÖİK: 809, Ankara, s. 25, s.1-81. (<https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/SosyalGuvenlikSistemininSurdurulebilirligiOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf>), (27.01.2021).

*“Sosyal hizmetler; kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür”*²⁹⁸

Sosyal hizmet veya refah hizmeti alanı 20. yüzyılda sosyal sorumluluk fikirlerinin gelişip yayılmasıyla sosyal hizmetler alanında da gelişmeler yaşanmıştır.²⁹⁹

Türkiye’de sosyal hizmetler Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde verilmektedir. Sosyal hizmet alanında hizmet veren kurum ve kuruluşların görevi 24/5/1983 tarihli 2828 Sayılı Kanun’la düzenlenmektedir. Kanunun adı “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu” iken, daha sonra 3.6.2011 tarihli ve 633 sayılı KHK’nin 35 inci maddesiyle "Sosyal Hizmetler Kanunu" olarak değiştirilmiştir³⁰⁰. Kanunun birinci maddesine göre: *“Kanunun amacı; korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir.”*³⁰¹

Sosyal hizmet alanında yer alan en önemli kurumlardan biri 1957 yılında kurulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Müdürlüğü’dür.³⁰² Daha sonra yeni yapılanma içinde kurumun ismi Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir. Sosyal hizmet alanında yer

²⁹⁸ 2828 Sayılı Kanun’un 3. Maddesi, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf>, (03.08.2022)

²⁹⁹ <https://www.britannica.com/topic/social-service>, (03.08.2022)

³⁰⁰ 2828 Sayılı Kanun, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf>, (03.08.2022)

³⁰¹ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf>, (03.08.2022)

³⁰² Füsün Kökalan Çımrın, Zafer Durdu, Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminin Dönüşümü ve Bireysel Emeklilik Sistemi”, Emek ve Toplum, Cilt: 4, Yıl: 4, Sayı: 8, s.67.

alan sosyal hizmet kuruluşları 2828 Sayılı Kanun’da sıralanmıştır. Bu kuruluşlar sırasıyla: çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, kreş ve gündüz bakımevleri, huzurevleri, bakım ve rehabilitasyon merkezleridir. Bu alanda yapılan harcamalar sosyal güvenlik harcamaları kapsamında yapılmaktadır. Sosyal hizmetler Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Şehit Yakınları ve Gaziler Genel Müdürlüğü, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü aracılığıyla yürütülmektedir.³⁰³

1.3. Sosyal Yardım

Sosyal yardım, merkezi düzeyde örgütlenmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) bu hizmetin yürütülmesini sağlamaktadır. Taşrada sosyal yardım, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı eliyle yürütülmektedir.³⁰⁴ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) 1986’da 3294 sayılı Kanunla kurulmuştur.³⁰⁵

1976 yılında yaşlılara yapılan aylık ödemelerle başlayan sosyal yardımlar, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün kurulması (2004) ile yeni bir sosyal yardım rejimi altında sürdürülmüştür. Sosyal yardım kapsamında ailelere yakacak, gıda yardımları, sağlık ve eğitim alanında şartlı nakit transferleri, ücretsiz öğle yemekleri, ücretsiz ders kitap yardımı, ulaşım yardımını içeren yardımlar yapılmaktadır.³⁰⁶

³⁰³ 2828 Sayılı Kanun, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf>, (03.08.2022)

³⁰⁴ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, “Türkiye’nin Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi”, 2017 Ankara, s. 1-39.

³⁰⁵ T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (Şubat 2022), “2021 Faaliyet Raporu”, Strateji Geliştirme Başkanlığı, s.1-235, <https://www.aile.gov.tr/media/100242/2021-yili-faaliyet-raporu.pdf>

³⁰⁶ T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (Şubat 2022), “2021 Faaliyet Raporu”, Strateji Geliştirme Başkanlığı, s. 1-39, <https://www.aile.gov.tr/media/100242/2021-yili-faaliyet-raporu.pdf>

2020 yılında toplam 6.630.682 hane sosyal yardımlardan faydalanmıştır. 2 milyon 450 bin 80 hane düzenli yardım alırken, 2 milyon 733 bin 721 hane süreli yardım almıştır . Sosyal Yardımlar için toplam 2019 yılında 55 milyar TL olan harcama 2020 yılında 69 Milyar TL’ye çıkmıştır³⁰⁷. 2021 yılı faaliyet raporuna göre ise 2021 yılında 5 milyon 903 bin 515 hane sosyal yardımdan faydalanmış bu kapsamda 97,8 milyar TL sosyal yardım harcaması yapılmıştır. 2 milyon 476 bin 457 hane düzenli yardımdan faydalanırken, 5 milyon 276 bin 998 hane geçici yardımlardan faydalanmıştır. ³⁰⁸

Toplam Sosyal Yardımların GSYİH İçindeki Payı 2019 yılında 1,24%, 2020 yılında 1,42% iken 2021 yılında %1,74 ‘e yükselmiştir.³⁰⁹

Sosyal yardımlar; Türkiye’de 1) aileye yönelik sosyal yardımlar, 2) sağlık, 3) eğitim, 4) barınma-gıda ve yaşlı-engelli yardımları olmak üzere dört temel alandan oluşmaktadır.

1.3.1. Aileye Yönelik Sosyal Yardımlar

Aileye yönelik sosyal yardımlar kapsamında, barınma, gıda, yakacak, elektrik desteği, gibi hane içi tüketime yönelik ve hanenin özelliğine yönelik (öksüz ve yetim yardımı eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardım, muhtaç asker ailelerine yönelik yardım, muhtaç asker çocuğuna yönelik yardım) yardım programlarından oluşmaktadır.³¹⁰

Öksüz ve yetimlere yönelik yardım, annesi, babası veya her ikisi de vefat etmiş çocuklar için yapılan nakdi yardımlardan oluşmaktadır. Bu yardım kapsamında 2021 yılından itibaren aylık 150 TL ödeme yapılmaktadır.³¹¹

³⁰⁷ T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (Şubat 2021), “2020 Faaliyet Raporu”, Strateji Geliştirme Başkanlığı, s. 148.

³⁰⁸ T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (Şubat 2022), “2021 Faaliyet Raporu”, Strateji Geliştirme Başkanlığı, s.130, <https://www.aile.gov.tr/media/100242/2021-yili-faaliyet-raporu.pdf>

³⁰⁹ T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Faaliyet Raporları, 2019, 2020 ve 2021 Raporları <https://www.aile.gov.tr/raporlar/yillik-faaliyet-raporlari/>, (26.08.2022)

³¹⁰ www.aile.gov.tr, 28.12.2021

³¹¹ www.aile.gov.tr, (28.12.2021)

Eşi vefat eden ve sosyal güvencesi olmayan kadınlara yönelik olarak 2012 yılından itibaren, nakdi yardım programı çerçevesinde sosyal yardım sunulmaktadır. 2021 yılı itibarıyla bu gruptaki yardım miktarı, aylık 325 TL'dir.³¹²

Kadınların hak kaybına uğramamak adına evlendiklerinde resmi nikah yaptırmalarının önemi bir kez daha ön plana çıkmaktadır.

Sosyal güvenceleri olmayan asker ailelerine 2013 yılından itibaren aylık 400 TL (2021) ödenmektedir. Asker evliyse eşi, evli değil ise anne veya babası yardımdan yararlanabilmektedir. Ayrıca, babası askerde olan çocuklar için aylık 150 TL (2021) nakdi yardım yapılmaktadır.

Elektrik tüketim desteği, 3294 ve 2022 Sayılı Kanunlar kapsamında düzenli sosyal yardım alan ailelere verilmektedir. 1-2 kişilik haneye 75 kWh /ay (68,67 TL), 3 kişilik haneye 100 kWh / ay (91,56 TL), 4 kişilik haneye 125 kWh/ay (114,44 TL), 5 ve üzeri kişi olan haneye 150 kWh/ay (137,33 TL) sosyal yardım yapılmaktadır.³¹³

1.3.2. Sağlık yardımları

Genel Sağlık Sigortası (GSS) Prim Ödemeleri, şartlı sağlık yardımları (sağlık ve gebelik), katılım payı ödemeleri, kronik hastalık yardımı, silikozis hastalarına yapılan ödemeler, kronik hastalara elektrik tüketim desteğinden oluşmaktadır.³¹⁴

1.3.3. Eğitim Yardımları

Şartlı eğitim yardımları, yabancılara yönelik şartlı eğitim yardımı, barınma-taşıma-yemek yardımı, yurt yapımı, yükseköğrenim öğrencilerine yönelik yardımlar, muhtelif

³¹² www.aile.gov.tr, (28.12.2021)

³¹³ www.aile.gov.tr, (28.12.2021)

³¹⁴ www.aile.gov.tr, 28.12.2021

eğitim yardımları, engelli öğrencilere taşıma desteği ve eğitim materyali yardımından oluşmaktadır. Şartlı eğitim desteği ilköğretime devam eden kız çocukları için aylık 50 TL, erkek çocukları için 45 TL, orta öğretim için bu rakamlar sırasıyla 75 ve 55 TL'den oluşmaktadır. Ödemeler annenin hesabına yapılmaktadır. İlk ve ortaöğretim ders kitapları öğrencilere 2003-2004 öğretim döneminden buyana ücretsiz olarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu'ndan karşılanarak dağıtılmaktadır. Taşınalı eğitimden faydalanan çocukların öğle yemeği karşılanmaktadır. Taşınalı eğitim dışında kalan ilköğretim ve orta öğretim öğrencilerinin, taşıma ve barınma ihtiyaçları karşılanmaktadır Özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların okul taşıması ücretsiz olarak yapılmaktadır.³¹⁵

1.3.3. Yaşlı ve Engelli Yardımları

Yaşlı aylığı, engelli aylığı, engelli yakını aylığı, yaşlı ve engelli bakım projeleri (vefa projeleri), engelli ihtiyaç yardımlarından oluşmaktadır.³¹⁶ 65 yaşını dolduran ve herhangi sosyal güvencesi olmayan yaşlılara 2022 Sayılı Kanun³¹⁷ kapsamında yaşlılık aylığı 2021 yılı Temmuz-Aralık döneminde 828,21 TL olarak ödenmektedir. 2021 yılı Temmuz -Aralık dönemi itibarıyla engelli maaşı engellik oranı %40-69 arasında olanlar için 661 TL, %70'in üzerinde olanlar için ise 993 TL'dir.³¹⁸ Şartlı sağlık yardımı kapsamında 0-6 yaşındaki okul öncesi çağıdaki çocuklara sağlık kontrolü yaptıran annelere 45 TL, hamile kadınlara doğuma kadar ve doğumdan sonraki iki ay sağlık kontrolü yaptırmaları koşuluyla aylık 45 TL

³¹⁵ www.aile.gov.tr, 28.12.2021

³¹⁶ T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, <https://ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yaritim-programlarimiz/>, Erişim Tarihi: 05.01.2021

³¹⁷ 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, www.mevzuat.gov.tr, 29.12.2021

³¹⁸ www.aile.gov.tr, (28.12.2021)

ödenmektedir. Annenin doğumu hastanede yapması durumunda tek seferlik 100 TL ödenmektedir.³¹⁹

1.3.4. Sosyal Yardım Yararlanıcılarının İstihdamına Yönelik Yardımlar

Sosyal yardım yararlanıcılarının istihdama yönelik yardımları kapsamında işe başlama, işe yönlendirme yardımları ve işveren prim desteği yer almaktadır. Bir defaya mahsus olan işe başlama yardımı, İŞKUR tarafından yönlendirilerek işe alınmalarını takiben, asgari ücretin brüt tutarının üçte biri miktarında verilmektedir. İŞKUR tarafından işe yönlendirilen kişilerin iş görüşmesine gitmesi ve iş başvuru sürecindeki masrafları ayda bir yıl içinde azami 3 defa olmak üzere verilmektedir. İŞKUR tarafından işe yönlendirilen sosyal yardım yararlanıcılarının özel sektör işverenlerince işe alınmaları durumunda işverenin ödemekle yükümlü olduğu sigorta primleri bir yıl süreyle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından karşılanmaktadır.³²⁰

Yukarıda ilgili bakanlığın verilerine ve bilgilerine dayanarak ayrıntılı olarak verilen sosyal yardım miktarlarını belirttim. Ancak bu sosyal yardımların bir çoğumuzun bugün küçük bir çocuğa harçlık olarak dahi veremeyeceğimiz miktarlarda olması neden yoksulluğun azaltılmasında sosyal yardımların etkili bir yöntem olmadığını göstermektedir. Anneye verilen 100 TL'lik doğum yardımıyla anne evinden hastaneye gidebilecek taksi masrafını dahi karşılayamaz. Ancak elbette verilen her bir kuruş kıymetlidir ve bu her bir kuruşa ihtiyaç duyan insanlar vardır. Milyonlarca insana faydası çok küçük oranda olacak sosyal yardımlar yerine yapısal çözümler bulmak, bu aileleri ve çocuklarını yoksulluk çemberinden kurtarmak gerekmektedir. Devletin üzerindeki sosyal sigorta, sosyal güvenlik ve sosyal yardımların yükü azımsanmayacak oranda artmış bulunmaktadır. Bu sistemi

³¹⁹ www.aile.gov.tr, (28.12.2021)

³²⁰ www.aile.gov.tr, (28.12.2021)

sürdürülebilir bir yapıya kavuşturmak devletin üzerindeki yükü hafifletmek gerekmektedir. Bu görev de yine aslında tüm kurum ve kuruluşlarıyla devletin görevidir. Mevcut durumda gelirleri giderlerini karşılamayan bir kurumun sosyal politikanın en önemli ayağı olmaya devam edebilmesi için yeni düzenlemelerin yapılması gerektiği ortadır. Dolayısıyla milyonlarca insana verilen ancak çözüm üretmeyen sosyal yardımlar bir anlamda faydasız bir yük oluşturmaktadır. Süreli ve düşük yardımlar yerine kişilerin üretim sürecine dahil olmalarının sağlandığı uzun vadeli destekler sağlanabilir. Örneğin topraksız kişilere toprak verilerek tarımsal üretim, hayvancılık gibi alanlarda üretim yapmaları sağlanabilir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayımlanan 2020 yılına ait faaliyet raporuna göre 2020 yılında yaklaşık 6 milyon hanenin sosyal yardımlardan faydalandığını yukarıda belirtmiştim. Peki bu 6 milyon hane bir yıl sonra hala yoksul mudur? Bu 6 milyon hanede sosyal yardımlar nasıl bir iyileşme sağladı bunu bilmek önemli. Burada önemli olan kaç kişiye sosyal yardım verildiği değil kaç kişinin yoksulluktan kurtarılabildiğinin raporlanmasıdır. Örneğin verilen eğitim yardımıyla okula gitmeye başlayan biri okula gitmeye yardım kesilse dahi devam edebilecek midir? Sağlık nedeniyle çalışamayan biri sağlık yardımı alıp tedavi olabilmiş midir, ailesini ve kendisini geçindirebilecek bir iş sahibi olabilmiş midir? Bu sosyal yardımlar yoksulları var olan durumlarından kurtarabiliyorsa o zaman anlamlıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YOKSULLUK YARDIMLARININ ANALİZİ: GELİR VE YAŞAM KOŞULLARI ARAŞTIRMASI PANEL VE KESİT VERİ ANALİZLERİ

Türkiye’de sosyal yardımlar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı olan Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM) tarafından yürütülmektedir. Dolayısıyla sosyal yardım verilerinin asıl kaynağı Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olmasına karşın bakanlık bu alanda inceleme yapmaya olanak sağlayacak mikro veri paylaşmamaktadır. Bakanlık her yıl yıllık faaliyet raporları yayınlamaktadır. Bu faaliyet raporlarında hangi alanlarda faaliyet yürütüldüğü, bütçe uygulama sonuçları, sunulan hizmetler gibi konularda bilgi verilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yürütülen hanehalkı araştırmaları sosyal yardım ve yoksulluk ilişkisini incelemeye olanak sağladığı için bu çalışmada Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasından elde edilen mikro veriler kullanılmıştır.

A. GELİR VE YAŞAM KOŞULLARI ARAŞTIRMASI

Türkiye İstatistik Kurumu yoksulluk ve gelir dağılımı ölçümleri için gerekli olan araştırmalara 1987 yılında Hanehalkı Bütçe Anketi (HBA) ile başlamıştır. HBA’dan elde gelir verileriyle yoksulluk sınırı hesaplanmıştır. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA) ise 2006 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Her iki araştırmayla gelir bilgisi toplanmaktadır ancak GYKA ile HBA’dan farklı olarak gelir bilgilerinin yanı sıra yaşam koşulları ve sosyal dışlanmaya ilişkin veriler de toplanmaktadır. GYKA’nın bir diğer önemli farkı hanelerin 4 yıl boyunca izlenmesiyle panel veri setlerinin oluşturulmasıdır. Panel veri setleri fertlerin belirli kurallara göre 4 yıl izlenmesiyle oluşmaktadır. Ayrıca bu araştırmaya

her yıl TÜİK tarafından bir modül anket eklenmektedir. Modül anketin amacı ankette standart olarak alınan bilgilerin dışında bu bilgilere ilave olarak belirlenmiş bir alanda verilerin toplanmasıdır. Örneğin TÜİK araştırmaya 2018 yılında refah modülünü eklenmiştir. GYKA'nın alan uygulaması her yıl yapılmaktadır. Bu tezin veri analizlerinde GYKA'dan elden edilen 2014-2017, 2015-2018 ve 2016-2019 dönemlerine ait panel mikro verileri ve 2020 yılına ait kesit mikro verileri kullanılmıştır.

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması panel veri seti her bir yılı 4 alt örnekten oluşan bir örneklem yapısına sahiptir. Bu örneklem tasarımı literatürde rotasyonel tasarım olarak bilinmektedir. Yöntem gereği bir yıldan diğer yıla geçerken bir alt örnek toplam örnek tasarımından çıkartılırken, yeni bir alt örnek tasarıma eklenmektedir. Yöntem gereği yıllık örnek hacminin %75'i panelde bırakılırken, %25'i değişmektedir.³²¹ Dolayısıyla panel tasarımlarda 4 yıl boyunca izlenen fertlerin içinde olduğu alt örneklem panelin son yılında oluşmaktadır. Ancak yine yöntem gereği yukarıda ifade edildiği gibi örnek hacminin %25'i değiştiği için panelin başlangıcında yer alan fertlerin tamamı izlenmemiş olacaktır. Anketler mali yükleri yüksek olan araştırmalardır. Dolayısıyla nesilden nesile aktarılan yoksulluğun tespit edilebilmesi için hem örneklem hacminin büyük olması hem de hanelerin daha uzun süre takip edilmesi gerekmektedir. Ancak birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de hanehalkı araştırmaları maliyetleri ve hanelere getirdiği yük nedeniyle uzun süreli panel veri oluşmasına olanak sağlamamaktadır.

Panel veriler 4 yıl boyunca takip edilen fertlerin içinde bulunduğu alt örneklemini içerdiği gibi ki bunu 4 yıllık çakışan veri olarak ifade ediyoruz, aynı zamanda 2 ve 3 yıllık çakışan veri setlerini de içermektedir. 4 yıllık çakışan veri setinin avantajı hanenin 4 yıl boyunca

³²¹TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Metodoloji Mikro Veri Seti (Panel) 2019, Yayın No: 4619 ISBN 978-605-7613-72-1, s.1-28, (www.tuik.gov.tr), (08.06.2022)

izlenmesiyken dezavantajı 2 ve 3 yıllık çakışan veri setlerine göre daha az örneklem içermesidir.

1. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasıyla İlgili Genel Açıklamalar

TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasıyla hem panel hem de kesit veriler üretilmektedir. Kesit veriler sadece bir yıla ait verilerden oluşmaktadır. Kesit verileri gelir dağılımı ve yoksulluk hesaplamaları için kullanılmaktadır. Panel veri setleri 4 yıllık veri içermektedir. Panel verilerin üretilmesinin temel amacı sürekli gelir yoksulluğunun zaman içindeki değişimini ölçmektir. Bir panel veri seti hem enine kesit hem de zaman serisi boyutuna sahip olmakla birlikte, bazı önemli açılardan bağımsız olarak birleştirilmiş enine kesitten farklıdır. Araştırmacılar panel verileri (panel veriler bazen uzunlamasına veri olarak da adlandırılır) toplamak için zaman içinde aynı kişileri, aileleri, firmaları, şehirleri veya her neyi takip etmek isterlerse izlemeye çalışırlar. Örneğin, bireysel ücretler, saatler, eğitim ve diğer faktörler üzerine bir panel veri belirli bir zamanda bir popülasyondaki insanları rastgele seçerek toplanmaktadır. Daha sonra, aynı kişilerle daha sonraki birkaç zaman diliminde tekrar görüşülmektedir. Bu yöntem farklı yıllarda aynı grup insan için ücretler, saatler, eğitim vb. konularda veri sağlamaktadır.³²² Benzer şekilde GYKA ile belli bir örneklem içindeki belli sayıdaki fertler dört yıl boyunca takip edilmişlerdir. Bu dört yıllık takip sonucunda örneğin 2016-2019 panel veri setinde iki, üç ve dört yıllık panel veri setleri oluşmuştur. 2016-2019 panel veri setinde iki yıllık panel verilerin örneklem büyüklüğü 58 809, üç yıllık panel verilerin örneklem büyüklüğü 35 764 ve dört yıllık panel verilerin örneklem büyüklüğü

³²² Jeffrey M. Wooldridge, *Introductory Econometrics a Modern Approach*, Michigan State University, Fifth Edition, 2012, ISBN-13: 978-1-111-53104-1, s.5-11.

17244 fertten oluşmaktadır³²³. Dikkat edilecek olursa çakışan fert sayısı çakışan yıl sayısı artıkça giderek azalmaktadır.

Aşağıdaki şekil (Şekil 1.1) panel veri alt örneklemelerini göstermektedir. Yatay olarak bakıldığında 2016 yılında 9, 10, 11 ve 12 numaralı panel veri alt örneklemeleri bulunmaktadır. 2017 yılına gelindiğinde 9 numaralı alt örnek panelden çıkarılmış yerine 13 numaralı alt örnek eklenmiştir. 2018 yılında 10 numaralı alt örnek çıkarılarak 14 numaralı alt örnek eklenmiştir. Bu durumda 2016 yılı ile 2019 yılının ortak kümesi sadece 12 numaralı alt örneklemidir³²⁴. Yukarıda da ifade edildiği gibi bu tezde kullanılan panel veri setlerinden biri olan 2016-2019 panel veri setinde iki yıllık panel veriler için örneklem büyüklüğü 58 809, üç yıllık panel veriler için örneklem büyüklüğü 35 764 ve dört yıllık panel veriler için örneklem büyüklüğü 17 244 fertten oluşmaktadır.

Şekil 1.1. GYKA Panel Veri Tasarımı

ALTÖRNEKLER						
Yıllar						
2016	9	10	11	12		
2017		10	11	12	13	
2018			11	12	13	14
2019				12	13	14 15

³²³ TÜİK, Gelir ve Yaşam Kosulları Araştırması Mikro Veri Seti (panel), Yayın No: 4619 ISBN 978-605-7613-72-1, Mayıs 2021, s.9.

³²⁴ Stephen P. Jenkins and Thomas Siedler, “Using household panel data to understand the intergenerational transmission of poverty, Institute for Social and Economic Research University of Essex, Chronic Poverty Research Centre Paper no: 74, ISBN: 1-904049-73-7, April 2007, p.6.

1.1.Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasında Yer Alan Temel Kategoriler

GYKA’da yer alan temel kategoriler gelir, yoksulluk ve sosyal dışlanmaya ilişkin veri sağlamaktadır. Konut, ekonomik durum, sosyal dışlanma, gayrimenkul sahipliği, eğitim, demografi, sağlık durumu, işgücü durumu, gelir durumu olmak üzere araştırmayla toplam dokuz temel alanda veri toplanmaktadır.³²⁵

Konut kategorisinde konut tipi, konumu, büyüklüğü, ısıtma için kullanılan yakıt türü, konutun yaşı, piyasa değeri, konutun sahip olduğu kolaylıkları, zemin yapısı, kullanılan eşyalar, konut problemleri, konutun bulunduğu alandaki çevre problemleri, mülkiyet şekli, ev sahipliği, izafi kira ve kira bilgileri, borç bilgileri ve konuta ilişkin yapılan masrafların bilgileri toplanmaktadır.

Ekonomik durum ile ilgili olarak hanenin borç ödemeleri, belli konularda masrafları karşılama durumu, fatura ödemeleri, hanenin ortalama aylık geliri ve harcaması, alınan çocuk yardımı, konut yardımı, haneler arası transferler, sosyal yardımlar ve kaynakları, nafaka gelirleri, gayrimenkul gelirleri ve vergi bilgileri toplanmaktadır.

Eğitim ile ilgili olarak okuma yazma, bitirilen okul, okula devam, eğitim seviyesi ve mezun olunan yıl bilgileri toplanmaktadır.

Demografi kategorisinde fertlerin doğdukları ülke, uyrukları, medeni durumları, evliyseler resmi nikahlı olup olmadıkları bilgileri alınmaktadır.

³²⁵ TÜİK, (2020), Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti (Kesit), Yayın No: 4622, ISBN 978-605-7613-74-5, s.8.

Sağlık durumu kategorisinde fertlerin sağlık durumları, kronik hastalıklarının olup olmadığı, sağlık harcamalarında ödeme gücünü çekilip çekilmediği, sağlık problemleri nedeniyle günlük faaliyetlerde kısıtlama olup olmadığı bilgileri toplanmaktadır.

Maddi yoksunluk bölümünde eskiyen kıyafetlerin yerine yeni kıyafet ve ayakkabı alabilme, ayda en az bir kez dışarıda arkadaş veya aile bireyleri ile yemek veya bir şeyler içmek için bir araya gelebilme, spor, sinema, konser gibi faaliyetlere düzenli katılma ve internet erişimi konularında bilgi alınmaktadır.

İstihdam durumu ve gelir kategorisinde işsizlik, istihdam durumu, maaş, ücret ve yevmiye gelirleri, çalışma tarihi, ek iş gelirleri, müteşebbis gelirleri, menkul kıymet gelirleri, bireysel emeklilik geliri, sosyal yardım ödenekleri, tarımsal destek, bireysel emeklilik prim ödemeleri, isteğe bağlı prim ödemeleri, işveren sosyal katkıları bilgileri toplanmaktadır.

1.2.Temel Kavramlar ve Tanımlar

Analizde kullanılan kavramlar, aşağıdaki anlamlarını temel olarak kullanılmıştır.

Eşdeğer Kullanılabilir Hanehalkı Geliri

GYKA mikro veri setinde kullanıcılara sunulan gelir bilgisi hane düzeyindedir ve hanehalkı düzeyindeki bu gelirin bireysel gelire dönüştürülmesi gerekmektedir. Çünkü yoksul sayılarını hesaplarırken fert sayılarını dikkate almaktayız. Böylelikle aynı zamanda gelir eşitsizliğini ölçmek için bireysel gelirler arasındaki fark elde edilebilmektedir. Ancak eşdeğer hanehalkı geliri hesaplanırken her bir bireyin katsayısı eşit olarak alınmamaktadır. Hanede yaşayan yetişkin bireylerin ve çocukların birbirinden farklı olduğu düşüncesiyle örneğin bu farklılık tüketim harcamaları açısından olabilir toplam hane geliri, haneyi oluşturan toplam fert sayısına bölünmemektedir. OECD tarafından belirlenen ve eşdeğerlik ölçeği olarak adlandırılan katsayılar kullanılmakta ve her bir hanehalkı büyüklüğünün kaç

yetişkine (eşdeğer fert sayısına) denk olduğu hesaplanmaktadır³²⁶. Örneğin bir hanede anne, baba ve çocuktan oluşan üç kişilik bir ailenin toplam geliri e bölünmemektedir. Bu üç ferdin farklılıkları dikkate alınarak eşdeğer hanehalkı büyüklüğü yeniden hesaplanmaktadır. Hanehalkı toplam yıllık kullanılabilir geliri, hanehalkının eşdeğer hanehalkı büyüklüğüne bölünerek, o hanehalkı için eşdeğer fert başına düşen diğer ifadeyle eşdeğer hanehalkı kullanılabilir geliri hesaplanmaktadır³²⁷. Bu hesaplamada EUROSTAT tarafından kullanılan değiştirilmiş OECD leği kullanılmaktadır. Bu ölçeğe göre GYKA’da hanehalkındaki referans kişi için “1”, 14 yaş ve üzerindeki tüm fertler için “0,5” ve 14 yaşın altındaki tüm fertler için “0,3” katsayısı kullanılmaktadır.³²⁸ Bu tez çalışmasında benzer şekilde aynı yol izlenilerek mikro veride yer alan toplam hane geliri hanedeki fertlerin yaşları ve hanehalkı referans kişi değişkeni göz önüne alınarak bireysel fert gelirlerine dönüştürülmüştür.

Ortalama Gelir

Toplam gelirin örneklem büyüklüğüne bölünmesiyle elde edilen değer ortalama gelir olarak tanımlanmaktadır. Ortalama gelir yerine aritmetik gelir terimi de kullanılmaktadır³²⁹. Belli bir grupta yer alan fertlerin gelirinin toplamının o grupta yer alan kişi sayısına bölünmesiyle elde edilmektedir³³⁰.

Medyan Gelir

³²⁶ TİK, (2020), Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti (Kesit), Yayın No: 4622, ISBN 978-605-7613-74-5, s.14.

³²⁷ Ibid, s.14.

³²⁸ Ibid, s.14

³²⁹ Ibid, s.14.

³³⁰ Ibid, s.14.

Bir örnekleme yer alan gelirler küçükten büyüğe doğru sıralandıktan sonra ortaya düşen değer medyan gelir olarak ifade edilmektedir³³¹. Bu tezde medyan gelir yoksulluk sınırının belirlenmesinde kullanılmıştır. Geliri medyan gelirin %60'nın altında olan fertler yoksul olarak sınıflandırılmıştır.

Görelî Yoksulluk Sınırı

Toplumun genel ekonomik seviyesine göre bir sınır belirlendikten sonra bu sınırın altında geliri olan bireyler görelî olarak yoksul kabul edilmektedir. GYKA'dan elde edilen verilerle eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirlere göre 4 ayrı görelî yoksulluk sınırı hesaplanmaktadır: Medyan gelirin %40'ı, %50'si, %60'ı ve %70'i.³³²

Bu tezde medyan gelirin %60'ı eşik olarak kullanılmıştır. Başka bir deyişle medyan gelir bulunduktan sonra medyan gelirin %60'ı bulunmuş ve bu sınırın altında kalanlar yoksul olarak sınıflandırılmıştır. EUROSTAT ve TÜİK analizlerinde genel olarak %60 sınırını dikkate aldıkları için bu tez çalışmasında da %60 sınırı tercih edilmiştir. Sınır yükseltirirse yoksul sayısı artmakta sınır düşülürse yoksul sayısı azalmaktadır.

İzafi Kira

TÜİK yoksulluk hesaplamalarında toplam kullanılabilir hane gelirine eğer hanehalkları oturdukları konuta kira ödemiyorlarsa izafi kira geliri eklemektedir. Bu kira miktarı belirlenirken yaşanan semtin emsal kira değeri alınmakta veya istatistiksel yöntemler kullanılarak kira değeri tahmin edilmektedir.³³³

Nakdi Gelir

³³¹ Temel tanım ve kavramlar GYKA mikro veri açıklamalarından alınmıştır

³³² TÜİK, (2020), Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti (Kesit), Yayın No: 4622, ISBN 978-605-7613-74-5, s.15.

³³³ TÜİK, 2020, s.12.

Faaliyet dışı veya faaliyet karşılığında elde edilen gelirlerin nakit para olarak elde edilmesidir.³³⁴

Ayni Gelir

Emek veya sermaye karşılığında elde edilen gelirin mal olarak elde edilmesidir. Ayni gelirin hanede tüketilmesi gereklidir. Ayni geliri oluşturan mal satılıp nakde çevriliyorsa bu ayni gelir olarak değil, nakdi gelir olarak değerlendirilmektedir.³³⁵

Brüt Gelir

Toplam gelirden emeklilik ve sosyal sigortalar kesintileri ve vergiler düşülmeden önceki geliri ifade etmektedir.³³⁶

Net Gelir

Gelirden ödenen emeklilik ve sosyal sigortalar kesintileri ve vergiler çıkarıldıktan sonra elde edilen geliri ifade etmektedir.³³⁷

Hanehalkı Kullanılabilir Net Geliri

Hanedeki bireylerin her birinin yıllık net gelirleri hesaplanmakta ve hane gelirini oluşturmaktadır.³³⁸

Bu tezde kullanılan hanehalkı kullanılabilir net geliri TÜİK tarafından mikro veri setinde verilmiştir.

Faaliyet Dışı Gelirler

³³⁴ TÜİK, (2020), Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti (Kesit), Yayın No: 4622, ISBN 978-605-7613-74-5, s.12.

³³⁵ ibid, s.12.

³³⁶ ibid, s.12.

³³⁷ ibid, s.12.

³³⁸ ibid, s.12.

Faaliyet dışı gelirler gayrimenkul kira geliri, menkul kıymet geliri ve karşılıksız (transfer) gelirlerinden oluşmaktadır. Karşılıksız transferler devlet, özel kurum kuruluş veya hanelerden veya kişilerden alınan karşılıksız transferleri içermektedir. Emekli maaşı, yaşlılık maaşı, işsizlik maaşı, karşılıksız burslar, düzenli olarak alınan ayni veya nakdi sosyal yardımlar karşılıksız transferler altında değerlendirilmektedir.

A. SOSYAL TRANSFERLER, GELİR VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ

Veri analizleri yapılırken hem 3 ayrı döneme ait panel veri setleri hem de 2020 yılına ait kesit veri seti kullanılmıştır. Panel veri seti yoksulluk içinde geçirilen sürenin hesaplanması için gerekli olan veri setidir. Bu hesaplamalar kesit veri kullanılarak yapılmazdı. Çünkü daha önce de ifade edildiği gibi kesit verilerin özelliği sadece bir yıla ait veri içeriyor olmalarıdır.

GYKA 2020 kesit mikro veri seti kullanılarak haneye ve fertlere ilişkin GYKA soru formunda yer alan değişkenlerin büyük bir bölümü tablolaştırılmıştır. Bu tablolar fertler için cinsiyet, yoksulluk durumu ve sosyal yardım alma ayrıntısında verilmiştir. TÜİK cinsiyet ayrımında yoksulluk sonuçları yayınlamamaktadır. Bu nedenle cinsiyet ayrımında üretilen tablolar her iki cinsiyete ilişkin durumun değerlendirilmesine olanak sağlayacaktır. Yine 2020 kesit mikro veri seti kullanılarak sosyal yardım alan hanelerin ve fertlerin özellikleri yoksul ve yoksul olmayanlar ayrımında analiz edilmiştir. Sosyal yardım politikalarının yoksul olan haneleri ve fertleri hedef kitle olarak alması gerekmektedir. Türkiye’de sosyal yardım araçları geliri yoksulluk sınırının altında olanlar için mi kullanılmakta sorusuna bu analizlerin sonuçlarından yola çıkarak cevap aranmıştır.

2014-2017, 2015-2018 ve 2016-2019 panel mikro veri setleri kullanılarak her bir panel veri seti için hanelerin yoksulluk içinde geçirdikleri yılların dağılımı elde edilmiştir. Yoksulluk içinde geçirilen yıllar yoksulluğun kalıcı olup olmadığının değerlendirilmesi

açısından önem taşımaktadır. Her ne kadar elimizdeki veri seti yoksulluğun nesilden nesile aktarılmasını incelemeye olanak sağlayacak özelliklere sahip olmasa da panel veri setleriyle 4 yıl boyunca yoksul olan fert oranları hesaplanabilmektedir.

2014-2017, 2015-2018 ve 2016-2019 panel mikro veri setleri kullanılarak her bir panel veri seti için yoksul ve sosyal yardım alan hanelerin bir sonraki dönem yoksulluktan çıkma olasılıkları hesaplanmıştır. Böylelikle verilen sosyal yardımların fertlerin yoksulluktan çıkabilmeleri için yeterli desteği sağlayıp sağlamadığı analiz edilebilmiştir. Ayrıca 2016-2019 panel mikro veri seti kullanılarak yoksulluktan çıkabilen ve çıkamayan hanelerde yaşayan fertlerin özellikleri karşılaştırılmıştır.

Yine 2014-2017, 2015-2018 ve 2016-2019 panel mikro veri setleri kullanılarak olağan en küçük kareler (OLS) regresyon yöntemiyle cinsiyet, medeni durum, en son bitirilen okul ve yaş değişkenlerinin yoksullukla ilişkisi incelenmiştir.

1. Gelir ve Yaşam Koşulları Panel Veri Setlerinin Analizinden Elde Edilen Sonuçlar

GYKA mikro verileri fert, fert kayıt, hane kayıt ve hane olmak üzere dört temel veri yapısından oluşmaktadır.

Ankette yer alan örneklemin bir kısmının rotasyon tekniği gereği örneklemden çıkarılıp yerine yeni bir örneklemin eklendiği yukarıdaki bölümde Şekil 1.1’de anlatılmıştı. Örneğin 2016-2019 veri seti için 2016 yılında başlayan araştırmaya 2017 yılına gelindiğinde bir grup yeni örneklem eklenmiş ancak bir kısmı çıkarılmıştır. 4 yıllık panel veri ise son yılda yani 2019 yılında oluşmuştur. Benzer şekilde 2019-2018-2017 ve 2019-2018 yıllarını kapsayan 3 ve 2 yıllık paneller de son yılda oluşmaktadır. 4 yıllık çakışan veride yer alan fert sayısının azalmasının nedeni bu teknikten kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla panel verinin örneklem kısıtı olduğu söylenebilir.

Tablo 1.1. İki, Üç ve Dört Yıllık Veri Setlerindeki Kayıt Sayıları (çakışan fert sayıları), 2016-2019

2016-2019 Panel veri seti	Çakışan fert sayısı	Çakışan 15+ fert sayısı
İki yıllık panel	58 809	43 927
Üç yıllık panel	35 764	26 520
Dört yıllık panel	17 244	12 737

Mikro veride yer alan ve hane bazında verilen kullanılabilir net hane geliri medyan gelirin hesaplanabilmesi için fert gelirine dönüştürülmüştür. GYKA ile aşağıda yer alan maddelerdeki gelir bilgileri toplanmaktadır ve hanehalkı kullanılabilir geliri hesaplanmaktadır.³³⁹

- (1) Maaş, ücret veya yevmiye net nakdi geliri
- (2) Maaş, ücret veya yevmiye ayni geliri
- (3) Maaş, ücret veya yevmiye toplam net geliri (1) +(2)
- (4) Müteşebbis net nakdi geliri (Tarım / Tarım dışı)
- (5) Müteşebbis ayni geliri (Tarım / Tarım dışı)
- (6) Müteşebbis toplam net geliri (Tarım / Tarım dışı) (4) +(5)
- (7) Gayrimenkul net nakdi geliri
- (8) Gayrimenkul ayni geliri
- (9) Gayrimenkul toplam net geliri (7) +(8)
- (10) Menkul Kıymet geliri
- (11) İşsizlik ödenekleri
- (12) Emekli maaşı

³³⁹ TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti (panel), Yayın No: 4619 ISBN 978-605-7613-72-1, 2019, s.1-19.

- (13) Yaşlılık maaşı
- (14) İsteğe bağlı emeklilik
- (15) Dul/yetim maaşı
- (16) Ölüm tazminatı
- (17) Hastalık yardımı
- (18) Sakatlık aylığı
- (19) Malullük aylığı
- (20) Gazilik aylığı
- (21) Eğitim ile ilgili karşılıksız burs ve bağışlar
- (22) Aile ve çocuk yardımları
- (23) Konut yardımları
- (24) Diğer sosyal yardımlar
- (25) Sosyal transferler (11+12+13+14+15+16+17+18+19+20+21+22+23+24)
- (26) 15 yaşından küçük fertlerin gelirleri
- (27) Haneler arası transferler (alınan) (Nafaka dahil)
- (28) Hanenin kendi tüketimi için ürettiği ürünlerin değeri
- (29) İzafi kira geliri (Yıllık)
- (30) Haneler arası transferler (verilen) (Nafaka dahil)
- (31) Ödenen vergiler (varlık, kira, motorlu taşıt, vb.) ve sosyal güvenlik primleri
- (32) Hanehalkı yıllık kullanılabilir net geliri (3+6+9+10+25+26+27+28+29) -(30+31)

Bu tezde hanehalkı kullanılabilir net geliri, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirine dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm için yukarıdaki bölümde anlatıldığı gibi “OECD değiştirilmiş eşdeğerlik ölçeği” kullanılmıştır. Eski OECD eşdeğerlik ölçeğinde hanehalkı reisi 1, her bir yetişkin fert 0,7 ve her bir çocuk 0,3 katsayısı ile çarpılmaktayken daha sonra

Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) bu ölçeği “*OECD değiştirilmiş eşdeğerlik ölçeği*” olarak yeniden formüle etmiştir³⁴⁰. Buna göre hanede hanehalkı reisi veya referans kişi olarak kodlanan bireyler için 1, hanede yer alan 14 yaş ve üzerindeki yetişkinler için 0,5, ve 14 yaş altındaki çocuklar için 0,3 katsayısı kullanılarak hanehalkı büyüklüğünün kaç yetişkine bir başka deyişle kaç eşdeğer fert sayısına karşılık geldiği bulunmuştur³⁴¹. Daha sonra toplam hanehalkı yıllık kullanılabilir net geliri bulunan eşdeğer fert sayısına bölünerek hane gelirleri bireysel gelirlere dönüştürülmüştür. Böylelikle *eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri* elde edilmiştir.

TÜİK mikro veri kullanıcılarına hanehalkı yıllık kullanılabilir net geliri vermektedir. Brüt gelirler mikro veride yer almamaktadır.

Bu tezde yoksulluk sınırı hesaplamasında medyan gelirin %60’ı yoksulluk sınırı olarak belirlenmiştir. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri küçükten büyüğe doğru sıralandıktan sonra ortadaki değer medyan gelir olarak belirlenmiş ve medyan gelirin %60’ı alınarak bu değer altında kalanlar yoksul olarak sınıflandırılmıştır. Bu işlemler her bir veri seti için tek tek yapılmıştır.

Veri setleri için bu işlem iki ayrı aşamada yapılmıştır. İlk aşamada yoksulluk hesaplanırken tüm sosyal yardımlar eklenmiştir. İkinci veri seti oluşturulurken aşağıdaki sosyal yardım kalemleri gelirden ayrıştırılmıştır.

- Çocuk yardımı (nakdi)
- Çocuk yardımı (aynı)

³⁴⁰ M. İpek Dedeoğlu ve Hüseyin Tancan Kale, “*Türkiye Emek Piyasasının Yapısı ve Kadın Yoksulluğu Üzerindeki Etkileri*”, Sosyal Güvenlik Dünyası, Sayı:101, Mart-Nisan 2021, s.120-146, s.138.

³⁴¹ OECD, Adjusting household incomes: equivalence scales. Adjusting household incomes: equivalence scales, oecd.org adresinden ulaşılmıştır, (27.12.2020).

- Kira yardımı
- Nakdi sosyal yardım
- Ayni sosyal yardımların değeri
- Bir diğer haneden alınan düzenli nakdi yardım
- Bir diğer haneden alınan düzenli ayni yardım

Böylelikle sosyal yardımlardan sonra ve önce olmak üzere iki ayrı medyan gelir hesaplanmış ve iki ayrı yoksulluk sınırı elde edilmiştir.

Her bir yıl için sosyal yardımlar dahil edilerek medyan gelir ve yoksulluk sınırı hesaplanmış ardından sosyal yardımlar gelirden ayrıştırılarak yeniden medyan gelir ve yoksulluk sınırı hesaplanmıştır (Tablo 1.2). Böylelikle veri setinde sosyal yardımların yoksulluk sınırını ne kadar değiştirdiği görülebilmektedir.

Tablo 1.2.'de yer alan değerlere bakıldığında sosyal yardımların yoksulluk sınırında 2016 yılında yaklaşık olarak %3,54, 2017 yılında %2,79, 2018 yılında 3,07 ve son olarak 2019 yılında %2,20 oranında değişim sağladığı görülmektedir.

Tablo 1.2. Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Medyan Gelir ve Yoksulluk Sınırı (TL)

2016-2019 Panel				
Sosyal yardımlardan sonra	2016	2017	2018	2019
Medyan gelir (TL)	14 950,87	17 175,37	19 431,21	24 115,06
Yoksulluk sınırı (TL) Medyan gelirin %60'ı	8 970,522	10 305,222	11 658,726	14 469,036
Sosyal yardımlardan önce				
Medyan gelir (TL)	14 439,7	16 708,7	18 852,28	23 595,89
Yoksulluk sınırı (TL) Medyan gelirin %60'ı	8 663,82	10 025,22	11 311,368	14 157,534

1.1.Yoksulluğu Etkileyen Temel Faktörler

Panel veri setleri kullanılarak yapılan regresyon analizinde üç panel veri seti kullanılmıştır (Tablo 1.1.1). Bu veri setleri sırasıyla 2014-2017, 2015-2018 ve 2016-2019 panel veri setleridir. Yöntem olarak olağan en küçük kareler (OLS) regresyon yöntemi kullanılmıştır. OLS bir veya daha fazla bağımsız değişkenle bir bağımlı değişken arasındaki ilişkiyi tahmin etmek için kullanılan istatistiksel analiz yöntemidir. Regresyon analizinde bağımlı değişken yoksul olma iken, cinsiyet, medeni durum, en son bitirilen okul ve yaş değişkenleri bağımsız değişken olarak alınmıştır. Analizler hanehalkı reisi olan fertler üzerinden yapılmıştır. Seçilen bu değişkenlerin tamamı yoksullukla ilişkili olabileceği için göz önüne alınmıştır. Fert soru formunda yer alan ve fertlerle ilgili olan temel göstergeler dikkate alınarak yoksulluğu etkileyebilecek değişkenler analize bağımlı değişken olarak eklenmiştir.

Tablo 1.1.1. Regresyon Analizi Sonuçları

DEĞİŞKENLER	(PANEL1) 2014-2017	(PANEL2) 2015-2018	(PANEL3) 2016-2019
Medeni Durum (Evli)	0.03395*** (0.00858)	0.01873** (0.00859)	0.02171*** (0.00811)
Cinsiyet (Kadın)	-0.06654*** (0.00949)	-0.08447*** (0.00911)	-0.08832*** (0.00875)
Çalışma Durumu (Çalışıyor)	-0.07071*** (0.00694)	-0.06428*** (0.00692)	-0.06430*** (0.00655)
1.Okur-yazar olup, bir okul bitirmeyen	-0.09181*** (0.01828)	-0.14222*** (0.01808)	-0.15252*** (0.01774)
2.İlkokul	-0.27169*** (0.01389)	-0.30598*** (0.01337)	-0.30898*** (0.01315)
3.Ortaokul, mesleki ortaokul ve ilköğretim	-0.38343*** (0.01539)	-0.41355*** (0.01487)	-0.40065*** (0.01478)
4.Genel lise	-0.41714*** (0.01579)	-0.47384*** (0.01511)	-0.46483*** (0.01494)
5.Mesleki veya teknik lise	-0.45030*** (0.01542)	-0.47941*** (0.01563)	-0.48655*** (0.01523)
6.Yüksekokul fakülte ve üzeri	-0.52640*** (0.01407)	-0.56282*** (0.01356)	-0.57256*** (0.01344)
Yaş	-0.00630*** (0.00024)	-0.00640*** (0.00023)	-0.00643*** (0.00022)
Sabit (Constant)	0.85119*** (0.02339)	0.90787*** (0.02235)	0.91677*** (0.02187)
Gözlemler (Observations)	20,691	20,621	21,954
R-squared	0.11292	0.12057	0.11660

Robust standard errors in parentheses

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

1.1.1. Medeni Duruma Göre Yoksulluk

Tablo 1.1.1’ deki sonuçlara göre hanehalkı reisi evli olan hanelerin bekar olanlara göre yoksul olma ihtimali daha yüksektir. Bunun bir nedeni evli hanelerde bağımlı çocuk veya bağımlı yaşlı bulunması olabilir. Nitekim ilerleyen bölümlerde 2020 kesit verileriyle yapılan

analizlerde de hanehalkı tipine göre verilen yoksulluk oranları tablosunda (Tablo 2.33) görüleceği gibi çocuklu hanelerin diğer hanehalkı tiplerine göre yoksulluk oranları daha yüksektir.

1.1.2. Cinsiyete Göre Yoksulluk

Tablo 1.1.1.'e göre cinsiyet dikkate alındığında hanehalkı reisi erkek olan hanelerin, hanehalkı reisi kadın olanlara göre yoksul olma ihtimali daha düşük bulunmuştur. İlerleyen bölümlerde 2020 kesit verileriyle yapılan analizlerde tüm değişkenler cinsiyet bazında analiz edilerek verilmiştir. Buradaki tablolar incelendiğinde kadınların yoksulluk oranlarının erkeklere göre yüksek olduğu görülecektir (Tablo 2.3- Tablo 2.26).

1.1.3. Çalışma Durumuna Göre Yoksulluk

Çalışma durumu değişkeninde hanehalkı reisi çalışan hanelerin işsiz olanlara göre yoksul olma ihtimali daha düşük bulunmuştur (Tablo 1.1.1). İlerleyen bölümlerde verilen işgücüyle ilgili tablolarda sürekli işi olanların (Tablo 1.4.10 ve Tablo 2.24) yoksulluktan çıkma oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

1.1.4. Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk

Eğitim durumu ile yoksulluk ilişkisi sonuçları eğitim seviyesi artıkça yoksul olma ihtimalinin azaldığını göstermektedir (Tablo 1.1.1). Okuma yazma bilmeyen hanehalkı reislerinin eğitilmiş hanehalkı reislerine göre yoksul olma ihtimalinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 1.4.1.1'deki sonuçlara bakıldığında 2016-2019 panel veri seti kullanılarak yapılan analizlerde yoksul hanelerin seçeneklere verdikleri ortalama yanıt 2,8 olarak bulunduğu

görülmektedir. Bu sonuç yoksul hanelerin eğitim seviyesinin düşük olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 1.4.1.1’de yer alan değerler yoksul hanelerin eğitim sorusuna verdikleri yanıtlardaki seçeneklerin ortalaması alınarak bulunmuştur. Seçenekler aşağıdaki gibidir:

0-Okur-yazar olmayan

1-Okur-yazar olup bir okul bitirmeyen

2-İlkokul

3-Ortaokul, mesleki ortaokul ve ilköğretim

4-Genel Lise

5-Mesleki veya teknik lise

6-Yüksekokul, fakülte ve üzeri

Tablo 1.4.1.1. En Son Bitirilen Okul Sorusunda Haneler Tarafından İşaretlenen Seçeneklerin Ortalaması, 2016-2019 Panel

Yoksulluk durumu	Ortalama işaretlenen eğitim seçeneği
Yoksulluktan çıkabilen hane	2,67
Yoksulluktan çıkamayan hane	2,77
Toplam	2,75

1.1.5. Yaşa Göre Yoksulluk

Yaş ve yoksulluk ilişkisine bakıldığında yaş artıkça yoksul olma ihtimalinin azaldığı görülmektedir (Tablo 1.1.1).

Sonuçlar özellikle işgücü piyasasında yer almanın ve eğitilmiş olmanın yoksulluktan çıkışı etkileyen faktörlerin başında geldiğini göstermektedir. Nitekim kesit veri analizleri de bulguları destekler sonuçlar vermiştir.

1.2.Yoksulluktan Çıkış ve Yoksulluk İçinde Geçirilen Süre

Tez, yoksulluk yardımlarının toplumsal eşitliği sağlamada etkili olmadığını savunuyordu. Bu önermeyi test etmek için yoksulluktan çıkışın ve yoksulluk sınırının altında yaşayanların ölçülmesi gerekmektedir. Bu bölümde yoksulluktan çıkma ve yoksulluk içinde geçirilen süreler incelenecektir.

Tablo 1.2.2.'de panel boyunca yoksulluktan çıkan, yoksulluğa geçen veya durumu değişmeyen hanelerin oranı yıllara göre verilmiştir. Bu tabloda:

- 0- Yoksul olmayanları
- 1- Yoksulluk içinde geçirilen sürenin bir yıl olmasını
- 2- Yoksulluk içinde geçirilen sürenin iki yıl olmasını
- 3- Yoksulluk içinde geçirilen sürenin üç yıl olmasını
- 4- Yoksulluk içinde geçirilen sürenin dört yıl olmasını

ifade etmektedir.

Yoksulluktan çıkma ve yoksulluk içinde geçirilen süreler analiz edilirken 2014-2017, 2015-2018 ve 2016-2019 panel veri setleri kullanılmıştır. 2014-2017 verilerine göre hanelerin %69,53'ü yoksul olmayanlardan oluşurken, dört yıl boyunca yoksul olanların oranı %7,85'tir. 2015-2018 panel veri setine göre hanelerin %69,85'i yoksul değilken, dört yıl boyunca yoksul olanların oranı %7,39'dur. 2016-2019 verilerine göre 4 yıl boyunca yoksul olanların oranının %8,66'ya çıktığı görülmektedir.

Tablo 1.2.1. Panel Veri Setlerine Göre Yoksulluk İçinde Geçirilen Yılların Dağılımı

Yoksulluk içinde geçirilen süre (yıl)	Panel yılları		
	2014-2017 %	2015-2018 %	2016-2019 %
0	69,53	69,85	69,11
1	10,79	10,33	10,75
2	6,63	6,69	5,87
3	5,2	5,74	5,6
4	7,85	7,39	8,66

Tablo 1.2.2’de panel veri setlerine göre hanelerin yoksulluktan çıkış ve yoksulluğa geçiş dağılımları verilmiştir. 2014-2017 verilerine göre panel boyunca hanelerin %6,11’i yoksulluktan çıkabilmiş, %5,46’sı yoksulluğa geçmiştir. 2015-2018 verilerine göre panel boyunca hanelerin %5,8’i yoksulluktan çıkabilmiş, %5,5’i yoksulluğa geçmiştir. 2016-2019 panel veri setinde yer alan hanelerin ise %5,4’ü yoksulluktan çıkabilmiş, %5,7’si yoksulluğa geçmiştir. Üç panel veri seti için oranların birbirine yakın olduğu görülse de yoksulluğa geçişlerde küçük de olsa artış olduğu görülmektedir. Yoksulluktan çıkışlarda ise yıllara göre düşüş görülmektedir.

Tablo 1.2.2. Panel Veri Setlerine Göre Hanelerin Yoksulluktan Çıkış ve Yoksulluğa Geçiş Dağılımı

Panel yılları	-1 Yoksulluktan Çıkan %	1 Yoksulluğa Geçen %	0 Durumu Değişmeyen %	Toplam
2014-2017 Panel	6,11	5,5	88,43	100
2015	5,9	6,0	88,1	100
2016	6,4	5,6	87,9	100
2017	6,0	4,8	89,2	100
2015-2018 Panel	5,8	5,5	88,7	100
2016	6,6	5,8	87,6	100
2017	6,5	5,1	88,4	100
2018	4,5	5,6	89,9	100
2016-2019 Panel	5,4	5,7	89,0	100
2017	5,4	6,0	88,6	100
2018	6,0	4,7	89,3	100
2019	5,5	5,4	89,0	100

1.3. Sosyal Yardım Alan Hanelerin Yoksulluktan Çıkma Durumu

Bir dönem önce yoksul olup sosyal yardım alan hanelerin bir dönem sonra yoksulluktan çıkma durumları incelendiğinde 2014-2017 panel veri setinde bir dönem önce yoksul olup yardım alan hanelerin yüzde 24,2'si sonraki dönem yoksulluktan çıkmaktadır. Bu oran 2015-2018 panel veri setinde %22,6 iken 2016-2019 panel veri setinde %20,2 olmuştur. Sosyal yardımların hane gelirine katkısının yıllar geçtikçe azaldığı görülmektedir (Tablo 1.3.1).

Sosyal yardımların yoksulluktan çıkmaya etkisi, üç veri setinde de yüzde 20-24 düzeyinde gerçekleşmiştir. Yoksulluktan çıkamayan hanelerin oranında ise ilk panel veri setinden son panel veri setine doğru bir artış olduğu görülmektedir. 2014-2017 panel veri setindeki hanelerin yaklaşık olarak %76'sı yoksulluktan çıkamamıştır. Bu oran 2016-2019 panel veri setinde %80'e ulaşmıştır (Tablo 1.3.1). Yoksulluk yardımı, hanelerin yoksulluktan çıkmasından çok var olan durumlarını sürdürmelerine sağlayan bir işleve sahiptir. Tablo 1.3.2, Tablo 1.3.3 ve Tablo 1.3.4'te her bir panel içinde yer alan yıllara göre yoksul hanelerin yoksulluktan çıkma durumlarının dağılımı verilmiştir.

Tablo 1.3.1. Panel Veri Setlerine Göre Sosyal Yardım Alan Yoksul Hanelerin Yoksulluktan Çıkma Durumlarının Dağılımı

Panel Yılları	Oran %
2014-2017 Panel	
0-Yoksulluktan çıkan	24,2
1-Yoksul olarak kalan	75,8
2015-2018 Panel	
0-Yoksulluktan çıkan	22,6
1-Yoksul olarak kalan	77,4
2016-2019 Panel	
0-Yoksulluktan çıkan	20,2
1-Yoksul olarak kalan	79,8

Tablo 1.3.2. Sosyal Yardım Alan Yoksul Hanelerin Yoksulluktan Çıkma Durumlarının Dağılımı, 2014-2017

Yıllar	Yoksulluktan Çıkma Durumu	Oran %
2015	0-Yoksulluktan çıkan	24,18
	1-Yoksul olarak kalan	75,82
2016		%
	0-Yoksulluktan çıkan	24,29
	1-Yoksul olarak kalan	75,71
2017		%
	0-Yoksulluktan çıkan	24,17
	1-Yoksul olarak kalan	75,83

Tablo 1.3.3. Sosyal Yardım Alan Yoksul Hanelerin Yoksulluktan Çıkma Durumlarının Dağılımı, 2015-2018

Yıllar	Yoksulluktan Çıkma Durumu	Oran %
2016	0-Yoksulluktan çıkan	23,54
	1-Yoksul olarak kalan	76,46
2017		%
	0-Yoksulluktan çıkan	25,29
	1-Yoksul olarak kalan	74,71
2018		%
	0-Yoksulluktan çıkan	19,08
	1-Yoksul olarak kalan	80,92

Tablo 1.3.4. Sosyal Yardım Alan Yoksul Hanelerin Yoksulluktan Çıkma Durumlarının Dağılımı, 2016-2019

Yıllar	Yoksulluktan Çıkma Durumu	Oran
2017		%
	0-Yoksulluktan çıkan	23,29
	1-Yoksul olarak kalan	76,71
2018		%
	0-Yoksulluktan çıkan	16,64
	1-Yoksul olarak kalan	83,36
2019		%
	0-Yoksulluktan çıkan	20,76
	1-Yoksul olarak kalan	79,24

1.4.Yoksulluktan Çıkabilen ve Çıkamayan Hanelerin Karşılaştırılması

Bu bölümde yoksulluktan çıkabilen ve yoksulluktan çıkamayan hanelerin özellikleri karşılaştırılmaktadır.

Analizler 2016-2019 panel verileriyle yapılmıştır. 2016-2019 panel veri setinde dört yıllık çakışan örnekleme 17 244 fert bulunmaktayken 15 ve daha yukarı yaştaki fertlerin sayısı ise 1 273 kişiden oluşmaktadır. Burada çakışan fert sayısı 4 yıl boyunca izlenebilmiş fertleri ifade etmektedir. Örneklemin yetersizliği sonuçlar değerlendirilirken göz önüne alınmalıdır.

Tablo 1.3.1’de 2016-2019 panel veri setinde bir dönem önce yoksul olup sosyal yardım almaya başladıktan sonra yoksulluktan çıkamayan toplam hane oranı panel boyunca %79,8 olarak bulunmuştu. Tablo 1.3.4’te ise 2016-2019 panel veri seti yıllarına göre yoksulluktan çıkabilen ve çıkamayan hanelerin oranı verilmişti. Tablo 1.3.4’te bir dönem önce yoksul olup 2019 yılında yoksulluktan çıkamayan hane oranı %79,24 bulunmuştu.

Tablo 1.4.1’de yoksulluktan çıkma durumuna göre bu hanelerdeki fertlerin medeni durum dağılımları verilmiştir. 2019 yılında yoksulluktan çıkamayan hanelerde yaşayan fertlerin %59’unun evli, %28,9’unun hiç evlenmeyen fertlerden oluştuğu görülmektedir. Yoksulluktan çıkabilen %20,76’lık kısım içinde yer alan fertlerin ise %54,2’si evli iken %33,4’ü hiç evlenmeyen fertlerden oluşmaktadır.

Tablo 1.4.1. Medeni Durum ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Fertlerin Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019

Medeni durum	Yoksulluktan Çıkabilen (%)		
	2017	2018	2019
1-Evli	61,0	60,4	54,2
2-Hiç evlenmedi	27,9	30,4	33,4
3-Eşi öldü	8,5	6,8	7,1
4-Boşandı	1,7	1,9	3,2
5-Ayrı yaşıyor	0,9	0,6	2,2
Medeni durum	Yoksulluktan Çıkamayan (%)		
	2017	2018	2019
1-Evli	60,1	61,5	59,0
2-Hiç evlenmedi	28,9	28,0	28,9
3-Eşi öldü	8,6	8,3	9,6
4-Boşandı	1,6	1,5	1,4
5-Ayrı yaşıyor	0,8	0,8	1,1

Tablo 1.4.2.’de bir dönem önce yoksul olan ve bir dönem sonra sosyal yardım almaya başlayan hanelerde yoksulluktan çıkabilen ve çıkamayan haneler tespit edildikten sonra bu hanelerde yaşayan fertlerin eğitim durumlarının dağılımı incelenmiştir. Benzer şekilde aynı işlem tüm yıllar için tekrarlanmıştır. Kullanılan panel veri seti 2016-2019 yıllarını kapsadığı ve elimizde 2015 yılında yoksul olanların bilgisi olmadığı için 2016 yılında yoksulluktan çıkabilenler için analiz yapılamamıştır. Her ne kadar elimizde 2015-2018 dönemine ait panel veri seti bulunsa da iki panel veri seti arasında ilişki kurulamadığı için 2015 yılına ait veriler 2016-2019 panel veri setiyle ilişkilendirilememiştir. Çünkü iki panel veri setinin ilişkilendirilebilmesi için hane ve fert numaralarının aynı olması gerekmektedir.

Tablo 1.4.2’de 2019 yılında okur yazar olmayanların %83,6’sını yoksulluktan çıkamayan hanelerdeki fertler oluştururken, %16,4’ünü ise yoksulluktan çıkabilen hanelerdeki fertler oluşturmuştur.

Tüm yıllarda yoksulluktan çıkabilenler içinde meslek lisesi mezunlarının oranının yüksek olduğu görülmektedir. Mesleki eğitime ve yaşam boyu öğrenime yatırım yapılması yoksullukla mücadelede sosyal politikalar geliştirilirken göz önüne alınması gereken önemli bir husustur. Yoksulluktan çıkabilenlerin büyük oranda eğitilmiş olduğu, çıkamayanların ise düşük eğitilmiş olduğu görülmektedir.

Tablo 1.4.2. En Son Bitirilen Okul ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Fertlerin Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019

2017		
Ferdin en son bitirdiği okul	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
0-Okur-yazar olmayan	16,4	83,6
1-Okur-yazar olup bir okul bitirmeyen	15,7	84,3
2-İlkokul	27,1	72,9
3-Ortaokul, mesleki ortaokul ve ilköğretim	21,6	78,4
4-Genel Lise	30,8	69,2
5-Mesleki veya teknik lise	46,2	53,8
6-Yüksekokul, fakülte ve üzeri	16,7	83,3
2018		
Ferdin en son bitirdiği okul	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
0-Okur-yazar olmayan	13,6	86,4
1-Okur-yazar olup bir okul bitirmeyen	13,8	86,2
2-İlkokul	15,6	84,4
3-Ortaokul, mesleki ortaokul ve ilköğretim	17,7	82,3
4-Genel Lise	28,8	71,2
5-Mesleki veya teknik lise	37,5	62,5
6-Yüksekokul, fakülte ve üzeri	37,0	63,0
2019		
Ferdin en son bitirdiği okul	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
0-Okur-yazar olmayan	16,4	83,6
1-Okur-yazar olup bir okul bitirmeyen	18,3	81,7
2-İlkokul	22,8	77,2
3-Ortaokul, mesleki ortaokul ve ilköğretim	21,9	78,1
4-Genel Lise	25,0	75,0
5-Mesleki veya teknik lise	35,9	64,1
6-Yüksekokul, fakülte ve üzeri	25,0	75,0

Tablo 1.4.3. Genel Sağlık Durumu ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Fertlerin Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019

2017		
Ferdin genel sağlık durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Çok iyi	18,3	81,7
2-İyi	24,7	75,3
3-Ne iyi ne kötü	19,3	80,7
4-Kötü	21,1	78,9
5-Çok kötü		
2018		
Ferdin genel sağlık durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Çok iyi	16,9	83,1
2-İyi	17,6	82,4
3-Ne iyi ne kötü	19,2	80,8
4-Kötü	11,5	88,5
5-Çok kötü	6,7	93,3
2019		
Ferdin genel sağlık durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Çok iyi	30,2	76,8
2-İyi	27,5	78,4
3-Ne iyi ne kötü	27,4	78,5
4-Kötü	19,8	83,5
5-Çok kötü	38,5	72,2

Tablo 1.4.3'te yoksulluktan çıkabilen ve çıkamayan hanelerdeki fertlerin sağlık durumu ile ilgili soruya verdikleri yanıtın yıllara göre dağılımı yer almaktadır. Buna göre 2019 yılında sağlık durumunun çok iyi olduğunu beyan eden fertlerin %76,8'ini yoksulluktan çıkamayanlar %30,2'sini ise yoksulluktan çıkanlar oluşturmuştur. 2019 yılı için seçeneklerin yoksulluktan çıkabilenler ve çıkamayanlar için kendi içindeki dağılımına bakıldığında ise yoksulluktan çıkabilenlerin %51,7'sinin genel sağlık durumunu iyi, %7,8'inin çok iyi, %24,9'unun ne iyi ne kötü ve %3'ünün çok kötü olarak beyan ettiği görülmektedir. Tablo 1.4.5'te fertlerin kronik hastalıklarının olup olmamasına göre dağılımları verilmiştir. 2019 yılında bir kronik rahatsızlığı olduğunu beyan eden fertlerin %20,5'ini yoksulluktan çıkabilenler, %79,5'ini ise yoksulluktan çıkamayanlar oluşturmuştur.

Tablo 1.4.4. Genel Sağlık Durumu ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Fertlerin Dağılımı, 2019

2019		
Ferdin genel sağlık durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Çok iyi	7,8	6,9
2-İyi	51,7	50,0
3-Ne iyi ne kötü	24,9	24,2
4-Kötü	12,6	16,9
5-Çok kötü	3,0	2,1

Tablo 1.4.5. Fertlerin Kronik Hastalığının Olup Olmaması ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019

2017		
Ferdin kronik hastalığının olup olmadığı	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Evet	21,6	78,4
2-Hayır	22,9	77,1
2018		
Ferdin kronik hastalığının olup olmadığı	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Evet	16,5	83,5
2-Hayır	17,1	82,9
2019		
Ferdin kronik hastalığının olup olmadığı	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Evet	20,5	79,5
2-Hayır	21,3	78,7

Tablo 1.4.6. Hanedeki Ortalama Kronik Hasta Kişi Oranı ve Hanelerin Genel Sağlık Durumu Seçeneklerine Verdikleri Yanıtların Ortalaması 2016-2019

Sorular	Hanelerin seçeneklere verdikleri yanıtların ortalaması	
	Yoksulluktan çıkabilen haneler	Yoksulluktan çıkamayan haneler
Hanedeki ortalama kronik hasta kişi oranı	33,9	34,9
Ferdin genel sağlık durumu	2,6	2,7

Tablo 1.4.6’da hanelerin genel sağlık durumu sorusuna verdikleri yanıtlara göre seçeneklerin ortalaması bulunmuştur. Buna göre yoksulluktan çıkabilen hanelerin ortalama

olarak 2 ve 3 seçeneklerinin arasında oldukları yani “iyi” ve “ne iyi ne kötü” seçeneklerini daha çok işaretledikleri görülmektedir. Yoksulluktan çıkabilen hanelerde kronik hasta oranı ise %33,9 çıkamayanlarda %34,9 olarak bulunmuştur.

Tablo 1.4.7’de hanehalkı reisi ferdi kendi tanımlamasına göre mevcut durumunun dağılımı verilmiştir. Tabloya göre hanehalkı reislerinden durumunu iş arıyor olarak beyan edenlerin %9,6’sını yoksulluktan çıkanlar, %90,4’ünü ise yoksulluktan çıkamayanlar oluşturmaktadır. Tablo 1.4.8’de ise bu dağılım yoksulluktan çıkan ve çıkamayan hanelerdeki tüm fertler için verilmiştir. Bu iki tabloda hem hanehalkı reisi olan fertlerin hem de diğer hane fertlerinin sosyal yardım almalarına ve ücretli işlerde çalışmalarına rağmen yoksulluktan çıkma oranlarının giderek azaldığını görüyoruz. Bu durum yoksulların düşük ücretli işlerde çalışıyor olmalarından ve sosyal yardımların gelir artıcı etkisinin düşük olmasından kaynaklanıyor olabilir. Ancak iş arayanlara göre ücretli çalışanlarda yoksulluktan çıkma oranlarının daha yüksek olduğu da görülmektedir.

Tablo 1.4.7. Hanehalkı Reisi Fertlerin Mevcut Durumu ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019

2017		
Ferdin kendi tanımlamasına göre durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (tam zamanlı)	28,3	71,7
2-Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (yarı zamanlı)	20,0	80,0
3-İşveren/kendi hesabına çalışan (tam zamanlı)	30,8	69,2
4-İşveren/kendi hesabına çalışan (yarı zamanlı)	28,6	71,4
5-İş arıyor	9,6	90,4
6-Çıracak/stajyer, Eğitim /öğretime devam ediyor	100,0	0,0
7-Emekli, erken emekli veya işten ayrılmış	20,0	80,0
8-Engelli ve /veya çalışamaz halde	16,7	83,3
9-Ev işleri, çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul	20	80
10-Diğer faal olmayan	0	100
2018		
Ferdin kendi tanımlamasına göre durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (tam zamanlı)	16,8	83,2
2-Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (yarı zamanlı)	27,3	72,7
3-İşveren/kendi hesabına çalışan (tam zamanlı)	13,9	86,1
4-İşveren/kendi hesabına çalışan (yarı zamanlı)	12,5	87,5
5-İş arıyor	10,9	89,1
6-Çıracak/stajyer, Eğitim /öğretime devam ediyor	66,7	33,3
7-Emekli, erken emekli veya işten ayrılmış	22,2	77,8
8-Engelli ve /veya çalışamaz halde	6,8	93,2
9-Ev işleri, çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul	25,9	74,1
10-Diğer faal olmayan	-	-
2019		
Ferdin kendi tanımlamasına göre durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (tam zamanlı)	23,6	76,4
2-Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (yarı zamanlı)	27,3	72,7
3-İşveren/kendi hesabına çalışan (tam zamanlı)	19,1	80,9
4-İşveren/kendi hesabına çalışan (yarı zamanlı)	0,0	100,0
5-İş arıyor	18,5	81,5
6-Çıracak/stajyer, Eğitim /öğretime devam ediyor	66,7	33,3
7-Emekli, erken emekli veya işten ayrılmış	12,3	87,7
8-Engelli ve /veya çalışamaz halde	22,2	77,8
9-Ev işleri, çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul	23,7	76,3
10-Diğer faal olmayan	-	-

Tablo 1.4.8. Fertlerin Kendi Durumlarını Tanımlamalarına Göre Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019

2017		
Ferdin kendi tanımlamasına göre durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (tam zamanlı)	29,7	70,3
2-Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (yarı zamanlı)	31,6	68,4
3-İşveren/kendi hesabına çalışan (tam zamanlı)	29,5	70,5
4-İşveren/kendi hesabına çalışan (yarı zamanlı)	33,3	66,7
5-İş arıyor	12,0	88,0
6-Çırac/stajyer, Eğitim /öğretime devam ediyor	21,7	78,3
7-Emekli, erken emekli veya işten ayrılmış	18,5	81,5
8-Engelli ve /veya çalışamaz halde	20,0	80,0
9-Ev işleri, çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul	19,6	80,4
10-Diğer faal olmayan	9,1	90,9
2018		
Ferdin kendi tanımlamasına göre durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (tam zamanlı)	21,3	78,7
2-Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (yarı zamanlı)	27,8	72,2
3-İşveren/kendi hesabına çalışan (tam zamanlı)	10,9	89,1
4-İşveren/kendi hesabına çalışan (yarı zamanlı)	16,7	83,3
5-İş arıyor	14,7	85,3
6-Çırac/stajyer, Eğitim /öğretime devam ediyor	21,2	78,8
7-Emekli, erken emekli veya işten ayrılmış	21,7	78,3
8-Engelli ve /veya çalışamaz halde	7,6	92,4
9-Ev işleri, çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul	16,3	83,7
10-Diğer faal olmayan	50,0	50,0
2019		
Ferdin kendi tanımlamasına göre durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (tam zamanlı)	27,9	72,1
2-Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (yarı zamanlı)	35,3	64,7
3-İşveren/kendi hesabına çalışan (tam zamanlı)	21,9	78,1
4-İşveren/kendi hesabına çalışan (yarı zamanlı)	14,5	85,5
5-İş arıyor	20,6	79,4
6-Çırac/stajyer, Eğitim /öğretime devam ediyor	16,1	83,9
7-Emekli, erken emekli veya işten ayrılmış	11,6	88,4
8-Engelli ve /veya çalışamaz halde	23,9	76,1
9-Ev işleri, çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul	19,7	80,3
10-Diğer faal olmayan	0,0	100,0

Tablo 1.4.9. Ferdin Esas İşinden Dolayı Sosyal Güvenlik Kuruluşuna Kayıtlılık Durumu ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019

2017		
Ferdin esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Evet	37,3	62,7
2-Hayır	26,1	73,9
2018		
Ferdin esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Evet	26,1	73,9
2-Hayır	13,8	86,2
2019		
Ferdin esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Evet	31,2	68,8
2-Hayır	21,9	78,1

Tablo 1.4.9’da çalışan fertlere sorulan “esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık durumu” sorusuna verilen yanıtların dağılımı yer almaktadır. Bu soru 15 ve üzeri yaştaki fertlere sorulmuştur. Yoksulluktan çıkabilen hanelerdeki kayıtlı olan fertlerin oranının 2017 yılıyla kıyaslandığında azaldığı görülmektedir. Benzer şekilde yoksulluktan çıkamayan hanelerdeki fertlerin çalıştıkları işinden dolayı bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olma oranlarının da azaldığı görülmektedir. Bir başka deyişle hayır kayıtlı değilim diyenlerin oranında artış görülmektedir.

Tablo 1.4.10’da yine 15 ve daha yukarı yaştaki fertlere sorulan ücretli veya yevmiyeli çalışan ferdin esas işinin süreklilik durumu sorusunun dağılımı yer almaktadır. Sürekli bir işe sahip olmayla yoksulluktan çıkabilme arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Nitekim yoksulluktan çıkabilen hanelerde ve çıkamayan hanelerdeki fertler için seçeneklerin kendi içindeki dağılımına bakıldığında (Tablo 1.4.11) sürekli işte çalışma oranının yoksulluktan çıkanlar içinde daha yüksek olduğu görülecektir.

**Tablo 1.4.10. Esas İşin Süreklilik Durumu ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre
Fertlerin Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019**

2017		
Ücretli veya yevmiyeli çalışan ferdin esas işinin süreklilik durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Sürekli iş	33,6	66,4
2-Belirli süreli sözleşmeli/geçici iş	31,7	68,3
3-Sözleşmesiz arada sırada çalışılan	18,5	81,5
4-Öğrenci vb kişilerin tatil zamanlarında yaptıkları geçici iş	0,0	100,0
2018		
Ücretli veya yevmiyeli çalışan ferdin esas işinin süreklilik durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Sürekli iş	29,5	70,5
2-Belirli süreli sözleşmeli/geçici iş	17,4	82,6
3-Sözleşmesiz arada sırada çalışılan	7,3	92,7
4-Öğrenci vb kişilerin tatil zamanlarında yaptıkları geçici iş	0,0	100,0
2019		
Ücretli veya yevmiyeli çalışan ferdin esas işinin süreklilik durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Sürekli iş	33,1	66,9
2-Belirli süreli sözleşmeli/geçici iş	22,2	77,8
3-Sözleşmesiz arada sırada çalışılan	24,1	75,9
4-Öğrenci vb kişilerin tatil zamanlarında yaptıkları geçici iş	33,3	66,7

Tablo 1.4.11. Esas İşin Süreklilik Durumu ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Fertlerin Dağılımı, (seçeneklerin kendi içindeki dağılımına göre), 2017, 2018 ve 2019

2017		
Ücretli veya yevmiyeli çalışan ferdin esas işinin süreklilik durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Sürekli iş	51.2	43.1
2-Belirli süreli sözleşmeli/geçici iş	37.2	34.2
3-Sözleşmesiz arada sırada çalışılan	11.6	21.8
4-Öğrenci vb. kişilerin tatil zamanlarında yaptıkları geçici iş	0.0	1.0
2018		
Ücretli veya yevmiyeli çalışan ferdin esas işinin süreklilik durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Sürekli iş	69.4	45.6
2-Belirli süreli sözleşmeli/geçici iş	24.2	31.4
3-Sözleşmesiz arada sırada çalışılan	6.5	22.6
4-Öğrenci vb. kişilerin tatil zamanlarında yaptıkları geçici iş	0.0	0.4
2019		
Ücretli veya yevmiyeli çalışan ferdin esas işinin süreklilik durumu	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Sürekli iş	62.5	50.2
2-Belirli süreli sözleşmeli/geçici iş	22.9	32.0
3-Sözleşmesiz arada sırada çalışılan	13.5	17.0
4-Öğrenci vb. kişilerin tatil zamanlarında yaptıkları geçici iş	1.0	0.8

Tablo 1.4.12. Hanehalkı Tipi ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Hanelerin Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019

2017		
Hanehalkı tipi	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Tek kişilik hanehalkı	26,9	73,1
2-Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı (21+22+23)	21,6	78,4
21-Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	25,2	74,8
22-Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	21,1	78,9
23-Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	23,5	76,5
3-En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	18,9	81,1
4-Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	21,4	78,6
2018	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Tek kişilik hanehalkı	25,5	74,5
2-Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı (21+22+23)	18,5	81,5
21-Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	17,3	82,7
22-Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	16,4	83,6
23-Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	36,7	63,3
3-En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	15,5	84,5
4-Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	44,3	55,7
2019	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Tek kişilik hanehalkı	22,4	77,6
2-Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı (21+22+23)	21,8	78,2
21-Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	19,2	80,8
22-Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	32,5	67,5
23-Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	19,1	80,9
3-En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	21,2	78,8
4-Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	28,3	71,7

Tablo 1.4.12’de hanehalkı tipine göre yoksulluktan çıkma durumunun dağılımı verilmiştir. Tablodaki değerlere göre tek kişilik hanelerde yoksulluktan çıkma oranı düşmüştür. Çıkamayanlar için aynı seçenekte yıllara göre artış gözlenmektedir. 2017 yılında tek kişilik hanelerin %26,9’u yoksulluktan çıkabilmişken 2019 yılında tek kişiden oluşan hanelerin %22,4’ü yoksulluktan çıkabilmiştir.

Tablo 1.4.13. Oturulan Konutun Tipi ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Hanelerin Dağılımı, 2017, 2018 ve 2019

2017		
Oturulan konutun tipi	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Ev sahibi	48,7	49,5
2-Kiracı	35,2	28,7
3-Lojman	0,0	0,2
4-Diğer (herhangi bir kira ödemeyen)	16,1	21,7
2018		
Oturulan konutun tipi	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Ev sahibi	41,5	50,1
2-Kiracı	33,0	28,0
3-Lojman	0,0	0,4
4-Diğer (herhangi bir kira ödemeyen)	25,5	21,5
2019		
Oturulan konutun tipi	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Ev sahibi	49,8	49,6
2-Kiracı	33,6	26,8
3-Lojman	0,6	0,2
4-Diğer (herhangi bir kira ödemeyen)	16,0	23,5

Tablo 1.4.13'te oturulan konut tipine göre seçeneklerin kendi içindeki dağılımları verilmiştir. Tüm yıllarda ev sahiplerinin oturulan konut tipinde en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. 2019 yılında lojmanlarda oturanların sayısında bir artış gözlemlenmektedir. Ev sahibi olan hanelerin yoksulluktan çıkma oranlarında artış olduğu görülmektedir. Kiracı olup yoksulluktan çıkamayanların oranında ise bir düşüş bulunmaktadır.

Tablo 1.4.14'te ise bütün panel boyunca bir dönem önce sosyal yardım alan yoksulların bir dönem sonra yoksulluktan çıkıp /çıkamama durumlarına ve oturulan konutun tipine göre dağılımları verilmiştir. Buna göre 2016-2019 panel veri setinde ev sahibi olan ve aynı zamanda hem yoksul olup hem de sosyal yardım alan hanelerin bir dönem sonra %19,2'si yoksulluktan çıkabilmişken %80,8'i çıkamamıştır.

Tablo 1.4.14. Oturulan Konutun Tipi ve Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Hanelerin Dağılımı, 2016-2019

2016-2019		
Oturulan konutun tipi	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
1-Ev sahibi	19.2	80.8
2-Kiracı	24.6	75.4
3-Lojman	20.0	80.0
4-Diğer (herhangi bir kira ödemeyen)	18.0	82.0

Tablo 1.4.15’te yoksulluktan çıkan ve çıkamayan hanelerin ortalama kullanılabilir gelirleri verilmiştir. İki grubun ortalama geliri arasında yaklaşık olarak 1500 TL’lik bir fark olduğu görülmektedir.

Tablo 1.4.15. Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Hanelerin Ortalama Yıllık Geliri, 2016-2019

2016-2019		
	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
Ortalama Kullanılabilir Gelir (TL)	16 989.4	15 461.94

Tablo 1.4.16’da yoksulluktan çıkan ve çıkamayan hanelerde yaşayan fertlerin ortalama yaşları verilmiştir. Bu tabloda 15+ yaşındakiler hesaplamaya dahil edilmiştir. İki grubun yaş ortalaması karşılaştırıldığında yoksulluktan çıkabilen hanelerin daha genç yaş ortalamasına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 1.4.16. Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Hanedeki Fertlerin Ortalama Yaşı, 2016-2019

2016-2019		
	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
Ortalama Yaş 15+	40,6	43,2

Tablo 1.4.17’de yoksulluktan çıkan ve çıkamayan hanelerde çalışanlar içinde kayıt dışı çalışan oranları verilmiştir. Her iki grupta da oranların oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Yoksulluktan çıkabilen hanelerde çalışanlar içinde kayıtsız çalışanların ortalaması %52,5 iken bu oran yoksulluktan çıkamayanlarda %63 oranındadır.

Tablo 1.4.17. Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Kayıt Dışı Çalışan Oranları, 2016-2019

2016-2019 Panel veri seti		
Çalışanlar içinde kayıtsız çalışan oranı %	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
	52,5	63

Tablo 1.4.18’de yoksulluktan çıkan ve çıkamayan hanelerin ortalama hanehalkı büyüklüğü verilmiştir. Yoksulluktan çıkabilenlerin ortalama hanehalkı büyüklüğü 4,12 kişi iken çıkamayanlarda 4,53 kişidir. Bu da bize kalabalık ve hanede bağımlı sayısı yüksek olan hanelerin yoksulluktan çıkma oranlarının daha düşük olduğunu göstermektedir.

Tablo 1.4.18. Yoksulluktan Çıkma Durumuna Göre Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü

2016-2019		
	Yoksulluktan Çıkabilen (%)	Yoksulluktan Çıkamayan (%)
Ortalama hanehalkı büyüklüğü	4,12	4,53

2. Sosyal Transferlerin Yoksulluk Üzerindeki Etkilerinin 2020 Gelir ve Yaşam Koşulları Kesit Verileriyle İncelenmesi

GYKA 2020 kesit mikro veri seti fert, fert kayıt, hane ve hane kayıt formu olmak üzere dört veri setinden oluşmaktadır. Veri setinde yer alan toplam kayıt sayısı Tablo 2.1’de verilmiştir. 2020 kesit verileri için panel veri setinde uygulanan işlemlerin aynısı uygulanarak eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirleri hesaplanmıştır. Bu veri seti için de yoksulluk sınırı hesaplamasında medyan gelirin %60’ı yoksulluk sınırı kriteri olarak belirlenmiştir. Fert

tabloları 15 ve daha yukarı yaştaki kişilerin verilerinden oluşturulmuştur. Hane tabloları ise hane verisinde yer alan kayıtlardan oluşturulmuştur. Fert tabloları cinsiyet ayırımında verilmiştir. TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması verilerinden cinsiyet ayırımında sonuç yayımlanamamaktadır.

Tablo 2.1. 2020 GYKA Kesit Veri Setinde Yer Alan Kayıt Sayıları

Veri seti	Veri setinin kapsamı	Kayıt sayısı
GYK20_H-HANE	Anket uygulanan hanelerde ankete cevap veren fertlerin bilgilerini içermektedir	25 706
GYK20_FK-FERT KAYIT	Anket uygulanan hanelerde tüm hanehalkı fertlerin bilgilerini içermektedir	86 923
GYK20_F-FERT	Anket uygulanan hanelerde 15 yaş ve üstü fertlerin eğitim, sağlık, iş ve gelir bilgilerini içermektedir	65 431

TÜİK ağırlıklandırmada aşağıdaki yaş gruplamasını kullanmaktadır. Tezde kullanılan ağırlıklar mikro veri içinde yer almaktadır³⁴².

00-04
05-11
12-14
15-19
20-24
25-29
30-34
35-39
40-44
45-49
50-54
55-59
60-64
65+

³⁴² TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti (panel), Yayın No: 4619 ISBN 978-605-7613-72-1, 2019, s.5.

2020 GYKA kesit veri sonuçlarına göre ağırlıklandırılmış nüfus 81 872 636 kişiden oluşmaktadır. Bu nüfusun içinde yoksul olmayanların toplamı 63 951 933 kişiyken toplam yoksul sayısı yardımlardan sonra 17 920 703 kişi olarak hesaplanmıştır.

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasıyla elde edilen gelir verileri bir yıl önceki verilerden oluşmaktadır. Yani 2020 kesit mikro veri setinde yer alan gelir verileri 2019 yılına aittir. Medyan gelir ve yoksulluk sınırı gelir verilerinden hesaplanmaktadır. 2019 yılı gelir verileriyle medyan gelir 24 789 TL olarak hesaplanmıştır. Medyan gelirin %60'ının altında kalanlar yoksul olarak tanımlanmıştır. Bu kritere göre yoksulluk sınırı yardımlardan sonra 14873 TL olarak bulunmuştur. Sosyal yardımlar gelirden çıkarıldığında ise medyan gelir 24139 TL yoksulluk sınırı ise 14483 TL olarak hesaplanmıştır. Bu koşullar altında 2020 yılında 2019 gelir verileriyle hesaplanan yoksul sayısı 17.920.703 fert olarak bulunmuştur. Gelirden aşağıda yer alan yardımlar çıkarıldığında ise yoksul sayısı 18.985.883 fert olarak bulunmuştur.

Gelirden çıkarılan sosyal yardımlar aşağıda verilmiştir;

- Çocuk yardımı (nakdi)
- Çocuk yardımı (ayni)
- Kira yardımı
- Nakdi sosyal yardım
- Ayni sosyal yardım
- Bir diğer haneden alınan düzenli nakdi yardım
- Bir diğer haneden alınan düzenli ayni yardım

Tablo 2.2. Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Geliri ve Cinsiyete Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60	Medyan Gelir (TL)	Yoksulluk sınırı (TL)	Yoksul Sayısı			Yoksulluk Oranı (%)		
			Toplam	Cinsiyet		Toplam	Cinsiyet	
				Erkek	Kadın		Erkek	Kadın
Sosyal yardımlardan sonra	24.789	14. 873	17.920.703	8.695.148	9.225.555	21,9	21,3	22,5
Sosyal yardımlardan önce	24.139	14. 483	18.985.883	9.097.557	9.888.327	23,2	22,3	24,1

Tablodaki rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Tablo 2.2'ye bakıldığında sosyal yardımların medyan geliri ve yoksulluk sınırını yaklaşık olarak %2,6 oranında değiştirdiği görülmektedir. Yoksul sayısında ise %5,6'lık bir değişime neden olmaktadır. Yani bir başka deyişle elimizdeki verilere göre hane gelirine, sabit gelirler dışında dışarıdan ilave bir yardım yapıldığında toplamda 1 065 180 kişi yoksulluktan kurtulmaktadır. Bu sosyal yardımların 1 065 180 kişinin gelirini yoksulluk sınırının üzerine çıkardığı anlamına gelir. Geriye kalan 17 920 703 yoksul için gelirlerinin yıllık olarak toplamda 14873 TL'nin üzerine çıkarılması gerektiği anlamına gelir. Bir kişinin geliri 2020 verilerine göre (2019 gelir verisine göre) yıllık 14873 TL'nin üzerine çıkarıldığında kişi yoksul olmaktan çıkacaktır.

Tablo 2.3'te medeni duruma göre yoksul sayıları ve oranları verilmiştir. Bu dağılıma göre evli kadınların evli erkeklere göre yoksulluk oranı daha yüksek çıkmıştır. Hiç evlenmeyenlerin yoksulluk oranı her iki cinsiyette evlenenlere, eşi ölenlere ve boşananlara göre daha yüksek bulunmuştur. Bu tabloda boşanan kadınların boşanan erkeklere göre yoksulluk oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2.3. Cinsiyete ve Medeni Duruma Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60	Yoksul Sayısı			Yoksulluk Oranı (%)		
Medeni durum [15 yaş ve üstü]	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Evli	7.287.607	3.564.088	3.723.518	18,4	18,1	18,7
Hiç Evlenmedi	3.472.194	1.833.142	1.639.052	20,9	19,1	23,4
Eşi öldü	725.205	145.674	579.531	17,5	18,9	17,2
Boşandı	309.265	92.565	216.700	14,1	10,1	16,9

Tablodaki oranlar yoksul olanların yoksul ve yoksul olmayanların toplamı içindeki oranını ifade etmektedir

Tablo 2.4. Cinsiyet ve Resmi Nikahlı Olma Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Toplam (Yoksul ve yoksul olmayan evliler)	Yoksul Evli Sayısı			Yoksul Evliler Yoksulluk Oranı (%)		
Resmi Nikahlı Olma Durumu (Evliler için)	Oran (%)	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Evet	98,4	7.117.172	3.496.213	3.620.959	18,2	18,0	18,5
Hayır	1,6	170.435	67.875	102.559	27,4	26,7	27,9

Tablo 2.4’te medeni durum sorusuna evli yanıtını veren fertlerin resmi nikahlı olup olmama durumlarına göre dağılımları verilmiştir. Buna göre yoksul olup olmamasına bakılmaksızın evli fertlerin %1,6’sı resmi nikahı olmadan yaşamaktadır. Resmi nikahı olmayan erkekler içinde yoksul erkeklerin oranı %26,7 iken bu oran kadınlarda %27,9’dur. Resmi nikahlı olmak özellikle kadınlar için büyük önem taşımaktadır. Sürdürülebilir kalkınma göstergeleri (SDG) kapsamında 5 numaralı hedef “*cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm kadınları ve kız çocuklarını güçlendirme*” hedefini taşımaktadır. Birleşmiş Milletler ülkelerden bu hedef altında yer alan 5.a.1 alt göstergesi ile “(a) cinsiyete göre, tarım arazisi üzerinde mülkiyet veya güvence hakları olan toplam tarımsal nüfusun oranı ve (b) kullanım türüne göre tarım arazisinin sahipleri veya hak sahipleri arasında kadınların payının

ölçülmesini beklemektedir.³⁴³ Benzer şekilde 1 numaralı hedef altında yer alan 1.4 numaralı amaç, 2030 yılına kadar tüm erkeklerin ve kadınların, özellikle yoksulların ve kırılgan nüfusun (kadınlar, özürlüler gibi), ekonomik kaynaklara ve temel hizmetlere erişimde eşit haklara sahip olmalarının yanı sıra, toprak ve diğer mülkler üzerinde mülkiyet ve kontrol konusunda eşit haklara sahip olmalarını sağlamaktır. Bu hedefin altında yer alan 1.4.2 numaralı gösterge ise özellikle mülkiyet hakkına odaklanmaktadır. Gösterge ile güvenli arazi kullanım haklarına sahip olan toplam nüfusun cinsiyet bazında hesaplanması hedeflemektedir. Bu göstergenin 5.2.a numaralı göstergeden farkı hedef kitlenin sadece kadınlar olmaması ve arazi üzerindeki hakların sadece tarım arazisi ile sınırlı olmamasıdır³⁴⁴. Bu kapsamda özellikle kadınların evliliklerinde resmi nikah yapmaları onları ve çocuklarını yasalar önünde temel haklarından biri olan miras hakkından yoksun bırakmayacaktır.

En son bitirilen okul bilgisine göre hazırlanan Tablo 2.5'te okur yazar olmayan erkeklerin yoksulluk oranının kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun nedeni kadınların hizmet sektöründe (çocuk bakımı ve ev işleri) alanlarında iş bulabilmeleri olabilir. Eğitimli kadınların ve erkeklerin ise yoksulluk oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Burada dikkat çeken bir nokta doktora seviyesinde eğitimli hiç yoksul fert bulunmamasıdır. Benzer şekilde yüksek lisans yapanların yoksulluk oranlarının da düşük olduğu görülmektedir.

³⁴³ M. İpek Dedeoğlu ve Hüseyin Tancan Kale, “Türkiye Emek Piyasasının Yapısı ve Kadın Yoksulluğu Üzerindeki Etkileri”, Sosyal Güvenlik Dünyası, Sayı:101, Mart-Nisan 2021, s.142,143.

³⁴⁴ FAO, The World Bank, UN-Habitat, Measuring Individuals' Rights to Land: An Integrated Approach to Data Collection for SDG Indicators 1.4.2 and 5.a.1. Washington, DC: World Bank. © FAO, The World Bank, and UN-Habitat. License: CC BY-NC-SA 3.0 IGO, 2019, p.12. (P.1-67)

Tablo 2.5. Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
En son bitirilen okul	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okur-yazar olmayanlar	1.861.391	329.069	1.532.322	35,8	39,3	35,1
Bir okul Bitirmeyenler	1.288.571	521.227	767.344	35,7	44,8	31,4
İlkokul	3.525.114	1.949.674	1.575.440	19,2	21,5	17,0
İlköğretim	879.652	492.997	386.655	23,7	23,7	23,7
Ortaokul ve Dengi	2.080.778	1.147.017	933.761	24,4	23,3	25,8
Genel Lise	1.050.049	597.864	452.185	14,7	15,3	14,0
Mesleki veya Teknik Lise	570.482	302.927	267.555	10,6	9,4	12,6
Yüksek Okul	252.308	136.745	115.562	7,6	8,0	7,3
Fakülte	273.639	150.536	123.104	4,2	4,3	4,1
Yüksek Lisans	12.287	7.413	4.874	1,9	1,9	1,8
Doktora	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Tablo 2.6. Eğitim Durumu ve Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Nüfusun Dağılımı, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Sosyal Yardım Alan		Sosyal Yardım Almayan	
En son bitirilen okul	Yoksul Olmayan (%)	Yoksul (%)	Yoksul Olmayan (%)	Yoksul (%)
Okur-yazar olmayanlar	43,6	56,4	78,2	21,8
Bir okul Bitirmeyenler	44,4	55,6	77,8	22,2
İlkokul	62,8	37,2	86,5	13,5
İlköğretim	59,5	40,5	84,3	15,7
Ortaokul ve Dengi	55,8	44,2	83,5	16,5
Genel Lise	74,3	25,7	88,8	11,2
Mesleki veya Teknik Lise	80,5	19,5	91,7	8,3
Yüksek Okul	84,1	15,9	94,2	5,8
Fakülte	91,5	8,5	96,6	3,4
Yüksek Lisans	93,9	6,1	98,8	1,2
Doktora	100,0	0,0	100,0	0,0

Tablo 2.6’da ise eğitim durumu tablosu yoksul olan/olmayan ve sosyal yardım alan/almayan ayrıntısında verilmiştir. Okur yazar olmayanlar içinde sosyal yardım alanların %43,6’sı yoksul değilken %56,4’ü yoksul fertlerden oluşmaktadır. Sosyal yardım almayan ve okur yazar olmayanların ise %78,2’si yoksul değilken %21,8’i yoksul fertlerden oluşmaktadır. Doktorası olan ve sosyal yardım alan ve almayanların tamamı yoksul olmayan fertlerden oluşmaktadır. Buradaki %100 rakamı tüm doktoralıların sosyal yardım aldığı anlamına gelmemektedir. Doktorası olup sosyal yardım alanların tamamının yoksul olmadığı

ve doktorası olup sosyal yardım almayanların yine tamamının yoksul olmadığı anlamına gelmektedir.

Tablo 2.7. Cinsiyet ve Ferdin Genel Sağlık Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Ferdin genel sağlık durumu						
Çok iyi	764.279	414.254	350.025	18,0	17,4	18,8
İyi	7.143.237	3.543.691	3.599.546	18,2	17,3	19,2
Orta	2.470.149	1.055.872	1.414.277	17,8	17,8	17,8
Kötü	1.271.406	549.428	721.978	26,9	28,2	25,9
Çok kötü	145.200	72.224	72.976	26,2	27,9	24,6

Tablo 2.7’de fertlerin sağlık durumlarına göre yoksulluk oranları ve sayıları verilmiştir. Yoksul erkek ve kadınların her iki cinsiyette sağlık durumlarına kötü ve çok kötü yanıtlarını en yüksek oranda verdikleri görülmektedir. Tablo 2.8.’de ise bir kronik rahatsızlığı olanların dağılımı verilmiştir. Burada kronik rahatsızlık ile şeker, romatizma hastalıkları, hipertansiyon, astım ve böbrek yetmezliği bilgileri alınmak istenmiştir. Bu soru sağlık durumu sorusunda çok iyi dışındaki seçenekleri işaretleyenlere sorulmuştur. Tablo 2.8’e göre bir kronik rahatsızlığı olan yoksul kadınların toplam bir kronik rahatsızlığı olan kadınlar içindeki oranı %18,4’ iken aynı oran erkekler için %18,8’dir. Kronik rahatsızlığı olan kadınların erkeklerle göre sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Her ne kadar Türkiye’de kadınlar erkelerden uzun yaşam süresine sahip olsalar da sağlıklı yaşam süreleri erkeklerle göre daha kısadır. Erkekler için doğuşta beklenen yaşam süresi 75,9 yıl iken kadınlar için 81,3 yıldır³⁴⁵. Erkekler için doğuşta beklenen sağlıklı yaşam süresi 59,1 yıl kadınlar için ise 55,4 yıldır³⁴⁶. Cinsiyetine bakılmaksızın yoksul erkeklerin ve yoksul kadınların toplamı

³⁴⁵TÜİK, Hayat Tabloları 2017-2019, Cinsiyete göre Türkiye tek yaş hayat tablosu, 2016-2018, 2017-2019, www.tuik.gov.tr, (27.01.2021)

³⁴⁶TÜİK, Hayat Tabloları 2014-2019, www.tuik.gov.tr, (27.01.2021)

içindeki evet kronik rahatsızlığım var diyen yoksulların oranı %33,2 hayır yok diyenlerin oranı ise %66,8 olmuştur.

Tablo 2.8. Cinsiyete ve Ferdin Kronik Hastalığa Sahip Olma Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 15 yaş ve üstü	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
Ferdin kronik hastalığının olup olmadığı (şeker, romatizmal hastalıklar, hipertansiyon, astım, böbrek yetmezliği)	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Evet	3.913.229	1.665.934	2.247.295	18,6	18,8	18,4
Hayır	7.881.041	3.969.534	3.911.507	19,0	18,0	20,1

Tablo 2.9. Cinsiyete ve Son 12 Ay İçinde Doktora Başvurma Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 15 yaş ve üstü	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
Son 12 ay içinde tıbbi tedavi veya tıbbi müdahale ihtiyacı olduğu halde doktora başvuramama durumu olup olmadığı	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1- Evet, en az bir kez oldu	1.025.743	453.879	571.864	25,5	26,2	25,0
2- Hayır, hiç olmadı	2.113.186	897.834	1.215.352	20,4	21,3	19,7
3- Hayır, ihtiyaç olmadı	8.655.342	4.283.756	4.371.586	18,0	17,1	18,9

Tablo 2.10'a göre ödeme güclüğü çektikleri için doktora gidemeyen yoksul fertlerin oranı toplam ödeme güclüğü çekenler içinde %71,3 oranındadır. Yani ödeme güclüğü çektiği için doktora gidemeyenlerin %28,8'si de yoksul olmayan fertlerden oluşmaktadır. Tablo 2.13'te yer alan maddi yoksunluk tablosuna göre maddi yetersizlik seçeneğinin yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2.10. Cinsiyete ve Ferdin Doktora Başvuramama Nedenine Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 15 yaş ve üstü	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
Ferdin doktora başvuramamasının asıl sebebi	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1-Ödeme gücü (çok pahalı olması ya da sigorta fonu tarafından karşılanmaması)	499.409	223.572	275.837	71,3	52,6	51,8
2- İş, çocuk ya da bakmakla yükümlü olduğu diğer kişilerden dolayı zaman bulamama	67.555	24.355	43.200	26,7	11,6	20,1
3- Sağlık kuruluşunun uzak olması / ulaşım imkanının olmaması	95.258	38.014	57.245	65,8	43,4	37,5
4- Ameliyat / tedavi korkusu	18.229	8.283	9.947	39,4	22,8	20,9
5- Randevu süresinin çok geç tarihte verilmesi	34.825	12.859	21.965	27,6	12,4	15,2
6- Rahatsızlığın kendi kendine geçmesini beklemesi	120.048	63.460	56.587	44,0	29,3	28,9
7- İyi bir doktor veya uzman tanımaması	5.133	802	4.330	21,0	4,0	28,8
8- Diğer nedenler	25.990	9.889	16.101	27,7	12,7	13,8

Tablo 2.11. Cinsiyete ve Ferdin Diş Hekimine Başvurma Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 15 yaş ve üstü	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
Ferdin son 12 ay içinde, diş hekimine başvurma ihtiyacı olduğu halde başvuramama durumu olup olmadığı	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1- Evet, en az bir kez oldu	743.324	343.659	399.665	25,9	24,8	27,0
2- Hayır, hiç olmadı	7.888.649	3.736.757	4.151.892	18,6	18,0	19,1
3- Hayır, ihtiyaç olmadı	3.162.299	1.555.053	1.607.245	18,4	17,7	19,1

Tablo 2.12. Cinsiyete ve Ferdin Dış Hekimine Başvuramama Nedenine Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
Ferdin dış hekimine başvuramamasının asıl sebebi	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1-Ödeme gücü (çok pahalı olması ya da sigorta fonu tarafından karşılanmaması)	473.021	207.767	265.255	39,8	37,9	41,4
2- İş, çocuk ya da bakmakla yükümlü olduğu diğer kişilerden dolayı zaman bulamama	39.491	21.159	18.331	10,3	10,3	10,4
3- Sağlık kuruluşunun uzak olması / ulaşım imkanının olmaması	42.928	17.034	25.894	55,1	52,3	57,1
4- Ameliyat / tedavi korkusu	30.101	17.189	12.912	11,8	13,3	10,2
5- Randevu süresinin çok geç tarihte verilmesi	80.913	39.575	41.339	16,3	16,2	16,4
6- Rahatsızlığın kendi kendine geçmesini beklemesi	56.546	30.340	26.206	23,1	22,0	24,5
7- İyi bir doktor veya uzman tanımaması	7.461	5.374	2.087	19,5	28,7	10,7
8- Diğer nedenler	12.863	5.222	7.641	7,1	7,7	6,8

Tablo 2.13'te yoksulların maddi yoksunluk sorularına vermiş oldukları yanıtın dağılımı yer almaktadır. “Evde kişisel kullanımınız için internet erişiminiz var mı? sorusuna Hayır-maddi yetersizlik nedeniyle yok yanıtını verenlerin %57,6’sını yoksullar oluşturmaktadır. Tüm sorularda Hayır-maddi yetersizlik yanıtını verenler içinde kadınların yoksulluk oranın erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2.13. Cinsiyete ve Maddi Yoksunluk Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 15 yaş ve üstü	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
<i>Eskimiş giysilerin yerine yeni giysi alabilir misiniz?</i>						
Evet	7.766.877	3.883.439	3.883.439	14,6	14,6	15,5
Hayır-Maddi Yetersizlik	3.142.707	1.571.353	1.571.353	45,0	45,2	47,5
Hayır-Diğer Nedenler	361.354	180.677	180.677	18,1	20,9	21,3
<i>Bir günlük kullanıma uygun olmak üzere düzgün iki çift ayakkabınız var mı?</i>						
Evet	8.289.378	3.980.205	4.309.173	15,0	14,5	15,5
Hayır-Maddi Yetersizlik	3.067.978	1.473.478	1.594.500	53,2	51,6	54,8
Hayır-Diğer Nedenler	436.914	181.786	255.129	29,8	28,7	30,7
<i>(Ayda en az bir defa akraba veya arkadaşlarla ev dışında (lokanta, pastane kafe vb. yerlerde) bir araya gelebilir misiniz?)</i>						
Evet	6.758.482	3.361.588	3.396.895	14,4	14,0	14,8
Hayır-Maddi Yetersizlik	2.728.133	1.306.750	1.421.382	45,3	44,5	46,2
Hayır-Diğer Nedenler	2.307.656	967.131	1.340.525	24,1	23,8	24,3
<i>Spor, sinema konser gibi boş zaman faaliyetlerine (ücret ödeyerek) düzenli olarak katılır mısınız?</i>						
Evet	952.650	537.144	415.506	6,9	7,2	6,5
Hayır-Maddi Yetersizlik	2.782.771	1.370.839	1.411.933	36,1	35,3	36,8
Hayır-Diğer Nedenler	8.058.850	3.727.486	4.331.363	19,7	19,1	20,2
<i>Çoğu hafta küçük bir miktar parayı kendinizi iyi hissetmek için (kendiniz için bir şey almak/yapmak gibi) harcar mısınız?</i>						
Evet	7.010.816	3.678.577	3.332.239	14,4	14,6	14,2
Hayır-Maddi Yetersizlik	3.058.237	1.350.194	1.708.043	42,8	41,5	43,9
Hayır-Diğer Nedenler	1.725.218	606.698	1.118.520	25,4	24,2	26,1
<i>Evde kişisel kullanımınız için internet erişiminiz var mı?</i>						
Evet	6.757.610	3.745.339	3.012.271	14,6	15,1	14,0
Hayır-Maddi Yetersizlik	1.553.888	646.337	907.551	57,6	56,2	58,7
Hayır-Diğer Nedenler	3.482.773	1.243.792	2.238.981	25,7	24,7	26,2

Tablo 2.14'te fertlere kendi durumlarını tanımlamaları sorulduğunda verdikleri yanıtlara göre yoksulların dağılımı verilmiştir. Tablo 2.15'te ise referans haftasında aynı (mal) veya nakdi (para) bir gelir elde etmek için bir saat bile olsa bir işte çalışıp çalışmadığı veya geçici

olarak başında bulunmadığı bir işinin olup olmadığı sorularına verilen yanıtların yoksul sayılarına ve yoksulluk oranına göre dağılımı verilmiştir. Buna göre bir işte çalışan erkekler içinde yoksul erkelerin oranı %14,5, çalışan kadınlar içindeki yoksul kadınların oranı ise %11,3 olmuştur.

Tablo 2.14. Cinsiyete ve Ferdin Şu Anki Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 15 yaş ve üstü	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
<i>Ferdin kendi tanımlamasına göre şu anki durumu (ücretsiz aile işçileri dahil)</i>	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (tam zamanlı)	1.929.743	1.624.408	305.336	10,8	12,7	6,0
Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (yarı zamanlı)	89.158	53.365	35.793	14,0	16,4	11,5
İşveren/kendi hesabına çalışan (tam zamanlı)	1.231.789	883.389	348.401	19,4	18,7	21,3
İşveren/kendi hesabına çalışan (yarı zamanlı)	253.575	65.803	187.772	23,5	19,5	25,4
İş arıyor	1.447.257	1.246.588	200.670	30,6	35,1	17,0
Eğitim /öğretime devam ediyor	1.303.477	632.838	670.639	24,7	23,8	25,6
Emekli veya yaşa bağlı nedenlerle çalışma hayatını bırakan	790.323	685.085	105.238	11,5	13,0	6,5
Engelli ve /veya kalıcı sağlık sorunları nedeniyle çalışamaz halde	629.988	385.975	244.014	35,8	39,6	31,1
Ev işleri, çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul	4.033.987	5.619	4.028.368	23,0	18,1	23,0
Diğer	84.972	52.401	32.571	24,3	22,2	28,7

Tablo 2.15. Cinsiyete ve Çalışma Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
Ferdin geçen hafta içinde aynı(mal) veya nakdi (para) bir gelir elde etmek için bir saat bile olsa bir işte çalışıp çalışmadığı veya geçici olarak başında bulunmadığı bir işinin olup olmadığı (maaşlı, ücretli, yevmiyeli, kendi hesabına, işveren ya da ücretsiz aile işçisi olarak)	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Evet	3.523.261	2.642.850	880.411	13,5	14,5	11,3
Hayır	8.271.010	2.992.619	5.278.391	22,7	23,6	22,2

Tablo 2.16’da iş arayan erkekler içinde yoksul erkelerin oranı %34,8 iken iş arayan kadınlar içindeki yoksul kadınların oranı %17,5 olmuştur.

Tablo 2.16. Cinsiyete ve İş Arama Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
Ferdin son dört hafta içinde iş arayıp aramadığı	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Evet	1.496.536	1.262.301	234.235	30,1	34,8	17,5
Hayır	6.255.178	1.540.977	4.714.202	21,6	19,2	22,6

Tablo 2.17. Cinsiyete ve İş İmkânı Olsa İşbaşı Yapabilme Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
İş imkânı olsa ferdin iki hafta içinde işbaşı yapabilme durumu	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Evet	1.431.510	1.211.408	220.102	30,1	34,8	17,3
Hayır	65.027	50.893	14.134	30,0	32,9	22,7

Tablo 2.18. Cinsiyete ve İşsizlerin İş Arama Kanallarına Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
Ferdin son dört hafta içinde, iş aramak için en son kullandığı kanal	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1- İŞKUR veya özel istihdam ofislerine başvurdu	5.709.368	5.635.469	73.899	18,2	18,2	19,3
2- Doğrudan bir işverene	389.588	336.400	53.188	29,1	33,3	16,3
3- Arkadaş, akraba veya diğer kişilere	709.456	629.693	79.763	37,0	40,6	21,5
4- Gazete, dergi veya internetten iş ilanlarına başvurma	40.151	21.216	18.935	9,9	10,2	9,6
5- Kendi işini kurmak için teşebbüste bulunma	6.125	3.728	2.397	12,0	10,1	17,0
6- İş amaçlı yazılı ve sözlü mülakata katıldı	15.753	13.005	2.748	26,9	43,6	9,6
7- İş başvurusunun sonucunu bekledi	5.719	2.412	3.307	16,0	13,6	18,3
8- İşçi simsarlarına başvurdu	942	942	0	59,6	59,6	0,0
9- Hiçbir şey yapmadı	0	0	0	0,0	0,0	0,0
10- Diğer	0	0	0	0,0	0,0	0,0

Tablo 2.19’da ferdin esas işindeki durumuna göre yoksul sayıları ve oranları verilmiştir. Buna göre yevmiyeli çalışan erkekler içinde yoksul erkeklerin oranının %36,9 olduğu görülmektedir. Ücretli çalışanlar içinde hem erkek hem de kadınlarda yoksulların oldukça düşük orana sahip olduğu görülmektedir. Yoksulların büyük oranda nitelik gerektirmeyen ve nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünlerinde çalışanlar meslek kodlarında yer aldıkları görülmektedir (Tablo 2.20).

Tablo 2.19. Cinsiyete ve Ferdin Esas İşindeki Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
Ferdin esas işindeki işteki durumu	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1- Ücretli, maaşlı	1.480.846	1.227.057	253.789	8,6	10,2	5,0
2- Yevmiyeli	551.361	460.150	91.211	36,9	39,0	28,9
3- İşveren	33.888	29.804	4.084	3,1	3,1	3,5
4- Kendi hesabına	795.180	706.654	88.527	19,6	20,5	14,4
5- Ücretsiz aile işçisi	664.433	219.715	444.718	28,7	33,0	27,0

Tablo 2.20. Cinsiyete ve Ferdin Esas İşindeki Meslek Koduna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
<i>Ferdin esas işindeki meslek kodu (ISCO-08)</i>	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1-Yöneticiler	41.260	35.354	5.906	2,7	2,7	2,4
2-Profesyonel Meslek Mensupları	60.200	39.696	20.504	1,8	2,1	1,4
3-Teknisyenler, Teknikerler ve Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları	78.589	63.032	15.557	4,2	4,7	2,9
4-Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	71.957	57.149	14.808	4,4	5,9	2,2
5-Hizmet ve Satış Elemanları	565.370	407.289	158.081	11,2	11,8	9,9
6-Nitelikli Tarım, Ormancılık ve Su Ürünlerinde Çalışanlar	1.116.094	692.487	423.607	30,0	31,3	28,2
7- Sanatkârlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar	534.027	492.683	41.344	16,1	16,6	11,6
8-Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcılar	297.634	283.995	13.639	12,2	13,0	5,4
9-Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar	760.576	571.694	188.882	24,2	28,8	16,3

Tablo 2.21. Cinsiyete ve Ferdin Esas İşindeki Çalıştığı Yerin Ana Faaliyet Koduna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
<i>Ferdin esas işindeki çalıştığı yer, kuruluş veya işyerinin ana faaliyet kodu (NACE REV. 2)</i>	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
01- Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	1.367.606	832.542	535.065	30,7	33,0	27,8
02- Madencilik ve Taş Ocakçılığı	15.610	15.610		11,0	11,6	0,0
03- İmalat	449.087	374.179	74.908	8,9	9,6	6,5
04- Elektrik, Gaz, Buhar, Su Temini ve Kanalizasyon	62.854	58.636	4.219	20,4	21,7	11,1
05- İnşaat	411.922	410.611	1.310	27,0	27,9	2,5
06- Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı	356.270	310.333	45.937	9,7	10,9	5,6
07- Ulaştırma ve Depolama	154.143	152.815	1.329	12,5	13,9	1,0
08- Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	127.123	108.107	19.015	11,0	12,2	7,2
09- Bilgi ve İletişim	14.673	10.677	3.996	6,1	6,7	5,1
10- Finans ve Sigorta Faaliyetleri	3.259	1.736	1.523	1,0	0,9	1,0
11- Gayrimenkul Faaliyetleri	28.852	23.061	5.792	9,7	10,3	7,7
12- Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	19.209	15.866	3.342	2,7	3,3	1,4
13- İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	102.715	65.701	37.015	11,7	11,5	12,1
14- Kamu Yönetimi ve Savunma	108.383	101.218	7.166	5,5	6,2	2,1
15- Eğitim	45.949	24.906	21.043	2,8	3,2	2,4
16- İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	133.416	39.736	93.680	8,7	8,0	9,0
17- Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	11.025	9.881	1.144	6,7	7,8	3,1
18- Diğer Faaliyetler	113.611	87.765	25.846	13,6	16,1	8,9

Tablo 2.22’de 30 saatten daha az çalışan fertlerin eksik çalışma dağılımları yoksul sayıları ve yoksulluk oranına göre verilmiştir. Tam zamanlı bir iş bulamadığı için ve hastalık veya engellilik nedeniyle 30 saatten az çalışanların oranının her iki cinsiyette yüksek olduğu görülmektedir. Ev işleri/çocuk veya bakıma muhtaç diğer kişilerin bakımı için çalışmayanları ise kadınlar oluşturmuştur.

Tablo 2.22. Cinsiyete ve Ferdin Esas İşinde Eksik Çalışma Nedenine Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
<i>Ferdin haftada 30 saatten az çalışmasının nedeni</i>	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1- Ev işleri / çocuk veya bakıma muhtaç diğer kişilerin bakımı için	86.586	0	86.586	24,5	0,0	24,8
2- Eğitimine devam ettiği için	10.255	6.907	3.348	14,9	14,3	16,3
3- Kendi hastalığı ya da engellilik hali nedeniyle	17.087	9.507	7.580	20,9	21,5	20,1
4- Diğer ailevi ve kişisel nedenlerden dolayı	11.975	5.515	6.461	18,3	25,1	14,8
5- Tam zamanlı bir iş bulamadığı için	39.159	26.803	12.357	24,9	25,9	23,0
6- İşin niteliği gereği	60.176	19.359	40.817	11,7	10,7	12,3
7- Daha fazla çalışmak istemediği için	5.016	2.882	2.134	4,5	5,6	3,6
8- Çalıştığı süreyi tam zamanlı bir iş olarak değerlendirdiği için	3.707	2.144	1.563	9,3	9,6	8,9
9- Diğer	0	0	0	0,0	0,0	0,0

Tablo 2.23 Cinsiyete ve Sosyal Güvenlik Kuruluşuna Kayıtlılık Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
<i>Ferdin esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık durumu</i>	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1- Kayıtlı	1.478.971	1.314.248	164.723	8,1	9,7	3,4
2- Kayıtlı değil	2.046.737	1.329.132	717.605	26,4	27,7	24,4

Ferdin esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık durumu dağılımına bakıldığında (Tablo 2.23) yoksulların her iki cinsiyette büyük oranda kayıt dışı çalıştıkları görülmektedir. Yine benzer şekilde yoksulların sürekli bir işte çalışma oranlarının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Sözleşmeli veya arada sırada çalışanların oranının oldukça

yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 2.24). Bir diğer dikkat çeken durum çalışan kız öğrencilerin %59,9'unu yoksul kızların oluşturmasıdır.

Tablo 2.24. Cinsiyete ve Ücretli ve Yevmiyeli Çalışan Ferdin Esas İşinin Süreklilik Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
Ücretli veya yevmiyeli çalışan ferdin esas işinin süreklilik durumu	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1-Sürekli iş	2.042.480	1.021.240	1.021.240	12,0	9,0	4,4
2-Belirli süreli sözleşmeli iş (geçici)	882.440	441.220	441.220	43,6	35,6	17,8
3-Sözleşmesiz arada sırada çalışan	446.979	223.489	223.489	48,7	39,6	30,2
4-Öğrenci vb. kişilerin tatil zamanında yaptıkları geçici iş	2.514	1.257	1.257	13,9	8,4	59,9

Tablo 2.25. Cinsiyete ve Ferdin Esas İşinde Çalıştığı Ay Sayısına Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
Ferdin esas işinde 2019 yılında çalıştığı ay sayısı	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1	28.229	22.220	6.009	13,9	16,7	8,7
2	64.733	50.774	13.958	24,0	28,3	15,5
3	82.772	50.712	32.060	24,0	25,1	22,5
4	84.389	62.396	21.993	20,1	23,8	13,9
5	75.277	59.128	16.150	27,4	30,6	19,8
6	157.798	131.627	26.172	25,2	29,4	14,8
7	54.717	45.572	9.144	20,3	24,1	11,4
8	48.476	41.676	6.799	17,4	21,5	7,9
9	50.848	35.060	15.788	17,9	21,0	13,5
10	29.836	28.338	1.497	17,0	21,0	3,7
11	11.010	11.010	0	9,0	12,9	0,0
12	2.328.368	1.698.862	629.506	11,2	11,6	10,2

Tablo 2.26'da işsiz olarak geçirilen ay sayısında, özellikle 8-11 ay arasında işsiz olanlar içinde erkek yoksulların oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2.26. Cinsiyete ve İşsiz Olarak Geçirilen Ay Sayısına Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Yoksul Sayıları			Yoksulluk Oranı (%)		
Ferdin 2019 yılında işsiz olarak geçirdiği ay sayısı	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
0	9.775.381	3.868.239	5.907.141	17,3	14,7	19,6
1	48.149	40.877	7.271	15,0	16,2	10,5
2	65.712	59.674	6.038	14,8	17,5	5,8
3	116.932	100.073	16.858	20,8	24,4	11,1
4	134.471	124.257	10.215	25,5	30,0	9,0
5	179.382	161.197	18.185	34,6	39,0	17,2
6	337.323	309.832	27.491	37,0	43,8	13,4
7	148.644	131.743	16.901	39,4	42,4	25,4
8	160.184	145.125	15.059	43,1	49,2	19,5
9	178.845	163.587	15.258	47,0	54,5	19,0
10	91.580	80.524	11.056	49,4	54,5	29,3
11	59.306	45.733	13.573	50,4	50,2	50,8
12	498.362	404.607	93.756	33,5	39,1	20,7

Tablo 2.27’de sosyal yardım alanların yoksul ve yoksul olmayanlara göre dağılımları verilmiştir. 2020 kesit verilerine göre toplam Türkiye nüfusu 81 872 636 kişi, yoksul sayısı ise 17 920 702 kişi olarak hesaplanmıştır. Toplam yoksul olmayan fert sayısı ise 63 951 934 fertten oluşmaktadır. Toplam nüfusun %28,5’i en az bir sosyal yardım alıyorken %71,5’i sosyal yardım almamaktadır. Sosyal yardımlardan en az birini alanların %58’ini yoksul olmayanlar oluştururken, %42’sini yoksullar oluşturmuştur. Yoksul olup sosyal yardımların hiçbirini alamayan fert oranı ise %13,8 olarak bulunmuştur. Tablo 2.28’de ise tüm geliri sosyal yardımlardan oluşan fertlerin oranı verilmiştir. Buna göre tüm geliri sosyal yardımlardan oluşan fertlerin toplam nüfus (yoksul ve yoksul olmayan toplamı) içindeki oranı %0,24 olarak bulunmuştur. Bunların yarısından çoğunu yoksul olmayanlar oluştururken %45’ini yoksullar oluşturmuştur.

Tablo 2.27. Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Fert Sayıları ve Dağılımları, 2020

Yoksulluk Riski %60	Kişi sayısı			Oran (%)		
Sosyal yardım alma durumu	Toplam	Yoksul olmayan	Yoksul	Toplam	Yoksul olmayan	Yoksul
Alıyor	23.359.224	13.538.824	9.820.400	28,5	58,0	42,0
Almıyor	58.513.412	50.413.110	8.100.302	71,5	86,2	13,8

Tablo 2.28. Tüm Geliri Sosyal Yardımlardan Oluşan Fert Sayıları ve Dağılımları, 2020

	Tüm geliri sosyal yardımlardan oluşan fertlerin toplam nüfus (yoksul ve yoksul olmayan toplamı) içindeki oranı	Kişi sayısı			Yoksulluk Riski %60 Oran	
	Oran (%)	Toplam	Yoksul olmayan	Yoksul	Yoksul olmayan (%)	Yoksul (%)
Tüm geliri sosyal yardımdan oluşan Fertler	0,24	196.429	88.026	108.403	55,2	44,8

Tablo 3.28’de istatistiki bölge sınıflaması 2. Düzeye göre (NUTS, 2. Düzey) ve sosyal yardım alma durumuna göre fertlerin dağılımı verilmiştir. Tablo 3.28’e göre Türkiye’de sosyal yardım alanların büyük bölümünün Van, Muş, Bitlis, Hakkâri illeri olduğu görülmektedir. Bu illeri Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan, Şanlıurfa ve Diyarbakır takip etmektedir.

Tablo 2.29’da her bölge için bölgesel yoksulluk hesaplaması yapılmamıştır. Türkiye geneli için yapılan hesaplamada bulunan yoksulların yaşadıkları bölgeler sınıflandırılarak hazırlanmıştır.

Tablo 2.29. Bölgelere Göre ve Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Nüfusun Dağılımı, 2020

NUTS, 2. Düzey	Nüfus			Oran (%)	
	Bölgelere Göre Toplam Nüfus	Sosyal Yardım Alan	Sosyal Yardım Almayan	Sosyal Yardım Alan	Sosyal Yardım Almayan
Toplam	81.872.636	23.359.224	58.513.412	28,5	71,5
TR10- İstanbul	15.348.049	3.354.014	11.994.035	21,9	78,1
TR21- Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	1.801.153	596.958	1.204.196	33,1	66,9
TR22- Balıkesir, Çanakkale	1.733.421	277.624	1.455.797	16,0	84,0
TR31- İzmir	4.312.051	1.322.000	2.990.051	30,7	69,3
TR32- Aydın, Denizli, Muğla	3.083.001	958.884	2.124.116	31,1	68,9
TR33- Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	3.037.284	582.295	2.454.989	19,2	80,8
TR41- Bursa, Eskişehir, Bilecik	4.131.526	769.586	3.361.939	18,6	81,4
TR42- Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	3.915.431	740.446	3.174.984	18,9	81,1
TR51- Ankara	5.552.910	1.115.021	4.437.888	20,1	79,9
TR52- Konya, Karaman	2.433.402	799.255	1.634.146	32,8	67,2
TR61- Antalya, Isparta, Burdur	3.176.111	797.342	2.378.769	25,1	74,9
TR62- Adana, Mersin	4.044.951	1.127.020	2.917.931	27,9	72,1
TR63- Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	3.299.015	1.260.375	2.038.640	38,2	61,8
TR71- Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	1.562.244	382.415	1.179.829	24,5	75,5
TR72- Kayseri, Sivas, Yozgat	2.414.655	564.298	1.850.357	23,4	76,6
TR81- Zonguldak, Karabük, Bartın	1.003.823	205.688	798.135	20,5	79,5
TR82- Kastamonu, Çankırı, Sinop	772.336	216.906	555.431	28,1	71,9
TR83- Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	2.754.143	862.119	1.892.024	31,3	68,7
TR90- Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	2.616.372	691.174	1.925.198	26,4	73,6
TRA1- Erzurum, Erzincan, Bayburt	1.028.837	372.827	656.010	36,2	63,8
TRA2- Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	1.086.690	571.621	515.069	52,6	47,4
TRB1- Malatya, Elâzığ, Bingöl, Tunceli	1.723.887	466.785	1.257.102	27,1	72,9
TRB2- Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	2.122.537	1.251.053	871.484	58,9	41,1
TRC1- Gaziantep, Adıyaman, Kilis	2.814.394	955.245	1.859.149	33,9	66,1
TRC2- Şanlıurfa, Diyarbakır	3.830.489	1.993.992	1.836.497	52,1	47,9
TRC3- Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	2.273.925	1.124.281	1.149.644	49,4	50,6

Tablo 2.30. Fertlerin Kendi Durumunu Tanımlaması ve Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Dağılımı, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Sosyal Yardım (2019 yılı içinde aynı/nakdi sosyal yardım veya başka bir kişi veya haneden düzenli yardım, kira ve aynı/nakdi çocuk yardımlarından en az birini alanlar)			
	Sosyal yardım alanlar		Sosyal yardım almayanlar	
Ferdin kendi tanımlamasına göre şu anki durumu (ücretsiz aile işçileri dahil)	Yoksul Olmayan (%)	Yoksul (%)	Yoksul Olmayan (%)	Yoksul (%)
Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (tam zamanlı)	75,8	24,2	92,8	7,2
Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (yarı zamanlı)	70,4	29,6	92,7	7,3
İşveren/kendi hesabına çalışan (tam zamanlı)	61,7	38,3	85,9	14,1
İşveren/kendi hesabına çalışan (yarı zamanlı)	58,4	41,6	83,7	16,3
İş arıyor	49,2	50,8	80,7	19,3
Eğitim /öğretime devam ediyor	57,0	43,0	82,5	17,5
Emekli veya yaşa bağlı nedenlerle çalışma hayatını bırakan	76,0	24,0	90,7	9,3
Engelli ve /veya kalıcı sağlık sorunları nedeniyle çalışamaz halde	49,4	50,6	79,9	20,1
Ev işleri, çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul	58,6	41,4	84,8	15,2
Diğer	57,2	42,8	83,6	16,4

Tablo 2.30'a göre sosyal yardımlardan en az birini alan ücretli, maaşlı ve yevmiyeli çalışanların %75'ini yoksul olmayanlar %24,2'sini ise yoksullar oluşturmuştur. İş arayan ve sosyal yardım alan yoksulların yoksul olmayanlara göre sosyal yardımlardan daha çok yararlandığı görülmektedir. Sosyal yardım almayanlar içinde iş arayan yoksulların %19,3 oranında olduğu görülmektedir.

Tablo 2.31. Sosyal Güvenlik Kuruluşuna Kayıtlılık Durumu ve Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Nüfusun Dağılımı, 2020

Yoksulluk Riski %60 [15 yaş ve üstü]	Sosyal Yardım (2019 yılı içinde ayni/nakdi sosyal yardım veya başka bir kişi veya haneden düzenli yardım, kira ve ayni/nakdi çocuk yardımlarından en az birini alanlar)			
	Sosyal yardım alanlar		Sosyal yardım almayanlar	
Ferdin esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık durumu	Yoksul Olmayan (%)	Yoksul (%)	Yoksul Olmayan (%)	Yoksul (%)
1- Kayıtlı	83,8	16,2	93,7	6,3
2- Kayıtlı değil	54,6	45,4	82,4	17,6

Tablo 2.32'ye göre sosyal yardım alan yoksulların almayanlara göre işsiz olarak geçirdikleri ay sayısının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2.32. İşsiz Olarak Geçirilen Ay Sayısı ve Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Nüfusun Dağılımı, 2020

Yoksulluk Riski %60	Sosyal Yardım Alma (2019 yılı içinde ayni/nakdi sosyal yardım veya başka bir kişi veya haneden düzenli yardım, kira ve ayni/nakdi çocuk yardımlarından en az birini alanlar)			
	Sosyal yardım alanlar		Sosyal yardım almayanlar	
Ferdin 2018 yılında işsiz olarak geçirdiği ay sayısı	Yoksul Olmayan (%)	Yoksul (%)	Yoksul Olmayan (%)	Yoksul (%)
0	64,9	35,1	88,4	11,6
1	70,2	29,8	90,7	9,3
2	70,4	29,6	90,2	9,8
3	61,9	38,1	87,2	12,8
4	63,2	36,8	80,2	19,8
5	51,2	48,8	75,4	24,6
6	42,9	57,1	76,5	23,5
7	44,0	56,0	74,8	25,2
8	32,2	67,8	76,3	23,7
9	34,3	65,7	68,8	31,2
10	34,6	65,4	64,2	35,8
11	32,4	67,6	61,4	38,6
12	45,1	54,9	77,1	22,9

Tablo 2.33 ve Tablo 2.34’te sırasıyla hanehalkı tipine ve oturlan konutun mülkiyet şekline göre dağılımlar verilmiştir. En yüksek yoksulluk oranı %27,4 ile en az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı tipinde olduğu görülmektedir. Sosyal yardım alma durumuna göre verilen yoksulluk oranlarında da yine bu grubun daha yüksek yoksulluk oranına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 2.33. Hanehalkı Tipine ve Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60	Toplam		Sosyal Yardım Alma (2019 yılı içinde ayni/nakdi sosyal yardım veya başka bir kişi veya haneden düzenli yardım, kira ve ayni/nakdi çocuk yardımlarından en az birini alanlar)			
			Sosyal Yardım Alan		Sosyal Yardım Almayan	
<i>Hanehalkı tipi</i>	Yoksul sayısı	Yoksulluk oranı (%)	Yoksul sayısı	Yoksulluk oranı (%)	Yoksul sayısı	Yoksulluk oranı (%)
Tek kişilik hanehalkı	628.564	14,2	380.804	24,9	247.760	8,5
En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	4.199.988	27,4	2.375.576	49,4	1.824.412	17,3
Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	130.401	15,4	89.627	28,6	40.774	7,6
Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	850.379	10,5	283.232	21,3	567.147	8,4
Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	11.327.022	23,1	6.144.282	45,0	5.182.739	14,6
Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	784.349	19,3	546.879	31,4	237.470	10,3

Tablo 2.34. Oturulan Konuttaki Mülkiyet Şekline ve Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları, 2020

Yoksulluk Riski %60	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar	Sosyal Yardım Alma (2019 yılı içinde aynı/nakdi sosyal yardım veya başka bir kişi veya haneden düzenli yardım, kira ve aynı/nakdi çocuk yardımlarından en az birini alanlar)			
		Sosyal Yardım Alan		Sosyal Yardım Almayan	
Oturulan konuttaki mülkiyet şekli		Yoksul sayısı	Yoksulluk oranı (%)	Yoksul sayısı	Yoksulluk oranı (%)
1- Ev sahibi	52,5	4.868.232	43,0	4.548.555	12,6
2- Kiracı	29,3	2.982.738	41,8	2.260.931	15,8
3- Lojman	0,1	20.977	8,4	3.641	0,5
4- Ev sahibi değil ama kira ödemiıyor	18,1	1.948.453	41,9	1.287.175	17,5

Oturulan konutun özellikleri tablosunda yer alan ev/bina içinde tuvaletin mevcut olma durumu seçeneğinde hayır yanıtını verenlerin %9,4 olduğu görülmektedir.

Tablo 2.35. Oturulan Konutun Özelliklerine Göre Yoksulların Dağılımı, 2020

Yoksulluk Riski %60	Ev / bina içinde banyo veya duş alma yerinin mevcut olma durumu		Ev / bina içinde Tuvaletin mevcut olma durumu	
	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar
Konut ve Konut Kolaylıkları				
Toplam	17.920.703	100	17.920.703	100
1- Evet (Sadece kendi kullanımında)	17.303.881	96,6	16.019.224	89,4
2- Evet (Paylaşılan)	100.626	0,6	219.853	1,2
3- Hayır	516.195	2,9	1.681.625	9,4

Tablo 2.36. Oturulan Konutun Kolaylıklarına Göre Yoksulların Dağılımı, 2020

Yoksulluk Riski %60	1- Evet		2- Hayır, maddi yetersizlik		3- Hayır, diğer nedenler	
<i>Konut Kolaylıkları</i>	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar
Hanehalkının cep telefonuna sahip olma durumu	17.700.750	98,8	54.566	0,3	165.387	0,9
Hanehalkının renkli televizyona sahip olma durumu	17.676.342	98,6	147.361	0,8	97.000	0,5
Hanehalkının bilgisayara sahip olma durumu	2.976.309	16,6	8.049.490	44,9	6.894.904	38,5
Hanehalkının internete sahip olma durumu	10.672.679	59,6	3.945.232	22,0	3.302.792	18,4
Hanehalkının otomatik çamaşır makinasına sahip olma durumu	17.397.324	97,1	388.338	2,2	135.041	0,8
Hanehalkının buzdolabına sahip olma durumu	17.650.470	98,5	224.087	1,3	46.145	0,3
Hanehalkının bulaşık makinesine sahip olma durumu	8.875.343	49,5	6.419.400	35,8	2.625.959	14,7
Hanehalkının klimaya sahip olma durumu	3.616.680	20,2	5.541.188	30,9	8.762.834	48,9
Hanehalkının otomobile (iş amaçlılar hariç) sahip olma durumu	4.303.741	24,0	10.473.323	58,4	3.143.638	17,5

Tablo 2.36’da yoksulların büyük oranda maddi yetersizlik nedeniyle evde bilgisayara sahip olmadıkları görülmektedir. Otomobil sahiplilik oranın da yine çok düşük oranda olduğu görülmektedir. Yoksulların neredeyse tamamının telefon, televizyon, buzdolabı ve çamaşır makinesi sahibi oldukları görülmektedir.

Tablo 2.37. Oturulan Konutun Özellikleri ve Yaşanılan Çevre Problemlerine Göre Yoksulların Dağılımı, 2020

Yoksulluk Riski %60	1- Evet		2- Hayır	
<i>Konut Kolaylıkları ve Çevre Problemleri</i>	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar
Oturulan konutta sızdıran çatı, nemli duvarlar, çürümüş pencere çerçeveleri gibi bir problemin mevcut olma durumu	9.675.614	54,0	8.245.088	46,0
Yaşanılan çevrede suç veya şiddet olayları ile yoğun bir şekilde karşılaşılıp karşılaşılmadığı	1.495.993	8,3	16.424.710	91,7

Tablo 2.38'e göre son 12 ay içinde elektrik, su, gaz faturalarının planlandığı gibi ödenememe durumu (borç alınarak ödeme yapılanlar ödenmiş kabul edilmiştir) olanların oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Toplam gelirine göre harcamalarını zor yapabilenlerin oranı oldukça yüksekken kolay ödeyebildiğini söyleyenler oranı %4,8 olmuştur (Tablo 2.39).

Tablo 2.38. Ekonomik Duruma Göre Yoksulların Dağılımı, 2020

Yoksulluk Riski %60	1- Evet (Bir kez)		2- Evet (2 veya daha fazla)		3- Hayır olmadı		4- Bu tür ödeme yok	
<i>Ekonomik Durum</i>	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar
Son 12 ay içinde ev kirasının, faizli borç geri ödemesinin veya konut kredisinin planlandığı gibi ödenememe durumu	511.336	2,9	2.397.887	13,4	2.718.468	15,2	12.293.011	68,6
Son 12 ay içinde elektrik, su, gaz faturalarının planlandığı gibi ödenememe durumu (Borç alınarak ödeme yapılanlar ödenmiş kabul edilmiştir)	1.375.189	7,7	5.830.007	32,5	10.522.435	58,7	193.072	1,1
Son 12 ay içinde taksit, kredi kartı ve diğer borç ödemelerinin planlandığı gibi ödenememe durumu	664.477	3,7	3.779.477	21,1	5.167.093	28,8	8.309.656	46,4

Tablo 2.39. Toplam Gelir ile Gerekli Harcamaları Yapabilme Durumuna Göre Yoksulların Dağılımı, 2020

Yoksulluk Riski %60		
<i>Hanenin toplam geliri ile gerekli harcamaları yapabilme durumu</i>	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar
1- Çok zor	1.577.183	8,8
2- Zor	5.757.369	32,1
3- Biraz zor	4.885.437	27,3
4- Biraz kolay	4.831.168	27,0
5- Kolay	862.996	4,8
6- Çok kolay	6.550	0,0

Tablo 2.40'ta harcamaların haneye çok yük getirdiğini söyleyenlerin ve biraz yük getiriyor diyenlerin toplamı %84,6 oranında olmuştur. Tatile gidemeyecek olanların oranı ise %87,2 oranındadır. Yoksul hanelerin yaklaşık olarak %60'ı “haneniz ekonomik olarak; beklenmedik mecburi bir harcamayı (yaklaşık 794 TL'lik) kendi imkanlarıyla karşılayabilecek durumda mı?” sorusuna hayır yanıtını vermiştir. 2 günde bir et, tavuk ya da balık içeren yemeği karşılayamayacak durumda olanların oranı ise %64,2 oranında bulunmuştur. Mobilyalarını yıprandığında veya eskidiğinde maddi yetersizlikler ve diğer nedenlerle yenileyemeyecek olan yoksulların oranı ise %84 olarak bulunmuştur (Tablo 2.40).

Tablo 2.40. Ekonomik Durum ve Yaşam Koşullarına Göre Yoksulların Dağılımı, 2020

Ekonomik durum ve yaşam koşulları	Yoksulluk Riski %60	
Konuta ilişkin olarak yapılan tüm harcamalar düşünüldüğünde bu masrafların haneye nasıl bir yük getirdiği (Ev sahipleri için konut kredisi faizi geri ödemeleri, kiracılar için ödenen kira dahil olmak üzere, su, elektrik, ısınma, fatura cezaları, apartman aidatları, düzenli tamir ve bakım masrafları kapsanmıştır)	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar
1- Çok yük getiriyor	4.607.024	25,7
2- Biraz yük getiriyor	10.559.667	58,9
3- Yük getirmiyor	2.754.012	15,4
Konut ile ilgili ödemeler dışındaki borç ve taksit ödemelerinin haneye nasıl bir yük getirdiği	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar
1- Çok yük getiriyor	3.783.277	21,1
2- Biraz yük getiriyor	4.194.614	23,4
3- Yük getirmiyor	392.055	2,2
4- Taksit veya borç ödemesi yok	9.550.756	53,3
Haneniz ekonomik olarak; hanenizdeki tüm fertlerin birlikte veya ayrı ayrı evden uzakta bir haftalık (yedi gün) tatil masrafını karşılayabilecek durumda mı? (Tatil köyü, otel, pansiyon, haneye ait yazlık, bir akraba/arkadaş evi, kurum/devlete ait kamplar vb. yerlerde yapılan tatiller dahil edilecektir)	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar
1- Evet	2.292.968	12,8
2- Hayır	15.627.735	87,2
Haneniz ekonomik olarak; 2 günde bir et, tavuk ya da balık içeren yemeği karşılayabilecek durumda mı? (Vejetaryenler için eşdeğer yiyecekler)	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar
1- Evet	6.415.790	35,8
2- Hayır	11.504.913	64,2
Haneniz ekonomik olarak; beklenmedik mecburi bir harcamayı (yaklaşık 794 TL'lik) kendi imkanlarıyla karşılayabilecek durumda mı?	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar
1- Evet	7.229.194	40,3
2- Hayır	10.691.508	59,7
Haneniz ekonomik olarak; Evinizin ısınma masrafını karşılayabilecek durumda mı?	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar
1- Evet	9.838.304	54,9
2- Hayır	8.082.398	45,1

Tablo 2.41. Maddi Yoksunluk Durumuna Göre Yoksulların Dağılımı, 2020

Yoksulluk Riski %60		
<i>Mobilyalarınız (yatak, kanepeler, şifonyer, dolap) yıprandığında veya eskidiğinde yeniler misiniz? (İkinci el mobilya alımları dahil)</i>	Yoksul sayısı	Medyan gelirin %60'ının altında olanlar
1- Evet	2.627.420	14,7
2- Hayır- Maddi yetersizlik	12.412.655	69,3
3- Hayır- Diğer nedenler	2.880.628	16,1

3.EUROSTAT Leaken Göstergeleri

Aralık 2001'de Belçika'nın Laeken kentinde, Avrupa Konseyi tarafından oluşturulan bir komite ile sosyal dışlanma ve yoksullukla mücadele uygulamalarının seyrinin takip edilebilmesi için 18 gösterge belirlenmiş ve bu doğrultuda veri derlenmeye başlanmıştır. Leaken göstergeleri olarak da bilinen bu 18 gösterge ile ulaşılacak hedeflere 2001 yılının ikinci yarısında emeklilik, 2004 yılında ise sağlık ve uzun süreli bakım hedefleri eklenmiştir. Sosyal koruma ve sosyal içerme konusunda ortak kabul edilen bu AB hedefleri zaman içinde geliştirilmiş ve halihazırda sosyal alanda AB iş birliğini destekleyen hedefler AB Bakanlar Konseyi (İstihdam ve Sosyal İşler Konseyinde İstihdam ve Sosyal İşler Bakanları) tarafından kabul edilmiştir. Sosyal koruma ve sosyal içerme için kapsayıcı hedefler özetle; sosyal uyum, kadın-erkek eşitliği, herkes için eşit fırsatlar, yeterli, erişilebilir, finansal açıdan sürdürülebilir, uyarlanabilir verimli sosyal koruma sistemleri ve sosyal içerme politikaları, etkili ve karşılıklı etkileşim, yoksulluğun ve sosyal dışlanmanın ortadan kaldırılması üzerinde belirleyici bir etki sağlayarak topluma katılım için gerekli olan kaynaklara, haklara ve hizmetlere erişim, dışlanmaya yol açan her türlü ayrımcılıkla mücadele edilmesi, hem işgücü piyasasına katılımı teşvik ederek hem de yoksulluk ve dışlanma ile mücadele olarak

belirlenmiştir.³⁴⁷ EUROSTAT Türkiye Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması verilerini TÜİK'ten temin ederek çok daha kapsamlı yoksulluk ve sosyal içermeye ilişkin göstergeleri yeniden hesaplamaktadır. Bu göstergeleri yeniden hesaplayarak diğer Avrupa ülkeleriyle karşılaştırılabilir göstergeler üretmektedir. Çünkü EUROSTAT Türkiye'nin yapmış olduğu hesaplamalardan farklı kriterler kullanmaktadır. Bu farklılıklar Tablo 3.1'de özetlenmiştir.

EUROSTAT net gelir yerine brüt geliri kullanmaktadır. İkinci farklılık yaş kriteridir. TÜİK işgücü göstergelerinin hesaplanmasında 15 ve üzeri yaş grubunu dikkate almaktayken EUROSTAT 16 yaş ve üzerini hesaplamalara dahil etmektedir. Üçüncü fark TÜİK medyan geliri sosyal transferleri dahil ederek hesaplamaktayken, EUROSTAT 3 ayrı gelire göre yoksulluk hesaplaması yapmaktadır. Bunlar: tüm sosyal transferler hariç olarak gelir, emeklilik ve maluliyet maaşları dâhil olarak gelir ve tüm sosyal transferler dahil gelir.

Dördüncü farklılık TÜİK gelire izafi kirayı dahil ederken EUROSTAT izafi kira değişkenini kullanmamaktadır.

Tablo 3.1. Yoksulluk Hesaplamalarında EUROSTAT ve TÜİK Arasındaki Temel Farklılıklar

Değişken	TÜİK	EUROSTAT
Yoksulluk hesaplamalarında kullanılan gelir türü	Net gelir	Brüt gelir
İzafi Kira	Kullanılıyor	Kullanılmıyor
Fert bilgilerinin alındığı yaş kriteri	15+	16+ veya 18+
Yoksulluk hesaplamalarında kullanılan gelir	Tüm sosyal transferlerden sonra gelir	Üç farklı yoksulluk sınırı hesaplanıyor; 1. Tüm sosyal transferler hariç olarak gelir 2. Emeklilik ve maluliyet maaşları dâhil olarak gelir 3. Tüm sosyal transferlerden sonra gelir

³⁴⁷European Union, "Social Protection Committee Indicators Sub-group Portfolio of EU Social Indicators for the Monitoring of Progress Towards the EU Objectives for Social Protection and Social Inclusion, 2015 Update", ISBN 978-92-79-44109-7 doi:10.2767/929097, 2015, s.3

Sosyal içirme yoksulluğun ve sosyal dışlanmanın ortadan kaldırılması üzerinde belirleyici bir etki sağlayarak;

- a) topluma katılım için gerekli olan kaynaklara, haklara ve hizmetlere erişim, dışlanmanın ele alınması ve dışlanmaya yol açan her türlü ayrımcılıkla mücadele edilmesi;
- b) hem işgücü piyasasına katılımı teşvik ederek hem de yoksulluk ve dışlanma ile mücadele ederek herkesin aktif sosyal içermesi olarak tanımlanmıştır.

Bu göstergeler temel olarak Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması ve İşgücü Araştırmasından elde edilen veriler ile hesaplanmaktadır ve birincil ve ikincil göstergeler olmak üzere iki bölüme ayrılabilirler. Birincil göstergeler sınırlı sayıda sosyal dışlanmaya yol açan önemli unsurları kapsayan öncü göstergeler olarak tanımlanabilir. İkincil göstergeleri ise, sorunun niteliğini daha ayrıntılı olarak veya sorunun diğer boyutlarını tanımlayarak destekleyen göstergeler olarak nitelendirmek mümkündür.

Ek tablolarda EUROSTAT tarafından TÜİK verileri kullanılarak hesaplanmış olan birincil ve ikincil göstergelere ilişkin tablolar yer almaktadır. Bu bölümde kullanılan Ek tablo bilgilerinin tamamı TÜİK'ten temin edilmiştir ve ayrıca veriler EUROSTAT veri tabanında da yer almaktadır.³⁴⁸

Ek 4.'te hanehalkı tipine göre yoksulluk oranları yer almaktadır. Hanedeki bağımlı kişi sayısı arttıkça yoksulluk oranlarının yükseldiği görülmektedir. Bağımlılık oranları hesaplanırken çocuk bağımlılığı için 0-14 yaş grubu dikkate alınmakta yaşlı bağımlılar için 65 yaş ve üstü nüfus dikkate alınmaktadır. Bağımlılık oranları bir başka deyişle 14-64 yaş

³⁴⁸ EUROSTAT veri tabanı, <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database/>

grubunda yer alan aktif nüfusun kaç çocuğa ve kaç yaşlıya bakmak zorunda olduklarını ifade etmektedir.

Ek 2’de yer alan yaş gruplarına göre yoksulluk oranları incelendiğinde tüm yaş gruplarında kadınların erkelere göre daha yüksek oranda yoksul olduğu görülmektedir. Benzer şekilde sadece yaşlılar için hazırlanan yoksulluk tablosunda da kadınların yoksulluk oranının daha yüksek olduğu görülmektedir (Ek 3).

Hanehalkı tipine göre verilen yoksulluk oranları tablosunda iki yetişkin ve üç veya daha fazla bağımlı çocuktan oluşan hanelerin yoksulluk oranı diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Ek 4).

Tablo Ek 5’te işteki durum bilgisine göre yoksulluk oranları verilmiştir. Buna göre en yüksek yoksulluk oranı işsizlerde görülmektedir. Ücret veya maaş karşılığında çalışanlarla ücret maaş karşılığı çalışmayanlar karşılaştırıldığında düzenli maaş almanın yoksulluğu azaltan bir faktör olduğu görülmektedir. Ücret veya maaş karşılığında çalışanlarda yoksulluk oranı 2020 yılında %10,4 iken aynı yıl ücret veya maaş karşılığı haricinde çalışanlarda %19,1 oranındadır.

Ek 6 tabloda seçilmiş yaş gruplarında ev sahipliği durumuna göre yoksulluk oranları verilmiştir. Tablodan ev sahibi olmanın yoksulluğu azaltan bir faktör olmadığı görülmektedir. Tüm yaş gruplarında ev sahiplerinin yoksulluk oranları daha yüksek çıkmıştır.

Ek 7 tablo ’da çalışan yoksulluk oranları verilmiştir. Buna göre 2020 yılında toplam istihdam edilenlerde yoksulluk oranı %12,8 olarak bulunmuştur. Tam zamanlı çalışanların yarı zamanlı çalışanlara göre daha düşük yoksulluk oranlarına sahip olduğu görülmektedir (Ek 8)

Ek 9 ve Ek 10 da sosyal transferler hariç tutularak hesaplanan yoksulluk oranları seçilmiş yaş gruplarına göre verilmiştir. Ek 9'da tüm sosyal transferler hariç tutulmuşken yoksulluk hesaplanmıştır. Ek 10'da ise yaşlılık ve ölüm yardımı/emekli maaşları sosyal transferlerden hariç tutularak yoksulluk oranları seçilmiş yaş grupları için hesaplanmıştır. 2020 yılında sosyal transferler hariç tutulduğunda yoksulluk oranı %40,3 yaşlılık ve ölüm yardımı/emekli maaşları sosyal transferlerden hariç tutularak gelire dahil edildiğinde ise yoksulluk oranı %25,4 olarak bulunmuştur. Tüm transferler dahil edildiğinde ise %23 olarak bulunmuştur (Ek 2).

Ek 11'de yer alan tablo belirli bir baz yılı için eşik değeri standart şekilde hesaplanmakta ve sonraki yıllar için eşik değeri enflasyon faktörünün baz yılı eşiğine uygulanmasıyla düzeltilmektedir. Yoksulluk oranları eşik değerinin altında olan nüfusun yüzdesi olarak tanımlanmaktadır. Baz yılı 2008 olarak alınarak hesaplanan bu tabloya göre 2020 yılındaki yoksulluk değeri %13,3 olarak hesaplanmıştır.

Tablo Ek 12'de yoksulluk riski altında yaşayan nüfusun oranı 2020 yılı için %41,5 olarak hesaplanmıştır. Bu tabloda yer alan değerler gelir dışında sosyal dışlanma faktörlerinin de dikkate alınmasıyla hesaplanmaktadır. Eşdeğer harcanabilir geliri yoksulluk riski eşiğinin altında olan nüfus, maddi yoksunluk yaşayan nüfus ve çok düşük iş yoğunluğuna sahip olan hanelerin dikkate alınmasıyla hesaplanmaktadır.

Ek 13'te yer alan gösterge hesaplanırken çalışma çağındaki bireylerin son 12 ay içinde toplam potansiyellerinin %20'sinden daha az çalıştığı bir hanede yaşayan kişi sayısı olarak tanımlanmaktadır. Bu tablo için çalışma çağı yaşı 18-59 olarak kabul edilmiştir. EUROSTAT Avrupa 2030 hedefleri doğrultusunda çalışma çağı yaşını 18-64 olarak tanımlamıştır. Tablo Ek 13'te yeni çalışma çağı yaşı tanımlamasına göre veriler verilmiştir. Buna göre 18-59 yaşı

Çalışma yaşı olarak kabul edildiğinde düşük iş yoğunluğu yaşayan nüfus oranı (People living in households with very low work intensity) %12,7 iken yaş grubu 18-64 olarak seçilip hesaplandığında %11,4 olarak bulunmuştur (Ek 14).

Tablo Ek 15 değerleri hesaplanırken aşağıdaki maddelerden en az 4'ünü işaretleyen haneler şiddetli maddi yoksunluk içinde olan haneler olarak dikkate alınmıştır. şiddetli maddi yoksunluk oranı 9 maddeden en az 4 tanesi bulunmayan hanelerde yaşayan nüfusun payı olarak hesaplanmaktadır.

i) kira veya elektrik faturalarını ödemek, ii) evi yeterince sıcak tutmak, iii) beklenmedik masraflarla karşılaşmak, iv) et, balık yemek veya her iki günde bir protein eşdeğeri tüketmek) v) evden uzakta bir hafta tatil yapmak vi) Araba sahibi olmak, vii) amaşır makinesi sahibi olmak, viii) renkli TV'ye sahip olmak, xi) telefona sahip olmak. Bu tabloya göre 2020 yılında nüfusun %27,4'ü şiddetli yoksunluk yaşamaktadır. Tablo Ek 16'da ise hanehalkı tipine göre aynı oranlar verilmiştir. Özellikle bağımlı ocuk olan hanehalkı tipinde şiddetli yoksunluk oranlarının daha yüksek olduğu görölmektedir. Eğitim seviyesine göre bakıldığında düşük eğitim seviyesindeki gruplarda şiddetli yoksunluk oranlarının daha yüksek olduğu görölmektedir (Ek 18).

Tablo Ek 19 hesaplamalarında hanenin asgari sayıda odası yoksa, aşırı kalabalık olarak tanımlanmaktadır. Yeterli oda için ise aşağıdaki kriterler göz önüne alınmaktadır;

- Hanehalkı için bir oda
- Evdeki her çift için bir oda
- 18 yaş ve üzeri her bekar kişi için bir oda
- 12-17 yaşları arasında aynı cinsiyetten iki bekar kişi için bir oda
- 12-17 yaş arası farklı cinsiyetteki her bir kişi için bir oda

- 12 yaşından küçük iki kişi için bir oda

Ek 19’da yer alan değerlere göre 2020 yılında aşırı kalabalık hanelerde yaşayanların oranı %40 olarak bulunmuştur.

Ek tablo 20’de yer alan toplam konut maliyeti, toplam harcanabilir hane gelirinin %40’ından fazlasını oluşturan hanelerde yaşayan nüfusun yüzdesi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre 2020 yılında hane eşdeğer geliri ulusal eşdeğer medyan gelirin yüzde 60’nın altında olanlar yani bir başka deyimle yoksullarda konut maliyet yükü oranı %23,9, hane eşdeğer geliri ulusal eşdeğer medyan gelirin yüzde 60’nın üstünde olanlarda %6,2, toplam nüfus için ise %10,2 olarak bulunmuştur.

Ek tablo 21’de yer alan yoksulluk açığı endeksi yer almaktadır. Tabloda yer alan sonuçlara göre 2020 yılı için göreceli medyan yoksulluk açığı oranı 27,5 olarak hesaplanmıştır.

Ek tablo 22’de P80/P20 oranları verilmiştir. Tabloda belirtilen sonuçlara göre 2020 yılında P80/P20 oranı 9,2 olarak bulunmuştur. Gelir dağılımı eşitsizliği göstergelerinden biri olan Gini katsayısı Ek tablo 23’te verilmiştir. 2020 yılında Gini 43,4 olarak hesaplanmıştır. TÜİK aynı katsayıyı 0-1 arasında ifade ederek vermektedir. TÜİK verilerine göre ise 2020 yılında Gini katsayısı 0,410 olarak hesaplanmıştır.

Ek tablo 24 ve Ek 25 yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında yaşayan nüfusun oranları vatandaşlık ve doğduğu ülkeye verilmiştir. Türkiye’de doğanların yabancı ülkelerde doğanlara göre yoksulluk oranları daha yüksek iken, vatandaşlığa göre verilen hesaplamada yabancı ülke vatandaşlarının Türkiye vatandaşlarına göre oldukça yüksek oranda yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında oldukları görülmektedir.

Ek tablo 26’da sürekli yoksulluk oranları verilmiştir. Sürekli yoksulluk oranı göstergesi, cari yıl için eşdeğer kullanılabilir geliri yoksulluk riski eşiğinin' altında olan ve önceki 3 yılın

en az 2'sinde eşdeğer kullanılabilir geliri 'yoksulluk riski eşiğinin' altında olan nüfusun yüzdesi olarak tanımlanmaktadır. Sürekli yoksulluk göstergesi panel veriden hesaplanmaktadır. Kesit veriden hesaplanamaz. 2020'de sürekli yoksul nüfus oranı %14,1 olarak bulunmuştur. Tablo Ek 27'de ise hanehalkı tipine göre sürekli yoksulluk oranları yer almaktadır. Bağımlı çocuklu iki veya daha fazla yetişkinden oluşan hanelerin diğer gruplar içinde en yüksek yoksulluk oranına sahip olduğu görülmektedir. Ek tablo 28'de ise eğitim durumuna göre sürekli yoksulluk oranları yer almaktadır. Yine düşük seviyede eğitilmişlerin sürekli yoksulluk oranlarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo Ek 29'da yoksulluk içinde geçirilen yıllara göre dağılımlar verilmiştir. 2020 yılında 4 yıl boyunca yoksul olan kadınların oranı %9,9 iken erkeklerin oranı %9,4 olarak hesaplanmıştır.

Tablo Ek 30'da bir yıl içinde ondalık dilimlerde gelir geçişler verilmiştir. Geliri değişmeyenlerin en yüksek paya sahip olduğu görülmektedir.

SONUÇ

2019 yılında ortaya çıkan Covid-19 salgınıyla birlikte Dünya’da yaklaşık 33 milyon insan işsiz kalmış 81 milyon kişi ise işgücünden ayrılmıştır. Tüm dünyada toplamda 144 milyonluk bir işgücü kaybı gerçekleşmiştir.³⁴⁹ Sosyal güvenlik sistemlerinin gelirin adaletli bir şekilde dağıtılmasındaki önemli rolü göz önüne alındığında işgücü kaybının bu sistemin işleyişini de zayıflatması ve gelir adaletsizliğini artırması kaçınılmaz olacaktır. TÜİK verilerine göre: Türkiye’de gelir yüzde yirmilik gruplara bölündüğünde gelirden en yüksek payı alan yüzde yirmilik grup ile en düşük geliri alan yüzde yirmilik grup arasında yaklaşık olarak 8 kat fark bulunmaktadır. 2020 kesit verilerine göre fertlerin eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirleri küçükten büyüğe doğru sıralanıp 5 gruba ayrıldığında ilk yüzde 20’lik grup yani geliri en düşük olan grubun toplam gelirden aldığı pay %5,9 iken, son yüzde 20’lik grup yani geliri en yüksek olan grubun toplam gelirden aldığı pay ise %47,5’tir. Gelir dağılımındaki eşitsizliği ölçen gini katsayısı da 2019 yılında 0,395 iken 2020 yılında 0,410 olarak hesaplanmıştır³⁵⁰. Bir başka ifadeyle, gelir dağılımındaki eşitsizlik 2020 yılında artış göstermiştir.

Yoksulluğun temel nedenlerinden biri gelir dağılımındaki adaletsizlik ve bireylerin kapasitelerini geliştirmelerine olanak sağlayan sağlık ve eğitim alanlarındaki fırsat eşitsizliğinden kaynaklanmaktadır. Sosyal güvenlik sistemleri gelirin adaletli dağılımında önemli role sahiptirler. Aktif çalışan sayısı ne kadar çok olursa o kadar çok pasif kişi sosyal güvenlik sistemlerinden etkili bir şekilde faydalanabilecektir. Bu da bir anlamda gelirin yeniden adaletli bölüşümü anlamına gelmektedir. Dolayısıyla yoksulluğun azaltılabilmesi ve

³⁴⁹ ILO, ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Seventh edition. Geneva: International Labour Organization, 2021. s.1.

³⁵⁰ TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2020 Haber Bülteni, Yayınlama tarihi: 15 Haziran 2021, Sayı:37404.

insanların gelirlerini yaşam boyu sürdürebilmeleri için sosyal güvenlik sistemlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu güçlendirme bugün henüz çalışma çağına gelmemiş olan çocukların ve gençlerin eğitilmesi ve işgücü piyasasına nitelikli birer çalışan olarak girmelerinin sağlanmasıyla mümkün olabilir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2021 verilerine göre bugün Türkiye'de yaklaşık olarak 6 milyon hane sosyal yardımlardan faydalanmaktadır. Bu tez çalışmasında sosyal yardımların yoksulluğu azaltmadaki etkinliğini ölçmek için TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasından elde edilen 2014-2017, 2015-2018 ve 2016-2019 panel mikro veri setleri ve 2020 kesit mikro veri seti kullanılmıştır. Panel veriler kullanılarak cinsiyet, medeni durum, en son bitirilen okul, istihdam ve yaş değişkenlerinin yoksullukla ilişkisi incelenmiştir. Yine panel veriler kullanılarak hanelerin yoksulluk içinde geçirdikleri yılların dağılımı elde edilmiş, yoksul hanelerin sosyal yardım almaya başladıktan sonra yoksulluktan çıkma oranları hesaplanmıştır. Panel veri setleri kullanılarak sosyal yardım almaya başladıktan sonra yoksulluktan çıkabilen ve çıkamayan hanelerin özellikleri incelenmiştir. 2020 kesit verileri kullanılarak yoksulluk sınırı sosyal yardımlar gelire dahil edilerek ve sosyal yardımlar gelirden ayrıştırılarak hesaplanmış böylelikle sosyal yardımların yoksul sayısını ve medyan geliri ne kadar değiştirdiği ölçülmüştür. Ayrıca 2020 kesit verileri kullanılarak sosyal yardım alıcılarının kimler olduğu cinsiyet ayrımında analiz edilmiştir. 2020 kesit verilerinden elde edilen sonuçlar bize sosyal yardımların yoksul sayısında %5,6 ve medyan gelir üzerinde ise %2,6'lık bir değişim sağladığını göstermiştir. Panel veriler kullanılarak yapılan regresyon analizinde hanehalkı reisi dikkate alınarak eğitim, medeni durum, cinsiyet, çalışma durumu ve yaş değişkenleri ile yoksul olma arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçlar hanehalkı reisi evli olan hanelerin bekar olanlara göre, hanehalkı reisi erkek olan hanelerin kadın olanlara göre ve hanehalkı reisi çalışan hanelerin işsiz olanlara göre yoksul olma

ihtimalinin daha düşük olduğunu göstermiştir. Eğitim durumu değişkeni dikkate alındığında ise eğitim artıkça yoksul olma ihtimalinin azaldığı görülmüştür.

2016-2019 panel veri setinde yoksul hanelerin işaretledikleri eğitim seçeneğinin ortalaması 2,75 olarak bulunmuştur. Bu sonuç yoksul hanelerin çoğunlukla ilköğretim, ilkokul ve ortaöğretim mezunu olduklarını ifade etmektedir. Yine aynı panel veri setinde çalışanlar içinde kayıtsız çalışan oranı yoksulluktan çıkabilen hanelerde %52,5 iken yoksulluktan çıkamayan hanelerde %63 olarak bulunmuştur. Kayıt dışı istihdam Türkiye'nin işgücü alanındaki en önemli sorunu olmaya devam etmektedir. Bu sorun beraberinde sosyal güvenlik sistemini ayakta tutan prim ve vergi ödemelerini sekteye uğrattığı için yoksulluk politikalarının da en önemli meselesi durumuna gelmektedir.

Panel veri setlerine göre yoksul olup herhangi bir dönemde sosyal yardım almaya başladıktan sonra yoksulluktan çıkabilen hanelerin oranında azalma olduğu belirlenmiştir. 2014-2017 panel veri setine göre hanelerin yoksulluktan çıkma oranı %24 iken bu oran 2015-2018 panel veri setinde %22'ye ve 2016-2019 panel veri setinde ise %20'lere gerilemiştir. Yoksulluktan çıkamayıp sosyal yardımlara rağmen yoksul olarak kalanların oranında ise ilk panelden son panele doğru düzenli bir artış olduğu görülmüştür. 2014-2017 panel veri setinde yer alan hanelerin yaklaşık olarak %76'sı yoksul olarak kalmışken son panel veri setinde bu oran %79,8'e çıkmıştır. Sonuçlar sosyal yardımların yoksul haneleri yoksulluktan çıkarmadaki etkinliğinin giderek azaldığını göstermektedir. Panel veri setlerinde yoksulluk içinde geçirilen süreler incelendiğinde 4 yıl boyunca yoksul olan hanelerin oranında ilk panelden son panele doğru artış olduğu görülmüştür. 4 yıl boyunca yoksul olan hane oranı ilk panelde %7,85 bulunmuşken bu oran son panel veri setinde %8,66 olarak bulunmuştur.

2020 kesit verileriyle yapılan analizler sonucunda sosyal yardım alıcılarının büyük bir bölümünü geliri yoksulluk sınırının üstünde olan fertlerin oluşturduğu görülmüştür. 2020 kesit verilerine göre toplam Türkiye nüfusu 81 872 636 kişi, yoksul sayısı ise 17 920 702 kişi olarak hesaplanmıştır. Toplam yoksul olmayan fert sayısı ise 63 951 934 fertten oluşmaktadır. Toplam nüfusun %28,5'i en az bir sosyal yardım alıyorken %71,5'i sosyal yardım almamaktadır. Sosyal yardımlardan en az birini alanların %58'ini yoksul olmayanlar oluştururken, %42'sini yoksullar oluşturmuştur. Yoksul olup sosyal yardımların hiçbirini almayan fert oranı ise %13,8 olarak bulunmuştur. 2020 kesit verilerine göre Türkiye'de sosyal yardım alan fertlerin büyük bölümünün Van, Muş, Bitlis, Hakkâri illerinde yaşayan fertler olduğu görülmektedir. Bu illeri Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan, Şanlıurfa ve Diyarbakır takip etmektedir.

Sosyal yardımlardan en az birini alan fert oranının büyük oranda yoksul olmayan fertlerden oluşmasının başlıca nedeni olarak yüksek kayıt dışı çalışma oranları olduğu yönünde güçlü bir kanaat oluşmuştur. Bu kanaatin oluşmasında, analiz sonuçlarına göre her iki kesimin yani hem yoksulların hem de yoksul olmayanların kayıt dışı çalışma oranlarının yüksek çıkması etkili olmuştur. Sosyal yardım başvurularında kişiler çalıştığı halde çalışmıyor göründükleri için düşük gelir beyanında bulunarak sosyal yardımlardan faydalanmış olabilirler. Örneğin gündelik temizliğe giden kadınların neredeyse tamamı herhangi bir sosyal güvenlik sistemine kayıtlı olmadan çalışmaktadır.

Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, insanların yoksul olup olmadığına sadece gelir değişkenini dikkate alarak hesapladığımız yoksulluk sınırı ile karar verdiğimiz gerçeğidir. Dolayısıyla bizim belirlediğimiz bu sınıra göre kimin yoksul kimin yoksul olmadığına karar verdikten sonra o belirlenen sınırın bir lira dahi üstünde olan kişiyi yoksul

olmayanlar olarak sınıflandırmış oluyoruz. Uluslararası bilimsel ölçütlere dayanarak hesapladığımız sınırın bir varsayım olduğunu göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Yoksul olmadığı halde sosyal yardım alanların geliri her ne kadar yoksulluk sınırının üstünde olsa da hesaplamanın yapıldığı yılın koşullarında geçinmek için yeterli olmayabilir ve hane gelirine ilave katkıya ihtiyaç duymuş olabilir.

Hem panel hem de kesit veri analizleri sonucunda elde edilen oranlar bize yoksulluktan çıkabilmenin eğitilmiş olmak, işgücü piyasasında sürekli ve kayıtlı çalışmak olduğunun önemini bir kez daha vurgulamıştır.

Türkiye’de sosyal güvenlik sistemi: sosyal sigorta, sosyal hizmet ve sosyal yardım bileşenlerinden oluşmaktadır. Bu bileşenlerden sosyal yardımlar kısa vadeli yoksulluk sorunlarına odaklanmaktadır. Sosyal yardımların yoksulluk sorununun çözümünde merkeze koyularak, geliştirilen sosyal politikaların geçici çözümler üretmeye odaklanması birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de istenilen sonuçların elde edilmesini sağlayamamaktadır. Yapılan analizler sosyal yardımların miktarının yoksulların gelirini iyileştirecek etkiye sahip olmadığını göstermiştir. Bu nedenle yoksulluk meselesinin çözülebilmesi için sosyal yardımlara odaklanmak yerine yoksulluğun gerisinde yatan nedenlere ve kalıcı hak temelli sosyal politikalara odaklanmak gerektiği ortadadır. Sosyal yardımların yoksulluğu ne kadar azalttığını görebilmek adına Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması’ndan elde edilen verilerle yapılan analizler sosyal yardımların etkisinin yoksulluğu yok etmek için yeterli olmadığını ortaya koymuştur. Sonuçlar en az 18 milyon kişinin daha gelirinin iyileştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Öte yandan, sosyal yardımların yoksulluk içinde bulunan yaklaşık olarak 1 milyon kişinin gelirinde iyileşme sağladığı da göz ardı edilmemelidir. Bununla birlikte, yoksulluğu ortadan kaldırmak için yeterli gelir desteğini sunamadığı da görülmektedir.

Yoksullukla mücadelede, sosyal yardımların tek başına bir araç olmaktan çok, daha kalıcı sosyal politikaların yanında destekleyici bir araç olarak etkili olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Uzun ve orta vadede yoksulluğun ortadan kaldırılması için, yapısal değişiklikler yapabilme kapasitesine sahip kalıcı sosyal politikalara ihtiyaç bulunmaktadır. Yoksulluğu ortadan kaldırmak için sosyal yardımlarla birlikte yoksullukla ilişkili ekonomik ve sosyal politikalara odaklanmak yoksulluğu ortadan kaldırmak için daha etkili olacaktır. Örneğin işgücü piyasasında yapılacak yeni düzenlemelerle kayıt dışı istihdamın engellenmesi, ücret artışları, sağlıklı ve ucuz gıdaya erişiminin sağlanması, tarım ve hayvancılık ürünlerinin üretim ve tanziminde düzenlemeler gibi yapısal değişikliklerle yoksullukla mücadele alanında daha kalıcı ve etkili çözümler üretmek mümkün olabilir. Özellikle ucuz ve sağlıklı gıdaya erişim yoksullukla mücadelede önemli bir yere sahiptir. İnsan vücudu yaşayabilmek ve beslenebilmek için belli miktarda kaloriye ihtiyaç duymaktadır. Sağlıksız beslenme bir çocuğun hayatını anne karnındayken belirlemeye başlar. Anne karnında annesi yeterince beslenemeyen ve vitamin alamayan çocuklar ilerleyen yaşlarında eğitim hayatlarında başarılı olamayabilirler ve bunun sonucunda işgücü piyasasında düşük gelirli işlerde çalışmak zorunda kalabilirler³⁵¹. Nitekim analizlerin sonucunda yoksulların büyük bir bölümünün düşük eğitilmiş olduğu ortaya çıkmıştır.

Analizlerin sonucunda yoksulların sürekli maaşlı işlerde düşük oranda çalıştığı, yoksulların çoğunlukla yevmiyeli ve sürekli olmayan ve nitelik gerektirmeyen işlerde kayıt dışı istihdam edildikleri tespit edilmiştir. Bu bulgu, işgücü piyasasının kırılgan grupları da kapsayacak ve onların yaşam kalitesini yükseltecek yönde düzenlenmesinin gerekliliğini

³⁵¹ Abhijit Banerjee, Esther Duflo, Poor economics A Radical Rethinking of the Way to Fight Global Poverty, Penguin Books, 2012, 978-0718 19366-9, London, s.1-295.

göstermektedir. Sosyal yardımlar kısa vadede iyileştirme sağlıyor gibi görünse de kalıcı çözümlerin yapısal sosyal politika reformlarıyla mümkün olabileceği ortadır. Analiz sonuçları sürekli geliri olan sigortalı çalışanlar içinde yoksulluk oranlarının daha düşük olduğunu göstermiştir.

2020 kesit verileriyle yapılan analizler bir diğer önemli sorunun boyutlarını daha iyi görmemizi sağlamıştır. Kadınların işgücü piyasasında daha kırılgan oldukları tespit edilmiştir. Erkekler içinde yoksul olup kayıtlı çalışan erkek oranı %9,7 iken bu oran yoksul kadınlar için %3,4 olarak bulunmuştur. Bir diğer önemli bulgu evde hasta ve çocuk bakımı ile ilgilenen ve bu nedenle haftada 30 saatten daha az çalışmak zorunda kalan yoksul fertlerin tamamını kadınların oluşturmasıdır. Boşanan kadınların boşanan erkeklere göre yoksulluk oranı çok daha yüksek bulunmuştur. Yoksulluk oranı boşanan erkelerde %10 iken bu oran kadınlarda %17 olarak bulunmuştur.

Almanya’da 1883-1889 Bismarck döneminde uygulamaya konulan sosyal güvenlik uygulamaları ve İngiltere’de 1942 yılında yayımlanan Beveridge Raporu tüm dünyaya ülkelerine sosyal politika ve sosyal güvenlik alanlarında yapılan reformlarda ilham kaynağı olmuştur. Türkiye sosyal sigorta ve sosyal güvenlik alanında gelişme gösteren ülkeler arasında yer almasına rağmen bu sistemin işletilmesi ve yasaların uygulanması aşamasında yetersiz kalmıştır. ILO’nun 2022 yılında yayımladığı 2020-2022 Dünya Sosyal Koruma raporuna göre Türkiye’de en az bir sosyal koruma yardımı kapsamındaki nüfus (sağlık hariç) oranı %79,8’dir.³⁵² Ancak gelirleri giderlerini karşılamayan sosyal güvenlik sisteminin yeni bir yapılanmaya ve denetlenmeye ihtiyaç duyduğu ortadır. Türkiye artık nüfusun kendini

³⁵² ILO, World Social Protection Report 2020-2022, s.274, 2021, ISBN 978-92-2-031950-5 (web PDF) <https://www.ilo.org> (19.09.2022)

yenileyebilmesi gerekli olan 2,1'lik toplam doğurganlık hızına sahip değildir. Toplam nüfus içindeki yaşlı nüfusu oranı %9,7'ye ulaşmıştır. Yaşlı bağımlılık oranı %14'ü geçmiş durumdadır. Bu gerçek Türkiye nüfusunun yaşlanmaya başladığını göstermektedir.

Türkiye'nin yaş yapısı, toplam doğurganlık hızı hem çocuk hem de yaşlı bağımlılık oranlarının sosyal güvenlik sistemi ile çok yakından ilgisi bulunmaktadır. Dolayısıyla ilerleyen yıllarda sosyal güvenlik sistemi bu gerçekler dikkate alınmadan yeniden yapılandırılmazsa ve işgücü piyasasında bununla ilgili gerekli önlemler alınamazsa sistemin krize girmesi kaçınılmaz olacaktır. Sosyal güvenlik sisteminin yaşayacağı sorunlar ise doğrudan yoksulluk meselesiyle ilgilidir.

Sosyal güvenlik sistemlerinin gelirin yeniden dağılımı üzerindeki önemli rolü nedeniyle adaletin sağlanabilmesi için sosyal güvenlik sistemlerinin ayakta durmasını sağlayan prim ve vergi ödemelerinin adil olması da büyük önem taşımaktadır. Yoksulluk sorunu ne sadece ekonomik politikaların ne de sadece sosyal politikaların meselesi değildir. Bu iki alanın ortak sorunudur. Dolayısıyla çözüm de iki alanda yapılacak düzenlemelerle çözülebilecek bir sorundur. 14. yüzyılda İngiltere'de yoksulluk sorunun çözülmek istenmesinin ardındaki önemli nedenlerinden biri toplumsal düzensizlik korkusu olarak görülmüştür. Bugün hala yoksulluğun dünyanın en önemli sorunlarından biri olarak kalması bu ana fikrin sonucu olabilir.

Türkiye'de uygulanan sosyal yardım uygulamaları değişken bir yapıya sahiptir. Sosyal yardımların sosyal politikaların bir parçası olması önem arz etmekle birlikte ne yazık ki sosyal yardımlar sosyal politikaların merkezine yerleştirilmek istenmektedir. Sosyal politikayı tamamen sosyal yardım zeminine doğru çekmek sorunun çözümünden çok sorunun derinleşmesine neden olacaktır. Veriye dayalı sonuçlar sosyal yardımlara dayalı sosyal

politikaların başarılı olamadığını, odaklanması gereken asıl konunun kaç kişiye sosyal yardım verildiğinden ziyade kaç kişinin sürekli ve kayıtlı olarak çalışabildiği işgücü piyasasına kazandırılabilirdiği, kaç kişinin üretim sürecinde yer aldığı ve bir bütün olarak ülkenin üretim sorununa odaklanması gerektiğidir. İnsanları sosyal yardım almaya iten en önemli neden düşük gelirli ve sürekli işlerde çalışmıyor olmalarından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla işgücü piyasası öncelikli sosyal politika alanlarından biri olmalıdır. Yoksul ailelerdeki fertlerin yoksul olmayanlara göre daha az eğitilmiş olmaları sorunu bir diğer öncelikli sosyal politika alanı olmalıdır. Aile yoksul olduğu için eğitim hayatına devam etmek yerine çalışmaya başlayan çocuklar yoksulluk çemberinden çıkamamakta kısır döngü bu ailelerin çocukları için de devam edebilmektedir.

Her şeyden önce yoksulluk meselesinin çözülmek istenmesindeki nedenin ana fikrinin değişmesi gerekmektedir. Bireyler yurttaş olduğu için ve ülkesinde dışlanmadan refah içinde yaşama hakkından dolayı mı yoksulluktan kurtulmalıdır? Yoksa tıpkı 14. Yüzyıl İngiltere’inde çıkarılan yoksul yasalarının geri planında yatan toplumsal düzensizlik korkusundan dolayı mı yoksulluktan kurtulmalıdır?

Eğitim ve sağlık gibi alanlarda ticarileşme ve piyasalaşma eğilimlerinin artması fırsat eşitliğini ortadan kaldırmıştır. Yoksulluk ve gelir eşitsizliğinin artmasına yol açan neoliberal politikalar, elbette geri döndürülemez değildir. Analiz sonuçlarından hareketle, güvenceli istihdam, sürekli gelirin sağlanması, sağlıklı gıdaya erişim, bedensel ve zihinsel sağlığın korunması gibi bireyi toplumun içinde güçlü kılacak politikaların hayata geçirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Sağlık, eğitim, işgücü ve gıda politikalarındaki orta ve uzun vadeli yapısal reformlar ile sağlıklı eğitilmiş ve kendi gıdasını kendi üretebilen, ülkesini kendi üretimi ile doyurabilen bir ülke yaratmak mümkün olabilir. Aksi takdirde her türlü altyapıya

sahip bir ülke olan Türkiye’de 17 milyondan fazla yoksul insanın olmasınđ açıklamak mümkün görünmemektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, A., Başlevant, C., (November 2014), "*Examination of the transition of Turkish households into and out of poverty in Turkey*", Betam Working Paper Series #015, s.1-34, (<https://betam.bahcesehir.edu.tr/wp-content/uploads/2014/11/WorkingPaper015.pdf>), (13.11.2019).
- Acemoglu, D., Robinson, A.J., (2013), *Ulusların Düşüşü: Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri*, Doğan Kitapevi, ISBN: 978605091812.
- Akyüz., F, (Fall 2008), "*Sosyal Yardımdan Sosyal Sigortaya: Bismarckyan ve İngiltere Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Tarihsel Dönüşümü*", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, The Journal of International Social Research, Volume 1/5, s.58-70.
- Atkinson, A. B., (2019), *Measuring Poverty Around the World*, Princeton University Press, 2019, xxvii + 464 pages.
- Atkinson, A. B., (1992), "*Measuring Poverty and Differences in Family Composition*", *Economica*, New Series, Vol. 59, No. 233 (Feb. 1992), Published by Wiley on behalf of The London School of Economics and Political Science and The Suntory and Toyota International Centers for Economics and Related Disciplines, s. 1-16, (<https://www.jstor.org/stable/2555062>), (18-03-2019).
- Atkinson, A. B., (1987), "*On the Measurement of Poverty*", *Econometrica* Vol. 55, No. 4 (Jul. 1987), Published by: The Econometric Society Stable, s. 749-764, (URL: <https://www.jstor.org/stable/1911028>), (18-03-2019).
- Atkinson, T., Cantillon, B., Marlier, E., and Nolan B., (2002), *Social Indicators the EU and Social Inclusion*, Oxford Press, Published: 16 May 2002 s.1-256, ISBN: 9780199253494.
- Bahçe, S., Köse, A. H., (2017), "*Social Classes and the Noe-Liberal Poverty Regime in Turkey, 2002-2011*", *Journal of Contemporary Asia*, Vol. 47, No.4, s.575-595, (<https://doi.org/10.1080/00472336.2017.1325919>), (03.11.2019)
- Başlevant, C., (2016), "*Social transfers and income inequality in Turkey: How important is the gender dimension*", *The Economic Research Forum (ERF) Working Paper No: 1013*, s.1-21, (<http://erf.org.eg/wp-content/uploads/2016/06/10131.pdf>), (13.11.2019).
- Banerjee, A., Duflo, E., Sharma, G., (November 2020), "*Long-term Effects of the Targeting the Ultra Poor Program*", Working Paper 28074, <http://www.nber.org/papers/w28074>, National Bureau of Economic Research 1050 Massachusetts Avenue Cambridge, MA 02138, Revised June 2021, s. 1-16.
- Banerjee, A., Duflo, E., (2012), *Poor economics A Radical Rethinking of the Way to Fight Global Poverty*, Penguin Books, 978-0718 19366-9, London, s.1-295.
- Banerjee, A., Duflo, E., (2007), "*The Economic Lives of the Poor*", *Journal of Economic Perspectives*, Volume 21, Number 1—Winter 2007—p. 145.
- Bhide, S., Mehta, K. A., (2007), "*Chronic Poverty in Rural India: issues and findings from panel data*", *Journal of Human Development*, Volume 5, 2004, Issue 2: Chronic Poverty,

Published online: 22 Jan 2007, <https://doi.org/10.1080/1464988042000225122>, s. 195-209.

- Bhide, S., Mehta., K. A., (2005), "*Tackling Poverty Through Panel Data: Rural Poverty in India 1970-1998*", Chronic Poverty Research Centre Working Paper No. 28, s.1-18. (<https://ssrn.com/abstract=1756807> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1756807>), (9.12.2019).
- Boratav, K., (2019), "*Sermeye Hareketleri ve Türkiye'nin Beş Krizi*", Çalışma ve Toplum, 2019/1, s.311-324.
- Boratav, K., (2016), "*IMF: Dün ve Bugün*", Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 34, S. 1, s. 27-42.
- Buğra, A., Keyder, Ç., (2007) "*Sosyal Yardım Uygulamaları ve Topluma Yararlı Faaliyet Kapsamında Asgari Gelir Uygulamaları Raporu*", Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) İçin Hazırlanan Rapor, s.1-63, (<https://spf.boun.edu.tr/tr>), (03.11.2019)
- Buğra, A., Adar, S., (2007), "Türkiye'nin Kamu Sosyal Koruma Harcamalarının Karşılaştırmalı Bir Analizi", Boğaziçi Üniversitesi Araştırma Forumu, s.1-58, (<https://spf.boun.edu.tr/tr>), (03.11.2019)
- Buğra, A., Sınmazdemir N. T., (2004), "*Yoksullukla Mücadele İnsani ve Etkin Bir Yöntem: Nakit Gelir Desteği*", Boğaziçi Üniversitesi Araştırma Fonu Proje kodu: 04C101, s.1-49, (<https://spf.boun.edu.tr/tr>), (03.11.2019)
- Buğra, A., Keyder, Ç., Balaban, B.U., Yakut, B., (2003), "*Yeni Yoksulluk ve Türkiye'nin Değişen Rejimi*", BM Kalkınma Raporu İçin Hazırlanan Proje Raporu, s.1-59.
- Cappellari, L., Jenkins, P.S., (October 2008), "*The Dynamics of Social Assistance Receipt: Measurement and Modelling Issues, with an Application to Britain*", OECD Social, Employment and Migration Working Papers 67, DELSA/ELSA/WD/SEM (2008)4, s.1-73, (<http://www.oecd.org/unitedkingdom/41414013.pdf>), (13.11.2019).
- Cappellari, L., Jenkins, P.S., (2002), "*Modelling Low Income Transitions*", Institute for Social and Economic Research (ISER), University of Essex, ISER Working Papers Number 2002-8, s.1-49, (<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/91923/1/2002-08.pdf>), (13.11.2019).
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, (2016), İş Sağlığı ve Güvenliği Profili Türkiye, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Genel Yayın No: 62, Ankara –, ISBN: 978-975-455-267-6, s.1-109
- Deaton, A., (2018), The Analysis of Household Surveys a Micro econometric Approach to Development Policy, World Bank Publications, The World Bank Group, ISBN (electronic): 978-1-4648-1352-8, s.1-479
- Deaton, A., (October 2015), "*Consumption, Poverty and Welfare*", Scientific Background on the Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel 2015, The Committee for the Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel, The Royal Swedish Academy of Sciences, s.1-36 (<https://www.nobelprize.org/uploads/2018/06/advanced-economicsciences2015.pdf>), (9.12.2019).

- Deaton, A., (June 2003), *"Household Surveys, Consumption, and the Measurement of Poverty"* Economic Systems Research, Vol. 15, No. 2, s.135-159.
- Dedeoğlu M. İ., Kale, H.T., (2021), *"Türkiye Emek Piyasasının Yapısı ve Kadın Yoksulluğu Üzerindeki Etkileri"*, Sosyal Güvenlik Dünyası, Sayı:101, Mart-Nisan 2021, s.120-146.
- Demir Şeker, S., (2011), *"The Dynamics of Poverty in Turkey"*, A Thesis Submitted to the Graduate School of Social Sciences of The Middle East Technical University, July 2011, Ankara, s.1-286.
- Demir Şeker, S., (2008), *"Türkiye'de Sosyal Transferlerin Yoksulluk Üzerindeki Etkileri"*, Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi, Ankara, s.1-217.
- DPT, (2001), 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT: 2599- ÖİK: 610, Ankara, s.1-205.
- Eaton, J., Keynes'e Karşı Marx, (Eylül 2009), Evrensel Basım, Yayın, 2. Basım.
- Engels, F., (1978), Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, Sol Yayınları, 6. Baskı, s.1-278.
- Erdem, I., (2006), *"Avrupa'da Asgari Gelir Uygulamaları Raporu"*, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) İçin Hazırlanan Rapor, BAP Proje kodu: 05M104, s.1-33, (<https://spf.boun.edu.tr/tr>), (03.11.2019).
- Esping-Andersen, G., (2011), Tamamlanmamış Devrim, Kadınların Yeni Rollerine Uymak, İletişim Yayınları, Ankara, ISBN-3: 978-975-05-0979-7.
- Esping-Andersen, G., The Three Worlds of Welfare Capitalism, Polity Pres, 1990, ISBN 0-7456-0665-2, s.1-248.
- European Union, (2015), "Social Protection Committee Indicators Sub-group Portfolio of EU Social Indicators for the Monitoring of Progress Towards the EU Objectives for Social Protection and Social Inclusion, 2015 Update", ISBN 978-92-79-44109-7 doi:10.2767/929097, s.3.
- FAO, The World Bank, UN-Habitat, Measuring Individuals' Rights to Land: An Integrated Approach to Data Collection for SDG Indicators 1.4.2 and 5.a.1. Washington, DC: World Bank. © FAO, The World Bank, and UN-Habitat. License: CC BY-NC-SA 3.0 IGO, 2019, p.12. (P.1-67)
- Foster, J., Et.al., (2013), *"A Unified Approach to Measuring Poverty and Inequality Theory and Practice: Streamlined Analysis with Software"*, ISBN (paper): 978-0-8213-8461-9 ISBN (electronic): 978-0-8213-9864-7, Washington, s.106-113, (<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/13731>), (26.03.2019).
- Foster, J. E., (1998a), *"What Is Poverty and Who Are the Poor? Redefinition for the United States in the 1990's, Absolute versus Relative Poverty"*, The American Economic Review, Vol. 88, No. 2, Papers and Proceedings of the Hundred and Tenth Annual Meeting of the American Economic Association (May 1998), s.335-341, Published by: American Economic Association, (Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/116944>), (20-03-2019).
- Foster, J. E., (1998b) *"Absolute versus Relative Poverty"* The American Economic Review, Vol. 88, No. 2, Papers and Proceedings of the Hundred and Tenth Annual Meeting of the

- American Economic Association (May 1998), s. 335-341, Published by: American Economic Association, (Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/116944>), (28-03-2019).
- Foster, J., Greer, J., Thorbecke, E., (1984), "*A Class of Decomposable Poverty Measures*", *Econometrica*, Vol. 52, No. 3 (May 1984), Published by The Econometric Society, s.761-766, (<https://www.jstor.org/stable/1913475>), (<https://doi.org/10.2307/1913475>), (15-03-2019).
- Fraser, D., The Evolution of the British Welfare State, A History of Social Policy since the Industrial Revolution, Vice-Chancellor of the University of Teesside, Second Edition, 1984, s.1-294, ISBN 978-0-333-35999-0.
- Ghosal, R., (2012), "*Growth, Poverty and Inequality Paradox in India: A Panel Data Approach*", Paper Prepared for the 32nd General Conference of The International Association for Research in Income and Wealth, Boston, USA, August 5-11, s.1-35, (<http://www.iariw.org/papers/2012/GhosalPosterPaper.pdf>), (18.10.2019)
- Gökbayrak, Ş., "*Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Dönüşümü*", Çalışma ve Toplum, 2010/2, s.141-162.
- Gökbayrak, Ş., "*Değişen Refah Devletleri ve Sosyal Yardımlar*", Sosyal Güvenlik Dergisi, Mayıs 2017, Cilt 7, Sayı 1, s. 71-90, E-ISSN:2148-483X.
- Güngör, F., Metin Özügürlü, (1997), "*İngiliz Yoksul Yasaları: Paternalizm, Piyasa ya da Sosyal Devlet*", Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Gelişme ve Toplum Araştırmaları Merkezi Tartışma Metinleri No.03, February/Şubat, s.1-24.
- Gürsoy, Ö. B., Dodurka., Z. B., (2016), "*Türkiye’de Kırsal Yoksulluğun Güncel Durumu Üzerine bir İnceleme*", Boğaziçi Üniversitesi Araştırma Forumu, Aralık, s.1-82, (<https://spf.boun.edu.tr/tr>), (03.11.2019)
- Güvercin, C. H., (2004) , "*Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi*," Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası Cilt 57, Sayı 2, s.89-95.
- Haughton, J., Khandker, S. R., (2009), "*Handbook on poverty and inequality (English)*". Washington, DC: World Bank, s.1-446,
- <http://documents.worldbank.org/curated/en/488081468157174849/Handbook-on-poverty-and-inequality>, (09.12.2019)
- Hobsbawm, E., (1994), Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 Aşırıklar Çağı, Everest Yayınları, ISBN 978-975-289-333-7.
- Hwanjoon, K., (2000), "*Anti-Poverty Effectiveness of Taxes and Income Transfers in Welfare States*", LIS Working Paper Series, No. 228, Luxembourg Income Study (LIS), Luxembourg, s.1-33, (<http://hdl.handle.net/10419/160900>), (19.12.2019).
- ILO, (2021), World Social Protection Report 2020-2022, s.1-318, 2021, ISBN 978-92-2-031950-5 (web PDF). <https://www.ilo.org> (19.09.2022)
- ILO, (25 January 2021), ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Seventh edition. Geneva: International Labour Organization,
- ILO, Working poverty rate (percentage of employed living below US\$1.90 PPP) (%), <https://www.ilo.org/ilostat/> (22.01.2021)

- ILO, ILOSTAT, Data Explorer, SDG Indicator 10.4.1: Labour share of GDP, comprising wages and social protection transfers, Subject: Earnings and labour income, Collection: SDG, SDG labour market indicators, Id: SDG_1041_NOC_RT_A, Time period: 2004-2017, Last updated: 29/09/2021 13:15:10, Number of records: 2730, <https://unstats.un.org/sdgs/metadata/> (22.12.2021)
- ILO, ILOSTAT, Data Explorer, Statistics on labour productivity, Information on dataset, Subject: Labour productivity, Collection: ILOEST -- ILO modelled estimates (ILOEST), Id: GDP_211P_NOC_NB_A, Time period: 1991 – 2019, Last updated: 26/04/2021 12:51:14, Number of records: 8207, <https://ilostat.ilo.org/topics/labour-productivity/#>, (22.12.2021)
- IMF, (January 25, 2021), Turkey: Staff Concluding Statement of the 2021 Article IV Mission, (<https://www.imf.org/en/News/Articles/2021/01/25/mcs012521-turkey-staff-concluding-statement-of-the-2021-article-iv-mission>), (15.09.2022).
- IMF, (30 Apr 2018), International Monetary Fund. European Dept, Turkey: 2018 Article IV Consultation-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Turkey, April 2018 IMF Country Report No. 18/110, Volume 2018: Issue 110, 9781484353196, <https://doi.org/10.5089/9781484353196.002>
- IMF, (November 2005), Country Report, "*IMF Country Report No. 05/412*", Turkey: Request for Stand-By Arrangement and Extension of Repurchase Expectations—Staff Report; Staff Supplements; Press Release on the Executive Board Discussion; and Statement by the Executive Director for Turkey, s. 1-141, (www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2005/cr05412.pdf), (30.04.2019)
- IMF, (May 2001), "*Press Release: IMF Approves Augmentation of Turkey's Stand-By Credit to US\$19 Billion*", NO:01/23, (<https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr0123>), (30.04.2019).
- IMF, (2015), Press Release, NO:01/23, <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr0123>, (30.04.2019)
- Limanlı, Ö., (2015), "Intertemporal Poverty in Turkey", *Procedia Economics and Finance*, Volume 30, s. 487-497, ([https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)01316-7](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)01316-7)), (22.10.2019).
- Meek, R. L., "*Malthus – Geçmişte ve Bugün: Bir Tanıtma Denemesi*", s.23-59, http://www.solyayinlari.com/pdf/nu_meek.pdf, (17.05.2020)
- Jalan, J., Ravallion, M., (2007), "*Is transient poverty different? Evidence for rural China*", *The Journal of Development Studies*, Volume 36, 2000- Issue 6: Economic Mobility and Poverty Dynamics in Developing Countries, Published online, s.82-99, (DOI: <https://doi.org/10.1080/00220380008422655>), (22.10.2019)
- Jenkins, S. P., Siedler, T., (2007), "*Using household panel data to understand the intergenerational transmission of poverty*", CPRC Working Paper 74, Chronic Poverty Research Centre, ISBN: 1-904049-73-7, s.1-25, (http://www.chronicpoverty.org/uploads/publication_files/WP74_Jenkins_Siedler.pdf), (18.10.2019).

- Kalkınma Bakanlığı, (2018), 11. Kalkınma Planı (2019-2023), Sosyal Güvenlik Sisteminin Sürdürülebilirliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No: KB: 3027- ÖİK: 809, Ankara, s.1-81.
- Karadağ M. A., (Eylül 2015), "*Tek Boyutlu ve Çok Boyutlu Yoksulluk Ölçümleri: Türkiye Uygulaması*", Gazi Üniversitesi Ekonometri Bölümü Doktora Tezi, Ankara, s.1-311.
- Kaya, Ersin., "*Yoksullukla Mücadelede Avrupa'nın ve Türkiye'nin Sosyal Yardım Modeli*", Ankara T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Haziran 2009, s.1-120.
- Kirmanoglu, H., (2005), "*Amartya Sen'in Özgürlük ve Kalkınma Üzerine Düşüncelerine Bir Bakış*", Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 47. Seri / Yıl 2005, s.21-30.
- Kovancı, O., "*Kapitalizm, Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelede Tarihsel Bir Deneyim: İngiliz Yoksul Yasaları*", Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi: 14, Ankara, Temmuz 2003, s. 14. S1-166, ISBN 975-7400-15-7.
- Kökalan Çımrın, F., Durdu, Z., "*Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sisteminin Dönüşümü ve Bireysel Emeklilik Sistemi*", Emek ve Toplum, Cilt: 4, Yıl: 4, Sayı: 8, s.61-75.
- Kutlu, D. (2018). "Birikim, Emek Gücünün Yeniden Üretiminin Ücret dışlaştırılması ve Sosyal Yardım: Kuramsal Bir Model Denemesi". Mülkiye Dergisi, 42(1): 47-78.
- Marx, I., Van Den Bosch, K., (2007), "*How Poverty Differs from Inequality on Poverty Measurement in An Enlarged EU Context: Conventional and Alternative Approaches*", Centre for Social Policy University of Antwerp, Belgium, s.1-16, (<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/1001617/4577263/1-1-I-MARX.pdf>), (13.11.2019).
- Metin B., (Temmuz 2014), "*Yoksullukla Mücadeleye İnsan Hakları Açısından Bakmak: Amartya Sen'in Kapasite (Capability) Yaklaşımı Temelinde Bir Değerlendirme*", Journal of Yasar University, Volume.9, No.36, s. 6315- 6327, (https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/12/05_Vol-9-_36.pdf), (13.11.2019)
- Metin, O. (2011). "Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşanılanlar". Çalışma ve Toplum, 1(28): 179-200.
- McCulloch, N., Baulch, B., (2007), "*Simulating the Impact of Policy Upon Chronic and Transitory Poverty in Rural Pakistan*", The Journal of Development Studies, Volume 36, 2000-Issue 6: Economic Mobility and Poverty Dynamics in Developing Countries, Published online: 23 Nov 2007, s.100-130, (<https://doi.org/10.1080/00220380008422656>), (22.10.2019)
- Milliyet Gazetesi Haberi, 12.04.2013, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/geliri-gunluk-1-dolarin-altinda-nufus-kalmadi-1692659>, (Erişim Tarihi: 20.01.2021)
- Morduch, J, (1998), "*Poverty, Economic Growth, and Average Exit Time*", Economics Letters 59, s. 385–390.
- Narayan, D., Et.al., (2000), Voices of the Poor, can anyone hear us? Published by Oxford University Press for the World Bank, March 2000, ISBN:0-19-521601-6, NY, s.1-360.
- OECD, (2021), "Education at a Glance 2021", OECD Indicators, ISBN 978-92-64-81892-7 (pdf), s.1-470, <https://www.oecd.org>, 23.12.2021

- OECD, (2019), "OECD Compendium of Productivity Indicators 2019", OECD (2019), OECD Publishing, Paris, ISSN 2225-2126 (online), s.1-154, (<https://doi.org/10.1787/b2774f97-en>), (28.06.2019).
- OECD, (2020), "Education at a Glance 2020", OECD Indicators, ISSN 1999-1487 (online), s.1-473, <https://www.oecd.org>, 23.01.2021
- OECD, (2018), Equity in the Education Sustainable Development Goal, ISBN 978-92-64-30339-3 (PDF), s.38, https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2018_eag-2018-en, 30.05.2019
- OECD, (July 2017), *Household Incomes Database, "Terms of Reference OECD Project on The Distribution of Household Incomes"*, 2017/18 Collection, s.1-11, <http://www.oecd.org/els/soc/IDD-ToR.pdf>, (25.03.2019)
- OECD, Adjusting household incomes: equivalence scales. Adjusting household incomes: equivalence scales, [oecd.org](http://www.oecd.org) adresinden ulaşılmıştır, (Erişim Tarihi: 27.12.2020).
- Okrasa, W., (1999a), "Who Avoids and Who Escapes from Poverty During the Transition? Evidence from Polish Panel Data, (1993-96)", World Bank Policy Research Working Paper No. 2218. November 1999, s. 1-55, (SSRN: <https://ssrn.com/abstract=623976>), (22.10.2019).
- Okrasa, W., (1999b), "The dynamics of poverty and the effectiveness of Poland's safety net (1993-96)", Policy Research working paper, no. WPS 2221, Washington, DC: World Bank, s.1-86, (<http://documents.worldbank.org/curated/en/959601468776427969/The-dynamics-of-poverty-and-the-effectiveness-of-Polands-safety-net-1993-96>), (22.10.2019)
- Owen A. D. K., "From Poor Law to Beveridge Report", Foreign Affairs, Jul., 1943, Vol. 21, No. 4 (Jul., 1943), pp. 743-755, Published by: Council on Foreign Relations, Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/20029792>.
- Özuğurlu, A., (2014), "Yoksulluk Araştırmalarına Eleştirel Bir Bakış", Mülkiye, Cilt 30, Sayı 250, s.53-66.
- Platt., L, "What is Social Policy? International, inter disciplinary and Applied", The London School of Economics and Political Science, <http://www.lse.ac.uk/social-policy/about-us/What-is-social-policy>, (11.05.2020)
- Resmî Gazete, (2006), 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 16/6/2006 Sayı: 26200, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 45, Kabul Tarihi: 31/5/2006, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf>, s. 9783, 25.01.2021
- Rosanvallon, P., Refah Devleti'nin Krizi, 1981, Dost Kitapevi Yayını, ISBN 975 -298-106-2.
- Sen, A., (2004), Özgürlükle Kalkınma, Ayrıntı Yayınları, ISBN 975-539-414-1.
- Sen, A., (2000), Development as Freedom, First Anchor Books Edition, Anchor ISBN: 0-385-72027-0, s.1-366.

- Sen, A., (1983), “*Poor, Relatively Speaking*”, Oxford Economic Papers, New Series, Vol. 35, No. 2, (Jul.1983), pp.153-169, (<https://are.berkeley.edu/courses/ARE251/fall2008/Papers/sen83.pdf>), (15.11.2019)
- Sen, A., (1976), “*Poverty: An Ordinal Approach to Measurement*”, Vol. 44, No. 2 (Mar. 1976), Published by The Econometric Society, s.219-231, (<https://www.jstor.org/stable/1912718>), (15-03-2019).
- Smith, A., (Kasım 2006), Milletlerin Zenginliği, Hasan Ali YÜCEL Klasikler Dizisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, ISBN:9789754589276, s.1-1120.
- Smith, A., Institute “The Wealth of Nations”, <https://www.adamsmith.org/the-wealth-of-nations>, (18.05.2020)
- Şenses, F., Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk, İletişim Yayınları, 2014, s. 32-33.
- Social Service Review, The Beveridge Plan or the American Way? Mar., 1943, Vol. 17, No. 1 (Mar., 1943), pp. 74-80, Published by: The University of Chicago Press, Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/30000909>.
- Polanyi, K., (2016), Büyük Dönüşüm, Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri, Çeviren; Ayşe Buğra, İletişim Yayınları, ISBN-13: 978-975-470-848-6, İstanbul.
- Talas, C., Toplumsal Politika, İmge Kitabevi, 1990, Ankara.
- Talas, C., Toplumsal Politikaya Giriş, İmge Kitabevi, 1981, Ankara, s.55-56.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, (2021), “Aylık Ekonomik Göstergeler, Aralık 2021”, s.1-242, <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2021/12/aylikekonomikgosterge22122021.pdf> (22.12.2021)
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, (2022), “Aylık Ekonomik Göstergeler, Eylül 2022”, s.1-238, <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2022/09/aylikekonomikgosterge26092022.pdf> (27.09.2022)
- T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu, (Nisan 2013), Yayın No: 79 Sosyal Güvenlik Bilgi Serisi: 2013/12, Ankara, s.1, s.1-42, http://www.sgk.gov.tr/yayinlar/11_saglik_sigorta_nisan_8.pdf, 25.01.2021
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (2017), “Türkiye’nin Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi”, Ankara, s. 1-39.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (Şubat 2021), “2020 Faaliyet Raporu”, Strateji Geliştirme Başkanlığı, s. 1-257.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (Şubat 2022), “2021 Faaliyet Raporu”, Strateji Geliştirme Başkanlığı, s.1-235, <https://www.aile.gov.tr/media/100242/2021-yili-faaliyet-raporu.pdf>
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, <https://ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>, Erişim Tarihi: 05.01.2021
- Tomczak, S. M., (2016), “*From Townsend and Malthus to the Poor Law Report: An Examination of the Influence of Ideas Concerning the Relationship of Public Aid and Reproduction on Policy Development, 1786-1834*”, Journal of Sociology and Social

- Work. Vol. 3, No. 2, pp. 27–38, s.28, ISSN: 2333-5807, URL: <http://dx.doi.org/10.15640/jssw.v3n2a4>.
- Townsend, P., (1979), "Poverty United Kingdom, *A Survey of Household Resources and Standards of Living*", Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, England, 9, s.31, 33.
- Townsend., P., (1786), "A Dissertation on the Poor Laws," s.1, <https://socialsciences.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/townsend/poorlaw.html>, (17.05.2020)
- TÜİK, (26 Aralık 2006), 2005 Yoksulluk Araştırması Sonuçları, <http://www.tuik.gov.tr>, (25.04.2019)
- TÜİK, (2007), 2006 Yoksulluk Araştırması Sonuçları, <http://www.tuik.gov.tr>, (25.04.2019)
- TÜİK, (2011), 2009 Yoksulluk Araştırması Sonuçları, <http://www.tuik.gov.tr>, (25.04.2019)
- TÜİK, (16 Mart 2012), 2010 Yoksulluk Araştırması Sonuçları, <http://www.tuik.gov.tr>, (25.04.2019)
- TÜİK, (18 Ekim 2016), Yoksulluk Çalışması, 2015, Haber Bülteni, Sayı: 21867.
- TÜİK, (21 Şubat 2018), Nüfus Projeksiyonları, 2018-2080, Haber Bülteni, Sayı: 30567, <http://www.tuik.gov.tr>, (22.01.2021)
- TÜİK, (09 Aralık 2020), Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2019, Haber Bülteni, Sayı: 33670, <http://www.tuik.gov.tr>, (23.01.2021)
- TÜİK, (2020), Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti (Kesit), Yayın No: 4622, ISBN 978-605-7613-74-5, s.8.
- TÜİK, (04 Şubat 2021), Haber Bülteni, "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2020", Sayı: 37210, Tarih, <http://www.tuik.gov.tr>, (07.02.2021)
- TÜİK, (10 Şubat 2021), Haber Bülteni, İşgücü İstatistikleri, Kasım 2020, Haber Bülteni, Sayı: 37480, <http://www.tuik.gov.tr>, (23.12.2021)
- TÜİK, (18 Mart 2021), Haber Bülteni, İstatistiklerle Yaşlılar, Yayın Tarihi, Sayı:37227. (22.12.2021)
- TÜİK, (15 Haziran 2021), Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2020 Haber Bülteni, Sayı:37404.
- TÜİK, (1 Eylül 2021), Haber Bülteni, Yıllık Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2020, Sayı: 37184, <http://www.tuik.gov.tr>, 22.12.2021
- TÜİK, (16 Kasım 2021), Haber Bülteni, İşgücü İstatistikleri, III. Çeyrek: Temmuz- Eylül, 2021, Sayı: 37547, <http://www.tuik.gov.tr>, (23.12.2021)
- TÜİK, (08 Aralık 2021), Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2020, Haber Bülteni, Sayı: 37199, <http://www.tuik.gov.tr>, (22.12.2021)
- TÜİK, (08 Aralık 2021), Sağlık harcamaları Haber Bülteni, 2020, Sayı: 37192, <http://www.tuik.gov.tr>, 22.12.2021
- TÜİK, (23 Aralık 2021), Sosyal Koruma İstatistikleri Haber Bülteni, 2020", Sayı: 37193, (<http://www.tuik.gov.tr>), 23.12.2021
- TÜİK, (Mayıs 2021), Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti (panel), Yayın No: 4619 ISBN 978-605-7613-72-1, s.9.
- TÜİK, (04 Şubat 2022), Haber Bülteni, "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2021", Sayı: 45500, Tarih, <http://www.tuik.gov.tr>, (20.05.2022)

- TÜİK, (6 Mayıs 2022), Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2021 Haber Bülteni, , Sayı: 45581, <http://www.tuik.gov.tr>, (20.05.2022).
- TÜİK, (5 Mayıs 2022), Tüketici Fiyat Endeksleri Haber Bülteni, Özel kapsamlı TÜFE göstergeleri tablosu, Nisan 2022, Sayı: 45793, <http://www.tuik.gov.tr>, (20.05.2022).
- TÜİK, (15 Ağustos 2022), Haber Bülteni, İşgücü İstatistikleri, II. Çeyrek: Nisan-Haziran 2022, Sayı: 45652, <http://www.tuik.gov.tr>, (25.8.2022)
- TÜİK, Hayat Tabloları 2017-2019, Cinsiyete göre Türkiye tek yaş hayat tablosu, 2016-2018, 2017-2019, www.tuik.gov.tr, (27.01.2021)
- TÜİK, (2022), Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, II. Çeyrek: Nisan-Haziran 2022 Haber Bülteni, Bülten no:4550, 31.08.2022.
- TÜİK, (2022), Yıllık Gayrisafi Yurt İçi Hasıla 2021, Haber Bülteni, Yayın tarihi:31 Ağustos 2022, Sayı: 45834, <http://www.tuik.gov.tr>, 09.09.2021
- TÜİK, Hayat Tabloları 2014-2019, www.tuik.gov.tr, (27.01.2021)
- TÜİK, Hayat Tabloları, Avrupa ülkelerinde cinsiyete göre doğuşta beklenen yaşam süreleri, 2017, www.tuik.gov.tr, (27.01.2021)
- UN, (October 2015), "*Inequality Measurement*", Development Strategy and Policy Analysis Unit Development Policy and Analysis Division Department of Economic and Social Affairs, Development Issues No. 2, s.1-2, (http://www.un.org/en/development/desa/policy/wess/wess_dev_issues/dsp_policy_02.pdf), (26.03.2019).
- UNDP, (1990), "*Human Development Report 1990, Concept and Measurement of Human Development*", Published for the United Nations Development Programme (UNDP), Oxford University Press, New York, s.1-141, ISBN 0-19-506481-X(paper), (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (08.04.2019).
- UNDP, (1991), "*Human Development Report 1991, Financing Human Development*", Published for the United Nations Development Programme (UNDP), New York, ISBN 0-19-507147-6 (paper), s.1-130, (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (08.04.2019).
- UNDP, (1992), "*Human Development Report 1992, Global dimension of human development*", Published for the United Nations Development Programme (UNDP), ISBN 0-19-507773-3 (paper), New York, s.1-139, (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (09.04.2019).
- UNDP, (1993), "*Human Development Report 1993, People's Participation*", Published for the United Nations Development Programme (UNDP), ISBN 0-19-508457-8 (paper), New York, s.-1-138, (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (09.04.2019).
- UNDP, (1994), "*Human Development Report 1994, New Dimension of Human Security*", Published for the United Nations Development Programme (UNDP), s.1-136, ISBN:0-19-509170-1 (paper), New York, (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (09.04.2019).
- UNDP Türkiye, (Haziran 1994), "1994 İnsani Gelişme Raporu: İnsani Gelişme Türkiye Ülke Profili Raporu", s.1-52, (<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/national-hdrs/nhdr-1994.html>), (9.04.2019).

- UNDP, (1995), *"Human Development Report 1995, Gender and Human Development "*, Published for the United Nations Development Programme (UNDP), ISBN 0-19-510023-9 (paper), New York, s.1-164, (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (09.04.2019).
- UNDP, (November 2010), *"Human Development Report 2010, 20th Anniversary Edition, The Real Wealth of Nations: Pathways to Human Development"*, Published for the United Nations Development Programme (UNDP), Second printing November 2010 by Palgrave Macmillan, s.1-238, ISBN:9780230284456-90101, (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (09.04.2019).
- UNDP, (2010), 2010 İnsani Gelişme Raporu Birleşik Endeksler Açıklama Notu, s.1-7 (<https://www.undp.org/content/dam/turkey/docs/Publications/hdr/HDR2010Turkiye.pdf>), (10.04.2019).
- UNDP Türkiye, (2014), *"2014 İnsani Gelişme Raporu'ndaki Kompozit Endekslerle İlgili Açıklama Notu:2014 İnsani Gelişme Raporu İnsani İlerlemeyi Sürdürmek: Kırılganlıkları Azaltmak ve Dayanıklılık Oluşturmak"*, Türkiye 2014 İnsani Gelişme Raporu'ndaki İnsani Gelişme Endeksi (İGE) Değerleri ve Sıralamadaki Değişiklikler s.1-10, (https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/hdr-2014.html), (11.04.2019)
- UNDP Türkiye, (2016), *"2016 İnsani Gelişme Raporu'ndaki Ülkelerle İlgili Açıklama Notu:İnsani Gelişme Raporu, Herkes İçin İnsani Gelişme"*, s.1-7, (<https://www.undp.org>) (11.04.2019)
- UNDP (2018a), Türkiye, İnsani Gelişme Endeksleri ve Göstergeleri: 2018 İstatistiksel Güncellemesi, 2018 İstatistiksel Güncellemesi hakkında ülkelere ilişkin açıklama notları, 2018, s.2-3, <https://www.undp.org>, (11.04.2019)
- UNDP, (2018b), *"Human Development Indices and Indicators, 2018 Statistical Update "*, Published for the United Nations Development Programme (UNDP), New York, s.1-123, eISBN: 978-92-1-060036-1, (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>), (11.04.2019)
- UNDP, (2020), 2020 Human Development Report, "The next frontier Human development and the Anthropocene", eISSN: 2412-3129, s.1-398. <http://hdr.undp.org/en/global-reports>, Accessed: 17.01.2021
- UNDP, (2022), 2021/2022 Human Development Report, Uncertain Times, Unsettled Lives Shaping Our Future in a Transforming World, 9789211264517.
- UNICEF, (September 2014), Howard White, Shagun Sabarwal and Thomas de Hoop, Randomized Controlled Trials (RCTs), Methodological Briefs Impact Evaluation No.7, s.1-15.
- UNSTATS, Indicator 1.1.1 Meta Data, 2020, <https://unstats.un.org/sdgs/metadata/files/Metadata-01-01-01a.pdf>, (27.12.2020)
- UNSTATS, SDG METADATA, SDG Indicator: 8.2.1: Annual growth rate of real GDP per employed person <https://unstats.un.org/sdgs/metadata/> (17.05.2019)
- UNSTATS, SDG METADATA, SDG Indicator, Goal 4: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all <https://unstats.un.org/sdgs/metadata?Text=&Goal=4&Target=>, <https://unstats.un.org/sdgs/metadata/files/Metadata-04-02-01.pdf> (07.08.2022)

- U.S Census Bureau, (September 2018), "Income and Poverty in the United States: 2017 Current Population Reports", By Kayla Fontenot, Jessica Semega, and Melissa Kollar, s.1-74, (<https://www.census.gov/content/dam/Census/library/publications/2018/demo/p60-263.pdf>), (26.06.2019).
- U.S Census Bureau, (September 2021), Emily A. Shrider, Melissa Kollar, Frances Chen, and Jessica Semega Income and Poverty in the United States: 2020, September 14, 2021, Report Number P60-273. (<https://www.census.gov/content/dam/Census/library/publications/2021/demo/p60-273.pdf>), (15.09.2022).
- World Bank, (2021), Poverty and Shared Prosperity, Reversals of Fortune, World Bank Publications, The World Bank Group, 1818 H Street NW, Washington, DC 20433, USA; DOI: 10.1596/978-1-4648-1602-4, s.1-178.
- World Bank, (2005), "Introduction to Poverty Analysis", World Bank Institute, Poverty Manual, All, JH Revision of August 8, 2005, s. 1-218, (<http://siteresources.worldbank.org/PGLP/Resources/PovertyManual.pdf>), (19.03.2019).
- World Bank, (2000), World Development Report 2000/2001, "Attacking Poverty, Voices of the Poor", ISBN 0-19-521129-4, Oxford University Press, s.1-356, (<https://www.worldbank.org/en/publication/wdr/wdr-archive>), (10.12.2019).
- World Bank, (1 June 1990), World Development Report, First printing 1 June 1990, ISBN 0-19-520850-1 clothbound, s.1-260.
- Wooldridge, M. J., (2012), "Introductory Econometrics a Modern Approach", Michigan State University, Fifth Edition, ISBN-13: 978-1-111-53104-1, s.1-881.
- Zeng, B., (June 1997), "Aggregate Poverty Measures", Journal of Economic Survey, Volume 11, Issue 2, 0950-0804/97/02 0123-40, Blackwell Publisher Ltd., USA, s. 123-162.

Internet Linkleri

- <https://www.britannica.com/topic/social-service>, (03.08.2022)
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf>, (03.08.2022)
- <https://www.bristol.ac.uk/poverty/definingandmeasuringpoverty.html> (25.12.2018)
- <http://data.un.org> (21.12.2021)
- <https://www.ilo.org/ilostat/> (22.01.2021)
- <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1924-anayasasi/>, 25.01.2021
- <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1961-anayasasi/>, 25.01.2021
- EUROSTAT veri tabanı, <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database/> (2021)
- T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu, SGK Veri Uygulaması, <https://veri.sgk.gov.tr/>, 25.01.2021
- <http://www.aile.gov.tr>, 29.12.2021
- <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/14/51/Special-Drawing-Right-SDR> (30.04.2019)
- <https://unstats.un.org/unsd/mdg/Metadata.aspx?IndicatorId=0&SeriesId=584> (12.03.2019)
- OECD, <https://data.oecd.org/conversion/purchasing-power-parities-ppp.htm>, (07.08.2022)

OECD, <https://data.oecd.org/inequality/poverty-gap.htm>, 07.08.2022.

TÜİK, Yoksulluk Araştırmaları, <http://www.tuik.gov.tr>, (25.04.2019)

TÜİK, GYKA Açıklamalar, <http://www.tuik.gov.tr> (11.03.2019)

TÜİK, "2015 Yoksulluk Çalışması Açıklamalar", <http://www.tuik.gov.tr> (11.03.2019)

TÜİK "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Metodolojisi Hakkında Genel Açıklama <http://www.tuik.gov.tr> (11.03.2019)

TÜİK, Sağlık harcamaları ile ilgili göstergeler, <http://www.tuik.gov.tr>, 24.06.2019

UNDP, Human Development Reports between 1996 and 2009, (<http://hdr.undp.org/en/global-reports>) (20.01.2021)

<https://unstats.un.org/sdgs/metadata/>, (31.05.2019)

<https://stats.oecd.org/glossary/search.asp>, 07.08.2022.

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581>, (23.08.2022).

<https://www.turkis.org.tr/temmuz-aclik-yoksulluk-siniri/>, (23.08.2022).

<http://eski.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/kurumumuz/tarihce/tarihce>, (23.08.2022).

<https://www.aile.gov.tr/raporlar/yillik-faaliyet-raporlari/>, (23.08.2022)

<https://unstats.un.org/wiki/display/SDGeHandbook/Indicator+10.4.1>, (31.08.2022)

<https://ilostat.ilo.org/topics/labour-productivity/> (31.08.2022)

<https://ilostat.ilo.org/topics/labour-income/> (31.08.2022)

https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?most_recent_value_desc=false (04.09.2022)

ÖZET

Türkiye’de sosyal yardım ve yoksul ilişkisini inceleyen çalışmaların sayısı ise oldukça sınırlıdır. Bunun en önemli nedenlerinden biri sosyal yardım verilerinin kamuoyu ile paylaşılmamasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla yapılan araştırmaların büyük bir çoğunluğu hanehalkı araştırmalarından elde edilen ve sosyal yardımlar konusunda sınırlı bilgi içeren verilere dayanılarak yapılmaktadır. Bu çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu tarafından üretilen 2014-2017, 2015-2018 ve 2016-2019 panel verileriyle 2020 kesit verileri kullanılarak sosyal yardım ve yoksulluk ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada sosyal yardımların yoksulluğu hangi ölçüde azalttığı, kimlerin yoksulluktan çıkabildiği, kimlerin çıkamadığı ve yoksulluktan çıkabilen haneler ve çıkamayan hanelerin özellikleri analiz edilmiştir. Sonuçlar sosyal yardımların etkisinin yoksulluğu yok edebilmek için yeterli olmadığını ancak düşük oranda da olsa azalttığını ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Yoksul, Sosyal yardım, Hanehalkı Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması.

ABSTRACT

Studies examining the relationship between demographics of the poor and social assistance in Türkiye are limited. The majority of studies conducted in this area are based on aggregated data obtained from household surveys with limited information on social benefits. Microdata on social assistance are confidential and cannot be shared with the public. In this study, the relationship between social assistance and poverty is examined using panel data (2014-2017, 2015-2018 and 2016-2019) and cross-sectional data (2020) of the Turkish Statistical Institute. The association between social assistance, poverty reduction, and the characteristics of the households are analyzed. Preliminary results suggest that the rate of poverty reduction via social assistance is low and the effectiveness of social benefits as a poverty eradication policy needs to be reexamined.

Key words: Poverty, Poor, Social Assistance, Household Income and Living Conditions Survey

EKLER³⁵³

Ek 1. Yoksulluk Eşik Değerleri (Yoksulluk riski %60'a göre-sosyal transferlerden sonra)

Hanehalkı Tipi	Para Birimi	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y-AVG (Y- [1,2,3])
A1 (tek kişilik hane)	EURO	2320	2099	1813	1877	64	63.68	-200.63
	TL	7755	8650	10347	11931	1584	1583.41	3013.45
	SGP	3916	3879	4069	3972	-97	-96.28	17.56
A2 (14 yaşından küçük iki çocuklu ve iki yetişkinden oluşan)	EURO	4871	4408	3807	3941	134	133.73	-421.33
	TL	16286	18164	21729	25055	3326	3325.17	6328.24
	SGP	8224	8147	8544	8342	-202	-202.20	36.88

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle) SGP-Satın Alma Gücü Paritesi

Ek 2. Yoksulluk Oranları, (seçilmiş yaş grupları ve cinsiyete göre)

Yaş	Cinsiyet	Gösterge	Yüzde	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y- AVG (Y- [1,2,3])
Toplam	T	YRO-MD60	%	22.2	22.2	22.4	23	0.6	0.624	0.720
	E	YRO-MD60	%	21.6	21.6	21.9	22.4	0.5	0.509	0.720
	K	YRO-MD60	%	22.8	22.8	22.8	23.5	0.7	0.740	0.720
18-64	E	YRO-MD60	%	17.9	17.8	18.3	19.2	0.9	0.867	1.160
	K	YRO-MD60	%	17.5	17.3	18	18.6	0.6	0.617	1.044
	E	YRO-MD60	%	18.4	18.3	18.6	19.7	1.1	1.119	1.276
65+	K	YRO-MD60	%	16.6	16	14.9	17.5	2.6	2.619	1.680
	E	YRO-MD60	%	14.1	14	13.2	16.1	2.9	2.953	2.360
	K	YRO-MD60	%	18.5	17.5	16.2	18.6	2.4	2.357	1.149
<18	T	YRO-MD60	%	33	33.8	33.7	33.3	-0.4	-0.351	-0.183

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

YRO-MD60: Yoksulluk riski oranı veya yoksulluk oranı (Sosyal transferlerden sonra eşdeğer harcanabilir geliri ulusal eşdeğer medyan gelirin %60'ının altında olan kişilerin payı)

³⁵³ Ek tablolar Türkiye İstatistik Kurumu'ndan temin edilmiştir. Tablolardaki verilerin tamamı EUROSTAT veri tabanında yer almaktadır. (EUROSTAT veri tabanı, <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database/>)

Ek 3. Yaşlı Nüfus Yoksulluk Oranları (cinsiyete göre)

Yaş	Cinsiyet	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y- AVG (Y- [1,2,3])
60+	T	14.8	14.1	13.6	16.3	2.7	2.650	2.071
	E	12.9	12.6	12.4	14.9	2.5	2.449	2.263
	K	16.5	15.5	14.6	17.5	2.9	2.822	1.917
75+	T	20.1	19.3	18.6	20.4	1.8	1.814	1.062
	E	17.8	16.6	16.3	19.6	3.3	3.365	2.734
	K	21.7	21.2	20.2	20.9	0.7	0.768	-0.100
<60	T	23.3	23.4	23.7	24.1	0.4	0.350	0.582
	E	22.8	22.8	23.3	23.5	0.2	0.276	0.580
	K	23.8	24.1	24.1	24.6	0.5	0.427	0.585
<75	T	22.3	22.3	22.5	23.1	0.6	0.581	0.708
	E	21.7	21.8	22.1	22.5	0.4	0.427	0.662
	K	22.8	22.9	22.9	23.6	0.7	0.738	0.756

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek 4. Yoksulluk Oranları, (hanehalkı tipine göre)

Hanehalkı tipi	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y- AVG (Y- [1,2,3])
Toplam	22.1	22.2	22.4	23	0.6	0.632	0.737
A1	8.5	8.6	8.9	11.1	2.2	2.118	2.364
A2	10.2	9.6	9.5	11.3	1.8	1.842	1.530
A3	20.6	20.1	19.1	22	2.9	2.857	2.020
A4	17.5	16.4	15.6	18.8	3.2	3.135	2.277
A5	10.6	11	10.4	11.6	1.2	1.115	0.874
A6	5.1	6.2	6.8	8.8	2	1.977	2.738
A7	10.6	9.2	8.8	14.1	5.3	5.385	4.613
A8	7.6	7.8	8.5	9.2	0.7	0.691	1.213
A9	27.5	27.8	28.1	28.1	0	.	0.318
A10	26	26.4	27.2	29.4	2.2	2.203	2.880
A11	9.1	9.6	10.1	10.2	0.1	0.117	0.572
A12	17.8	19.2	19.3	18.9	-0.4	-0.435	0.131
A13	50.9	50.3	51.5	50	-1.5	-1.518	-0.907
A14	7.1	7.3	7.5	10.9	3.4	3.405	3.638
A15	27.5	27.8	28.1	28.1	0	.	0.261
A16	7.4	7.6	8	10.1	2.1	2.017	2.400
A17	27.2	26.9	27.1	27.5	0.4	0.419	0.481

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

A1: Bağımlı çocuğu olmayan haneler

A2: 65 yaşından küçük tek yetişkinden oluşan haneler

A3: :65 yaşından büyük tek yetişkinden oluşan haneler

A4: Tek kadından oluşan hane

A5: Tek erkekten oluşan hane

A6: 65 yaşından küçük iki yetişkinden oluşan hane

A7: İki yetişkinden oluşan ve en az biri 65 ve üstü olan haneler

A8: Üç veya daha fazla yetişkinden oluşan haneler

A9: Bağımlı çocuktan oluşan haneler

A10: Tek ebeveynli ve bağımlı çocuktan oluşan haneler

A11: İki yetişkin ve bir bağımlı çocuktan oluşan haneler

A12: İki yetişkin ve iki bağımlı çocuktan oluşan haneler

A13: İki yetişkin ve üç veya daha fazla bağımlı çocuktan oluşan haneler

A14: İki yetişkinden oluşan haneler

A15: İki veya daha fazla yetişkinden oluşan bağımlı çocuklu haneler

A16: İki veya daha fazla yetişkinden oluşan bağımlı çocuk olmayan haneler

A17: Üç veya daha fazla yetişkinden oluşan ve bağımlı çocuk olan haneler

Ek 5.Yoksulluk Oranları, (İşteki Durum, Yaş ve Cinsiyete Göre)

İşteki durum	Cinsiyet	Yaş	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y- AVG (Y- [1,2,3])
İstihdamda	T	18+	12.8	13.1	13.2	12.9	-0.3	-0.284	-0.146
	E	18+	14.4	14.4	14.6	14.2	-0.4	-0.405	-0.261
	K	18+	9.2	10.2	9.9	9.9	0	.	0.131
İstihdamda olmayan	T	18+	21.7	21.3	21.9	23.6	1.7	1.731	1.987
	E	18+	21.1	21.1	22.3	24.6	2.3	2.359	3.146
	K	18+	22	21.4	21.7	23.2	1.5	1.439	1.464
İşsiz	T	18+	36.9	34.8	37.3	37.7	0.4	0.327	1.336
	E	18+	43.2	40.6	43.3	43.2	-0.1	-0.134	0.800
	K	18+	20.2	18.3	22.2	22.4	0.2	0.124	2.097
Emekli	T	18+	3.7	8.6	8.7	13.4	4.7	4.774	6.455
	E	18+	4.7	9.4	9.5	15	5.5	5.475	7.091
	K	18+	0.3	6	6.2	8.7	2.5	2.495	4.528
Diğer aktif olmayan nüfus	T	18+	24.7	23.6	23.7	24.9	1.2	1.231	0.945
	E	18+	32.3	29.2	29	28.4	-0.6	-0.591	-1.784
	K	18+	23.5	22.8	23	24.5	1.5	1.497	1.377
Ücret/maaş karşılığı hariç çalışanlar	T	18+	17.8	18	18.1	19.1	1	0.946	1.093
	E	18+	16.6	16	16.5	17.5	1	1.023	1.138
	K	18+	20.1	21.9	21.5	22.3	0.8	0.872	1.154
Ücret /maaş karşılığında çalışanlar	T	18+	10.7	11	11.1	10.4	-0.7	-0.676	-0.547
	E	18+	13.5	13.6	13.7	12.8	-0.9	-0.915	-0.771
	K	18+	3.7	4.5	4.5	4.4	-0.1	-0.097	0.169

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek 6. Yoksulluk Oranları, (Ev Sahipliği Durumu, Seçilmiş Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre)

Yaş	Cinsiyet	Ev sahipliği durumu	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y-AVG (Y- [1,2,3])
Toplam	T	Ev sahibi	22.7	22.9	22.5	24	1.5	1.428	1.266
		Kiracı	20.7	20.4	21.8	20.3	-1.5	-	-0.689
	E	Ev sahibi	22.2	22.4	22.2	23.5	1.3	1.302	1.269
		Kiracı	20.1	19.5	21.2	19.6	-1.6	-	-0.699
	K	Ev sahibi	23.2	23.3	22.9	24.4	1.5	1.555	1.267
		Kiracı	21.3	21.4	22.5	21.1	-1.4	-	-0.693
18-64	T	Ev sahibi	18.5	18.6	18.7	20.4	1.7	1.734	1.825
		Kiracı	16.3	15.7	17.3	16	-1.3	-	-0.441
	E	Ev sahibi	18.1	18.1	18.6	20	1.4	1.411	1.732
		Kiracı	15.6	15.2	16.5	15.2	-1.3	-	-0.587
	K	Ev sahibi	18.9	19.1	18.8	20.8	2	2.056	1.919
		Kiracı	17	16.2	18.1	16.8	-1.3	-	-0.296
60+	T	Ev sahibi	15.4	14.7	14.2	16.9	2.7	2.725	2.150
		Kiracı	10.4	9.9	9.7	11.8	2.1	2.153	1.836
	E	Ev sahibi	13.2	13	12.9	15.5	2.6	2.585	2.483
		Kiracı	9.9	9.3	8.7	10	1.3	1.381	0.746
	K	Ev sahibi	17.2	16.1	15.2	18	2.8	2.852	1.887
		Kiracı	10.8	10.3	10.5	13.2	2.7	2.740	2.682
65+	T	Ev sahibi	17.2	16.4	15.4	18.1	2.7	2.712	1.787
		Kiracı	10.9	11.9	10.1	12	1.9	1.914	1.083
	E	Ev sahibi	14.5	14.3	13.7	16.7	3	2.908	2.464
		Kiracı	10	11	7.7	11.1	3.4	3.374	1.517
	K	Ev sahibi	19.3	18.2	16.8	19.3	2.5	2.563	1.260
		Kiracı	11.5	12.5	11.8	12.7	0.9	0.884	0.755
75+	T	Ev sahibi	20.9	20	19.5	20.9	1.4	1.454	0.793
		Kiracı	10.6	12.6	9.7	14.8	5.1	5.048	3.781
	E	Ev sahibi	18.1	17	17	20.1	3.1	3.147	2.769
		Kiracı	14.5	12.4	7.9	13.5	5.6	5.591	1.888
	K	Ev sahibi	23	22.2	21.3	21.5	0.2	0.276	-0.612
		Kiracı	8.4	12.7	10.7	15.4	4.7	4.773	4.849
<18	T	Ev sahibi	34	34.9	34.1	34.6	0.5	0.455	0.230
		Kiracı	30.6	31	32.6	30.3	-2.3	-	-1.031

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek 7. Çalışan Yoksulluk Oranları (Cinsiyet ve 18-64 Yaş Nüfusa Göre)

Çalışma durumu	Cinsiyet	Yaş	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y- AVG (Y- [1,2,3])
İstihdamda	T	18-64	12.8	13.1	13.2	12.8	-0.4	-0.396	-0.210
	E	18-64	14.4	14.5	14.7	14.2	-0.5	-0.525	-0.329
	K	18-64	9	10	9.8	9.7	-0.1	-0.133	0.073
Ücret/maaş karşılığı hariç çalışanlar	T	18-64	18	18.4	18.7	19.4	0.7	0.681	0.989
	E	18-64	16.9	16.4	17	17.8	0.8	0.722	0.987
	K	18-64	20.2	22.3	21.9	22.6	0.7	0.705	1.163
Ücret/maaş karşılığında çalışanlar	T	18-64	10.7	11	11.1	10.4	-0.7	-0.684	-0.548
	E	18-64	13.5	13.7	13.8	12.9	-0.9	-0.922	-0.764
	K	18-64	3.7	4.5	4.5	4.4	-0.1	-0.115	0.151

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek 8. Çalışan Yoksulluk Oranları, (tam zamanlı/yarı zamanlı)

Çalışma zamanı	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y- AVG (Y- [1,2,3])
Tam zamanlı	12.5	12.6	12.8	12.4	-0.4	-0.327	-0.187
Yarı zamanlı	16.2	16.4	16.6	14.9	-1.7	-1.719	-1.511

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek 9. Sosyal transferlerden önce yoksulluk oranları, (seçilmiş yaş grupları ve cinsiyete göre)

Yaş	Cinsiyet	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y- AVG (Y- [1,2,3])
Toplam	T	39.9	40	41.2	40.3	-0.9	-0.908	-0.090
	E	38.1	38.2	39.3	38.3	-1	-0.982	-0.189
	K	41.8	41.8	43.1	42.2	-0.9	-0.829	0.010
18-64	T	34.7	34.5	35.8	34.6	-1.2	-1.158	-0.341
	E	32.6	32.4	33.8	32.6	-1.2	-1.165	-0.331
	K	36.7	36.6	37.8	36.7	-1.1	-1.142	-0.348
65+	T	72.7	72.6	73.5	73.9	0.4	0.401	0.956
	E	71.2	72	73.2	73.2	0	.	1.095
	K	73.9	73.1	73.7	74.4	0.7	0.696	0.851
<18	T	41.6	42.1	42.8	41.5	-1.3	-1.234	-0.606

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek 10. Sosyal Transferlerden Önce (Yaşlılık ve Ölüm Yardımı/Emekli Maaşları Sosyal Transferlerden Hariç Tutularak) Yoksulluk Oranları (Seçilmiş Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre)

Yaş	Cinsiyet	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y- AVG (Y- [1,2,3])
Toplam	T	24.3	24.1	24.6	25.4	0.8	0.792	1.032
	E	23.8	23.5	24.2	24.8	0.6	0.625	0.974
	K	24.9	24.8	25	26	1	0.959	1.091
18-64	T	19.9	19.6	20.4	21.5	1.1	1.023	1.477
	E	19.4	19	20.1	20.9	0.8	0.856	1.430
	K	20.4	20.2	20.8	22	1.2	1.192	1.525
65+	T	18.3	17.3	16.5	19.3	2.8	2.879	1.969
	E	15.7	15.3	15	17.9	2.9	2.956	2.605
	K	20.4	19	17.6	20.5	2.9	2.822	1.474
<18	T	35.6	36.1	36.3	36.2	-0.1	-0.174	0.146

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek 11. Belirli Bir Zamanda (2008) Çıpalanmış Yoksulluk Riski Oranları, (Seçilmiş Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre)

Yaş	Cinsiyet	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y- AVG (Y- [1,2,3])
Toplam	T	13.7	13.5	13.2	13.3	0.1	0.133	-0.143
	E	13.3	13.2	12.8	12.9	0.1	0.093	-0.175
	K	14.1	13.9	13.6	13.7	0.1	0.174	-0.111
18-64	T	10.5	10.4	10.5	10.8	0.3	0.342	0.375
	E	10.3	10	10.3	10.4	0.1	0.071	0.197
	K	10.8	10.7	10.7	11.3	0.6	0.614	0.554
65+	T	11.2	10.7	9.2	11.4	2.2	2.184	1.021
	E	9	9.3	7.4	10.6	3.2	3.122	1.987
	K	12.9	11.9	10.6	12.1	1.5	1.445	0.263
<18	T	21.4	21.2	20.5	19.6	-0.9	-0.882	-1.449

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek 12. Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında yaşayan nüfus (yaş ve cinsiyete göre)

Yaş	Cinsiyet	Birim	2017	2018	2019	2020	Y-(Y-1)	[abs]	Y-AVG (Y-[1,2,3])
Toplam	T	%	41.3	39.8	39.8	41.5	1.7	1.737	1.236
		Bin kişi	32577.9	31709.2	32105.9	33991.2	1885.3	1885.373	1860.271
	E	%	40	38.5	38.6	40.2	1.6	1.654	1.224
		Bin kişi	15742.4	15315.6	15517.7	16441.7	924	924.060	916.524
	K	%	42.6	41	41	42.8	1.8	1.823	1.248
		Bin kişi	16835.5	16393.6	16588.2	17549.5	961.3	961.313	943.747
18-64	T	%	39.1	37.5	37.7	39.8	2.1	2.119	1.704
		Bin kişi	19271.4	18693.2	19019.2	20364.8	1345.6	1345.663	1370.227
	E	%	37.5	35.7	36.1	38.2	2.1	2.089	1.739
		Bin kişi	9257.7	8921.7	9109.9	9789.8	679.9	679.975	693.449
	K	%	40.8	39.2	39.3	41.4	2.1	2.157	1.672
		Bin kişi	10013.8	9771.6	9909.3	10575	665.7	665.688	676.778
65+	T	%	32.1	28.9	28.5	30.9	2.4	2.336	1.000
		Bin kişi	2170.1	2028.3	2088.7	2391.4	302.7	302.782	295.743
	E	%	29	26.5	26.5	28.7	2.2	2.237	1.373
		Bin kişi	862.9	819.3	855.3	983.1	127.8	127.855	137.281
	K	%	34.5	30.9	30.2	32.6	2.4	2.419	0.716
		Bin kişi	1307.2	1209	1233.4	1408.3	174.9	174.927	158.462
<18	T	%	48.7	48	48	48.9	0.9	0.938	0.688
		Bin kişi	11136.4	10987.6	10998.1	11235	236.9	236.928	194.301

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek 13. Çok Düşük İş Yoğunluğu Yaşayan Nüfus, (yaş ve cinsiyete göre)

Yaş	Cinsiyet	Birim	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y- AVG (Y- [1,2,3])
18-59	T	%	11.2	11.1	11.5	12.7	1.2	1.233	1.477
		Bin kişi	5126	5135.6	5388.2	6048.9	660.7	660.728	832.343
	E	%	8.9	8.8	9	10.3	1.3	1.264	1.394
		Bin kişi	2047.4	2038.5	2118.2	2454.2	336	335.950	386.109
	K	%	13.5	13.4	14	15.2	1.2	1.215	1.565
		Bin kişi	3078.6	3097	3270	3594.8	324.8	324.778	446.234
<18	T	%	7.5	6.9	7.4	8.1	0.7	0.679	0.821
		Bin kişi	1714.9	1587	1702.5	1861.6	159.1	159.106	193.481
<60	T	%	10	9.7	10.2	11.2	1	1.063	1.282
		Bin kişi	6840.9	6722.6	7090.7	7910.6	819.9	819.834	1025.824
	E	%	8.4	8.1	8.5	9.7	1.2	1.151	1.313
		Bin kişi	2918.5	2840.4	2993.3	3440.4	447.1	447.047	522.941
	K	%	11.5	11.3	11.9	12.8	0.9	0.982	1.254
		Bin kişi	3922.3	3882.2	4097.4	4470.2	372.8	372.788	502.883

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek 14. Çok Düşük İş Yoğunluğu Yaşayan Nüfus, (yaş ve cinsiyete göre)

Yaş	Cinsiyet	Birim	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y- AVG (Y- [1,2,3])
18-64	T	%	9.8	9.9	10.4	11.4	1	0.995	1.345
		Bin kişi	4213.5	4354.7	4603.6	5156.3	552.7	552.624	765.670
	E	%	6.3	6.5	6.8	7.7	0.9	0.898	1.161
		Bin kişi	1281	1348.5	1420.2	1657	236.8	236.740	307.054
	K	%	12.8	12.9	13.5	14.6	1.1	1.135	1.554
		Bin kişi	2932.5	3006.1	3183.4	3499.3	315.9	315.884	458.616
<18	T	%	7.7	7.1	7.7	8	0.3	0.381	0.566
		Bin kişi	1752	1617	1751	1841.7	90.7	90.682	135.019
<65	T	%	9.1	8.9	9.4	10.3	0.9	0.801	1.101
		Bin kişi	5965.5	5971.6	6354.6	6997.9	643.3	643.306	900.689
	E	%	6.8	6.7	7.1	7.9	0.8	0.808	1.064
		Bin kişi	2174.6	2160.7	2318.5	2636.5	318	317.974	418.530
	K	%	11.2	11.1	11.6	12.4	0.8	0.821	1.157
		Bin kişi	3790.9	3810.9	4036.1	4361.5	325.4	325.332	482.159

Ek 15. Şiddetli Yoksunluk Oranları, (yaş ve cinsiyete göre)

Yaş	Cinsiyet	Birim	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y- AVG (Y- [1,2,3])
Toplam	T	%	28.7	26.4	26.3	27.4	1.1	1.032	0.202
	E	%	28.2	26.3	26.2	27.2	1	1.017	0.267
	K	%	29.2	26.6	26.5	27.6	1.1	1.048	0.137
18-64	T	%	26.4	24.2	24.3	25.5	1.2	1.212	0.556
	E	%	26.1	24.1	24.3	25.6	1.3	1.284	0.741
	K	%	26.6	24.3	24.3	25.4	1.1	1.138	0.370
65+	T	%	26	22.4	21.9	20.8	-1.1	-	-2.610
	E	%	23.5	20.7	20.1	19.1	-1	-	-2.295
	K	%	28	23.8	23.3	22.2	-1.1	-	-2.850
<18	T	%	34.6	32.6	32.3	33.7	1.4	1.477	0.578

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek 16. Şiddetli Yoksunluk Oranları, (hanehalkı tipine göre)

Hh tipi	Birim	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y- AVG (Y- [1,2,3])
Toplam	%	28.7	26.4	26.3	27.4	1.1	1.015	0.192
A1	%	21.6	18.7	19.8	19.9	0.1	0.124	-0.134
A2	%	24.6	20.8	24.3	24.8	0.5	0.573	1.616
A3	%	29.9	24.7	26.2	20.7	-5.5	-5.533	-6.272
A4	%	29.1	23.3	25.3	22.1	-3.2	-3.189	-3.828
A5	%	23.6	21.3	24.8	24.5	-0.3	-0.264	1.291
A6	%	18.6	16.6	18.8	19	0.2	0.275	1.033
A7	%	24	19.5	19.2	17.5	-1.7	-1.685	-3.415
A8	%	20.7	18.2	18.5	19.9	1.4	1.447	0.806
A9	%	31.5	29.6	29.1	30.6	1.5	1.426	0.483
A10	%	46.1	41	43.9	44.5	0.6	0.635	0.865
A11	%	19.8	18.8	18.5	18.7	0.2	0.238	-0.316
A12	%	23.1	20.4	22.6	23.2	0.6	0.595	1.170
A13	%	42.5	41.7	41.4	42.3	0.9	0.980	0.468
B1	%	26.9	22.4	25.1	23.1	-2	-1.923	-1.675
A14	%	20.6	17.7	18.9	18.4	-0.5	-0.517	-0.660
A15	%	31.2	29.4	28.8	30.2	1.4	1.437	0.442
A16	%	20.6	17.9	18.7	19.2	0.5	0.486	0.086
A17	%	33.6	31.2	29.3	31.7	2.4	2.326	0.279

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

A1: Bağımlı çocuğu olmayan haneler

A2: 65 yaşından küçük tek yetişkinden oluşan haneler

A3: :65 yaşından büyük tek yetişkinden oluşan haneler

A4: Tek kadından oluşan hane

A5: Tek erkekten oluşan hane

A6: 65 yaşından küçük iki yetişkinden oluşan hane

A7: İki yetişkinden oluşan ve en az biri 65 ve üstü olan haneler

A8: Üç veya daha fazla yetişkinden oluşan haneler

A9: Bağımlı çocuktan oluşan haneler

A10: Tek ebeveynli ve bağımlı çocuktan oluşan haneler

A11: İki yetişkin ve bir bağımlı çocuktan oluşan haneler

A12: İki yetişkin ve iki bağımlı çocuktan oluşan haneler

A13: İki yetişkin ve üç veya daha fazla bağımlı çocuktan oluşan haneler

B1: Tek kişilik hane

A14: İki yetişkinden oluşan haneler

A15: İki veya daha fazla yetişkinden oluşan bağımlı çocuklu haneler

A16: İki veya daha fazla yetişkinden oluşan bağımlı çocuk olmayan haneler

A17: Üç veya daha fazla yetişkinden oluşan ve bağımlı çocuk olan haneler

Ek 17. Yoksunluk Boyutunda Kişilerin Sahip Olmadığı Ortalama Madde Sayısı, (Yaş ve Cinsiyete Göre)

Yaş	Cinsiyet	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y- AVG (Y- [1,2,3])
Toplam	T	4.3	4.3	4.2	4.2	0	.	-0.030
	E	4.3	4.3	4.2	4.2	0	.	-0.035
	K	4.3	4.3	4.2	4.2	0	.	-0.025
18-64	T	4.2	4.2	4.2	4.2	0	.	-0.028
	E	4.2	4.2	4.2	4.2	0	.	-0.027
	K	4.2	4.2	4.2	4.2	0	.	-0.028
65+	T	4.2	4.1	4.1	4	-0.1	-0.019	-0.082
	E	4.2	4.1	4	4	0	.	-0.090
	K	4.2	4.1	4.1	4	-0.1	-0.023	-0.077
<18	T	4.3	4.4	4.3	4.3	0	.	-0.019

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek 18. Şiddetli Yoksunluk Oranları, (Eğitim Seviyesine Göre) (18 ve Üstü Yaş Grubuna Göre)

Yaş	Cinsiyet	ISCED11 ³⁵⁴	2017	2018	2019	2020	Y- (Y- 1)	[abs]	Y- AVG (Y- [1,2,3])
18-24	T	Toplam	31.7	29	29.6	30.7	1.1	1.112	0.633
		ED0-2	42	39.9	39.9	42	2.1	2.113	1.399
		ED3_4	24.4	21.4	23.4	26.4	3	3.031	3.350
		ED5-8	17.4	18.6	18.6	17.6	-1	-1.011	-0.585
18-59	T	Toplam	26.6	24.5	24.7	26	1.3	1.301	0.728
		ED0-2	34.7	32	32.4	34.2	1.8	1.853	1.224
		ED3_4	19.5	18.2	18.9	21.1	2.2	2.208	2.222
		ED5-8	8.8	8.8	8.7	9.5	0.8	0.798	0.719
>18	T	Toplam	26.3	23.9	24.1	24.9	0.8	0.826	0.126
		ED0-2	32.9	29.9	30.2	31.2	1	0.985	0.163
		ED3_4	18.9	17.6	18.3	20.3	2	2.016	2.074
		ED5-8	8.5	8.4	8.3	8.9	0.6	0.622	0.519

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

ED0_2: Okul öncesi, ilköğretim ve ortaokul eğitimi, 0-2 seviyesi

ED3_4: Ortaokul ve ortaokul sonrası üçüncü olmayan eğitim (yüksek öğretim olmayan), 3-4 seviyesi

ED5-8: Yüksek öğretim- 5-8 seviyesi

³⁵⁴0-Okul öncesi eğitim (Early childhood education)

1-İlkokul (Primary education)

2-Alt ortaöğretim (Lower secondary education)

3-Üst ortaöğretim (Upper secondary education)

4-Ortaokul sonrası üçüncü olmayan eğitim (Post-secondary non-tertiary education)

5-Kısa dönem yükseköğretim (Short-cycle tertiary education)

6-Lisans (Bachelor's or equivalent level)

7-Yüksek lisans (Master's or equivalent level)

8-Doktora (Doctoral or equivalent level)

9- Başka yerde sınıflandırılmayan (Not elsewhere classified)

Ek 19. Aşırı Kalabalık Hanelerde Yaşayan Nüfus Oranları (yaş, cinsiyet ve yoksulluk durumuna göre)

Yaş	Cinsiyet	Gelir grupları	2017	2018	2019	2020	Y –(Y-1)	[abs]	Y - AVG (Y- [1,2,3])
Toplam	T	Toplam	43.7	42.3	40.7	40	-0.7	-0.666	-2.219
		A_MD60	36	34.7	33.3	32.9	-0.4	-0.441	-1.811
		B_MD60	70.7	68.9	66.3	64	-2.3	-2.313	-4.653
	E	Toplam	43.9	42.4	40.7	40	-0.7	-0.767	-2.380
		A_MD60	36.4	35.2	33.6	33	-0.6	-0.525	-2.012
		B_MD60	71	68.6	66.2	63.9	-2.3	-2.347	-4.734
	K	Toplam	43.5	42.2	40.6	40.1	-0.5	-0.565	-2.059
		A_MD60	35.6	34.2	33	32.7	-0.3	-0.359	-1.608
		B_MD60	70.4	69.1	66.3	64	-2.3	-2.281	-4.576
12-17	T	Toplam	66.3	65.4	64.2	62.6	-1.6	-1.546	-2.669
		A_MD60	57.2	55.9	54.6	53	-1.6	-1.609	-2.874
		B_MD60	84	83	82	80.2	-1.8	-1.847	-2.825
	E	Toplam	66.3	64	62.1	61.4	-0.7	-0.731	-2.741
		A_MD60	57.2	55.1	53.5	52.5	-1	-1.016	-2.822
		B_MD60	84	81.1	80.4	78.6	-1.8	-1.803	-3.210
	K	Toplam	66.4	66.8	66.3	63.9	-2.4	-2.408	-2.595
		A_MD60	57.2	56.7	56	53.7	-2.3	-2.322	-2.951
		B_MD60	84	84.9	83.5	81.7	-1.8	-1.756	-2.413
15-19	T	Toplam	67.5	66.3	65.4	64.6	-0.8	-0.855	-1.847
		A_MD60	60.1	58.4	56.8	56.5	-0.3	-0.257	-1.895
		B_MD60	84.6	83.4	83.4	81.1	-2.3	-2.296	-2.709
	E	Toplam	67	66.2	64.8	63.8	-1	-0.944	-2.139
		A_MD60	60.7	59.4	57.1	56.6	-0.5	-0.551	-2.499
		B_MD60	83.3	82.8	82.8	79.8	-3	-2.984	-3.140
	K	Toplam	68.1	66.4	66.1	65.3	-0.8	-0.760	-1.537
		A_MD60	59.4	57.3	56.4	56.5	0.1	0.082	-1.198
		B_MD60	85.9	84	84	82.4	-1.6	-1.576	-2.230
15-24	T	Toplam	62.1	61	60.4	60.1	-0.3	-0.287	-1.071
		A_MD60	55.1	54.3	53.5	53.5	0	.	-0.838
		B_MD60	82.1	80.3	79.1	77.6	-1.5	-1.554	-2.915
	E	Toplam	63.1	62.1	61.6	61	-0.6	-0.617	-1.290
		A_MD60	56.9	56	55.6	55.1	-0.5	-0.571	-1.115
		B_MD60	82.5	81.7	79.5	77.9	-1.6	-1.567	-3.309
	K	Toplam	61.1	59.8	59.1	59.1	0	.	-0.859
		A_MD60	53.1	52.4	51.3	51.8	0.5	0.426	-0.553
		B_MD60	81.7	79.1	78.9	77.3	-1.6	-1.551	-2.575
15-29	T	Toplam	54	53	52.1	51.6	-0.5	-0.456	-1.379
		A_MD60	46.9	46.4	45.5	45	-0.5	-0.531	-1.285

Yaş	Cinsiyet	Gelir grupları	2017	2018	2019	2020	Y –(Y-1)	[abs]	Y - AVG (Y- [1,2,3])
		B_MD60	77.9	75.3	74	72.6	-1.4	-1.395	-3.140
	E	Toplam	55.6	54.4	53.7	52.9	-0.8	-0.776	-1.643
		A_MD60	49.4	48.5	47.9	46.9	-1	-0.985	-1.666
		B_MD60	78.6	77	75	73.4	-1.6	-1.545	-3.427
	K	Toplam	52.3	51.6	50.5	50.3	-0.2	-0.150	-1.122
		A_MD60	44.3	44.2	43	43	0	.	-0.885
		B_MD60	77.2	74	73.1	71.8	-1.3	-1.294	-2.928
16-19	T	Toplam	68.1	66.3	65.5	65.2	-0.3	-0.229	-1.393
		A_MD60	61	58.9	57.2	57.5	0.3	0.243	-1.574
		B_MD60	85.1	83.5	83.5	81.8	-1.7	-1.661	-2.184
	E	Toplam	67.6	66.5	64.9	64.9	0	.	-1.389
		A_MD60	61.6	60.2	57.5	57.9	0.4	0.427	-1.880
		B_MD60	83.7	83.3	83.2	81.3	-1.9	-1.894	-2.119
	K	Toplam	68.7	66.1	66.1	65.5	-0.6	-0.549	-1.406
		A_MD60	60.3	57.4	57	57	0	.	-1.196
		B_MD60	86.4	83.6	83.8	82.4	-1.4	-1.426	-2.219
16-24	T	Toplam	61.7	60.4	59.8	59.8	0	.	-0.811
		A_MD60	55	54.1	53.4	53.5	0.1	0.095	-0.632
		B_MD60	81.9	79.8	78.5	77.4	-1.1	-1.124	-2.669
	E	Toplam	62.9	61.8	61.3	61.1	-0.2	-0.168	-0.879
		A_MD60	56.9	56	55.7	55.5	-0.2	-0.185	-0.741
		B_MD60	82.5	81.8	79.1	78.3	-0.8	-0.793	-2.804
	K	Toplam	60.5	58.9	58.4	58.5	0.1	0.145	-0.756
		A_MD60	52.8	52	51.1	51.4	0.3	0.358	-0.535
		B_MD60	81.3	78.1	78	76.6	-1.4	-1.426	-2.575
16-29	T	Toplam	53.1	52	51.2	50.8	-0.4	-0.358	-1.267
		A_MD60	46.3	45.8	45	44.5	-0.5	-0.527	-1.221
		B_MD60	77.2	74.4	73	71.9	-1.1	-1.074	-2.984
	E	Toplam	54.9	53.6	52.9	52.4	-0.5	-0.581	-1.448
		A_MD60	48.9	48.1	47.5	46.6	-0.9	-0.839	-1.502
		B_MD60	78.2	76.4	74.2	73.2	-1	-1.032	-3.096
	K	Toplam	51.3	50.4	49.4	49.3	-0.1	-0.147	-1.093
		A_MD60	43.6	43.5	42.4	42.2	-0.2	-0.219	-0.931
		B_MD60	76.4	72.7	71.8	70.7	-1.1	-1.136	-2.930
18-64	T	Toplam	40.9	39.7	38.3	37.9	-0.4	-0.457	-1.764
		A_MD60	34.8	34	32.6	32.2	-0.4	-0.406	-1.579
		B_MD60	68.9	65.7	63.7	61.6	-2.1	-2.077	-4.505
	E	Toplam	41.5	40.2	38.9	38.3	-0.6	-0.648	-1.946
		A_MD60	35.7	34.8	33.4	32.8	-0.6	-0.566	-1.798
		B_MD60	69.1	65.9	64	62	-2	-2.019	-4.379

Yaş	Cinsiyet	Gelir grupları	2017	2018	2019	2020	Y –(Y-1)	[abs]	Y - AVG (Y- [1,2,3])
	K	Toplam	40.3	39.1	37.8	37.5	-0.3	-0.268	-1.582
		A_MD60	33.9	33.2	31.9	31.6	-0.3	-0.250	-1.359
		B_MD60	68.8	65.6	63.4	61.3	-2.1	-2.127	-4.622
20-24	T	Toplam	56	55.2	54.9	55.4	0.5	0.540	0.041
		A_MD60	50.1	50.5	50.5	50.7	0.2	0.165	0.336
		B_MD60	77.9	74.8	71.7	72.1	0.4	0.365	-2.725
	E	Toplam	58.4	57.6	58	57.9	-0.1	-0.054	-0.074
		A_MD60	52.8	52.7	54.2	53.7	-0.5	-0.486	0.453
		B_MD60	81	79.7	73.6	74.7	1.1	1.046	-3.450
	K	Toplam	53.7	52.8	51.8	52.8	1	1.034	0.066
		A_MD60	47.4	48.2	46.9	47.5	0.6	0.631	0.056
		B_MD60	75.3	70.6	70	69.9	-0.1	-0.146	-2.080
20-29	T	Toplam	46.6	46	45.1	45.1	0	.	-0.818
		A_MD60	40.8	41.1	40.7	40.1	-0.6	-0.549	-0.759
		B_MD60	72	68	65.2	65.5	0.3	0.268	-2.920
	E	Toplam	49.1	47.9	47.6	47.2	-0.4	-0.419	-1.035
		A_MD60	43.8	43.5	43.7	42.7	-1	-0.970	-0.929
		B_MD60	74.4	71.3	67.3	67.7	0.4	0.319	-3.370
	K	Toplam	44.2	44.1	42.7	43	0.3	0.348	-0.639
		A_MD60	37.8	38.7	37.6	37.4	-0.2	-0.191	-0.643
		B_MD60	69.8	65.3	63.4	63.6	0.2	0.204	-2.586
25-29	T	Toplam	38.1	37.4	36.2	35.5	-0.7	-0.654	-1.720
		A_MD60	32.8	32.7	32	30.7	-1.3	-1.288	-1.767
		B_MD60	64.9	60.7	57.6	57.7	0.1	0.156	-3.311
	E	Toplam	40.8	39	38.1	37.1	-1	-1.033	-2.206
		A_MD60	36.1	35.3	34.7	32.9	-1.8	-1.798	-2.447
		B_MD60	66.8	61.3	59.3	59.3	0	.	-3.195
	K	Toplam	35.3	35.9	34.2	33.9	-0.3	-0.291	-1.233
		A_MD60	29.4	30	29.3	28.5	-0.8	-0.752	-1.048
		B_MD60	63.1	60.2	56.3	56.5	0.2	0.177	-3.418
6-11	T	Toplam	55	53	51.2	52.2	1	0.981	-0.872
		A_MD60	44.3	41	40.3	41.4	1.1	1.104	-0.500
		B_MD60	75.3	75.4	72.2	73.3	1.1	1.091	-1.038
	E	Toplam	53	51.7	50.6	50.4	-0.2	-0.151	-1.333
		A_MD60	42.1	40.3	39	40	1	0.940	-0.493
		B_MD60	74.6	73.9	72.8	71.3	-1.5	-1.494	-2.451
	K	Toplam	57.1	54.4	51.9	54.1	2.2	2.189	-0.356
		A_MD60	46.7	41.9	41.6	42.9	1.3	1.320	-0.478
		B_MD60	76	76.8	71.5	75.2	3.7	3.735	0.427
65+	T	Toplam	24.4	23.1	20.4	19.2	-1.2	-1.151	-3.418

Yaş	Cinsiyet	Gelir grupları	2017	2018	2019	2020	Y –(Y-1)	[abs]	Y - AVG (Y- [1,2,3])
		A_MD60	20.6	19.3	16.9	17	0.1	0.008	-1.993
		B_MD60	43.4	43.4	39.9	29.8	-10.1	-10.060	-12.384
	E	Toplam	21.5	20.7	17.5	17.5	0	.	-2.426
		A_MD60	18.1	16.8	14.3	15.5	1.2	1.131	-0.973
		B_MD60	41.7	44.3	38.5	27.8	-10.7	-10.641	-13.658
	K	Toplam	26.7	25.1	22.6	20.6	-2	-2.016	-4.194
		A_MD60	22.6	21.3	19.1	18.2	-0.9	-0.916	-2.844
		B_MD60	44.4	42.8	40.8	31.2	-9.6	-9.596	-11.454
<18	T	Toplam	55.4	54	52.3	51.8	-0.5	-0.541	-2.106
		A_MD60	44.8	42.6	41.8	41.2	-0.6	-0.609	-1.899
		B_MD60	76.8	76.2	73.1	73	-0.1	-0.073	-2.339
<6	T	Toplam	44.9	44	42	40.8	-1.2	-1.229	-2.857
		A_MD60	33.6	32	31.3	30.1	-1.2	-1.197	-2.178
		B_MD60	70.5	69.9	64.8	64.8	0	.	-3.631
	E	Toplam	44.6	43.3	40.8	39.1	-1.7	-1.756	-3.878
		A_MD60	33.9	32.6	30.3	28.2	-2.1	-2.053	-4.027
		B_MD60	70.1	67.7	63	63.8	0.8	0.839	-3.105
	K	Toplam	45.2	44.7	43.3	42.6	-0.7	-0.677	-1.788
		A_MD60	33.3	31.4	32.4	32.2	-0.2	-0.271	-0.202
		B_MD60	71	72.1	66.7	65.8	-0.9	-0.916	-4.164

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

B_MD60: Hane eşdeğer geliri ulusal eşdeğer medyan gelirin yüzde 60'nın altında olanlar

A_MD60: Hane eşdeğer geliri ulusal eşdeğer medyan gelirin yüzde 60'nın üstünde olanlar

Ek.20. Konut Maliyeti Yüğü Oranları, (Yaş, Cinsiyet ve Yoksulluk Durumuna Göre)

Yaş	Cinsiyet	Gelir Grupları	2017	2018	2019	2020	Y – (Y-1)	[abs]	Y - AVG (Y- [1,2,3])
Toplam	T	Toplam	9.5	9.7	10.5	10.2	-0.3	-0.205	0.356
		A_MD60	6.7	6.9	6.7	6.2	-0.5	-0.575	-0.604
		B_MD60	19.3	19.7	23.3	23.9	0.6	0.585	3.140
	E	Toplam	9.3	9.8	10.2	9.8	-0.4	-0.321	0.079
		A_MD60	6.4	7	6.5	6	-0.5	-0.517	-0.637
		B_MD60	19.9	20	23.2	23.1	-0.1	-0.024	2.100
	K	Toplam	9.6	9.7	10.7	10.7	0	.	0.632
		A_MD60	7	6.8	7	6.4	-0.6	-0.632	-0.571
		B_MD60	18.8	19.3	23.5	24.7	1.2	1.162	4.128
12-17	T	Toplam	8.9	9	9.8	9.5	-0.3	-0.294	0.298
		A_MD60	4.7	4.9	4.9	4.7	-0.2	-0.129	-0.091
		B_MD60	16.9	16.7	19.2	18.3	-0.9	-0.814	0.759
	E	Toplam	8.9	9.2	9.4	9.7	0.3	0.356	0.580
		A_MD60	4.3	4.6	4.5	4.7	0.2	0.141	0.180
		B_MD60	17.8	18	19.6	19.4	-0.2	-0.134	1.008
	K	Toplam	8.9	8.9	10.3	9.3	-1	-0.981	-0.000
		A_MD60	5.1	5.1	5.2	4.8	-0.4	-0.443	-0.387
		B_MD60	16	15.4	18.8	17.3	-1.5	-1.519	0.524
15-19	T	Toplam	8.4	8.8	9.2	9	-0.2	-0.229	0.193
		A_MD60	5	5	4.6	4.4	-0.2	-0.205	-0.464
		B_MD60	16.2	17.2	18.9	18.5	-0.4	-0.388	1.097
	E	Toplam	8.5	8.9	9.1	9.2	0.1	0.028	0.313
		A_MD60	5	5.1	4.3	4.3	0	.	-0.543
		B_MD60	17.6	18.1	20.5	19.9	-0.6	-0.626	1.168
	K	Toplam	8.3	8.7	9.4	8.9	-0.5	-0.504	0.065
		A_MD60	5.1	4.8	5	4.6	-0.4	-0.433	-0.379
		B_MD60	14.9	16.3	17.4	17.2	-0.2	-0.272	0.937
15-24	T	Toplam	9.7	9.7	10.1	9.6	-0.5	-0.413	-0.165
		A_MD60	6.7	7.1	6.5	6	-0.5	-0.558	-0.808
		B_MD60	18.1	17.4	19.8	19.4	-0.4	-0.399	1.010
	E	Toplam	9.1	9.8	10	8.9	-1.1	-1.086	-0.721
		A_MD60	5.9	7	6.3	5.2	-1.1	-1.019	-1.149
		B_MD60	18.9	18.6	21	19.2	-1.8	-1.781	-0.261
	K	Toplam	10.3	9.6	10.2	10.5	0.3	0.288	0.416
		A_MD60	7.6	7.1	6.8	6.7	-0.1	-0.056	-0.435
		B_MD60	17.4	16.3	18.8	19.6	0.8	0.864	2.159
15-29	T	Toplam	10.8	10.9	11.2	10.6	-0.6	-0.588	-0.351
		A_MD60	8.2	8.3	8.1	7.4	-0.7	-0.746	-0.816

Yaş	Cinsiyet	Gelir Grupları	2017	2018	2019	2020	Y – (Y-1)	[abs]	Y - AVG (Y- [1,2,3])
		B_MD60	19.7	19.5	21.3	20.7	-0.6	-0.633	0.527
	E	Toplam	9.8	10.6	10.5	9.9	-0.6	-0.643	-0.448
		A_MD60	7	8.1	7.5	6.7	-0.8	-0.756	-0.830
		B_MD60	20.2	20.2	21.8	20.8	-1	-1.044	0.004
	K	Toplam	11.8	11.1	11.9	11.3	-0.6	-0.523	-0.247
		A_MD60	9.4	8.5	8.9	8.1	-0.8	-0.731	-0.796
		B_MD60	19.2	18.9	20.9	20.7	-0.2	-0.277	0.979
16-19	T	Toplam	8.4	8.7	9.5	8.4	-1.1	-1.083	-0.434
		A_MD60	5	5.3	5.1	4.3	-0.8	-0.787	-0.859
		B_MD60	16.4	16.4	19.2	17.3	-1.9	-1.944	-0.082
	E	Toplam	8.5	8.7	9.1	8.8	-0.3	-0.355	0.015
		A_MD60	4.9	5.5	4.8	4.3	-0.5	-0.489	-0.719
		B_MD60	18.5	17	19.8	19.1	-0.7	-0.692	0.661
	K	Toplam	8.2	8.7	9.9	8	-1.9	-1.864	-0.913
		A_MD60	5.2	5.1	5.3	4.2	-1.1	-1.131	-1.020
		B_MD60	14.5	15.9	18.7	15.5	-3.2	-3.160	-0.839
16-24	T	Toplam	9.8	9.8	10.3	9.5	-0.8	-0.815	-0.487
		A_MD60	6.9	7.4	6.9	6.1	-0.8	-0.818	-0.998
		B_MD60	18.5	17	20.2	18.9	-1.3	-1.252	0.358
	E	Toplam	9.1	9.7	10	8.7	-1.3	-1.386	-0.977
		A_MD60	5.9	7.3	6.7	5.4	-1.3	-1.316	-1.280
		B_MD60	19.6	18	20.7	18.7	-2	-1.998	-0.783
	K	Toplam	10.5	9.8	10.5	10.3	-0.2	-0.222	0.024
		A_MD60	7.9	7.5	7.1	6.8	-0.3	-0.273	-0.687
		B_MD60	17.5	16.1	19.7	19.1	-0.6	-0.572	1.373
16-29	T	Toplam	11	11	11.4	10.5	-0.9	-0.846	-0.565
		A_MD60	8.4	8.6	8.5	7.5	-1	-0.902	-0.926
		B_MD60	20.2	19.5	21.8	20.5	-1.3	-1.273	-0.003
	E	Toplam	9.9	10.7	10.6	9.8	-0.8	-0.794	-0.586
		A_MD60	7.1	8.4	7.8	6.9	-0.9	-0.911	-0.886
		B_MD60	21	20.1	21.6	20.6	-1	-1.086	-0.332
	K	Toplam	12	11.3	12.2	11.3	-0.9	-0.893	-0.538
		A_MD60	9.7	8.8	9.2	8.3	-0.9	-0.885	-0.964
		B_MD60	19.5	19.1	21.9	20.4	-1.5	-1.436	0.279
18-24	T	Toplam	10.2	10	10.6	10	-0.6	-0.568	-0.267
		A_MD60	7.6	8.1	7.6	6.7	-0.9	-0.851	-1.020
		B_MD60	19.2	17	20.5	20.1	-0.4	-0.307	1.241
	E	Toplam	9.2	10	10.3	8.6	-1.7	-1.750	-1.289
		A_MD60	6.5	8	7.3	5.8	-1.5	-1.487	-1.467
		B_MD60	19.7	18.2	21	18.1	-2.9	-2.888	-1.514

Yaş	Cinsiyet	Gelir Grupları	2017	2018	2019	2020	Y – (Y-1)	[abs]	Y - AVG (Y- [1,2,3])
	K	Toplam	11.2	10	10.8	11.5	0.7	0.658	0.796
		A_MD60	8.7	8.2	7.9	7.7	-0.2	-0.146	-0.520
		B_MD60	18.9	16.1	20	22	2	1.993	3.667
18-64	T	Toplam	9.2	9.4	10.1	9.9	-0.2	-0.166	0.346
		A_MD60	6.9	7	7	6.5	-0.5	-0.507	-0.480
		B_MD60	19.9	20.6	23.9	24.4	0.5	0.505	2.968
	E	Toplam	9.1	9.5	9.8	9.5	-0.3	-0.390	-0.026
		A_MD60	6.7	7.1	6.8	6.3	-0.5	-0.542	-0.570
		B_MD60	20.6	20.9	23.5	23.2	-0.3	-0.277	1.543
	K	Toplam	9.3	9.4	10.3	10.4	0.1	0.060	0.721
		A_MD60	7	7	7.1	6.7	-0.4	-0.470	-0.387
		B_MD60	19.3	20.2	24.4	25.6	1.2	1.238	4.317
20-24	T	Toplam	11.1	10.7	11	10.3	-0.7	-0.643	-0.600
		A_MD60	8.4	9	8.3	7.3	-1	-0.924	-1.204
		B_MD60	21.1	17.7	21.4	20.9	-0.5	-0.581	0.773
	E	Toplam	9.7	10.7	10.9	8.6	-2.3	-2.338	-1.888
		A_MD60	6.9	8.8	8.2	6.1	-2.1	-2.089	-1.836
		B_MD60	21.1	19.4	21.8	18.1	-3.7	-3.742	-2.686
	K	Toplam	12.4	10.6	11	12.1	1.1	1.072	0.728
		A_MD60	9.9	9.2	8.3	8.6	0.3	0.309	-0.501
		B_MD60	21	16.3	21.1	23.2	2.1	2.165	3.773
20-29	T	Toplam	12.1	11.9	12.2	11.4	-0.8	-0.805	-0.679
		A_MD60	9.6	9.8	9.7	8.7	-1	-1.007	-1.034
		B_MD60	22.7	21.7	23.6	22.5	-1.1	-1.072	-0.127
	E	Toplam	10.6	11.5	11.3	10.2	-1.1	-1.027	-0.889
		A_MD60	8	9.5	8.9	7.8	-1.1	-1.152	-1.042
		B_MD60	22.7	22.3	23.1	21.6	-1.5	-1.515	-1.131
	K	Toplam	13.6	12.3	13.1	12.5	-0.6	-0.564	-0.451
		A_MD60	11.3	10.1	10.4	9.6	-0.8	-0.835	-1.000
		B_MD60	22.8	21.2	24.1	23.4	-0.7	-0.694	0.711
25-29	T	Toplam	13	13.1	13.3	12.4	-0.9	-0.939	-0.741
		A_MD60	10.7	10.5	10.9	9.8	-1.1	-1.064	-0.874
		B_MD60	24.7	25.9	26.2	24.5	-1.7	-1.644	-1.066
	E	Toplam	11.4	12.3	11.6	11.8	0.2	0.219	0.073
		A_MD60	9	10.1	9.5	9.2	-0.3	-0.287	-0.305
		B_MD60	24.5	25.8	24.6	25.7	1.1	1.040	0.715
	K	Toplam	14.6	13.9	15	13	-2	-2.077	-1.550
		A_MD60	12.5	10.9	12.3	10.4	-1.9	-1.871	-1.463
		B_MD60	24.9	26	27.3	23.6	-3.7	-3.754	-2.499
6-11	T	Toplam	11.5	11.8	13.1	11.5	-1.6	-1.691	-0.687

Yaş	Cinsiyet	Gelir Grupları	2017	2018	2019	2020	Y – (Y-1)	[abs]	Y - AVG (Y- [1,2,3])
		A_MD60	7.1	7.7	7.5	6.7	-0.8	-0.855	-0.759
		B_MD60	19.7	19.6	23.9	20.7	-3.2	-3.137	-0.324
	E	Toplam	10.9	11.5	13	11	-2	-2.006	-0.853
		A_MD60	6.5	7.8	7.3	6.6	-0.7	-0.729	-0.649
		B_MD60	19.7	18.8	23.9	19.8	-4.1	-4.148	-1.024
	K	Toplam	12	12.1	13.3	12	-1.3	-1.354	-0.504
		A_MD60	7.8	7.5	7.8	6.8	-1	-0.983	-0.872
		B_MD60	19.7	20.4	23.8	21.7	-2.1	-2.105	0.397
65+	T	Toplam	4.4	5	5.2	8.3	3.1	3.127	3.460
		A_MD60	3.5	3.9	3.4	2.8	-0.6	-0.593	-0.763
		B_MD60	9	11.1	15.5	34.4	18.9	18.879	22.489
	E	Toplam	3.1	4	3.9	7.6	3.7	3.631	3.916
		A_MD60	2.2	2.8	2.8	2.2	-0.6	-0.675	-0.461
		B_MD60	8	11.4	11.3	35.8	24.5	24.522	25.586
	K	Toplam	5.4	5.8	6.2	8.9	2.7	2.730	3.104
		A_MD60	4.5	4.7	3.9	3.3	-0.6	-0.527	-1.018
		B_MD60	9.6	11	18.2	33.4	15.2	15.195	20.452
<18	T	Toplam	11.6	11.8	12.9	11.6	-1.3	-1.312	-0.505
		A_MD60	7.4	7.8	7.5	6.7	-0.8	-0.722	-0.788
		B_MD60	20.2	19.9	23.7	21.4	-2.3	-2.322	0.141
<6	T	Toplam	14.4	14.6	15.7	13.8	-1.9	-1.887	-1.086
		A_MD60	10.1	10.5	9.8	8.6	-1.2	-1.166	-1.482
		B_MD60	24.3	23.5	28.3	25.5	-2.8	-2.785	0.159
	E	Toplam	14.3	15.1	15.2	13.3	-1.9	-1.925	-1.568
		A_MD60	10	11.4	8.9	8.3	-0.6	-0.600	-1.816
		B_MD60	24.4	23.5	28.6	24.8	-3.8	-3.801	-0.702
	K	Toplam	14.6	14.1	16.2	14.4	-1.8	-1.847	-0.579
		A_MD60	10.1	9.5	10.8	9	-1.8	-1.751	-1.115
		B_MD60	24.1	23.5	28	26.2	-1.8	-1.729	1.046

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

B_MD60: Hane eşdeğer geliri ulusal eşdeğer medyan gelirin yüzde 60'nın altında olanlar

A_MD60: Hane eşdeğer geliri ulusal eşdeğer medyan gelirin yüzde 60'nın üstünde olanlar

Ek 21. Görelî Medyan Yoksulluk Açığı, (yaş ve cinsiyet)

Yaş	Cinsiyet	2017	2018	2019	2020	Y – (Y-1)	[abs]	Y - AVG (Y- [1,2,3])
Toplam	T	26.4	25.8	27.4	27.5	0.1	0.03	0.951
	E	26	25.8	27	26.9	-0.1	-	0.650
	K	26.6	25.7	27.9	27.9	0	.	1.173
18-64	T	24.1	24.1	26.3	26.4	0.1	0.09	1.538
	E	24.1	24	26.1	25.8	-0.3	-	1.093
	K	24.1	24.2	26.4	26.8	0.4	0.38	1.885
65+	T	31.1	31.3	30.4	35	4.6	4.54	4.022
	E	28.7	31.2	28.5	35.6	7.1	7.09	6.091
	K	31.7	31.3	32.2	34.7	2.5	2.51	2.955
75+	T	34.2	34.8	32.9	33.7	0.8	0.75	-0.276
	E	29.8	31.3	31.1	34.6	3.5	3.57	3.887
	K	36.8	36.1	33.7	33.1	-0.6	-	-2.479
<18	T	28	26.8	28.3	27.8	-0.5	-	0.099

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek.22. Gelir Dağılımı Eşitsizliği P80 / P20³⁵⁵

Yaş	2017	2018	2019	2020	Y – (Y-1)	[abs]	Y - AVG (Y- [1,2,3])
Toplam	8.7	8.7	8.4	9.2	0.8	0.847	0.638
65+	6.8	7.5	6.9	9.6	2.7	2.722	2.541
<65	8.9	8.8	8.5	9.1	0.6	0.670	0.447

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek.23. Gelir Dağılımı Eşitsizliği, Gini katsayısı

Gösterge	2017	2018	2019	2020	Y – (Y-1)	[abs]	Y - AVG (Y- [1,2,3])
Gini	43	43	41.7	43.4	1.7	1.749	0.854

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek.24. Yoksulluk veya Sosyal Dışlanma Riski Altında Yaşayan Nüfus, (Doğduğu Ülke ve 18+ Nüfusa Göre)

Yaş	Doğduğu ülke	2017	2018	2019	2020	2017	[abs]	Y - AVG(Y- [1,2,3])
18-64	Türkiye	39.2	37.6	37.7	39.9	2.2	2.185	1.745
	Yabancı ülke	30.7	27.8	33	33.3	0.3	0.233	2.756
18+	Türkiye	38.4	36.6	36.6	38.8	2.2	2.155	1.578
	Yabancı ülke	28.2	26.2	29.9	31.1	1.2	1.186	3.022

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

³⁵⁵Yüzde 20'lik fert gruplarının toplam gelirden aldıkları paylara göre; “Son yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay/ İlk yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay” formülünden hesaplanarak, geliri daha yüksek olan son yüzde 20'lik grubun, geliri düşük olan ilk yüzde 20'lik gruba göre toplam gelirden kaç kat daha fazla pay aldığını göstermektedir. Gelir, eşdeğer kullanılabilir gelir olarak anlaşılmalıdır.

Ek.25. Yoksulluk veya Sosyal Dışlanma Riski Altında Yaşayan Nüfus, (Vatandaşlığa Göre) (18+ Nüfus)

Yaş	Cinsiyet	Vatandaşlık	2017	2018	2019	2020	Y - Y-1	[abs]	Y - AVG(Y-[1,2,3])
18-64	T	Türkiye	39	37.4	37.6	39.7	2.1	2.117	1.705
		Yabancı ülke	45.2	39.5	42.8	51.1	8.3	8.327	8.646
<18	T	Türkiye	38.2	36.4	36.5	38.6	2.1	2.100	1.541
		Yabancı ülke	44	38.5	43.1	51.4	8.3	8.302	9.559

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek.26. Sürekli Yoksulluk Oranları, (yaş ve cinsiyete göre)

Cinsiyet	Yaş	Gösterge	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y - AVG (Y- [1,2,3])
T	Toplam	SYO_MD60	14.9	13.6	13.7	14.1	0.4	0.399	0.004
	18-24	SYO_MD60	18.2	14.1	15.9	14	-1.9	-1.939	-2.118
	18-64	SYO_MD60	11.6	10.5	11	10.9	-0.1	-0.184	-0.214
	25-49	SYO_MD60	12.3	11.2	12	12.1	0.1	0.074	0.233
	50-64	SYO_MD60	6.4	7.1	6.5	6.4	-0.1	-0.050	-0.231
	18+	SYO_MD60	11.7	10.4	10.8	10.7	-0.1	-0.158	-0.293
	65+	SYO_MD60	12.2	9.3	9.7	9.6	-0.1	-0.096	-0.800
	<18	SYO_MD60	23.9	23.1	22.7	24.4	1.7	1.725	1.171
E	Toplam	SYO_MD60	14.5	12.9	13.5	13.9	0.4	0.466	0.312
	18-24	SYO_MD60	15.1	9.9	14.7	13.1	-1.6	-1.533	-0.082
	18-64	SYO_MD60	11	9.8	10.8	10.6	-0.2	-0.204	0.031
	25-49	SYO_MD60	12.2	11	11.8	11.8	0	.	0.170
	50-64	SYO_MD60	6.3	7.1	6.7	6.4	-0.3	-0.302	-0.291
	18+	SYO_MD60	10.8	9.6	10.5	10.3	-0.2	-0.189	0.045
	65+	SYO_MD60	8.7	8	8.8	8.6	-0.2	-0.167	0.109
K	Toplam	SYO_MD60	15.3	14.3	13.9	14.2	0.3	0.334	-0.287
	18-24	SYO_MD60	21.1	17.7	17	14.7	-2.3	-2.301	-3.900
	18-64	SYO_MD60	12.2	11.2	11.3	11.1	-0.2	-0.165	-0.438
	25-49	SYO_MD60	12.5	11.4	12.3	12.4	0.1	0.089	0.297
	50-64	SYO_MD60	6.5	7	6.2	6.4	0.2	0.193	-0.172
	18+	SYO_MD60	12.6	11.1	11.1	11	-0.1	-0.128	-0.595
	65+	SYO_MD60	14.9	10.4	10.4	10.4	0	.	-1.506

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

SYO_MD60: Sürekli yoksulluk riski oranı (eşdeğer medyan gelirin %60'ına göre)

Ek 27. Sürekli Yoksulluk Oranları, (Hanehalkı tipine göre)

Hh tipi	Gösterge	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y - AVG
A1	SYO_MD6	11.8	8.9	10.6	7.9	-2.7	-2.628	-2.479
A2	SYO_MD6	14.6	16	16.9	14.8	-2.1	-2.161	-1.073
A3	SYO_MD6	18.9	17.5	17.7	18.4	0.7	0.642	0.312
A4	SYO_MD6	4.1	3.5	4.3	3.7	-0.6	-0.640	-0.283
A5	SYO_MD6	18.8	17.5	17.7	18.3	0.6	0.572	0.281
A6	SYO_MD6	5.1	4.3	5.1	4.3	-0.8	-0.814	-0.530

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

SYO_MD60: Sürekli yoksulluk riski oranı (eşdeğer medyan gelirin %60'ına göre)

A1: Tek kişilik hane

A2: Tek ebeveynli bağımlı çocuklu hane

A3: Bağımlı çocuklu iki veya daha fazla yetişkinden oluşan hane

A4: Bağımlı çocuk olmayan iki veya daha fazla yetişkinden oluşan hane

A5: Bağımlı çocuklu haneler

A6: Bağımlı çocuk olmayan haneler

Ek. 28. Sürekli Yoksulluk Oranları (Eğitim durumuna göre)

Cinsiyet	ISCED 11	Gösterge	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y - AVG(Y- [1,2,3])
T	ED 0-2	SYO_MD60	16	14.1	14.5	14.6	0.1	0.098	-0.279
	ED 3_4	SYO_MD60	6	6.1	7	6.1	-0.9	-0.936	-0.296
	ED 5-8	SYO_MD60	0.8	0.9	1.5	1.2	-0.3	-0.357	0.077
E	ED 0-2	SYO_MD60	15.5	14	14.9	14.9	0	.	0.105
	ED 3_4	SYO_MD60	6.2	5.4	7	5.8	-1.2	-1.266	-0.457
	ED 5-8	SYO_MD60	0.7	0.6	1.7	1.4	-0.3	-0.321	0.375
K	ED 0-2	SYO_MD60	16.4	14.3	14.2	14.4	0.2	0.170	-0.585
	ED 3_4	SYO_MD60	5.7	6.9	7	6.5	-0.5	-0.522	-0.070
	ED 5-8	SYO_MD60	1	1.4	1.4	1	-0.4	-0.387	-0.258

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

SYO_MD60: Sürekli yoksulluk riski oranı (eşdeğer medyan gelirin %60'ına göre)

ED 0_2: Okul öncesi, ilköğretim ve ortaokul eğitimi,

ED 3_4: Ortaokul ve ortaokul sonrası üçüncü olmayan eğitim (yüksek öğretim olmayan),

ED 5-8: Yüksek öğretim

Ek 29. Yoksulluk İçinde Geçirilen Yıllara Göre Dağılım

Cinsiyet	Gösterge	Süre	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y - AVG (Y- [1,2,3])
T	YR_MD	Y0	62.8	64.9	64.2	63.9	-0.3	-0.277	-0.055
		Y1	11.7	11	12.6	11.8	-0.8	-0.820	0.025
		Y2	8.1	8.1	7	7.8	0.8	0.855	0.115
		Y3	7.5	7.3	7	6.8	-0.2	-0.194	-0.476
		Y4	9.9	8.6	9.2	9.6	0.4	0.435	0.390
E	YR_MD	Y0	62.8	65.3	64.9	64.2	-0.7	-0.778	-0.193
		Y1	11.8	11.3	12.6	11.8	-0.8	-0.882	-0.178
		Y2	8.3	8	6.6	7.6	1	1.061	0.019
		Y3	7.7	7.1	6.8	7.1	0.3	0.271	-0.100
		Y4	9.4	8.3	9	9.4	0.4	0.329	0.451
K	YR_MD	Y0	62.9	64.6	63.5	63.7	0.2	0.205	0.077
		Y1	11.5	10.7	12.6	11.8	-0.8	-0.760	0.218
		Y2	7.8	8.2	7.3	8	0.7	0.657	0.205
		Y3	7.4	7.6	7.2	6.5	-0.7	-0.639	-0.835
		Y4	10.4	8.9	9.4	9.9	0.5	0.536	0.335

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

YR_MD60: Yoksulluk eşiği riski altındaki nüfus (eşdeğer medyan gelirin %60'ına göre)

Y1: 1 Yıl, Y2: 2 yıl, Y3:3 Yıl, Y4: 4 yıl, Y0: Asla

Ek30. Bir Yıl İçinde Ondalık Dilimlerde Gelir Geçişleri

Geçişler	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y - AVG (Y- [1,2,3])
A	12.8	12.2	12.9	13.2	0.3	0.261	0.542
B	19.4	18.8	18.6	16.7	-1.9	-1.991	-2.293
C	37.3	40.4	37.9	38.3	0.4	0.419	-0.221
D	16.6	15.8	17	17.9	0.9	0.942	1.468
E	14	12.8	13.6	13.9	0.3	0.369	0.503

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

A-Birden fazla ondalık dilimde düşüş

B-Bir ondalık dilimde düşüş

C-Değişmemiş

D-Bir ondalık dilimde yükselme

E- Birden fazla ondalık dilimde yükselme

Ek. 31. İstihdam Durumuna Göre İş Geçişleri

İşteki durum	Geçiş	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y - AVG (Y-1,2,3)
İstihdamdan	İstihdama	88.5	89.9	88.1	85.4	-2.7	-2.613	-3.377
	Tam zamanlı çalışmaya	80.8	82.5	80.8	78.3	-2.5	-2.469	-3.043
	Aktif olmayan nüfusa	7	6.1	6.6	7.3	0.7	0.737	0.747
	Yarı zamanlı çalışmaya	7.7	7.5	7.3	7.2	-0.1	-0.144	-0.334
	İşsizliğe	4.5	4	5.3	7.2	1.9	1.875	2.630
Tam zamanlı çalışmadan	İstihdama	90	91.1	89.2	86.8	-2.4	-2.399	-3.249
	Tam zamanlı çalışmaya	88.8	90	87.9	85.8	-2.1	-2.131	-3.081
	Aktif olmayan nüfusa	5.4	5	5.3	6	0.7	0.690	0.743
	Yarı zamanlı çalışmaya	1.2	1.1	1.3	1	-0.3	-0.267	-0.169
	İşsizliğe	4.6	4	5.5	7.2	1.7	1.709	2.506
Yarı zamanlı çalışmadan	İstihdama	76	79.3	76.9	72.7	-4.2	-4.280	-4.754
	Tam zamanlı çalışmaya	13.5	13	13.4	9.6	-3.8	-3.804	-3.714
	Aktif olmayan nüfusa	20.5	16.9	18.9	19.8	0.9	0.852	1.010
	Yarı zamanlı çalışmaya	62.5	66.3	63.6	63.1	-0.5	-0.476	-1.040
	İşsizliğe	3.5	3.8	4.1	7.5	3.4	3.429	3.744
Aktif olmayan nüfustan	İstihdama	8.3	8.5	7.6	4.8	-2.8	-2.851	-3.368
	Tam zamanlı çalışmaya	6.3	6.1	5.3	3.6	-1.7	-1.744	-2.327
	Aktif olmayan nüfusa	88.9	89.4	89.4	92.7	3.3	3.309	3.454
	Yarı zamanlı çalışmaya	2	2.4	2.3	1.2	-1.1	-1.106	-1.041
	İşsizliğe	2.8	2.1	3	2.6	-0.4	-0.458	-0.085

İşteki durum	Geçiş	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y - AVG (Y- [1,2,3])
İşsizlikten	İstihdama	47.2	46.1	41.7	35.2	-6.5	-6.536	-9.837
	Tam zamanlı çalışmaya	42.4	42.4	37.7	32.4	-5.3	-5.264	-8.400
	Aktif olmayan nüfusa	17.6	18.9	15.6	15.7	0.1	0.071	-1.704
	Yarı zamanlı çalışmaya	4.7	3.8	4	2.7	-1.3	-1.272	-1.437
	İşsizliğe	35.3	34.9	42.7	49.2	6.5	6.465	11.541

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek 32. Sözleşme Türüne Göre İş Geçişleri

Durum	Geçiş	2017	2018	2019	2020	Y - Y-1	[abs]	Y - AVG(Y- [1,2,3])
Aktif olmayan nüfustan	Aktif olmayana	89.6	90	90	93	3	2.997	3.115
	Ücretli ve maaşlı çalışmaya	2.1	2.3	2	1.4	-0.6	-0.574	-0.725
	Kalıcı sözleşmeli işe	3.9	3.8	3.4	2.4	-1	-0.976	-1.293
	Geçici sözleşmeli işe	1.6	1.7	1.6	0.6	-1	-0.976	-1.001
	İşsizliğe	2.8	2.2	3	2.6	-0.4	-0.471	-0.096
Ücretli Maaşlı Çalışandan	Aktif olmayana	7.2	5.9	6.8	7	0.2	0.276	0.427
	Ücretli ve maaşlı çalışmaya	86.7	88.1	87.1	85.6	-1.5	-1.531	-1.719
	Kalıcı sözleşmeli işe	3.2	3.7	2.7	2.5	-0.2	-0.226	-0.694
	Geçici sözleşmeli işe	1	0.9	1.2	0.8	-0.4	-0.422	-0.239
	İşsizliğe	1.8	1.4	2.1	4	1.9	1.903	2.225
Kalıcı işi olmaktan	Aktif olmayana	5.4	5.1	5.1	5.5	0.4	0.435	0.318
	Ücretli ve maaşlı çalışmaya	1.8	1.6	1.9	1.3	-0.6	-0.605	-0.499
	Kalıcı sözleşmeli işe	87.6	88.5	87	86.8	-0.2	-0.155	-0.859
	Geçici sözleşmeli işe	0.7	0.8	0.8	0.4	-0.4	-0.412	-0.375
	İşsizliğe	4.5	3.9	5.2	6	0.8	0.738	1.414
Geçici çalışmadan	Aktif olmayana	14	11.8	12.6	17.7	5.1	5.032	4.852
	Ücretli ve maaşlı çalışmaya	3.5	4.8	4.1	3.5	-0.6	-0.628	-0.657
	Kalıcı sözleşmeli işe	8.4	9.5	7.5	7.6	0.1	0.045	-0.931
	Geçici sözleşmeli işe	61.9	62.5	61.2	49.5	-11.7	-	-12.383
	İşsizliğe	12.1	11.4	14.6	21.8	7.2	7.251	9.119
İşsiz	Aktif olmayana	18.4	19.5	16	16	0	.	-1.973

Durum	Geçiş	2017	2018	2019	2020	Y - Y-1	[abs]	Y - AVG(Y- [1,2,3])
	Ücretli ve maaşlı çalışmaya	6.2	6	4.9	3.8	-1.1	-1.108	-1.890
	Kalıcı sözleşmeli işe	28.6	29.7	25.4	23.9	-1.5	-1.502	-4.019
	Geçici sözleşmeli işe	9.8	8.7	9.7	6	-3.7	-3.724	-3.439
	İşsizliğe	36.9	36	43.9	50.3	6.4	6.355	11.321

Ek.33. Sözleşme Türüne Göre İş Geçişleri- İstihdam güvencesindeki değişiklikler

Cinsiyet	Durum	Geçiş	2015	2016	2017	2018	Y - Y-1	[abs]	Y - AVG(Y-[1,2,3])
T	Öğrenci	Önceki yılla aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	84.4	84.3	82.6	82.3	-0.3	-0.332	-1.489
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	15.6	15.7	17.4	17.7	0.3	0.332	1.489
	Diğer aktif olmayan	Önceki yılla aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	98.6	99.5	99.2	99.2	0	.	0.125
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	1.4	0.5	0.8	0.8	0	.	-0.125
	Ücretli veya maaşlı çalışan	Önceki yılla aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	91	92.7	91.1	89	-2.1	-2.179	-2.652
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	9	7.3	8.9	11	2.1	2.179	2.652
	Toplam Nüfus	Önceki yılla aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	89.8	90.4	89	87.1	-1.9	-1.939	-2.664
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	10.2	9.6	11	12.9	1.9	1.939	2.664
	Emekli	Önceki yılla aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	100	100	100	100	0	.	0.000
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	.	.	.	.	.	.	.
	Kalıcı işi olan çalışan	Önceki yılla aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	87.6	88.5	87	86.8	-0.2	-0.155	-0.859
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	12.4	11.5	13	13.2	0.2	0.155	0.859
	Geçici işte çalışan	Önceki yılla aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	73.9	76.8	72.8	60.5	-12.3	-12.282	-13.971
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	26.1	23.2	27.2	39.5	12.3	12.282	13.971

Cinsiyet	Durum	Geçiş	2015	2016	2017	2018	Y - Y-1	[abs]	Y - AVG(Y-[1,2,3])
	İşsiz	Önceki yılla aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	48.5	49.2	43.6	37.2	-6.4	-6.433	-9.922
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	51.5	50.8	56.4	62.8	6.4	6.433	9.922
Erkek	Öğrenci	Önceki yılla aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	87.4	88.2	85.8	84.9	-0.9	-0.886	-2.222
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	12.6	11.8	14.2	15.1	0.9	0.886	2.222
	Diğer aktif olmayan	Önceki yılla aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	93.2	96.4	94.1	94.2	0.1	0.142	-0.365
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	6.8	3.6	5.9	5.8	-0.1	-0.142	0.365
	Ücretli veya maaşlı çalışan	Önceki yılla aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	94.3	95.3	93.4	91.2	-2.2	-2.197	-3.110
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	5.7	4.7	6.6	8.8	2.2	2.197	3.110
	Toplam Nüfus	Önceki yılla aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	88.7	88.9	86.6	84	-2.6	-2.588	-4.095
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	11.3	11.1	13.4	16	2.6	2.588	4.095
	Emekli	Önceki yılla aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	100	100	100	100	0	.	0.000
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	.	.	.	.	.	.	.
	Kalıcı işi olan çalışan	Önceki yılla aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	89.5	90.3	88.2	88.1	-0.1	-0.104	-1.272
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	10.5	9.7	11.8	11.9	0.1	0.104	1.272
	Geçici işte çalışan	Önceki yılla aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	80.1	81.5	74.7	64.1	-10.6	-10.645	-14.684

Cinsiyet	Durum	Geçiş	2015	2016	2017	2018	Y - Y-1	[abs]	Y - AVG(Y-[1,2,3])
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	19.9	18.5	25.3	35.9	10.6	10.645	14.684
	İşsiz	Önceki yıllar aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	54.3	52.8	47	40.8	-6.2	-6.212	-10.554
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	45.7	47.2	53	59.2	6.2	6.212	10.554
Kadın	Öğrenci	Önceki yıllar aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	81.3	80.3	79.5	79.7	0.2	0.272	-0.629
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	18.7	19.7	20.5	20.3	-0.2	-0.272	0.629
	Diğer aktif olmayan	Önceki yıllar aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	98.9	99.6	99.4	99.5	0.1	0.055	0.172
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	1.1	0.4	0.6	0.5	-0.1	-0.055	-0.172
	Ücretli veya maaşlı çalışan	Önceki yıllar aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	85	88	86.8	84.4	-2.4	-2.401	-2.201
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	15	12	13.2	15.6	2.4	2.401	2.201
	Toplam Nüfus	Önceki yıllar aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	90.8	91.9	91.3	90	-1.3	-1.310	-1.298
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	9.2	8.1	8.7	10	1.3	1.310	1.298
	Emekli	Önceki yıllar aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	100	100	100	100	0	.	0.000
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	.	.	.	.	.	.	.
	Kalıcı işi	Önceki yıllar aynı veya	83.2	84.4	84.3	84.1	-0.2	-0.251	0.118
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	16.8	15.6	15.7	15.9	0.2	0.251	-0.118
	Geçici işte çalışan	Önceki yıllar aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	57.8	63.2	68.1	53.4	-14.7	-14.641	-9.581
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	42.2	36.8	31.9	46.6	14.7	14.641	9.581
	İşsiz	Önceki yıllar aynı veya daha yüksek iş güvencesine geçiş	35.6	39.8	35.3	27.9	-7.4	-7.358	-8.991

Cinsiyet	Durum	Geçiş	2015	2016	2017	2018	Y - Y-1	[abs]	Y - AVG(Y-[1,2,3])
		Geçen yıla göre daha az iş güvencesine geçiş	64.4	60.2	64.7	72.1	7.4	7.358	8.991

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek 34. Ücret Düzeyine ve İstihdama Göre İş Geçişleri- Niteliklerdeki Değişiklikler

Cinsiyet	Durum	Geçiş	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y - AVG(Y-1,2,3))
T	Öğrenci	Önceki yılla aynı veya daha yüksek yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	88.7	89.1	87.8	87.6	-0.2	- 0.169	-0.908
		Geçen yıla göre daha düşük yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	11.3	10.9	12.2	12.4	0.2	0.169	0.908
	Çalışan	Önceki yılla aynı veya daha yüksek yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	68.9	72	69.9	68.9	-1	- 1.019	-1.368
		Geçen yıla göre daha düşük yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	31.1	28	30.1	31.1	1	1.019	1.368
	Diğer aktif olmayan nüfus	Önceki yılla aynı veya daha yüksek yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	100	100	100	100	0	.	0.000
		Geçen yıla göre daha düşük yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	.	.	.	.	.	.	.
	Toplam Nüfus	Önceki yılla aynı veya daha yüksek yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	82.7	84.4	83.3	82.8	-0.5	- 0.527	-0.691
		Geçen yıla göre daha düşük yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	17.3	15.6	16.7	17.2	0.5	0.527	0.691
	İşsizler	Önceki yılla aynı veya daha yüksek yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	83.5	84.7	87.4	88.1	0.7	0.722	2.901
		Geçen yıla göre daha düşük yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	16.5	15.3	12.6	11.9	-0.7	- 0.722	-2.901
Erkek	Öğrenci	Önceki yılla aynı veya daha yüksek yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	91.7	92.3	90.1	90.9	0.8	0.773	-0.464

Cinsiyet	Durum	Geçiş	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y - AVG(Y-[1,2,3])
		Geçen yıla göre daha düşük yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	8.3	7.7	9.9	9.1	-0.8	- 0.773	0.464
	Çalışan	Önceki yılla aynı veya daha yüksek yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	67.7	71.3	69.7	67.5	-2.2	- 2.129	-2.030
		Geçen yıla göre daha düşük yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	32.3	28.7	30.3	32.5	2.2	2.129	2.030
	Diğer aktif olmayan nüfus	Önceki yılla aynı veya daha yüksek yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	100	100	100	100	0	.	0.000
		Geçen yıla göre daha düşük yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	.	.	.	.	.	.	.
	Toplam Nüfus	Önceki yılla aynı veya daha yüksek yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	75.4	78	76.8	75.5	-1.3	- 1.241	-1.187
		Geçen yıla göre daha düşük yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	24.6	22	23.2	24.5	1.3	1.241	1.187
	İşsizler	Önceki yılla aynı veya daha yüksek yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	92.1	91.6	92	94.4	2.4	2.331	2.450
		Geçen yıla göre daha düşük yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	7.9	8.4	8	5.6	-2.4	- 2.331	-2.450
Kadın	Öğrenci	Önceki yılla aynı veya daha yüksek yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	85.5	85.6	85.4	84.3	-1.1	- 1.077	-1.232
		Geçen yıla göre daha düşük yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	14.5	14.4	14.6	15.7	1.1	1.077	1.232

Cinsiyet	Durum	Geçiş	2017	2018	2019	2020	Y- (Y-1)	[abs]	Y - AVG(Y- [1,2,3])
	Çalışan	Önceki yılla aynı veya daha yüksek yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	71.6	73.6	70.6	72	1.4	1.454	0.100
		Geçen yıla göre daha düşük yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	28.4	26.4	29.4	28	-1.4	- 1.454	-0.100
	Diğer aktif olmayan nüfus	Önceki yılla aynı veya daha yüksek yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	100	100	100	100	0	.	0.000
		Geçen yıla göre daha düşük yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	.	.	.	.	.	.	.
	Toplam Nüfus	Önceki yılla aynı veya daha yüksek yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	89.5	90.3	89.4	89.5	0.1	0.151	-0.175
		Geçen yıla göre daha düşük yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	10.5	9.7	10.6	10.5	-0.1	- 0.151	0.175
	İşsizler	Önceki yılla aynı veya daha yüksek yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	65.1	67.3	74.8	73.1	-1.7	- 1.639	4.076
		Geçen yıla göre daha düşük yeterlilik düzeyine (istihdam durumu ve maaş) geçiş	34.9	32.7	25.2	26.9	1.7	1.639	-4.076

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)

Ek 35. Sözleşme Türüne Göre İşgücü Geçişleri

Durum	Geiş	2017	2018	2019	2020	Y- Y-1	[abs]	Y- AVG(Y- [1,2,3])
Aktif olmayandan	Aktif olmayana	89.6	90	90	93	3	2.997	3.115
	Ücretli ve maaşlı çalışmaya	2.1	2.3	2	1.4	-0.6	-0.574	-0.725
	Kalıcı sözleşmeli işe	3.9	3.8	3.4	2.4	-1	-0.976	-1.293
	Geçici sözleşmeli işe	1.6	1.7	1.6	0.6	-1	-0.976	-1.001
	İşsizliğe	2.8	2.2	3	2.6	-0.4	-0.471	-0.096
Ücretli Maaşlı Çalışmadan	Aktif olmayana	7.2	5.9	6.8	7	0.2	0.276	0.427
	Ücretli ve maaşlı çalışmaya	86.7	88.1	87.1	85.6	-1.5	-1.531	-1.719
	Kalıcı sözleşmeli işe	3.2	3.7	2.7	2.5	-0.2	-0.226	-0.694
	Geçici sözleşmeli işe	1	0.9	1.2	0.8	-0.4	-0.422	-0.239
	İşsizliğe	1.8	1.4	2.1	4	1.9	1.903	2.225
Kalıcı işten	Aktif olmayana	5.4	5.1	5.1	5.5	0.4	0.435	0.318
	Ücretli ve maaşlı çalışmaya	1.8	1.6	1.9	1.3	-0.6	-0.605	-0.499
	Kalıcı sözleşmeli işe	87.6	88.5	87	86.8	-0.2	-0.155	-0.859
	Geçici sözleşmeli işe	0.7	0.8	0.8	0.4	-0.4	-0.412	-0.375
	İşsizliğe	4.5	3.9	5.2	6	0.8	0.738	1.414
Geçici çalışmadan	Aktif olmayana	14	11.8	12.6	17.7	5.1	5.032	4.852
	Ücretli ve maaşlı çalışmaya	3.5	4.8	4.1	3.5	-0.6	-0.628	-0.657
	Kalıcı sözleşmeli işe	8.4	9.5	7.5	7.6	0.1	0.045	-0.931
	Geçici sözleşmeli işe	61.9	62.5	61.2	49.5	-11.7	-	-12.383

Durum	Geiş	2017	2018	2019	2020	Y- Y-1	[abs]	Y- AVG(Y- [1,2,3])
	İşsizliğe	12.1	11.4	14.6	21.8	7.2	7.251	9.119
İşsizlikten	Aktif olmayana	18.4	19.5	16	16	0	.	-1.973
	Ücretli ve maaşlı çalışmaya	6.2	6	4.9	3.8	-1.1	-1.108	-1.890
	Kalıcı sözleşmeli işe	28.6	29.7	25.4	23.9	-1.5	-1.502	-4.019
	Geçici sözleşmeli işe	9.8	8.7	9.7	6	-3.7	-3.724	-3.439
	İşsizliğe	36.9	36	43.9	50.3	6.4	6.355	11.321

Y- Y-1: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark

[abs]: Bir önceki yıl ve cari yıl değeri arasındaki fark (Tüm ondalık sayılarla hesaplanmış değerler)

Y- AVG (Y- [1,2,3]): Cari yıl ve önceki 3 yılın ortalaması arasındaki fark (ondalık değerlerle)